יו"ט **סוכות** תשפ"ד לפ"ק | גליון תתתקי"ז שנה כ"ו

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

נגילה ונשמחה בך, חבוקה ודבוקה בך

ציפייה ממושכת מהלה במתח וחרדה מפני הבאות מילאה את חללה של הארמון המפואר אשר משכנו של המלך הגבור והמהולל, וכי חזון בלתי נפרץ הוא שבנו יחידו של המלך אשר הורחק זה שנים רבות מבית המלוכה והוגלה בתוך הגולה חוזר עתה להתפיים עם אביו המלך, ואח שנכמרו רחמי האב על בנו המיוסר והמרוחק הסבים להחזירו לביתו.

הרגע המיוחל הגיע, בן המלך הופיע בתוך חדרו של אבי והנה הוא ניצב אל מול הכסא הגדול, פניו לוהטים מהרפה ובושה, ריסי עיניו אין יכולים להגביה את עצמם כדי להישיר מבטו על אביו, נחלי דמעה של חרטה ניגרות מעיניו כנהר שאינו פוסק, הוא כורע על ברכיו ומבקש סליחה בלב מר על כל אשר פגע, העליב, והשמיץ שמו של בית המלכות המפוארה, והמלך ברוב רחמיו התחזל להרעיף עליו נטפי תנחומין ואומר לו היות שהוא הבחין בחדות עיניו שהוא מתחרט באמת על מעשיו התעתועים, הוא מוחל לו מחילה גמורה, והוא ישוב על מכונו והיכלו כבראשונה, וכך הוא עומד ומרגיע את בנו אשר ברכיו רועדים מפחד ומבושה, והגה אינו יוצא מבין שיניו אשר דא לדא נקשו.

והנה הבן האובד אשר היות שאינו מכיר בגדל רחמיו של המלך, לא היה יכול לתאר לעצמו שיתכן מציאות בעולם שאביו יוכל לשכוח את כל מה שעשה ומרד כנגדו, הרי משך כל ימי נידחיו ניקה במוחו שאלה אחת – האם יוכל אבי אי פעם להעביר ולשכך זעמו מכל מה שעולל לו?, ואשר על כן הוא עמד נגד אביו המפויים כמאמין ואינו מאמין שבאמת מחל לו בלבב שלם, אביו שהרגיש בחשדנות בנו הירבה לדבר אליו בדברי תנחומין ובלשון רכה כדי להסיר כל חשש מלבו.

עד שהמלך לקחו בידו, והכניסו חדר לפנים מחדר עד שהכניסו לחדרו המיוחד, אשר בחדר זה לא הכנים אפי' מקורביו הנאמנים, ובלשון אהבי אמר לו לבנו: בני יקירי, מחמד נפשי, ברצוני להתייחד עמך כאב עם בנו, ואז אורו עיני הבן האובד, והבין שלבו של אביו שלם עמו, ואהבתם חזרה ונתרבתה ללא מיצרים.

הנמשל מובן מאליו, שבהתקרב היחים הנוראים אשר מפחד ה' פור נתפוררה הארץ כאשר בני ישראל שבים אל הקב"ה וניצבים לפני כסאו בלב קרוע ומורתה וזועקים: המלך !!! אבינו !!!! מלכינו !!!, והקב"ה ברוב רחמיו הרואה בתשובת בניו ושברון לבבם, ויאמר ה' סלחתי כדבריך, אמנם לפי קוטן השגתינו איך נוכל להשיג גודל רחמיו ית"ש, והאיך יתרצה עבד אל אדוני אחרי שפגמנו וחטאנו לפניו באונם וברצון, וכך מסתובב לו היהודי מהורהר מלא ספיקות בריכון, מי יאמר זיכיתי לבי טיהרתי מחטאי???

אמנם בהגיע ימי שמחתינו, והקב"ה ברוב רחמיו מכנים אותנו תחת צילא דמהימנותא וכמ"ש בזוה"ק ויכינו תחבקינו–זה הסוכה, אז אנו מגיעים לשמחה האמיתית בראותינו גודל חסדיו ית"ש שהקב"ה העביר חטאתינו ומתייחד עמנו כאב עם בנו, אשר אין תענוג גדול מזה, ואנו חבוקים ודבוקים בו, ובלשון בעל החרדים הק' בפיוטו "ולעולם לא תהיה ביניני פרידה!!!".

ויה"ר שנזכה להתקרב אל הקב"ה ביחי חג הסוכות בתשובה מאהבה ומתוך שמחה של מצוה, והרחמן הוא יקים לנו במהרה את סוכת דוד הנופלת בביאת גוא"צ ומלכינו מרן רבינו שליט"א בראשינו בב"א.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
דבש תמרים ~ לקיטת תמרים ..... ב
קדוש יאמר לו ..... ג
בשפתי צדיקים ~ לשון חכמים ..... ד
פרפראות בחכמה ~ דורש טוב ..... ה
שברה"י רבקין ..... ו
פיתוי קרת ..... ז
וסוכה תהיה לצל יומם ..... ח
אני והו הושיעה נא ..... ט
חוקים להורותם ..... י
סוכה כהלכתה ..... יא
פרשת העגונה ..... יב
השחתת חלוקת הירושה ..... יג
דרך תענוג ..... יד
פשוטו של מקרא ..... טו
דברי הקודש ..... טז

לשמרך בכל עת

מינה לא תזיע

צו יעדע צייט א ישועה

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לעי"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

מרכז המוסדות תורניים דאלי
מסאטמאר
קרית יואל
בני ברק
בהשגחת כ"ק מרן רבינו הקדוש משיבי"א
נתיסד ע"י כ"ק מרן רבינו הקדוש משיבי"א
בזמור לדו"ד
באותות כביד ואהבה, נקדם בברכת בריך הבא, את פני מעלת כבוד
ידידינו וידיד מוסדותינו, יקירינו ומכובדינו, ארי שבחבירה, נודע
לעוז ולתפארה, הוא הגבר הוקם עולה של תורה, בהנהלת מוסדותינו
הק' בעואב"י וויליאמסבורג המעטירה, כשמו הטוב תורק שמו, לו'
יאתה תודה ותהילה לדו"ד רב פעלים ואיש חיל, ויהי דו"ד בכל דרכיו
משכיל, את בנציבין ומצודתך פריסה עד בני ברק בהתמסרות עצומה
ונפלאה, בהיותו עמיד התווך של מוסדותינו הק' בכל עת ובכל שעה,
הרבני הגאון הגאב הטפסר המרומם
מוה"ר
יחזקאל דוד
בערקאוויטש
שליט"א
בראשי תהלת מוסדותינו הק' בוויליאמסבורג, ני"א
לרגל בואו בשערי ארה"ק
יחד כל משפחתו החשובה על חג הסוכות
נקדמה פניו בתודה על פעליו הכבירים למען מוסדותינו וקהילתינו
מריחוק מקום מצודתו פריסה עלינו, יום ולילה לא ישבית למעניני
זאת הברכה, בשיר והלל ערוכה, יצו ה' ככה, שבכל אשר יפנה ישכיל בריב הצלחה, בתוך תענוג
ונחת הרחבה והרווחה, וישלם לך ה' על ריב פעולתך, ויתני שליבה בשכירתך, והשב ישוב לך
בראשך עטילך, להתברך באושר ועושר וירחבת הדעת דקדושה, בבירה בריבה וגדושה, וזכית
רביתינו הקדושים זי"ע בייסדי מוסדותינו יע"ן בעדו להתברך בכל מילי דמיטב, עדי נזכה בקריב
לקיבוץ נדחי ישראל, בביאת הגואל ומלכינו מרן רבינו שליט"א בראשינו בביהמ"ק בימינו, אמן.
המקדמים פניו ברגשי הוקרה והערכה
יחזקאל ראטטער
בשם הנהלת מוסדות סאטמאר בני ברק יצ"ו

מצות סוכה סותרת את כל הרשעות וממתקת הדינים

כי יצפנני בסכה ביום רעה יסתירני בסתר אהלו. **על ידי מצות סוכה שבני ישראל מקיימים, על ידי זה חמה נסתרים מכל הרעות, ונמתקים כל הדינים בחסדים וברחמים גמורים, ונשפעים כל הטובות והברכות על כל ישראל, בכלל ופרט, ברוחניות וגשמיות,** אמן.

מגן אברהם (סוכות, דף קנ.)

קדושת הסוכה שע"י מקבל עליו אחדות ועומ"ש

מצות סוכה, חנה טעם הפשוט שבה להכנים עצמו ראשו ורובו בתוך צל הסוכה, לישב ולהסתיר ולחפות עצמו תחת צל שמו הגדול הוי"ה ואדנ"י מספר 'סוכה', לקבל עליו בזה אדנותו ואלקותו ית"ש, לעשות רצונו בכל אשר צוהו, ושלא לצאת החוצה לישב בצל דפנות הרומז לשרי האומות בל יקרב אל אהליהם ומשכנותם. ומצות לולב מורה על שיש בו ארבעה מינים, נגד ארבע אותיות שמו יתברך הוי"ה; ומנענע לארבע רוחות העולם ולמעלה ולמטה, **כדי להמליכו וליחדו במעלה ובמטה ובארבע רוחות, להעריך ולהרביץ קדושתו בעולמו, ולהכניע על ידי זה כל הרע וחמט"א הסובבין בעולם הזה.**

סידורו של שבת (שורש ז ענף א')

הסוכה פוטרת מכל צער וחולי

מצטער פטור מן הסוכה (סוכה כו.). **"כי מצות סוכה היא לנו מחסה ומגן לכל בני ישראל להנצל מכל צרה ויגון.** וזה פירוש 'מצטער פטור מן הסוכה'. על ידי הסוכה יהי' פטור מכל צער. וזה גם כן (שם כח.) 'חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה' שיהיו נפטרין מכל חולי ומכאוב ויתרפאו רפואת הנפש ורפואת הגוף, אמן".

תפארת שלמה

(ועי' 'צמח צדיק': "ומן הסוכה נמשך לו רפואה על כל רמ"ח אבריו, כי 'סוכה' במלוי כזה: סמ"ך ואו"ו כ"ף ה"י, גימטריא רמ"ח, ובפרט ביום ראשון שהוא אושפיזא דאברה"ם שגימטריא רמ"ח")

לכל הכנים מי שאינו בר ישראל לצילא דמהימנותא

'אלים כהשעין אב תחת עין סוכה' (פיוט יום ב' דסוכות), **ופירש** ה'מטה לוי', כשהשעין אברהם את המלאכים תחת העץ, והיו יושבין תחתיו בתחת סוכה. וקשה, הא קיימא לן דאין עושין סוכה תחת האילן וכו'. ועי' בתוספות (ר"ה יא. ד"ה אלא) דבסוכות באו המלאכים לאברהם. **אכן קשה, מדוע לא הכניסן בסוכה ממש, כי בודאי היה לאברהם אבינו סוכה טובה, ולמה הכניסן תחת האשל,** כדאיתא בזוהר הקדוש (בראשית, קכ:). וי"ל על פי מה שכתב רש"י (בראשית יח, ד) דכערביים נדמו לו. ואם כן היה מסופק אם הם מלאכים או גרים עובדי ה', או ערביים. [והא נראה מהזוה"ק (פר' אמור) שנכון שלא להכניס אינו יהודי לצל סוכה] וכדאיתא בכלים (פרק א משנה ח): החיל מקודש, שאין עכו"ם נכנסין לשם. **ומסתברא, דסוכה ודאי קדושתה כהחיל.** ועל כן לא ידע אברהם אבינו מה לעשות עם המלאכים, אם להכניסן להסוכה שלו או שלא, דשמא ערביים הם. **ועל כן נתחכם לעשות סוכה תחת האילן ולהרבות סכך על הענפים של האילן,** דממה נפשך: אם עובדי השי"ת הם, הענפים נתבטלו ברוב והיא סוכה כשירה, ואם ערביים הם הלא כתב ב'תיבת גומא' (פר' נח) דבבן נח לא אמרינן ביטול ברוב, דדבר זה חדשה התורה לישראל ולא לבן נח, ואם כן לאו סוכה היא ויכולין גם עכו"ם לישב בה.

חקל יצחק (פר' וירא)

מצות ד' מינים 'כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך'

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל וגו'. "ארבעה מינין הללו, רמז לארבעה אברים שבגוף האדם, שהם עיקר כל פעולותיו, הן לכל המצוות הן לכל העבירות, והם **העינים והלב,** וכמו שדרשו רז"ל (ירושלמי ברכות פ"א ה"א): לבא ועינא תרי סרסורי דחטאה נינהו, שנאמר (במדבר טו, לט): 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם'. **והשפתים** גם כן מצוות הרבה וכנגדן עבירות הרבה תלויות בהן. **והשדרה** גם כן, כי היא עיקר הגוף, והכח הנשפע בה מהמוח. וזהו שאמרו במדרש (תנחומא אמור יט): **אתרוג** דומה ללב, לולב לשדרה, הדם לעינים, ערבה לשפתים. והכוונה בזה, **כי בהכשל האדם בעברות של ארבעה אברים אלו, ימצא כופר בארבעה מינין אלו, שהם כנגדן ודומין לחן, לפי שבכל עבירה תמצא כפרה כשיעשה האדם מצוה כנגדה.** וכן דרשו רז"ל (ב"ב ד.) על הורדום המלך, שהרג אלפים ורבבות מישראל, ושאל לשמעון בן שטח אם אפשר שיהיה לו תקנה, והשיב לו כי אפשר אם ישתדל בבנין בית המקדש, ואמרו: הוא כבה אורו של עולם, כלומר על שהרג כמה מישראל, ילך ויעסוק באורו של עולם. **והענין הזה מאיר עיני הלב, כי בודאי יש תקנה לעבירה בעשיית מצוה שכנגדה. ועל מצות הלולב הדומה לשדרה אמר דוד ע"ה** (תהלים לה, י) **כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך".**

רבינו בחיי (ויקרא כג, מ)

ע"י הד' מינים נעשה בריה חדשה

"וצריך כשלוקח הלולב והמינין שעמו והאתרוג, לחשוב לתקן מה שפגם באלו האברים שהד' מינים רומזים עליהם, **ולעשות עצמו בריה חדשה,** ליקח את האברים אלו שהם כלל הגוף מתחת כח היצר הרע שמושל עליו, **רק יתן אותם לממשלת היצר טוב,** וז"ש 'ולקחתם לכם', פירוש לעצמיכם".

זרע קודש

בסכות תשבו שבעת ימים. ונראה לבאר ע"ד תוכת מוסר עפ"י המבואר באלשיך הקי כי זאת היתה כוונתו יתי לשום את בנ"י באהלים בצאתם ממצרים לתת להם ארץ ישראל לעשות עיקר מעסקי עוה"ז, כי אדרבא עיקר הכוונה הוא לעשות עראי מעוה"ז כי בעוה"ז האדם כמו יושב אהל העומד לנסוע ממקום למקום, וז"ש בסכות תשבו שבעת ימי, לרמז ז עשיריות חיי האדם שידמה בעיני האדם כי הוא רק יוב אהל הוא עוה"ז מוכן ועומד בכ"ע ליסע למחוז חפצו.

(ייטב לב)

☆

אך בחמשה עשר יום לחודש באספכם את תבואת הארץ תחגו וגו'. ונראה בהקדם מה שכתב באוהב ישראל על מה שפירש"י עץ פרי שיהא טעם העץ כטעם הפרי, והיא לא עשתה כן אלא ותוצא הארץ וגו' ועץ עושה פרי, ולא העץ פרי, ולכאורה יפלא מאוד הלא הארץ אין יצר הרע שוכן בקרבה ואם כן מאין בא לה זה הרצון לחטוא, ויש לומר כי הארץ הבינה וראתה כי הכל בידי האדם ותלויין במעשיו, אם ילך בדרך הטוב והישר אז יהיה עליה לכל העולמות וכל הנמצאים, ואם יקלקל מעשיו יפגום הכל

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותיה"ק עצי התמרים

לעתיד לבוא יזכה לישב בסוכה של 'סדום'

מתוך שיחת קודש שהתקיימה בין הרה"ק רשכבה"ג מרן הגה"ק מסאטמאר זי"ע ובין כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע (מתולדות אהרן) בשנת תשכ"ח לפ"ק. בתוך הדברים אמר הרה"ק מסאטמאר זי"ע: עס איז דא א מדרש, א פלא פון א מדרש ילקוט, **'כל השומר מצות סוכה כראוי, לעתיד לבוא יזכה לישב בסוכה של סדום'**. ואמרתי לפרש ענין סוכה של סדום, דהנה כשכל אחד ואחד מכלל ישראל יעשו תשובה מאהבה, וכל אחד יתקן את כל מה שפגם בעולם הזה, אז ממילא יתקן על ידי זה כל החטאים והפגמים שעשה בגלגול הקודם, וכן איתא בספרים הקדושים שאם האדם מתקן כל מה שפגם בתשובה מאהבה, אז ממילא נתקן על ידי זה כל מה שפגם בגלגולים הקודמים.

ונמצא כשיעשו תשובה שלימה יתקנו גם מהגלגול הקודם שהיו מגולגלין באנשי סדום, (כידוע מהאר"י הק' שאנשי סדום נעשו מזרע אברהם, ונתגלגלו ביוצאי מצרים), ונמצא שגם העונות של אנשי סדום יתוקן אז, ובתשובה מאהבה יהיה נעשו כל הזדונות זכיות, ואמר בלשון קדשו : **"אזויפיל זכיות האט קיינער נישט. אזויפיל עונות וואס סדום האט געהאט, וועט אלעס ווערן זכותים". וסוכות הרי הוא ראשון לחשבון עונות, וכמו דאיתא בספה"ק קדושת לוי שזוכין בסוכות לתשובה מאהבה, ונמצא שהסוכה היותר מעולה יהיה סוכה של סדום. ודברי פי חכם חן** שפ"י זי"ע.

שיחות קודש (דברי אמונה – תו"א. שיחה ב', אות י')

מפני שהם נוטלים אותו לאדיהן, אנו חשים להחזירם לקדושה

פעם אחת בשעת הסעודה בחוה"מ סוכות כשאכל רביה"ק זי"ע הסעודה בצהרים בסוכתו הגדולה, ורב אחד התאונן לפניו על שמסככים הסוכה במין אילנות שהנכרים נוטלים אותם בחגאות שלהם ונראה דאין זה נאה לעשות, וגם סוכתו של רבינו ז"ל היה אז מסוכך בסכך כזה, **וענה לו רבינו, דאדרבה, איפכא מסתברא דמפני שהם נוטלים אותו האילנות לצרכיהם בחגאות שלהם, ע"כ אנו מכניסים זאת להסוכה לצורך מצוה.**

מפיהם ומפי כתבם (ח"א עמ' רס"ו אות פ"ד)

דו ווייסט דאך אז אונז הא'מיר נישט פארפעלט פון די תורה

סיפר הה"ק מהר"י זצ"ל מפשעווארסק זצ"ל בלמדי אצל מורי הה"ק מקאלאשין שמעתי שם מאת הבחורים הגדולים, שספרו ששמעו ממורי הרב ז"ל, ששמע מהה"ח ר' שמעון מזאבארוב ז"ל (יהודי זקן שהכיר עוד הישמח משה, ונפטר בשיאווע בבית המדרש), שהיה פעם ביום ד' דחג הסוכות אצל הישמח משה, ובעת שאמר הישמח משה האושפיזין (אולי מעומד), ענה ואמר: **"ברוך הבא משה רבינו, ווען וועסטו קומען אונז אויסלייזן, דו ווייסט דאך אז אונז האבן נישט פארפעלט פון די תורה וואס דו האסט געשריבן קיין קוצו של יוד" והרה"ק מסאטמאר סיפר דבר זה ששמע מהה"ק מקאלאשין שהיה בהקפה רביעית באמצע ההקפות.**

מפיהם ומפי כתבם (ח"א עמ' רמ"ב אות כ')

חיי, אז התיישבה בלבה ואמרה כיון שהאדם קרוב לחטוא מחמת יצרו הרע, ואז יבא פגם גדול בשורש נשמתו ולא יועיל שום תיקון ותשובה, לזאת התחכמה ושינתה תחילה ציווי הבורא כדי שאחר כך כשיחטא האדם חיי, יהא לו אמתלא נכונה והוא מפני ששורש גופו הוא מן האדמה ששינתה מכבר רצון הבורא, לכן הרע את מעשיו, וחסה הארץ על כבוד שמים ועל האדם לחקל מעליו עונש החטא, כי אם כן אין חטא האדם גדול כל כך ע"כ, והנה ידוע מ"ש בקדושת לוי כי בר"ה ויוה"כ עושין תשובה מיראה וזדונות נעשו כשגגות אבל בסוכות עושין תשובה מאהבה וזדונות נעשו לזכיות וזהו ראשון לחשבון עונות שיעשו זכיות ע"כ, ונמצא שעד סוכות אשר נשאר להם עכ"פ שגגות וצריכים כפרה וכדי לחקל להם גם מעונש של שוגג צריכין אנו לחטא הארץ, אבל בסוכות אנעשו העוונות זכיות אדרבא מה שהחטא יהי גדול יהי גם המצוה גדולה והמליצה מהאדמה יהי לנו לנריעותא שאם החטא יהי קטן וקל גם המצוה יהי בערך מיעוט, וש"ה אך בחמשה עשר יום באספכם את תבואת השדה, היינו המהשדה אשר עשתה הארץ כי עד עתה אנו צריכין לתבואת הארץ היינו להמעשה שעשה הארץ שיהי באתגליא ויהי לנו למליצה, אבל עתה בט"ו יהי לנו לטובה לאסוף את תבואת הארץ ויהי באתכסיא ולכן תחגו חג להי אז יהי השמחה בשלימות.

(קדושת יו"ט)

☆

בסכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכות וגו' אני ה' אלקיכם.. נראה עפי"ד הטור ואע"פ שיצאנו ממצרים בחדש ניסן לא צונו לעשות סכה באותו זמן, לפי שהוא ימות הקיץ ודרך כל אדם לעשות סכה לצל ולא היתה ניכרת עשייתני שהם במצות הבורא יתי, ולכן צוה אותנו שנעשה סוכות בחודש השביעי שהוא זמן גשמים, ודרך כל אדם לצאת מסוכתו ואנחנו יוצאים מן הבית לישב בסוכה, בזה יראה נלכל שמצות המלך הוא ע"כ, והנה ארז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אפי שלא לשמה וכו' אולם במצות סוכה למדנו שהעיקר המצוה הוא דוקא לקיים רק לשמה לשם מצות הי, ולכן צונו לעשות סוכה דוקא בתשרי ולא בניסן, כדי שלא יהא באפשר לכוין להנאת עצמו רק בדתי להי לבדו, וזש"ה

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

צעק בצעקות אדירות "רבונו של עולם, געוואלד!"

הימים האחרונים של חג הסוכות היו מאז ומתמיד ימים גדולים ונעלים, ובהיות רביה"ק זי"ע בסאטמאר כולם נקבצו ובאו מכל ערי הסביבה וגם ממקומות רחוקים, והשתדלו אצל רוזני הממשלה לפתוח הגבולים, ומי שנסע לסאטמאר היה יכול לעברו בלי שיעבור על שבט הבקורת, ומאות אנ"ש היו באים להסתופף בצלא דמהימנותא. מי יוכל לתאר איך היה נראה מראה הוד בשעה שרבינו עמד על הדוכן ודרש דרשת הושענא רבא בבכיות נוראות ועצומות עד אשר אם אבן הוא נימוח, וכמה פעמים אירע שאנשים מגודל דוחקא דציבורא ומגודל הבכיות ממש נחלשו עד שהוצרכו להוציאם מביהמ"ד.

וזכורני שפעם אחת אף רבינו בעצמו בעמדו באמצע הדרשה ונשא קולו בשאגת ארי בבכיה גדולה ועצומה, נשתתק באמצע וכרע נפל בחולשה, והוציאהו מבית המדרש לפוש, אמנם כעבור שעה קצרה שוב הופיע בבית המדרש והמשיך בדרשתו ממקום שפסק בהתעוררות גדול כאילו לא היה.

בין אלו הרגילים להסתופף בצל רבינו בהושענא רבא היה הגה"צ עובד ה' ר' שלמה אליעזר וויזל ז"ל הרב מטערניווע שהיה חסיד נלהב מהרה"ק בעל אהבת ישראל מוויזניץ זצ"ל והיה דר בסאטמאר, והיה מתפלל בוויזניצער קלויז בעיר סאטמאר ואחר התפילה היה בא לשמוע בקול דרשת רבינו, ונחקק בזכרוני איך **שהיה עומד על הספסל בצד מערב הביהמ"ד, ובכה בכיה גדולה וצעק בצעקות אדירות "רבונו של עולם, געוואלד!, שנשמעו מעל ומעבר כל הקהל,** וראו מזה איך שרבנים וגדולי תורה אף שלא השתייכו כלל לעדת חסידי רבינו נתעוררו כ"כ מדברי התעוררות של רבינו. וכעין זה היה כמה פעמים בארה"ב כשהגה"צ ר' יונתן שטייף זצ"ל אב"ד קהל עדת יראים, שהיה רגיל לבא לרבינו ולהאזין לתפילותיו ולהתורות שנאמרו בלהב אש קודש, ופע"א כאשר רביה"ק זי"ע התלהב מאד בעבודתו, **נתרגש רבי יונתן והתחיל לצעוק "התעוררות! התעוררות! געוואלד!"**

המאזרני חי"ל (פרק ה')

כל הנסיעה המשיך בבכי מגודל ההתעוררות של דרשת רבינו

כמה פעמים נסע רבינו [הגה"צ רבי מיכאל דוב וויסמאנדל זצ"ל] עם כמה מלוים ביום הושענא רבה לשמוע ההושענות והדרשות של הרה"ק מסאטמאר זצ"ל, וסיפרו התלמידים שנסעו עמו **שבמשך כל זמן הנסיעה בחזרה המשיך רבינו בבכי מגודל ההתעוררות של דרשת הרה"ק מסאטמאר זצ"ל.**

איש חמודות (עמ' תל"ב)

בסכות תשבו שבעת ימים וגו' אני ה' אלקיכם, היינו רק מפני שאני הוא המצוה עליכם לעשות הסוכה ולא לשום הנאה עצמיות.

(עצי חיים)

☆

ולקחתם לכם ביום הראשון. ובמדרש וכי ראשון הוא והלא יום ט"ו הוא אלא ראשון לחשבון עוונות, ויבאר עפ"י מה שפי' הגר"א בדברי המשנה ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, דדין הוא על גוף העבירה שעשה, וחשבון הוא על הזמן שאיבד לריק בעת מעשה העבירה, שהיה יכול לקיים מצוה באותה שעה, והנה ראש השנה ויוהכ"פ הם ימי הדין שאז הקב"ה דן את כל באי עולם על גוף העבירה בלבד, אמנם בחג הסוכות שהוא זמן תשובה מאהבה והזדונות נהפכין לזכיות, והקב"ה מונה את העוונות לידע כמה מצות יש בחילופין כנודע, אז ראוי לצרף גם את החשבוין של זמן העבירה אל הדיין שעל גוף העבירה כדי שיהיו הזכיות מרובין יותר, וזהו ראשון לחשבויין עונות שבחג הסוכות מעריכים גם את החשבון של העונות להרבות זכותי ישראל.

(דברי יואל)

☆

ובזכות צאתי מביתי החוצה ודרך מצוותיך ארוצה יחשב לי זאת כאילו הרחקתי נדוד והרב כבסני ומחטאתי טהרני. וי"ל עפמי"ש ביערות דבש לפרש אמרם ז"ל במקום שבע"ת עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד דהנה מבואר בגמי דמ"ש אין עצובות לפני הקב"ה זהו בבתי בראי משא"כ בבתי גואי במסתרים תבכה נפשי עי"ש והנה הבע"ת מה לו לשמחה והוא באימה ופחד וע"כ אין לו מקום בבתי בראי אך הקב"ה חותר לו חתירה להכניסו בבתי גואי אבל צדיקים גמורים עובדים את ה' בשמחה בבחי בתי בראי ולא עביד הקב"ה ניסא למגנא להכניסו לבתי גואי ע"י בישי"מ ואאמו"ר ז"ל

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותינו"ק עצי התמרים

"נו זלמן, האם שלחתי לך שפעזין על הוצאת הדרך"

אבי זקיני מוה"ר שלמה זלמן פרידמאן ז"ל היה גר בעיר סאטמאר עד החורבן, והיה חסיד נלהב למרן הגה"ק בעל הקדושת יו"ט זצוק"ל, והיה מנהגו ליסע ולהסתופף אצל הקדושת יו"ט על יום טוב, אף שהיה לו משפחה גדולה עם בנים ובנות. אבל אשתו היתה מעכבת מלנסוע לסיגעט והיתה מבקשת שישאר בבית על יו"ט. פעם אחת לפני יו"ט שמיני עצרת הלכה אשתו אל החנות ופתחה את הקאסע, ולקחה את כל הכסף שהיה מונח שם, כדי שלא יכול לנסוע לסיגוט, גם ביודעה שאיש חשוב כמותו יתבייש ללוות ממכיריו את שכניו על הוצאת הדרך. זקיני ז"ל אחרי ההכנות כשהיה עומד הכן לנסוע הלך אל החנות לקחת את הכסף שהיה מוכן לו לצורך הוצאת הדרך, פתח את הקאסע וראה שנגנב הכסף, ישב עצמו בחנות ואמר תהלים. פתאום באתה איזה ערלית להחנות וקנתה אצלו סחורה ישנה שכבר לא היתה עומדת לימכר, והרויח די להוצאת הדרך, ורץ מהרה אל מסילת הברזל ותפס את הבאן האחרון שנסע לסיגוט לפני יו"ט. כאשר הגיע למרן הקדושת יו"ט לקבל ממנו שלום, אמר לו הרה"ק הקדושת יום טוב: **'נא זלמן, שלחתי לך שפעזין על הוצאת הדרך'** כשבא לביתו סיפר המעשה לזוגתו, מאז לא עכבה אותו זקנתי מלילך לסיגוט, באמרה כי עם רעבי"ס כאלו ועם חסידים כאלו לא מתחילים.

שם שלמה (במזכרת נצח בסוף הספר)

נוכחנו לראות שגם בלי לבושים החיצוניים מראהו כמלאך ה'

פעם באמצע ההקפות כשהיה רבינו שרוי בהתלהבות נוראה ורץ עם הספר תורה בידו כשכולו אחוז שרעפים, אירע שילד דרך על ציציותיו ונפל הטלית מעל ראשו, **ורבינו לא חלי ולא מרגיש בזה ורץ ככה כשזרועותיו אחוזים ודבוקים עם הספר תורה זמן מה בלי הטלית על הראש, עד שהצליחו להפסיקו ולהחזיר לו הטלית, נוכחנו לראות שגם בלי לבושים החיצוניים מראיהו כמלאך ה'.** והגם שזכינו לראות גודל עבודתו בקודש כעת עריכת ההקפות גם בהיותו בארה"ב אחר המלחמה שערך עבודתו הקדושה למעלה מהשגתינו שעות ארוכות, מכל מקום אין זה שום דמיון לעבודת ההקפות שערך באותן הימים כאשר כל כוחותיו היו אתו.

המאזרני חי"ל (פ"ג)

על ידי כח השמחה יתהפכו כל הדינים לרחמים וחסדים

הרה"ק בעל ייטב לב ז"ע אמר פעם אחת אצל ההקפות, דבאמת יש לתמוה איך יערב לבינו לשמוח כל כך ביום שמחת תורה, אחרי שאין אתנו יודע האיך ומה נפסק עלינו בימי הדין, וגם בהאי יומא דשמע"צ גמר מסירת הפתקין דספרי חיים וספרי מתים פתוחים, והאיך נוכל לשמוח כל כך ולשמחה מה זו עושה. **אמנם אפשר לפרש על דרך שאנו אומרים אבינו מלכנו קרע רוע גזר דיננו, ולכאורה הול"ל 'בטל גזר דיננו', אמנם הכוונה שאף אם יצא ח"ו הגזר דין חייב, יקרע אותו הקב"ה, והיינו שיהפוך צירוף האותיות של תיבת חי"ב להציג את השני יודי"ן בראשו ובסופו של התיבה, ויהיה נעשה מזה הצירוף יחב"י, שהוא ר"ת 'יעלזו חסידים בכבוד ירננו', ועל ידי כח השמחה של מצוה שאנו שמחים ביום הזה עם התורה הקדושה יתהפכו כל הדינים לרחמים וחסדים אמן כי"ר.**

דברי יואל (סוכות שמחת תורה אות עה)

כתב דזהו רק בתשובה מיראה אבל בתשובה מאהבה הוא נחשב לצדיק גמור העובד בשמחה והוי שוב מקומו בבתי בראי עי"ש. עכ"פ היוצא לנו דבסוכות שעושים תשובה מאהבה כידוע מהקדושת לוי ממילא הוי שוב מקומו בבתי בראי כצדיקים גמורים ולכך נקרא זמן שמחתינו וזה שאנו אומרים ובזכות צאתי מבתי החוצה וכוי יחשב לי זאת כאילו הרחקתי נדוד היינו לצאת מבתי גואי לבתי בראי כי ע"י תשובה מאהבה כבר היא בשמחה וזהו והרב כבסני ומחטאתי טהרני דנעשו כבר זכיות ועל ידם טהרני ויכול להיות שוב בבתי בראי.

(יד יקותיאל)

☆

במדרש אתה החילות להראות את עבדך את גדלך, אלו די מינים שבלולב ועי"כ אעברה נא. וי"ל עפי"מ שמבואר בסידור שדי מינים הללו מכוונים כנגד דם הוי"ה בי"ה וכן מנענים בהם לארבע רוחות למעלה ולמטה, להורות דמלא כל הארץ כבודו ומלכותו בכל משלה, ונודע מה שכתבו המפרשים שאם היה משה נכנס לארץ לא יה הבית נחרב, וכבר באותו הזמן יה נעשה תיקון השלם, והיה מתגלה כבוד שמו יתברך במילואו, אלא שהעוונות גרמו ונעשה מה שנעשה, ובזה יובן בקשת מרע"ה אתה החילות להראות את עבדך את גדלך אלו די מינים שבלולב, לנענע לדי רוחות שאותיות שמך המיוחד תקרב אחד אל אחד, ותגלה ותראה מלכותו יתברך שממו בכל די רוחות שבעולם, ע"כ אעברה נא ואז בוודאי יהיה תיקון השלם ויתגדל ויתקדש שמו יתברך בעולמו.

(ברך משה)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

תהלים בבכיות וגמרא תוספות אחר ההקפות

שמעתי מתלמיד רבינו, שראה פעם את רבינו לומד גמרא תוס' בליל פורים אחרי עבודת היום, **וכן בליל שמיני עצרת אחרי עבודת היום של יום הו"ר והקפות בליל שמ"ע.** וכן אמר שהי' פעם אצל רבינו בעת שהי' מצטער על ענין קשה וראה שהתגבר כארי ורץ תיכף ללמוד גמרא תוס' וכמ"ש (תהלים קי"ט) לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני. וכן שמעתי מהרה"ח מוה"ר חיים שנעבאלג ע"ה **שהי' פעם בבית רבינו ליל שמיני עצרת כאור הבוקר בשעה שבע ומחצה כאשר ישן רבינו ערך שני שעות אחרי עבודת ההקפות, וראה את רבינו אומר תהלים כחצי שעה בדמעות הרבה, ואח"כ ישב ללמוד גמרא תוס'.**

תפארת יואל (ח"ג עמ' י"ח)

כשהרב מקראלי נמצא כאן הוא בבחינת שמחת תורה

סיפר הרה"ג ר' אברהם מרדכי ברייטשיין ספרא דדינא דבי דיני רבה בירושלים, כאשר ביקר רבינו בירושלים בשנת תרצ"ב, בא הגה"צ רבי דוד יוגרייז זצ"ל לשולחנו הטהור של רבינו בסעודת רעוא דרעוין, ובתפלת המנחה נקרא הגה"צ הנ"ל לעלות לוי, למחרתו בא אחד מאנשי ירושלים מאנשי ליטא אל רבי דוד זצ"ל, ואמר להגאון הנ"ל "שמעתי שכ"ת עלה לתורה בלילה... וענה רבי דוד: **שמע נא, בשמחת תורה גם אצליכם נוהגים לקרות בתורה בלילה, ואצלי כשהרב מקראלי נמצא כאן בארץ ישראל הוא בבחינת שמחת תורה...** [ויש להוסיף על זה מה שרגיל היה רבינו לומר בדרך צחות, דכאשר קורין בחוץ לארץ "עשר תעשר" אז אצל בני ארץ ישראל 'שמחת תורה'...].

בוצינא קדישא (ח"ב עמ' של"א)

☆

ולקחתם לכם ביום הראשון. ונוהגין עפ"י האר"י להכניס את הארבעה מינים בתוך הסוכה ושם לקיים מצות הנענועין, ולכאורה אינו מובן איזה שייכות יש זה לזה, וי"ל עפ"י שמספרים כי פעם אחת נסע הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע אל רבו הקדוש המגיד ממעזריטש זי"ע ושהה שם איזה זמן, בחזירתו אל ביתו שאלו ממנו מה למדת אצל רבך בכל הזמן, ענה ואמר למדתי שיש בורא בעולם, שאלוהו האם על זה היית צריך לישב ולהות שם זמנים טובבא, נקרא המישרתת ונשאלה את פיה ותראה שתאמר שי בורא עולם, נענה ואמר אין הכי נמי היא אומרת אבל אני יודע ע"כ, והנה כתב בזרע קודש עה"כ למען ידעו דורותיכם, כי ע"י מצות סוכה נמשך לאדם דעת לידע איך לעבדו יתי"ש כמי"ש דע את אלהי אביך ועבדהו, וכוונת דבריו כי זהו סגולת הסוכה להשפיע אמונה בקרב לביבנו, שלא רק אשר נאמר כי הי הוא האלקים ומלא כל הארץ כבודו, וליבנו בל עמנו כי אם משפה ולחוץ, רק נדע אותו יתי"ש באמת בידיעה גמורה, וע"י נוהגין ליקח הדי מינים בסוכה ולנענע עמהם שם, שענין הנענועים בדי מינים הוא למהליך את הקבי"ה על כל העולם, ובכדי שיוקבע זה בליבנו כיתד שלא תמוט, ע"כ מכניסין אותם על הסוכה, שסגולת הסוכה להשפיע בנו דעת בבחי' דע אלהי אביך ועבדהו, בידיעה אמיתית ולא באמירה בעלמא.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

ולזבולון אמר שמח זבולון בצאתך וישששכר באהליך (לג יח). פירש"י זבולון ויששכר עשו שותפות, זבולון למוך ימים יסכון ויועץ לפרקמטיא בספינות ומשמכר ונותן למוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה, לפיכך הקדים זבולון ליששכר, שמזונו של יששכר על ידי זבולון היתה. ממנ"ם יש לעיין להמ"ק בזולי התורה היא העיקר, והתורה היא מציעות הגדולה ביותר, שהרי עיקר התכלית היא התורה, אם כן אלו העוסקים והדבוקים בתורתו הקדושה בזולי גדולים יותר מהעוסקים בפרקמטיא, ואפי זה למה הקדים זבולון ליששכר.

ויש לומר דמצינו כמה פעמים לחציב התנא הסדר כפי הנמצא במעשה תחלה ואח"כ כפי סדר המעלה והחשיבות, כגון בענין סדר ל"ט מלאכות דשבת, אלא תציב להו התנא (שבת עג:) כפי סדר חשיבותן, שהרי קוצר ומעמר וכו' תציב תחלה, ואחר כך הלש והאופה הגם שהם חשובים במעלה, משום דתנא דילן סידורא לפת נקט (ע"ז שם עד:).

[**וכמו** כן מצינו ברים מסכת ברכות (דף ג.), דתנן התם מאימתי קורין את שמע בערבין, ופרכינן בגמרא מאי טעמא תני תנא ערבית ברישא ליתני שחרית ברישא, ומשני דילפינן מבריית של עולם, דכתיב (בראשית א ה) ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד. הרי למורא"ק לקרא לחשוב לפעמים לבריס על פי סדר המציאות והמעשה, ולא לפי סדר מעלתן וחשיבותן].

וכמו כן הוא הכא, כי מה שהקדים הכתוב זבולון לפני יששכר אין הטעם משום שהוא חשוב בעמת יותר מיששכר, אלא מפני שהוא מוקדם בסדר המעשה, שהרי אי אפשר ליששכר לעסוק בתורה אם לא התחיל זבולון להחיל זהב מכיסו, כי אי אפשר לייחד שום מקום ליושב בתהלה של תורה, אם אין מי שיעלם בעבורה תחלה, ומצינו לכלי שיוכלו התלמידי חכמים לעסוק בתורה צריכין מקודם להיות הזבולון שהם הממזיקי התורה, וממילא המחזיקי תורה קודמים במעשה, על כן מוקדמים המה גם כן בברכה, אבל בזולי הלומד תורה בעצמו חשוב יותר מהמחזיק תורה.

דרשה א' שופטים תשט"ז בחנוכת הבית במחנה רב טוב בעיר נעפאנעק יצ"ו, דרשה מוצש"ק וירא תשי"ז בעיר קראונהייטס יצ"ו, דרשה א' שמיני תשכ"ב, ודרשה א' נשא תשכ"ז

ולזבולון אמר שמח זבולון בצאתך וישששכר באהליך (לג יח). פירש"י זבולון ויששכר עשו שותפות, זבולון למוך ימים יסכון ויועץ לפרקמטיא בספינות ומשמכר ונותן למוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה, לפיכך הקדים זבולון ליששכר, שמזונו של יששכר על ידי זבולון היתה. ממנ"ם יש לעיין להמ"ק בזולי התורה היא העיקר, והתורה היא מציעות הגדולה ביותר, שהרי עיקר התכלית היא התורה, אם כן אלו העוסקים בתורתו הם בזולי גדולים יותר מהעוסקים בפרקמטיא, ולמה הקדים זבולון ליששכר.

ואפשר לפרש על פי מאי דאפסיקא הילכתא (יו"ד סימן רמ"ו ס"ק) דמי שאי אפשר לו ללמוד, יספיק לאחרים הלומדים, ותאצד לו כאילו לומד בעצמו. וכתב הרמ"א דיכול אדם להתנות עם תגירו שהוא יעסוק בתורה, והוא ימציא לו פרנסה, ויחלוק עמו בשכר, אבל אם כבר עסק בתורה, אינו יכול למכור לו חלק בשכיל ממון שיתן לו, עכ"ל. ומצואר בשו"ת מהר"ם אלשקר (סי' קפ) הטעם בזה, משום דכשמתנה עמו קודם שעוסק בתורה, הוא עוזר לו שיוכל לפנות לבו לעסק התורה, על כן יבוש על שכרו עבור זה, אבל אם כבר עסק בתורה, אז אינו יכול למכור לו שכרו, לפי שכל אחד כפי עבודתו הוא מתן שכרו, ומדברים אלו שמכר שכרו קרוב לבטל פורענות מלבבל שכר, כי עשה אם שמים פלסתר וכקרדום לחכול בה לחם, עכ"ל.

ומעתה יש לומר לעניין זה הקדים הכתוב זבולון לפני יששכר, להורות כי זבולון הרוצה להחזיק תורה ליששכר ולעשות עמו שותפות שיקבל חלק משכרו, עליו להקדים עצמו ולהתנות עמו קודם שמתחיל לעסוק בתורה, דאילו אחר כך אינו יכול

עוד לקבל חלק בשכר תורתו, משום דמאי דהוה הוה.

דרשה א' ויהי תשכ"ה

צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל (בג כא). נראה לפרש, כי מצינו כמה פעמים בכתובים איך שהוכיח משה רבינו את ישראל על קרחנס, בכדי להמשיכם לתורה, חוץ בעת שהיבר משה עם הקב"ה כביכול תודות ישראל, אז נודעי לא הזכיר קרחנס לפניו, אלא העלה והזכיר רק מעלתם ולקחתם. וזה שרמז הכתוב, לדקת ה' עשה, כי בזמן שהיבר משה עם ה' אז הזכיר לפניו רק לדקת ישראל, אבל ומשפטיו, היינו מה שהזכיר והוכיחם על קרחנס (עי' רש"י שמות ו ג), זה היה רק עם ישראל בלחוד.

ניצוצי אורות וארא תשס"ד עמוד ד, שיצא לאור ע"י הרה"ח יהושע זאב לערנער שליט"א, ששמע מפי רבינו ז"ל

[ומן הענין הזה כדאי להביא מה שסיפר הגה"ח ר' חנני' יו"ט ליפא שוואדרן ע"ה מנהל מוסדותינו הק' בירושת"ו (הובא בזכר צדיק לברכה ח"א אות רצג), כי באחד מן ההזדמנויות שהיה רבינו בארץ ישראל, בא אליו לבקרו שר הדתות של המדינה, ובתוך הדברים שאל מרבינו למה הוא מדבר תמיד בגנות ישראל, הלא מצינו בתורה כי משה רבינו התמיד להמליץ טוב על בני ישראל. על זה השיב לו רבינו, דבאמת מצינו בתורה בכמה מקומות איך שהוכיח משה את ישראל בדברי מוסר, וכדכתיב שמעו נא המורים (במדבר כ י), השמרו לכם (דברים ד כג, יא טז), ועוד הרבה פסוקים כיוצא בזה, אלא בעת שדיבר משה אל ה', אזי דייקא המליץ טוב עליהם, ואמר למה ה' יחרה אפך בעמך (שמות לב יא), האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף (במדבר טז כב).

וכענין הזה סיפר גם כן הרה"ח ר' אלכסנדר סענדר דייטש ז"ל בספרו בוצינא קדישא (ח"ב עמוד קו) וזה לשונו, הסופרים והלבלרים של כתבי העת מחללי שבתות, והמלאים טומאה וזוהמא ניבול פה וכל דבר אסור, לא חדלו מלחרוץ לשונם הטמא נגד רבינו יום יום וכו', גם לא נמנעו מלהטיף דברי מוסר, הם כתבו כי מאז מעולם היה דרך הצדיקים לאהוב את כל ישראל ולא לדבר בגנות בני ישראל, רבינו הוכיח בראיות ברורות עד כמה הם מסלפים דברי אלקים חיים, ותולים בוקי סריקי ברבותינו הקדומים, דהן אמת שהצדיקים למדו זכות וסניגוריא על ישראל וכו', וכל הצדיקים הקדושים מן אברהם אבינו ועד משה רבינו ועד הצדיקים שבדורות האחרונים, לימדו זכות על בני ישראל בינם לבין קונם כמבואר במדרשים ובדברי רז"ל, אולם בדברם אל בני ישראל אמרו רק דברי תוכחה ומוסר, עכ"ל.

וכאן המקום להעתיק מה שאירע לרבינו באחד מן ההזדמנויות בעת שהיה בעיר טבריה (הובא בזכר צדיק לברכה ח"ג אות תתשעו, דולה ומשקה - סיפורי הגה"צ מפאריץ ז"ל -עמוד רלז), כי בא אליו איש תמים ואמר לו, רבי! קיין באדיטשובער רב זענט איר נישט, ושאלו רבינו להבין פשר דבריו, והלה השיב כי הרה"ק מבאדרישטוב היה מלמד זכות על בני ישראל, ורבינו מלמד עליהם חובה.

על זה ענה לו רבינו, מנין אתם יודעים כי הקדושת לוי היה מלמד זכות על ישראל, השיב הלה דידוע על זה כמה סיפורים. ענה לו רבינו, בבקשה שתספר לי לכל הפחות סיפור אחד אודות זה. על זה השיב האיש ההוא הסיפור הידוע, שהרה"ק מבאדרישטוב ראה פעם אחת איך שיהודי אחד עומד בתפלה, און אינמיטן דאוועננען שמירט ער די רעדער פון זיין וואגן, ועל זה אמר הרה"ק מבאדרישטוב, רבונו של עולם, כמה יקר הוא עמך, אז אפילו אינמיטן שמירן די רעדער דאוועננען זיי. וסיים על זה האיש ההוא, הלא רואים כי הרה"ק מבאדרישטוב לימד זכות על בני ישראל.

על זה ענה לו רבינו, שמע אלי, הסיפור לא כך היה, אלא שאתם מספרים רק חצי הסיפור, לפי שחצי זה הוא לטובתכם. אבל באמת כך היה המעשה, כי בעת שהרה"ק מבאדרישטוב ראה מעשהו של אותו איש, הלך אליו והוכיחו על פניו ואמר לו, היתכן, אתה עומד לפני מלך מלכי המלכים ומתפלל, און אינמיטן דאוועננען שמירסטו רעדער, אך רשאים לעשות כן. אלא אחר כך כשסיים להוכיחו והלה קיבל דבריו, אז הלך לקרן זויות ואמר, רבונו של עולם, כמה יקר הוא עם ישראל, אז אפילו אינמיטן שמירן די רעדער דאוו ענען זיי.

וסיים רבינו - אלא שלטובתכם הוא רק חלק השני של הסיפור, ולכן אתם מספרים חלק זה בלחוד, וכי אתם חושבים שיש אפילו הוה אמינא לומר שהקדושת לוי לא הוכיח את ישראל בדברי מוסר. ועי' ויואל משה מאמר א סימן קעז וקעח].

וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב (בג כח). מיתת נספרי (ספ"ו) לא כתיב שמחר משה (דברים לג יב) ה' בדד ינחנו, ולא כתיב שמחר ירמיה (ירמיה טו יז) מפני ידך בדד ישבתי, אלא כתיב שמחר אותו רשע (במדבר כג ט) הן עם לבדד ישכון.

ונראה לפרש בדרך נמוח, כי בני ישראל נריכים ליפד בדד, והייני להיות מובדל ומופרש מהרשעים, אמנם יקרה לפעמים דאף כשירצה האדם להבדל מהם, אכתי לא ידע מי הוא זה אשר ממנו נריכים להבדל, כי יפנם כמה בני אדם אשר בחילוניותן נראין ככשרים אבל מוכח מרמה, ומי אפשר לאדם להכיר פנימיות האדם, וכמו שכתוב (שמואל-ב טז ז) האדם יראה לעיניים וה' יראה ללבב, ועל דרך שפירש"י בכתוב (דברים ו יג) וידועים לשבטיכם, שהם ניכרים לכם, שאם בא לפני מעוטף בטליתו איני יודע מי הוא וכו' ואם הגון הוא, אבל אתם מכירין בו שאתם גדלתם אותו. הרי שאמרו כן אף אבל משה רבינו, ומכל שכן אבל זולתו בודאי יש מקום שיטעה בדמיונו. ויתכן לפעמים שגם יהפוך הקערה על פיה, להבדל ממי שרואי להתחבר עמו, ולהתחבר עם מי שהחיוב להבדל ממנו.

על כן מילו אמר הכתוב בבדד שאמר משה, אכתי יהיה לנבול דין לתלות דיתכן שלא ידעו ישראל בותה שעה ממי להבדל, משום שלא הכירו מה שבלב חבריהם טמון ומכוסה, וממילא בחתת לא היו מובדלים מן הרשעים, וכן בדד שאמר ירמיה הנביא יכול הטוען לטעון כי לא היה מובדל ומופרש מן הרשעים, שהרי מי אפשר לבשר ודם להכיר מה שטמון בחקרי שאר בני אדם, אולם אותו רשע בלעם, בודאי ידע היטב בכח טומאתו מי הם הצריכים לגורלו ולכת דיליה, ומי הוא אשר בני ישראל נריכים להיות בדלין מהם, וכיון שהוא העיד הן עם לבדד ישכון,

שפיר יתענג שהיו ישראל בשמחת בדר, והיו בדלין בשמת בהבדלה גמורה מהם ומהמונם.

נעילת חג הסוכות תשכ"ה בלימוד מס' ברכות

ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו וגו' ויראהו ה' את כל הארץ את הגלעד עד דן (לד א). מיתת במדרש (ע' ספרי פינחס ס"ה) הרחה הקב"ה למשה מה שלא רחה יהושע. ויש לעיין הלא יהושע היה בארץ בפועל, אם כן היה יכול לראות כל הארץ, ובכן מהו הכוונה שהרחה הקב"ה למשה מה שלא רחה יהושע.

ונראה לפרש על פי דברי המדרש (דב"ר פ"ד סי"ט) על הכתוב (דברים יג כ) כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך וכו', המגילה הזאת אין אדם יודע כמה ארכה וכמה רחבה, כשהיא נפתחת היא מודעת כמה היא, כך ארץ ישראל כל רובה הרים וגבעות וכו', כשישרה אותה הקב"ה וכו' כל גיא ינשא וכל הר וגבעה ישפלו והיה העקוב למישור והרכסים לבקעה (ישעיה מ ד), אותה שעה היא מודעת מה היא. ומיתת בספרי (פינחס ס"ה) שהרחהו הקב"ה למשה את כל מדרי ארץ ישראל, והכוונה שהרחהו כל המקומות והשטחים הטמונים בתוך ההרים. נמצא כי בארץ ישראל יש גם מקומות ושטחים הטמונים מאין רואה, ואף אדם העומד במוכה אין יכול לראותם, וכל זה הרחה הקב"ה למשה.

ובכן שוב לא יקשה אין רחה משה מה שלא רחה יהושע, כי יהושע אף שהיה בארץ ישראל עצמה, מכל מקום לא רחה רק מקומות הנגלים שיכולים לראות בעין, מה שאין כן משה רחה גם אלו המקומות הפנימיים הטמונים במוכה, אשר יתגלה לנו לעתיד לבא במהרה בימינו.

ס"ג לך תשט"ז, וס"ג עקב תשכ"ו

ויראהו ה' את כל הארץ וגו' עד הים האחרון (לד ב-ג). פירש"י אל תקרי היס האחרון אלא היום האחרון, הרחהו הקב"ה כל המאורעות שעתידין ליהרג לישראל עד שיבוא המשיח. ולכאורה יש לעיין למה הרחה הקב"ה למשה את כל המאורעות. אך יש לומר שהרחה הקב"ה למשה כל הדורות הבאים ואף דורינו אלה, כי לולא שמשה רבינו היה רואה והביט בנו, לא היה לנו קיום בגלות [וועלן מיסט משה רבינו קוקט אונז אן, וואלטן מיר ניסט געהאט קיין קיום לע אין גלות].

באמצע אמירת ההקפות, מפי הרה"ח ר' אלימלך שלמה שווארץ שליט"א שו"ב, ששמע מפי רבינו ז"ל

ולא ידע איש את קבורתו עד היום הזה (לד ו). לכאורה יש לדקדק למה טרח הכתוב להודיענו דבר זה, הא כיון שהעלים הכתוב מקום קבורתו ממילא לא נודע מקומו, ומהו הצורך להדגיש שלא ידע איש את קבורתו.

ואפשר לומר בדרך נמוק מכאיב, דמי לזו דכתוב במורה שמקום קבורתו נעלם מאתנו עד היום הזה, עול היו בימים מוקיים לחפש ולדעת מקומו, והיה קרוב הדבר שרשעי ישראל האפיקורסים שהשתלטו על ארצינו הקדושה, אשר ממגדרים בכל מאמציהם להחטיא את ישראל ולעקור את המורה הקדושה ת"ו, יבדו להם מלבם מיזה מקום לקרוע לו מקום קבורת משה, וימרו שמצאו המקום לפי השערתם, ועל ידי זה יסיתו את ישראל שיבואו להתפלל שמה, ואז היו עושים שם מערת פריצים למיעוט ולכל מיני תועבות ת"ו ולכל מיני מטמאים כאשר עשו בשאר מקומות הקדושות.

[**וכאשר** עיינו רואות בעוונותינו הרבים בדורינו האפל הזה אשר כבשו להם האפיקורסים המקום המקדש ושאר המקומות הקדושים, ובעוה"ר נתקיים בנו הכתוב נחלתינו נהפכה לזרים (איכה ה ב), ובתו בה פריצים ויחללוה (יחזקאל ז כב), שעשו מכל המקומות המקודשים למקום התוועדות של מיעוט ופריצות ח"ו].

על כן הודיענו הכתוב כי קברו של משה נעלם מעיני כל חי עד היום הזה, וממילא לא יעלה על לב שום אדם לומר כן.

שמחת תורה תשל"ג

ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל (לד יב). פירש"י שנשתו לבבות הלוחות לעיניהם, שנאמר (דברים ט יז) ואשברם לעיניכם. וכבר דקדקו במה שהיה שבירת הלוחות לעיני כל ישראל דייקא. והמהרש"ל (יפמות סב. ד"ה ומה) הוסיף לדקדק למה ירד משה מן השמים לשבר הלוחות על הארץ, וכן היה כוונת הקב"ה בשומרו

(שמות לג ז) לך רד כי שחת עמך, ולמה לץ שיברם תיכף בהיותו עדיין בשמים ממעל.

ונראה לפרש על דרך אמרו ז"ל (תענית טז.) כי ביום התענית היו נוהגים להוציא התיבה אל רחוב העיר, לומר כלי צועק היה לנו ונתבזה בעווינו. ובדרך זה אפשר לבאר תכלית שבירת הלוחות, שזו היתה בכדי לשבר לבבם הערל של בני ישראל, ולהרחיקם גודל הפגם שגרמו על ידי עשיית העגל, אשר בזה גרמו לביזוי הלוחות הקדושות, אשר מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות (שמות לב טז), ומשני עבריהם הם כתובים בשבע אלהים (שם פסוק טו), ויפיצו מדרכם הרעה.

וחנה ידוע לחיבו דומה שמיעה לראיה, על כן אלמלי היתה שבירת הלוחות בשמים ממעל, ומשה רבינו כבודו על הארץ היה מספר לישראל את מה שעשה, גודלי לץ היה מעורכם בזה כל כך, כמו עכשיו כשראו בעיניהם שבירת הלוחות, לזה שיבר אותם משה על הארץ לייקץ, ולעיני כל ישראל לייקץ, למען יתעבדו בשם לחבירם שבשמים.

לקט ששנ"ה שנת תרצ"ט סימן סט

מילין טבין לסוכות

די הייליגע טעג סוכות, לאחר גרויסע התעוררות פון די הייליגע סוכה מיטען משרוג אין לובֿ. מ'וועל מיר שוין ניצט האבן בײַ מיצער ע יאר זועלכע הייליגע טעג, זועלכע הייליגע מצוות, מ'גאזשגעט זיך מיט די סוכה מיטען משרוג מיטען לובֿ, ס'איז לאך בוקע רקיעים.

הושענא רבא תשי"ז

נאכדעם קומען די ימי הסוכות, די סוכה מיט די ד' מינים, מ'איז מסובב מיט ע קדושה ובמצוות, ווי די גמרא זאגט, ווען האט מען נאך אזא מולד.

הושענא רבא תשי"ג

די ימי הסוכות, זיצן זענען זיך מתקרב דורך דעם משרוג מיטן לובֿ מיט דער סוכה.

הושענא רבא תשי"ד

נאכדעם קומען נאך די ימי חג הסוכות ווען לאחר גיהער נאך זו דער עבודה, זוכן האמיר לאך ניצט קיין השגה, זוכן קאן מיר דען משיג ומצער זיין ווען לדיקים פמיתים האבן געדינט דעם בעשפער דורך די די הייליגע טעג זון די ימי חג הסוכות, מיט דער סוכה, זון מיטן משרוג, זון מיטן לובֿ.

הושענא רבא תשט"ו

מ'האמיר געהאט די אכט טעג סוכות ווען מ'זיצט תחת לילה דהיימנותא, דער ליד ווען ער זיצט דעם בעשפער, האט מען לאך ניצט קיין השגה זו ווען מ'קען זוקומען זין די טעג.

הושענא רבא תשי"ח

די אלע טעג סוכות, ס'איז א זמן ווען הקב"ה זיז זיך משתעשע מיט די צדיקים, זו מ'וועלט די זכיה געהאט זו מ'וועלט געדינט דעם בעשפער בחמת, האט לאך קיין שיעור ניצט ווען מ'טוט לויף זין זועלכע הייליגע טעג, די הייליגע טעג סוכות, ווען מ'איז דבוק זין הקב"ה תחת לילה דהיימנותא.

הושענא רבא תש"ך

פ'קומען די אלע הייליגע טעג פון סוכות, מ'איז תחת לילה דהיימנותא, בלילה דקוב"ה ושכינתיה, לוי זו מ'דערזעהט זיך א לים מגושם לזוי ווי פריער, מ'האמיר נאך דעם לעצטען טאג, דעם איינעם טאג הושענא רבא, לאמיר ניצט חלילה פארפאסען דעם איינעם טאג לויבֿטע.

הושענא רבא תשכ"א

דער הייליגער יו"ט סוכות מיטן משרוג מיטן לובֿ, זוי ווי מ'זאגט מרבא לומות שמך המיוחד והיו לאחדים בידי.

הושענא רבא תשכ"ח

די אלע ימי סוכות, לאמ זענען די ימי הרצון, סוכות, ווען מ'גייט מיטן משרוג מיטן לובֿ.

הושענא רבא תשכ"ה

סיפורי צדיקים, גגיאור הפסוקים
המלאים זיו ונוגה מפיקים

ולקחתם לכ"ם

הרה"ק מקאמינקא זי"ע היה פעם אחת אצל הרה"ק ר' שלום מבעלזא זי"ע ובעת נטילת לולב לא ראה הרה"ק מקאמינקא את הרה"ק מבעלזא רק הלולב והאתרוג עמדו כן באויר, והרגיש הרה"ק מבעלזא בזה ואחרי יו"ט אמר לו: כתיב "ולקחתם לכם" דער לכם זאל מען אריין נעמען אין די ד' מינים.

בזכות השינה בסוכה

להגה"צ רבי לוי יצחק גרינוואלד זצ"ל אבד"ק צעלים יצ"ו בא פ"א איש זקן וישיש בן מאה וחמש שנים וביקש מהגה"צ זצ"ל בקשה נדירה, שיתפלל הרב עליו שימות, ולתמיהות הרב זצ"ל על בקשתו הפליאה, סיפר מה שהביאו לזה, שבימי ילדותו דר בעיר קאלאמיי יצ"ו מקום מושבו של הרה"ק רבי הלל מקאלאמיי זי"ע ופ"א בחג הסוכות כשהי' קר גדול עד למאוד, לא רצה הרבנית של הרה"ק הנ"ל לישן עמו בסוכה מחמת הקור הגדול, וברצונה הי' שגם בעלה הקדוש לא ישן בסוכה שפחדה שישאר שם לבדו, וע"כ ביקש הרה"ק מילד הזה - בעל המספר - שישן עמו בסוכתו בלילה הזה כדי שלא יתבטל ממצות סוכה, ואכן הסכים הילד לישן עם הרה"ק בסוכתו, ולמחרת בבוקר אמר לו הרה"ק, מאחר שהחיית את נפשי שהיה ביכולתי לקיים מצות סוכה ולישן בסוכה גם מחמת הקור הגדול, וזה הי' רק בשביל שאתה ישן עמי בסוכתי, ע"כ אברכך שיהי' לך אריכות ימים, ועוד בירך אותו ששום אחד מבניו לא ימות בחייו ע"כ, ואכן נתקיימה בי ברכתו של הרה"ק שאזכה לאריכות ימים שכבר הגעתי לשנת המאה וחמש, אבל אחד מבני הוא חולה מסוכן זה זמן רב ושורה ביסורים גדולים, ואין אני יכול לראות בעיני גודל היסורים שיש לו, והוא אינו יכול למות בחיי, מחמת ברכת הרה"ק מקאלאמיי, ע"כ אבקש מהרב שיתפלל בעבורי שאמות, וא"כ ימות גם בני ולא יהי' עוד ביסורים הגדולים.

(מבאר רבותינו)

"עס האט זיך געלוינט"

קודם שנעשה הרה"ק מליסקא זי"ע רב בעיר ליסקא היה עני גדול, ופ"א קודם חג הסוכות לא הי' לו סכך לסכך סוכתו, הלך לעיר אוהעל ושם הרכיש לעצמו "טאגין" (מחצלאות) לסכך, והיות שלא הי' לו מעות לשלם לאיש שיוביל את הסכך לביתו, ע"כ נשאו הוא בעצמו בידיו, והלך ברגליו המרחק הגדול שבין אוהעל לליסקא, והרבה פעמים העמיד עצמו באמצע הדרך מחמת חולשת הדרך, והלך כמה פעמים חזור ושוב עד שהביא הכל, וככה הגיע לליסקא וסיכך את סוכתו, ואמר אח"כ בל"ק "עס האט זיך געלוינט", מכיון שבליל סוכות ראה האושפיזין הקדושים בסוכתו.

פתקא משמיא

רבינו הבעל שם טוב הקדוש זי"ע בעת שתקע אהלו של תורה בפה מעזבוש, היה אז במחנינו רבנים גדולים ממתנגדי הבעש"ט ז"ל, והלכו בחג הסוכות להבעש"ט, ואמרו אשר הסוכה של הבעש"ט אינה כשירה על פי דין תורה, והבעש"ט ז"ל התווכח עמהם אשר סוכתו הוא כשרה, והניח ראשו על איזה רגעים, ואח"כ פתח את ידו, ונמצא בה פתקא מחתיכת קלף, והיה כתוב בו, סוכה של הרב ישראל בעש"ט כשירה, נאום מט"ט שר הפנים, והפתק הזאת נשארה בירושה אצל נכד הבעש"ט ז"ל, הוא הרב הקדוש מסדילקוב ז"ל (בעל דגל מחנה אפרים) והיה כאשר נזדמן איזה חולה ר"ל, והלכו לבעל הדגל ז"ל, ציוה להניח הפתקא תחת כר בל של חולה ר"ל ונתרפא, ובכל משך השתי שנים לא נעדר שום אדם בעיר, ואח"כ נזדמן שהניחו פעם אחת הפתקא אצל איזה חולה ונעלם הפתקא, ואמר בעל הדגל על זה, שנתגלה לו מן השמים שאין ניחא זאת, כי הילודים למות, ע"כ התפלל על זה שיקח מאתו בחזרה הפתקא, ושמעתי מאנשי אמת ששמעו מפי הרב הצדיק מוהר"ר יוסקי נכד הדגל ז"ל שראה בעיניו הפתקא אצל זקינו בעל הדגל ז"ל. (בעש"ט סוכות)

המצטער פטו"ר מן הקור

פעם אחת היה חסיד אחד שהיה לו חיות במצות סוכה וכאשר עבר חג הסוכות לא היה רוצה לצאת מהסוכה מחמת גודל החיות וההשתוקקות של המצוה, והיה יושב בסוכה כמה שבועות עד שנעשה חורף והיה קור גדול ושלג גדול, והיה מוכרח לצאת מהסוכה והיה עומד ומצפה שיבואו ימי חג הסוכות שילך בחזרה לסוכה, וקיבל על עצמו שלא לצאת מהסוכה ולישב בסוכה אף שיהיה קור ושלג ולמסור נפשו ממש, כי היה מרגיש קדושה גדולה בהסוכה וכן היה שלא היה רוצה לצאת מהסוכה עד שנפל שלג וקור הולך וגדול, וממש יצאה נפשו ועם כל זה לא היה רוצה לצאת מהסוכה, עד שריחם הקב"ה עליו ובא ענן אחד ונשא אותו עם הסוכה לארצות החמים שחם שם כל השנה, (והסיפור הוא פלא שהלא לפי ההלכה אינו ראוי לישב בסוכה כל השנה ועוברים על בל תוסיף וכאן אירע לו נס וענן לקח אותו לשם כדי שיוכל לישב שם בנחת ולא בצער). (הרה"ק מקאלשיץ זי"ע)

"די וועגט פון די סוכה וואריימען"

רבינו ר"ר שלום מפרוהיבטש זי"ע נסתלק בערב חג הסוכות, בהשאירו אחריו את בנו הגדול ר"ר אברהם'ניו זי"ע שהיה כבן טו"ב שנה, ואחיו הצעיר והרך רבינו מרו'זין שהיה כבר שית שנין, בליל התקדש חג סוכות נכנס ר"ר אברהם'ניו לסוכתו לקיים מצות סוכה ולקדש על היין, ואתו עם אחיו רבינו מריזי'ן, בסוכה כבר עמדו כמה וכמה חסידים שבאו

לשמוע בפעם הראשונה את ר"ר אברהם'ניו זי"ע מקדש על הכוס בלוקחו את כס המלוכה בידו, והבחין רבינו מריזי'ן על פני האנשים שהם רועדים מקור ששרר בחוץ קור גדול, רבינו שנכנס להסוכה מלובש בס"ה עם חאלעטיל דק, עמד כמתפלא והכריז בלש"ק: יודען פאר וואס ציטערט איהר? די ווענט פון די סוכה ווארימען דאך. (נר ישראל חלק ה')

כשמשיח יבא לא אצא מהסוכה מרוב מתיקות...

הרה"ק בעל צבי לצדיק מבלאזוב זי"ע אמר פעם בליל א' דסוכות בזה"ל: א פלא א פלא, די חז"ל זאגן (עירובין מ"ג) אז משיח וועט נישט קומען בשבתות וימים טובים, וואס הייסט ער וועט נישט קומען, דער כלל ישראל האלט שוין נישט אויס די צרות און יסורים פון די נסיונות פון פאר ביאת משיח צדקנו, און ער קלייבט זיך די זמנים, אין דעם טאג ווועט ער נישט קומען אין דעם טאג ווועט ער נישט קומען, וואס פאר א פירוש האט דאס, מיר האלטן אז ער דארף קומען, ער מוז קומען, וואס הייסט אזא הייליגן יו"ט סוכות ווועט ער נישט קומען, ולבסוף נשקט בלשונו ונשקע בהרהורים, ואחרי איזה רגעים זקף ראשו ואמר ככה: מיר מיינען אז משיח צדקנו ווייסט נישט וואס ער טוט, לאמיר זען למשל, דא זיצען ארום די הייליגע אושפיזין, די אושפיזין אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף ודוד, אה הא הא (ועשה תנועות של התרגשות בזרועו הימנית), ווען קען מען נאך פילן אמאל אין לעבן אזא הרגשה קדושה, אה הא הא, ס'איז ממש טעם גן עדן... נו זאל מען אונז יעצט קומען זאגן אז משיח איז דא אין די גאס, יען זאג בפירוש איך וואלט נישט ארויסגעגאנגען. (עובדא דאהרן)

וסוכה תהיה... למחסה מזרם וממטר

בימי הרה"ק מראפשיץ אירע פעם, שבחג הסוכות ירד גשם הרבה, והלך הרה"ק להסוכה ועמד אצל הפתח וצוה לקנח השלחנות ולהכניס יין וחלות וכל שאר דברים ונכנס להסוכה ועשה קידוש, וערך השולחן ולא היה יורד גשם בהסוכה, אחר שגמר הסעודה הלך הרה"ק להפתח ועמד שם וצוה להוציא הכל מהסוכה, כשגמרו הכל הלך הלך מהפתח, ואז ירד כ"כ גשמים בפעם אחת כקומת איש.

געבן איז גארנישט ווערט, נאר כאפן...

עבודתו הקדושה של הרה"ק מקאלשיץ הי' בשמחת תורה גדול מאוד בזריקת תפוחים להמון חסידיו ועי"ז השפיע להם פרנסה על כל השנה, וסיפר אחד מחשובי חסידיו, דכשהיה אצל הרה"ק מקאלשיץ זי"ע בשמח"ת הי' דרכו בקודש לזרוק תפוחים (וכן היה מנהגו של הרה"ק מצאנז זי"ע) וכאשר הי' זורק לרחוק קצת הלכו העולם לחטוף, וסביב אצלו הי' נתרוקן כמובן, ואני כאשר הייתי קרוב אליו הלכתי אצלו והייתי צעיר לימים, ואמרתי להרב מקאלשיץ תן לי תפוח, אבל לא שמע קולי מגודל דביקותו, וראיתי שאינו תכלית לשהות עוד כי הסל של תפוחים הולך ונתמעט, ואחזתי את הקלשיצער רב וצעקתי אליו, קאלשיצער רב קאלשיצער רב, תן לי תפוח, עד ששמע שצעקתי ואמר לי בזה"ל, "געיבען איז גארנישט ווערד, נאר כאפן".

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומי שרים, ברוך צחות ומליצה נאמרים

ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות. בדרך הלצה יאמר הפסוק לרמז, שכשאדם בונה בית חדש צריך לבנות סוכה גם כן, וזהו ויעקב נסע סכותה, בעת ויבן לו בית, רק שנכון הדבר להחזיק הסוכה בטהרה אפילו כל ימות השנה, ולקבוע איזה עתים ללמוד או להתפלל שם, אבל זהו בודאי לא נכון, שתיכף אחר סוכות נוהגין ח"ו דרך בזיון בהפוכה, ועושין אותה מדור לבהמות. וזהו מרמז הכתוב כמתמיה ולמקנהו עשה סוכות, ודי למבין.

שארית ישראל (שער הזמנים)

בס' שמרו משפט ח"א בחלק המכתבים כ' שמעתי מהגאון רבי יחזקאל בנעטה אב"ד דנייטרא זצ"ל שיחת חולין, **שאל ואמר, למה אתרוג ולולב כל כך חשובין ויקרים בעיני בני אדם, וערבה לא נחשב כלל**, דהלא המצוה נעשה בה כמו עם האתרוג, **וארבעת מינין הללו מעכבין זה לזה**, ולא עוד ערבה עדיפי, כי הושענא רבה נעשה בה לבד, ולערבות לבסוף משליכין ומכים ודורסין עליה, בתמיה. אך הטעם אפשר לומר, כי הג' מינין הללו באים ממרחקים, ע"כ הם חשובים אצל העולם כל כך, אך הערבה הוא אזרחי מן כאן, ע"ב דורסין ולא נחשב בעיני עולם כלום, אם גם כי בעצם היא עדיפי מהם, כן דרך העולם, מן הקרוב אליו אין מקבלים, אך כי בא מרחוק מכבד ומרומם, ושיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה לימוד, עכ"ל.

אלף כתב (רצה)

אירע פעם בחג הסוכות שהמשב"ק ר' פייוויש ע"ה שאל את מרן רביה"ק זללה"ה אם מותר להכניס קדירה אל הסוכה שיוכל לחלק את המנות להאורחים, כי היה מרחק רב מבית התבשיל עד הסוכה וקשה מאד לילך עם כל מנה ומנה מרחק כזה. והתיר לו רבינו ואמר הלא דין בשו"ע (סי' תרל"ט) שאסור להכניס קדירה שהרי זה מאוס, **אמנם אם לא יתנו לאכול להאורחים הרי זה יותר מאוס, על כן תוכל להכניס את הקדירה שיהיה להאורחים לאכול.**

מושיען ש"י (ח"ו)

ובחמשה עשר יום לחודש השביעי מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו וחגותם חג לה' שבעת ימים. בכל המועדים כתוב גם את מצותו, כגון: ובחודש הראשון בארבעה עשר יום לחודש פסח לה' "מצות יאכל", בר"ה כתוב: ובחודש השביעי באחד לחודש "יום תרועה יהיה לכם", ביוהכ"פ כתוב: ובעשור לחודש השביעי "ועניתם את נפשותיכם", וא"כ למה נשתנה חג הסוכות משאר המועדים שלא כתבה הכאן התורה את מצות היום "בסוכות תשבו", אך נראה דהנה הדין הוא ד"הולכי דרכים פטורים מן הסוכה", וא"כ יש לומר דבפרשתינו שהתורה עוסקת בה בהקרבת הקרבנות במקדש, והיו צריכים לעלות לרגל, והרי הולכי דרכים פטורים מן הסוכה, ולפיכך לא כתבה כאן התורה מצות ישיבה בסוכה, אמנם בפרשת אמור שאין התורה עוסקת בה בקרבנות החג, נאמר בה גם המצוה של "בסוכות תשבו".

(משך חכמה)

☆

במדרש איוב היה קורא תגר על היסורים עד שהראהו הקב"ה דפנות הסוכה שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח ונתקררה דעתו, ונל"פ דטעמא דסגי בב' דפנות וג' אפי' טפח דכתיב: בסכת, בסכת, בסוכות, ויש אם למסורת, והנה אמרו חז"ל (חבא ברש"י דברים א' י"ג) עה"פ "ואשימם בראשיכם" ואשמם כתיב, חסר יו"ד, לומר שאשמותיהם של ישראל תלויות בראשי דייניהם וכו', וזהו לפי המסורת, ואיוב היה מצטער כי הוא איש תם וישר וכו', אך כשראה שהסוכה בב' דפנות ושלישית אפי' טפח יען כי יש אם למסורת, א"כ "ואשמם" חסר יו"ד לפי המסורת, וגדול הדור סובל על עוונות דורו, ולכן נתיישבה דעתו.

(מדבר קדמות)

☆

בסכת תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות. איתא במדרש למה אנו עושים סוכה אחרי יוהכ"פ מפני שאתה מוצא בראש השנה יושב הקב"ה בדין על באי עולם, וביוהכ"פ הוא חותם את הדין, שמא יצא דינן של ישראל לגלות, לכן עושים סוכה וגולין מבתיהם לסוכה, והקב"ה מעלה עליהם כאילו גלו לבבל, ונראה דאיתא בגמ' (תענית ז:) אין הגשמים יורדין אלא אם כן נמחלו עוונותיהם של ישראל, שנאמר (תהלים פ"ח ב') רצית ה' ארצך – בגשמים, אימתי בזמן ש"נשאת עון עמך כסית כל חטאתם סלה", והנה אי' בגמ' (סוכה כ"ח:) שהגשמים הם סימן קללה בחג, כי כשיורדים גשמים אין יכולים לקיים מצות סוכה, עוד אי' בגמ' (יומא פ"ו:) שכשעושין תשובה מאהבה אז נעשין הזדונות כזכיות, וכשעושין תשובה מיראה נעשין מהזדונות שגגות, וידוע שעונש הגלות בא על חטא שוגג ולא על מזיד, ובזה יבואר, דמקשה למה צוה הקב"ה לעשות סוכה אחר יוהכ"פ הלא כבר נמחלו כל עוונותיהם ואם יהיה זמן גשמים לא יוכלו לקיים מצות סוכה, ומוטב היה שיצוה להם על מצות סוכה קודם יוהכ"פ, לכך מתרץ דטעם מצות סוכה הוא שמא נתחייבו גלות וע"י שגולים ויוצאים מבתיהם לסוכה נתכפר להם בסוכה, וממה נפשך, אם עשו תשובה מאהבה ביוהכ"פ אזי נהפכו זדונותיהם ונעשו לזכיות וא"כ וודאי שאינם חייבים גלות ואין צריכים להיות גולים מבתיהם לסוכה, ואף אם ירדו גשמים אין כאן סימן קללה, ואם לא עשו תשובה רק מיראההרי מזדונותיהם נעשו שגגות וא"כ נתחייבו גלות שבאה לכפר על השוגג, והגשמיסאינם יורדים אלא א"כ נקיים הם גם מחטא שוגג כדמוכח בקרא "כסית כל חטאת"ם סלה" וחט"א הוא שוגג כידוע, והלא עדיין נשאר להם השגגות, וא"כ לא ירדו גשמים ויוכלו לקיים מצות סוכה לכפר בגלות.

(מעשה רוקח)

☆

כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים. במסורה: כי בסוכות הושבתי, כי ברחוב נלין, כי נר מצוה ותורה אור. כד הוינא טליא שמעתי ששאלו לחכם אחד פי' המסורה הנ"ל, שרטט וכתב: יכלמנסע"פ. ופירש שיחותיו, דיש שלושה מצוות דמצוותן בעשרה כשר, ולמעלה מעשרים פסול, נר חנוכה, סוכה, עירוב, וזהו הרמז: "כי בסוכות" סוכה, "כי ברחוב נלין" עירוב, "כי נר מצוה" חנוכה, והוא אשר ציין אותיות יכלמנסע"פ, והם ראשי תיבות: י' כ'שר ל'מעלה מ'עשרים נד ס'וכה ע'רוב פ'סול. עד כאן שמעתי. ויש להוסיף כי בשלשה הפסוקים כתוב "כי" שרמז: עשרים, עשרה, שהוא דין הנזכר שוה בשלשתן.

(פני דוד)

☆

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר. יתבאר עפ"י מה שאמרו ז"ל (שבת קף ל:) שלעתיד לבוא שואלין את אדם בראשונה נשאת ונתת באמונה, והנה למדו חז"ל מן הפסוק ולקחתם לכ"ם להוציא את הגזול, ולפי המבואר א"ש ולקחם לכם ביום הראשון ודרשינן מינה להוציא את הגזול דפסול, וע"ז קאמר במדרש ביום הראשון ראשון לחשבון עוונות שתזכור שמשא ומתן באמונה הוא תחיל"ת דינו של אדם, וראשון היא לכם לחשבון העוונות לעתיד לבוא, ולכן ולקחתם לכ"ם להוציא את הגזול.

(חתן סופר)

☆

בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים. וי"ל דהנה אמרינן בגמ' (סוכה כ"ח ע"א) כל האזרח להוציא את הנשים, וצ"ב למה נשים פטורות ממצות סוכה הא גם הם היו באותו הנס של ענני כבוד, וגם יש לחקור הא דאמרינן בגמ' שהסוכה הוא זכר לענני כבוד ולסוכות ממש שעשו להם בשעת מלחמת סיחון ועוג, ולכאורה איך נרמז ע"י הסוכה גם זכר לענני כבוד, וגם צ"ב למה היו צריכין בשעת המלחמה סוכות ממש ומ"ט לא נסעו ענני כבוד עמהם

למלחמה, וי"ל כי לא באו למלחמה אלא אנשי הצבא אבל הנשים והטף דלאו בני כיבוש נינהו נשארו במחנה ועליהם חפפו ענני הכבוד, וע"כ ישבו במלחמה בסוכות לבד, נמצא במה שאנו יושבים בסוכה והנשים פטורות בזה יש זכר לב' מיני סוכות, שאנו יושבים בסוכות לזכר הסוכות ממש שהיו לנו, והנשים פטורות לזכר ענני הכבוד שנשאר להם בעת המלחמה, ובזה יובן מאמה"כ בסוכות תשבו שבעת ימים רק הזכרים, כל האזרח בישראל ישבו בסוכות למעוטי נשים, וע"ז למען ידעו דורותיכם כי בסוכו"ת – בשני מיני סוכות – הושבתי את בני ישראל כנ"ל, שע"י החיוב שלנו והפטור של הנשים בזה עושים זכר לסוכות ממש ולעננ הכבוד.

(חתם סופר)

☆

בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים. וי"ל עפי"מ דאי' בגמ' (תענית ט.) שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל במדבר, מן, ובאר, ועננ כבוד, והק' המפו' למה ציוה ה' לעשות זכר רק לעננ כבוד ולא למן ולבאר, ותי' כי את המן והבאר קיבלו רק לאחד שהתלוננו, משא"כ ענני הכבוד הם קיבלו אע"פ שלא ביקשו, זאת ועוד כי ענני כבוד היו מיוחדים לישראל, דהענן היה פולט את הערב רב, משא"כ במן ובאר שמהם גם הערב רב נהנו, וז"ש בסוכות תשבו שבעת ימים, זכר לענני הכבוד, ולכאורה למה דווקא לענני הכבוד עושים זכר, ע"ז בא הכתוב כמשיב "כי בסוכות הושבת"י" מעצמי בלי תלונתכם, וגם "את בני ישראל" דייקא ולא את הערב רב.

(החיד"א)

☆

בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה'. ויש לדקדק מה שנקט הלשון בחודש השביעי הז"ה וכמו"כ כתיב לגבי יוהכ"פ, משא"כ גבי מצות לולב לא נקט רק בלשון "לחודש השביעי" ולא אמר הזה, ונל"פ עפי"מ שאמרו חז"ל (ראש השנה כ"ט:) לפרש שינוי הלשון דבפר' אמור כתיב זכרו"ן תרועה, ובפר' פנחס כתיב יו"ם תרועה, כאן בראש השנה שחל בשבת שאז הוא רק זכרון תרועה שאין תוקעין בגבולין, וכאן בר"ה שחל בחול שאז הוא יום תרועה בפועל, ולפי"ז א"ש דהלא כאן אצלינו נאמר "זכרון תרועה" ומירי כשחל ר"ה להיות בשבת, והרי אם חל ר"ה בשבת יחול גם סוכות של אותה שנה בשבת, ולעומת זאת יום הכיפורים יחול באותה שנה ביום שני – יום חול, וא"כ מה מדיוק הוא בלשון הפסוקים שיוהכ"פ שיחול ביום חול ינהגו בו כל דיניו כרגיל, ולכן נאמר בו הז"ה, גם לגבי דין סוכה שאין כל שינוי אף כשחל בשבת ועל כן נאמר בפסוק המדבר ממצות סוכה: לחודש השביעי הז"ה, משא"כ לגבי לולב נמנע הכתוב מלכתוב הז"ה שהרי בחודש השביעי הז"ה, כלומר באותה שנה, אין נטילת לולב ביום הראשון, ולכן הציווי מתייחס רק לשנים אחרות שבהן יחול יום ראשון של סוכות ביום חול, ולא לחודש השביעי הז"ה.

(עונג יו"ט)

☆

בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים לה'. יל"פ דהנה כאשר היו בני ישראל במדבר לא היו צריכים לישב בסוכה שהרי טעם הישיבה בסוכה הוא לזכר מה שישבו במדבר בסוכות של ענני כבוד, וא"כ במדבר לא היו צריכים לעשות זכ"ר לענני כבוד, שהרי הם ישבו בפועל בצל ענני הכבוד, וכמו כן מצות ד' מינים לא נהגה במדבר שהרי בפסוק משמע שמצוה זו היא רק בבואם לארץ, כמו שנאמר: "באספכם את תבואת הארץ... ולקחתם לכם", ומעתה מיושב שפיר שבחמשה עשר יום לחודש השביעי הז"ה, כלומר בהיותם עדיין במדבר, יחגגו שבעת ימים, כאשר היום הראשון והיום השביעי הם מקרא קודש, ולא אמר כלום מד' מינים וישיבה בסוכה, ורק לאחר מכן הוא חוזר ומצוה "חוקת עולם לדורותיכ"ם... בסוכות תשבו שבעת ימים... ולקחתם לכם ביום הראשון... ושם לא אמר הז"ה מפני שדברים אלו לא היו נוהגים במדבר.

(שלל רב)

☆

אלוקים דיבר בקדשו אעלוזה אחלקה שכם ועמק סוכות אמדד (תהלים ס"). וי"ל עפי"מ דאיתא במדרש דיום ראשון דסוכות הוא ראשון לחשבון עונות, וכיון דבימים שבין יוהכ"פ לסוכות אין הקב"ה מחשב עונות ישראל, נמצא שנשארים עונות מש"ס ימים בלבד, וכדי לכפר על עונות אלו ציוה הקב"ה על מצות סוכה דסוכה כשרה בשלשה דפנות, וכל דופן כשרה עד עשרים אמות, וכל אמה הוא ששה טפחים, נמצא שבכל דופן יש מאה ועשרים טפחים, ובשלשה דפנות הם ש"ס טפחים, ובזה יל"פ מאמה"כ "אלוקים דיבר בקדשו אעלוזה", אעלו–ה, אעלו בה' ימים שבין יוהכ"פ לסוכות שאינם נחשבים כלל, וממילא "אחלקה שכם" דהיינו אחלק–ה ימים משאר ימות השנה ונשאר רק כמספר שכ"ם ימים לתקן, "ועמק סוכות אמדד" שאמדד אותם על העמקות של הסוכה, הם דופני הסוכה כדי לכפר על עונות ישראל של כל השנה, ובזה יל"פ מאמה"כ (תהלים ל"ט) "הנה טפחות נתת ימי" שע"י הטפחות של דופני הסוכה קיבלו ימי כל השנה תקנה.

(הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע)

☆

אלוקים דיבר בקדשו אעלוזה אחלקה שכם ועמק סוכות אמדד (תהלים ס"). וי"ל דהנה הקב"ה צוה אותנו בחג הסוכות ושמחתם שבעת ימים, ואין שמחה אלא בבשר ויין, ולכאורה ע"י ריבוי שמחה בדברים הגשמיים כגון בשר ויין קל להאדם להגיע ח"ו לבחינת וישמן ישורון ויבעט, כי על כן י"ל בא מספר שבעת ימי החג לרמז כי ימי שנותינו בהם שבעים שנה, וכן שיעור הסוכה שהוא ז' על ז' מורה על קברו של אדם, ולכן כיון שזכרון יום המיתה הוא לנגד עיניו בוודאי לא יחטא כמאמרם ז"ל (אבות ג') הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה וכו' מאין באת ולאן אתה הולך וכו', וז"ש "אלוקים דיבר בקדשו אעלוזה" דהיינו שעהקב"ה צוה לנו לשמוח בחג הסוכות, אך לכאורה ע"ז יבוא ח"ו לשכוח מהקב"ה, לזה אמר "אחלקה שכם" ר"ל שאתן חלק של הקב"ה ולא אשכח ממנו ע"ז ש"עמק סוכות אמדד" שאמדוד שיעור סוכה שהוא מורה על סופו של אדם ושוב לא יבוא לידי חטא.

(דברי מהרי"א)

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

סימן טוב ומזל טוב יהא לנו ולכל ישראל אמן

קול צהלה ורינה, שפתותינו תרנה
נברך לאלוקינו, שהשמחה במעונינו, עת הזמיר הגיע בגבולינו

ובהדרת קודש ובאותות כבוד ואהבה, נשגר בזה ברכת מזלא טב"א, אל מול פני הדרת גאון מאוריט ומאליפנו, המסור מריחוק מקום וקירוב הלב למעוננו, שר התורה והיראה, לוחם מלחמת ה' בעוז ובגבורה, משריש בלבות רבבות אלפי ישראל מסוף העולם ועד סופו השיטה הברורה, מלהיב לבבות בני ישראל בדברים אהובים, היורות זקים ושביבים, חסידא ופרישא, בוצינא קדישא, נהורא נפישא

כבוד קדושת מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לרגל שמחת הולדת נכדתו תחי' למזל טוב

בת לנכדו הרב הערשל מייזליש שליט"א

בן חדב"נ הגה"צ רבי שמעון זאב מייזליש שליט"א

רב ביהמ"ד ישמח משה בקרית יואל יע"א

ומצלאין אנו לחיי מלכא מרנא ורבנא, יוכהו השי"ת לנהל את עדת מי מנה, מתוך נחת והרחבת הדעת, על מי מנוחות ינהלינו ובמעגלי צדק ינחינו, ויזכה לרוות רוב נחת דקדושה מכל יו"ח בבחי גדושה, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, עדי נזכה במהרה לרגלי מבשר צדק משמיע ישועה, ומלכינו מרן שליט"א בראשינו, במהרה בימינו, אמן.

המברכים בקידה חמש מאות

הנהלת הקהילה

ובכן צדיקים יראו וישמחו
וישרים יעלוזו וחסידים ברינה יגילו

וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹקִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:

איש האלקים. להגיד כי ברכתו מקויימת כי מיעט המלקיט היה ותפלת יקרים לנוני"א. וכו'.

וּלְלֵוִי אָמַר תֻּמֶּיךָ וְאוּרֶיךָ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ אֲשֶׁר נִסִּיתוֹ בְּמַסָּה תְּרִיבֵהוּ עַל–מֵי מְרִיבָה: (פרק לג פסוק ח)

וללוי אמר. על לוי נאמר, לשון רש"י (ס"פ כ"ח), וכן דעת המפרשים. והוא כלשון ממרי לי ממי הוא (בראשית כ יג), ויאמלו מנשי המקום למשתו (שם כו ז), והרכה כן. ולפי דעתי, כי בעבור שהזכיר משה בברכתו שם לעכון ויהודה, יחי ללעכן, קול יהודה, ולמ יזכיר שם שאר השבטים בברכתם, יזכיר הכתוב, וללוי אמר, לבנימין אמר, יגיד כי השבטים לפניו, ויקרא ללוי ויקרא עיניו עליו וימר 'תומיך ואוריך'[ב]. וכן בכל שבט ושבט, פנים בפנים יברך אותם:

וּלְאָשֵׁר אָמַר בָּרוּךְ מִבָּנִים אָשֵׁר יְהִי רְצוּי אֶחָיו וְטֹבֵל בַּשֶּׁמֶן רַגְלוֹ: (לג כד)

ברוך מבנים אשר... ורש"י כתב, לחיתי בספרי אין לך בכל השבטים שנתברך מבניו כאשר. ואיני יודע ביאור[ג]. ואולי היה ממה שכתוב בדברי הימים (ו ז) 'כל מלה בני אשר לשבי בית המכות, בכוחים וגבורי חיל לשבי הנשיאים, והתיחסם בלחמה מספרם לנשים עשרים ושבעה אלף', ולמ נאמר שם בשאר השבטים כשבח הזה[ד].

מעשה חש"ב

א מבואר בדברי רבינו שהברכה שבירך משה, לא היתה ברכה גרידא, אלא חוץ מהברכה שבירכם, התפלל משה עליהם. כמו שאמר 'כי ברכתו מקויימת וכו', ותפלת ישרים רצונו'. ורבינו לשיטתו בהמשך הכתובים (שם פסוק ו) 'יחי ראובן', ש'תפלל עליו שלא יגרום חטאו'. וכן מבאר רבינו הכתוב 'שמע ה' קול יהודה' (שם פסוק ז) 'יתפלל עליו בצאתו למלחמה'. העולה לנו מהאימורין, שמה שברכה של צדיק נתקיים, הוא בזכות התפילה. שמתפלל הצדיק על המתברך.

ב ביאור הדברים: דהנה בכל השבטים נזכר שמם ב' פעמים, פעם אחת בתחילה לפני הברכה. ופעם שני בתוך הברכה. כגון 'וזאת ליהודה' וגו', שמע ה' קול 'יהודה'. ול'יוסף' אמר וגו', תבואתה לראש 'יוסף'. חוץ מלוי ובנימין שלא נזכר שמם בתוך הברכה, ורק בתחילת הברכה נאמר 'וללוי' אמר וגו'. 'לבנימין' אמר וגו'. וע"ז מבאר רבינו שלכן נאמר אצל לוי ובנימין שמם בתחילה, לומר כי השבטים היו לפניו, ודיבר אליהם פנים אל פנים. משום שאילו לא היה כתוב 'וללוי אמר, 'לבנימין אמר', יכול היה להיות שלא היו השבטים לפניו, ולא היה הברכה פנים אל פנים. לכן אמר 'וללוי אמר', 'לבנימין אמר', להורות שהשבטים היו לפניו. נמצא שלפירוש רבינו 'וללוי אמר' היינו כי השבטים היו לפניו, ויקרא ללוי וישים עינו עליו ויאמר לו תומיך ואוריך. ולפיכך אינו צריך לפרש כמו רש"י 'על לוי'.

וזהו כוונת רבינו במש"כ 'וכן בכל שבט ושבט פנים בפנים יברך אותם', דאילו היה נזכר שמם של השבטים רק באמצע הברכה, אינו מוכרח להיות שהיה פנים אל פנים, לכן הוצרך להזכיר שמם של השבטים בתחילה בכל שבט ושבט. לומר שפנים בפנים בירך אותם. [מש"כ שבכל השבטים נאמר גם בתחילה לפני הברכה היינו חוץ משבט ראובן]. עכתו"ד.

והנה אינו מבואר בדברי רבינו טעם הדבר שאצל לוי ובנימין לא נזכר שמם בתוך הברכה. ואפשר לומר טעם הדבר, דהנה בכל השבטים היה הברכה מיוחד לאותו שבט, על שם פעולה מסויימת שעשו. כגון בראובן 'יחי ראובן ואל ימות', שלא יזכר לו מעשה בלהה. וכן שמע ה' קול יהודה, התפלל על יהודה בצאתו למלחמה, כי הוא יעלה בתחילה. וכן בשאר שבטים. וכיון שהיה ברכה מיוחדת לאותו שבט. על שם איזה פעולה שעשו. לכן נזכר שמם בתוך הברכה. משא"כ אצל לוי ובנימין, אין הברכה משום פעולה מיוחדת שעשו, ואינו מיוחד לאותו שבט, כגון אצל לוי 'וללוי אמר תמיך ואוריך וגו', שהשאלות של האורים ותומים אינו מיוחד דווקא לבני לוי. שהרי השאלות של האורים והתומים היו לכל ישראל. ואינם בשביל איזה פעולה שעשו שבט לוי.

וכמו"כ אצל בנימין שבירכם 'בין כתפיו שכן', שהבית המקדש יהיה בחלקם. אינו בשביל פעולה מיוחדת שעשו שבט בניימין. ולכן אינו ברכה מיוחדת שלהם. ולכן לא נזכר שמם של לוי ובנימין בתוך הברכה.

ג רש"י מפרש 'ברוך מבנים אשר', היינו שנתברכו בבכמות, שיהיה מבורך בריבוי בנים, ולכן אומר 'ואיני יודע כיצד', שהרי לא מצאנו שהתברך אשר בבנים יותר משאר השבטים.

ד רבינו מפרש 'ברוך מבנים אשר', היינו שנתברכו באיכות, שהיו גבורים ראשי נשיאים ועוד, ועל זה שפיר מצאנו מקור לזה, כמבואר בכתוב בדברי ימים שמשבח את בני אשר, ולא נאמר בשאר השבטים שבח הזה.

שלמי תודה וברכה

הַשָּׁם גְּבוּלֵךְ שָׁלוֹ"ם. חֵלֶב חִטִּים יַשְׂבִּיעֵךְ

מריחוק מקום וקירוב לב, נביע רגשי הכרת הטוב, ונשגר רב ברכתא, לעילא מכל תושבחתא, אל מול פני ידידינו האי גברא רבא, רב פעלים לתורה ולתעודה במסירות רבה, פאר מקדושים, מרבה צדקה וחסד לכל דורשים ומבקשים, משליך עצמו מנגד לבוא בעזרתינו, ובפרט מגדיל עשות בהתמסרותו העצומה והנאמנה לכוללינו, שלא יחסר המזג מאתנו, ובכך ממשיך בדרך אבותיו הק' רבותינו, את בנציבין ומצודתו מרחוק פרוסה עלינו, כבוד שמו תפארתו, על ישראל הדרתו

כ"ק הגאון הצדיק

רבי שלו' אליעזר טייטלבוים שליט"א

אבדק"ק קהל יטב לב ד'סאטמאר 15 עוו. בארא פארק יע"א

נשיא כוללינו הק'

על אשר בנוסף לתמיכתו התמידית לבל יחסר המזג ללומדי כוללינו הק'
בכדי שנוכל לשלם משכורתם משלם מדי חודש בחודשו

הוסיף לשלוח מענק של חמש מאות שקל לכל לומדי כוללינו לכבוד חג הסוכות

קובעים ברכה לעצמם

עסקני הכולל החשובים כ"א בשמו הטוב יבורך

אשר הטו שכם אחד לעמוד לימין
נשיא כוללינו שליט"א במשך כל השנה
ובמיוחד בימי ערב יו"ט העל"ט

אנשי שלומינו שיחיו תומכי כוללינו הק'

ובחדא מחתא, נביע שבח דא שירתא
הדרא דלא אפשר למפרט בשפוותא
קדם מעלת כבוד ידידינו החשובים

אשר אודות תמיכתם הנדיבה בלב ובנפש
נתאפשר לנו לשלם ללומדי הכולל לקראת חג הסוכות

וזאת הברכה, בהערכה ובהוקרה, שבזכות התורה יושפע למעלת כבודו רב שמחה ואורה, ויזכה להמשיך בנשיאות כוללינו המעטירה, בעוז ובתפארה, ובשכר זאת יראה וירווה רב תענוג ונחת, מכל יו"ח בבת אחת, מתוך שמחה והרחבה הדעת, וזכות אבותיו יסייעתו בכל עת, עדי נזכה לביאת משיח צדקינו, ומלכינו כ"ק מרן רבינו שליט"א בראשינו, במהרה בימינו, אמן

החותמים למען שמו בהדרת כבוד ויקר

הנהלת הכולל בארה"ק

ענף עץ עבות וערבי נחל, כמה?

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

במסכת סוכה (לד:) **מצינו: ר' ישמעאל אומר שלשה הדסים ושתי ערבות וילפינן מקרא דכתיב ענף עץ עבות שלשה, ופרש"י 'ענף חד עץ חד עבות חד'. והכי איפסקא הדין להלכה** [ולא כר"ע שסובר דלו קחין הדס אחד], **אולם ידוע שהי' כמה מנהגים להרבות בהדסים, ונבאר הענין קצת**

ב'שו"ת הגאונים' (שע"ת סימן שי"ב) מובא בשם רב עמרם, וז"ל: "ועכשיו נהגו במקומינו במתיבתא כמה דורות שלא לפחות משלשים ושמנה בדין כמנין 'לולב' באגודה, ויש מי שעושה שבעים כנגד ע' פרי החג, ויש מי שעושה ס"ט כמנין הדס", עי"ש. ומספר של מ"ח בדי הדסים כמנין 'לולב' מופיע גם בשם רב שר שלום גאון, ומביאו רבינו יצחק אבן גיאת בספרו 'מאה שערים' הל' לולב, והמנהג ליקח ס"ט הדסים כמנין הדס מובא ב'שבלי הלקט' אות שנ"ח בשם רב האי גאון, וכן מובא בספר 'האשכול' ובכל בו וארחות חיים הל' לולב שיטות הנ"ל במספרן של ההדסים.

ובספר 'העיטור' נמי מביא כל השיטות הנ"ל וביאר הטעם שמוסיפין בהדסים משום הידור מצוה, ויש בזה משום זה אלי ואנוהו, ולכאורה ראוי להבין דא"כ למה אין מוסיפין בשאר מינים, אבל הם סוברים דבשאר מינים ליכא בזה ענין הידור אם מוסיף בם, וכמש"כ ה'רמב"ם' (פ"ז מהל' לולב ה"ז), וזל"ק: "כמה נוטל מהן לולב אחד, ואתרוג אחד, ושני בדי ערבה ושלשה בדי הדס **ואם רצה להוסיף בהדס כדי שתהיה אגודה גדולה מוסיף ונוי מצוה הוא**, אבל שאר מינין אין מוסיפין ואין גורעין", עי"ש. הרי לנו מבואר דרק בהדס כשמוסיף נעשה אגודה גדולה ונוי מצוה הוא.

ובספר ה'מנהגים' [לר' אייזיק טירנא] (דף קט"ו בדפוס מכון ירושלים) לאחר שכתב דשיעור הוא ג' הדסים, מסיק: "דטוב להוסיף ב' או ג' שאז ממה נפשך יש בהן ב' או ג' כשרים", עי"ש. וגם בשלטי גבורים (דף כ"ז ע"ב מדפי הרי"ף) מעתיק לשון הריא"ז: "ואם בא להוסיף בערבות והדסים מוסיף, **וטוב להוסיף עליהן שדרכן להשיר עליהן שמא יפסלו**, ועוד נוי מצוה הוא שיהא הלולב מסובב בהדסים ובערבות"" עי"ש. מבואר לנו דטוב להוסיף משום ב' טעמים הנ"ל.

אולם כמה ראשונים חולקים ע"ז כמבואר בר"ן (דף טז: מדפי הרי"ף) ועוד, דאסור להוסיף אפילו בהדס משום בל תוסיף, ואע"ג די"ל דמוסיף בנוי עי"ש. וגם בספר 'המנהגים' הנ"ל מעתיק השיטות דאסור להוסיף, וגם רבינו הרמ"א ב'דרכי משה' סוף סי' תרנ"א לאחר שהביא הב"י המנהגים הנ"ל להוסיף בהדסים, מסיק בזה"ל: "אבל במנהגים שלנו מבואר דלא יקח אלא שתי בדי ערבה ושלשה בדי הדס, **וכן נוהגין** משום דאיכא למאן דאמר דאית ביה משום בל תוסיף כמבואר במגיד משנה", עי"ש. וכן מסיק המחבר בשו"ע (תרנ"א סעי' ט"ו) דאע"ג שלהלכה פסק דמותר להוסיף מ"מ מסיק, וזל"ק: "והמדקדקים אין מוסיפים על שתי ערבות ושלשה הדסים עבות", עי"ש. ואגב עי' ב'ביאור הלכה' שם, וז"ל: "הנה שתי ערבות הוא אפשר כדי לצאת דעת הרמב"ם (פ"ז ה"ז) שמתחלה היה דעתו לאסור בזה, אבל בהדסים גם הוא מודה בה להתירא כמבואר בהדיא בדבריו דמסתמא הוא לנוי, **ואולי הטעם על פי סוד** [עי' בלבוש], ופשוט **דהיכי שיש לו קצת ספק על איזה בד של הדס וערבה או שרואה שעליהם רכים מאד ועלולים**

לפול מאד עליהם באופן זה פשוט דיוכל להוסיף כמה שירצה ואין למדקדק לדקדק בזה", עי"ש, וע"ע להלן.

וטעם החולקים בזה דליכא משום בל תוסיף ביארו הראשונים דכיון דאיכא ענין של נוי בזה, ליכא משום בל תוסיף, וכמו שהאריך בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' ע"ה) שכתב: כל דבר שהוא לנאותו אין בו משום בל תוסיף אבל שלא לנאותו יש בו משום בל תוסיף בין בערבה ובין בהדס, ולפיכך סבור הרב רבי משה במז"ל שריבוי הערבה אינו לנוי בלולב ולפיכך יש בו משום בל תוסיף, אבל הדס כל שאתה מרבה בו אתה מוסיף בנוי ולפיכך אין בו משום בל תוסיף", עי"ש. וכ"כ בתשובה אחרת (שם סי' תקל"ה) בזה"ל: "וכן הגאונים ז"ל שיש מהם מי שאומר שמוסיפין הדס כמנין הדס ויש מי שאומר כמנין לולב וטעם בזה בתוספת לולב ואתרוג וערבה אין שום נוי, אבל בתוספת הדס איכא משום זה אלי ואנוהו".

גם מצינו כמה מגדולי הראשונים (רא"ש פ"ג סי' י"ד ועוד) שסברו דליתא איסור של בל תוסיף גם בשאר המינים שאינן לנוי, משום דליכא בל תוסיף אלא כשמוסיף חלק אחד במצוה היינו בדבר שנתנה תורה שיעור או מנין והקפידה בו בין למעלה בין למטה והוא מוסיף בשיעורה או במנינה, אבל בד' מינים לא נתנה בהן תורה שיעור למעלה אלא למטה שלא יפחות מהם, והרשות בידו להוסיף במינו כמו שירצה ואין כאן משום בל תוסיף אלא אם כן מוסיף מין אחר לגמרי. דהרא"ש (סוכה פ"ג סימן יד) הביא דעת הרמב"ם שחילק ואמר שאם רצה להוסיף בהדס כדי שתהיה אגודה גדולה מוסיף ונוי מצוה הוא, אבל שאר המינים אין מוסיפין על מניינם ואין גורעין מהן ואם הוסיף או גרע פסול. והקשה הרא"ש על דבריו: "ואיפכא מסתברא, דבהדס כתיב מנינא "ענף עץ עבות" ובערבה כתיב "ערבי "ומיעוט ערבי שתים, אבל כל מה שמוסיף בכלל 'ערבי' הוא", עי"ש. וכתב הרא"ש שבערבה מסתבר יותר שמותר להוסיף על שתי הערבות, ושוב הביא שחכמי פרובינציא הקשו זאת על דעת הרמב"ם וחזר בו והכשיר הכל, והיינו שהתיר להוסיף בין בהדסים ובין בערבות.

עוד טעם של חידוש מצינו מבעל 'שבלי לקט' (שנ"ח) ורבינו ירוחם (נתיב ח') ולדבריהם יש חילוק בד' מינים, וזל"ק של השבלי הלקט שם: "וארבעת מינין הללו אין מוסיפין לא על הלולב ולא על האתרוג, בלולב כדאמרינן (סוכה לב.) דאימא תרתי כפי תמרי כפת כתיב חסר בלא ו' דמשמע אחד, אתרוג נמי פרי עץ הדר כתיב פרי אחד ולא שנים ושלשה פירות, **אבל בהדס וערבה דכתיבי לשון רבים יש לו להוסיף כרצונו**, ולא נתנו חכמים שיעור שלשה הדסים ושתי ערבות אלא שלא למעט אבל אם בא להוסיף מוסיף", עי"ש. וכשיטה זו נפסק גם בשו"ע דבלולב ואתרוג אסור להוסיף, אבל בהדס וערבה מותר עי"ש, רק מסיק כדלעיל דהמדקדקים אין מוסיפין.

אולם שיטת הרמב"ם הוא כדלעיל דאין מותר רק בהדס, וכמש"כ בתשובה (מובא במגיד משנה שם) על הוראת הגאונים דאף בערבה מוסיפין, וזל"ק: "ואנחנו אין דבריהם אצלינו חזק, אלא הוספת ההדס מצאנו כתוב", עי"ש. וב'כסף משנה' שם כ' ע"ז, וזל"ק: "ואיני יודע היכן הוזכר בגמ' היתר תוספת הדס", עי"ש שהאריך בשיטת הרמב"ם בזה די"א דרמב"ם חזר בזה, עי"ש. אולם כבר האריך הר"ן והריטב"א (לא:) לבאר מהיכן לקח הרמב"ם דרק בהדס מותר להוסיף, וכן בכפות תמרים שם וכמה אחרונים האריכו בזה ואכמ"ל בזה.

אולם ראי' נפלאה הביא הנצי"ב בחיבורו 'מרומי שדה' (סוכה מה.) על מאי דאיתא שם כל הנוטל לולב באגודו והדס בעבותו מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, וז"ל: "והדס בעבותו אין הפי' דעיקר ההדס עבות - דע"ז לא שייך לשון בעבותו אלא הדס עבות, ותו דא"כ אין בזה רבותא, אלא שמוסיף עליו עד שיהא בעבותו כמו בין עבותים היתה צמרתו האמור ביחזקאל (ל"א ג) דהיינו ענפים הרבה יותר מן הצורך, ומזה למד הרמב"ם והביא הרא"ש בפ"ג סי י"ד שאע"ג שאין מוסיפין על מנינם אבל על ההדס אם רצה להוסיף כדי שתהי' אגודה גדולה מוסיף ונוי מצוה היא, והיינו בכלל עבות דכתיב ביה", עי"ש.

וידוע מנהג חסידים ואנשי מעשה ליקח ט' בדי הדסים, וכמו שהאריך הייטב לב בשו"ת 'אבני צדק' (סימן פ"ה) להרה"ג ר' יחיאל מיכל פישלער מפרעמישלאן ז"ל בעמח"ס חסדי אבות ושו"ת תוספת חיים, דהרה"ג הנ"ל בספרו שו"ת תוספות חיים מסימן א' ולהלן נו"נ בשאלה זו לאחר שמנהג רבו הק' הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זצ"ל הי' ליקח ט' הדסים כמנהג הרבה יראי ה' [לשונו בתשובה שם, וכן נהג הדברי חיים והעטרת צבי וכן מנהג טשערנאביל ועוד],

ונתעורר פולמוס בין גדולי ישראל בדור ההוא מאחר שהגאון רבי שמואל נחום גאסענבויער זצ"ל אב"ד לוביטשוב תלמיד הגאון בעל ישועות יעקב זצ"ל ומגדולי חסידי הרה"ק השרף מסטרעליסק זצ"ל והרה"ק רבי יהודה צבי מסטרעטין זצ"ל הדפיס בשנת תרי"ד ספר בשם 'נבל עשור', ושם בקונטרס 'בל תוסיף' (אות ח) קרא תגר על המנהג שיש בכך משום איסור בל תוסיף, והאריך דאין מקום להוספת הדסים יותר משלשה בדים דמבואר במגן אברהם בשם כתבי האריז"ל רק שמחלקין השלשה בדים שיהיה כל בד במקום מיוחד דהיינו אחד מימין ואחד משמאל ואחד באמצע ולכל בד קורין הדס וכמבואר מדבריהם, אבל לא שיעשו בכל צד שלשה בדים דבזה אי אפשר להנצל מידי בל תוסיף על פי הלכה עי"ש שהאריך, וע"ז השיב והאריך בתוספות חיים לבאר דליכא משום בל תוסיף, ואחר שהאריך לבאר דליכא משום בל תוסיף, האריך להביא ראיות מסידורי אריז"ל ועוד דיש ענין ליקח ט' הדסים, ובסוף ביאורו כ': "ויען שדבר זה נוגע למעשה מה יעשו ישראל ומיעוט ערכי נפשי מאד יודעת, ערכתי דברי אלה לפני שלחן הטהור הוא כ"ק ש"ב הגה"ק מו"ה יקותיאל יודא טייטלבוים שליט"א האבד"ק סיגוט והוסכם עמי להלכה", עי"ש.

אכן מרן הייטב לב ז"ל הוסכם עמו להלכה דליכא משום בל תוסיף, אבל דחה הראיות שלו מבעלי מקובלים דיש ענין ליקח ט' בדים, עי"ש שהאריך, ומסיק: "ואשר כתב כי הקדושים אשר בארץ המה לוקחים ט' בדים להלולב ופוק חזי מה דעמא דבר, אמת הדבר, וכן היה נוהג אבא מארי הגה"צ מוה"ר אלעזר ניסן ז"ל אבד"ק דראהביטש, אבל סיבת הדבר כי בימי קדם לא הי' מצוי בפולין הדסים לחים חדשים בד בבד כל א' לבד כי אם הישנים שהי' ג' הדסים מכורכים יחד בחוט וזה הי' נקרא הדס, והמוני עם הי' לוקחים זה לבד בימין הלולב, אבל בני עליה הי' חוששים אולי נשרו עליו של אחד מהם או נקטם ראשו וכדומה על כן הי' מהן מי שהי' מפרידן ורואה אם כתקנן הן אז נתן בד א' מימין וא' משמאל וא' באמצע, ויש שלא הי' מפרידן אלא שהסירו החוט ולקחו ג' הדסים שבכל אחד ג' בדים ונתנו כך א' בימין וא' בשמאל וא' באמצע ובזה אזיל החשש כי עכ"פ מכל הט' ודאי נשאר שלש בדין שהן כדת ובזה נתפשט ליקח ט' בדין.

עוד טעם יש בדבר זה ולא אכחד תחת לשוני כי אפילו היום במדינה זו שת"ל בכל שנה יש בידינו הדסים לחים חדשים מטריעסט וסביב לגבולינו, ובכל זאת לפעמים אני בעצמי נוהג ליקח ג' הדסים של ג' בדים בכל אחד ואחדים, וכן נהגו רבים משום שהמנהג שלא לכרוך כל אורך ההדס בהלולב אלא מקצתו מכורך ומקצתו מגולה משום נוי והידור, וחוששין אולי יתקלקל איזה מהן במשך החג, וגם מטעם שיותר מהודר ביתר מג', על כן לוקחין יותר אבל לא מפני שצריך ט', והנה נא ידעתי בבירור כי רבינו הקדוש מוהרצ"ה זלה"ה מזידיטשוב ותלמידיו אחריו לא הי' הליכתם ודרכם בקודש על פי סידור מהרי"ק ז"ל כלל, כי אם על פי משנת חסידים וסידור רבי אשר ז"ל וכל מעיינם בם הי' דייקא, אלא ע"כ מה שנטלו ט' בדים הוא טעמים האמורים, סוף דבר הכל נשמע דקיי"ל פלגינן דיבוריה שמותר ליקח יותר מג' בדים ואין בזה משום בל תוסיף, אבל סגי בשלשה גם על פי הסוד", עכל"ק. אולם מביא שם דזקנו הרה"ק הישמח משה לקח רק ג' בדים, אבל כנראה הוא בעצמו ז"ל לקח ט' בדים, וכן נהג אחריו רבותינו הק' מרנן בעל דברי יואל וברך משה ז"ל ליקח ט' הדסים וכן נוהג כ"ק מרן שליט"א.

אולם מש"כ ר' יחיאל מיכל ז"ל דעפ"י קבלה יש ענין ליקח ט' הדסים, ב'לבוש' מבואר בהדיא דאדרבה אין ליקח רק ג' בדי הדס, וזל"ק: "מיהו המדקדקים גם בהדס וערבה אין מוסיפין יותר מג' בדי הדס ושתי בדי ערבה כדינן, ויש בו סוד גם כן במספרם זה על פי הקבלה שהם כנגד ז' ימי הבנין והבן, לכך טוב שלא להוסיף עליהם", עי"ש. וה'ביאור הלכה' ציין לדבריו בזה, וגם בהרדב"ז בספרו 'מגן דוד' (אות ד' בהדס) כתב, וזל"ק: "אם בא להוסיף מוסיף ליפות את המצוה כך פסקו הפוסקים, **אבל אני ראיתי אנשי מעשה מקובלים שלא הוסיפו בהדס על שלשה הדסים ואפי' הדס משולש וכן ראוי לעשות לפי סוד**", עי"ש.

וכן הרה"ק מקאמרנא ז"ל והאמרי יוסף ז"ל (עי' בארחות חיים לחתנו סי' תרנ"א סק"ב) נהגו ליקח רק ג' בדים, וב'שער ישכר' להרה"ק ממונקאטש ז"ל (מאמר מאני קרבא אות ל"ז) האריך לבאר מה שראינו כמה מקובלים שסברו ליקח ט' בדים, וביאר שם דאינו כן, וכן נהגו אבותיו הק', עי"ש.

שישו ושמחו בשמחת תורה ותנו כבוד לתורה!

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

מנהג ישראל תורה לערוך ההקפות באופן שבשעת ההקפות, הס"ת נמסר ביד מי שנתכבד בהן והוא עומד ורוקד והס"ת בידו, וכן בין הקפה להקפה הס"ת נמסר ליד האוחז בהן, והציבור יושבים כרצונם לנוח קצת מעבודת הריקודין בפרט, וראוי לברר האם מותר מן הדין לישב, בזמן שהס"ת היא בעמידה?

הנה נפסק בשולחן ערוך (יו"ד סי' רפב ס"ב): "הרואה ס"ת כשהוא מהלך, חייב לעמוד לפניו, ויהיו הכל עומדים עד שיעמוד זה שמוליכו ויגיענו למקומו, או עד שיתכסה מעיניהם", והרמ"א הגיה: "אבל לפני חומשים שלנו אין צריכים לעמוד (ב"י בשם הרמב"ם). ויש מחמירים (רשב"א סי' קמ"ד). השומע קול הנושא ספר תורה אף על פי שאינו רואה אותו, חייב לעמוד (ב"י בשם הרב רבינו מנוח)".

דין העמידה לפני ס"ת נלמד בק"ו בקידושין (לג:) מדין תלמיד חכם שאם בפניו עומדים ק"ו מפני התורה. וכתבו האחרונים שאין דין ס"ת חמור מת"ח. ולכן פסק הרמ"א (יו"ד סי' רמב סי"ח): "וכן כשהרב עומד למעלה בבית, והתלמיד על הקרקע, א"צ לעמוד לפניו. אפי' כשהס"ת על הבימה, אין צבור שבבהכ"נ צריכים לעמוד, דהספר ברשות אחרת (ב"י בשם תשובת הרשב"א).

בספר 'שלחן הטהור' להרה"ק מקאמרנא ז"ל (סי' קמ"ט סעי' ב') העיר בזה, וזל"ק: "אם הס"ת מונחת על השלחן או שהאוחזו יושב ואוחז בה מותרין כל הקהל לישב, אבל כשהאוחז עומד עם הס"ת אסור לקהל לישב, ובשמחת תורה בעת הקפות נהגו לישב ואין נכון כל כך, ויש ליזהר שיקח ס"ת ויאחז בה אזי מותר לו לישב עם שאר ספרי תורה", עי"ש. ומבואר בדבריו דאף אם עומד בס"ת ואינו הולך ממקום למקום אסור לישב סמוך לס"ת, ומה שעושין בשמחת תורה אינו נכון.

וב'פרי מגדים' (קמ"א מ"ז סק"ג) מבאר בארוכה דאם הס"ת עומד במקומו אינו צריך לעמוד כ"ז שאינו הולך וכמו שמסיק, וזל"ק: "וכן ספר תורה ביד החזן כשמזכיר נשמות וכדומה במקומו מקרי אין צריך לעמוד אפילו ברשות אחת ממש, משא"כ כשהולך עם הס"ת", עי"ש. והמשנה ברורה בשעה"צ (קמ"ו סקי"ח) מביאו להלכה, ולפי"ז בין הקפות כשעומד במקום אחד סביב הבימה או במקום אחר מותר לישב, אבל בשעת הקפות כשהולך עם הס"ת או כשרוקדים בזה סביב השלחן לכאורה אסור לישב.

וב'ערוך השלחן' (יו"ד סי' רפ"ב סעי' ה') כתב ע"ז, וז"ל: "ויש לי מקום ספק בשמחת תורה בעת ההקפות שנוטלים כל הספרי תורות מההיכל ואין מחזירין אותם עד אחר גמר כל ההקפות ורק מתחלפין מיד ליד, ולכאורה אסור לישב עד שמחזירין אותן להיכל, ולא נהגו כן וגם טירחא גדולה היא שלפעמים שוהין כשני שעות, ונלע"ד דבעת שמסבבין עם הס"ת סביב הבימה מחוייבים לעמוד דזהו כמו שהס"ת עוברת, אבל בין סיבוב לסיבוב כשמחזיקין הס"ת בידיהם א"צ לעמוד דאז הוה כס"ת על מקומה דכשהיא על מקומה במנוחה

וודאי שא"צ לעמוד מפניה", עי"ש, ומבואר כמש"כ הפמ"ג דאם עומד הוי כס"ת על מקומה וא"צ לעמוד, משא"כ בשעת כשסובב סביב הבימה.

ועי' בשו"ת 'שאילת שאול' (יו"ד סי' ס"ט) שחידש לומר דלפי שיטת הפמ"ג אף מותר לישב כשהס"ת מסתובב, וז"ל: "ומעתה נראה דלפי"ז מצאנו טעם הגון במה שמקילין לעמוד בשעת הקפות עם הס"ת דהא מסתבר דאם רבו מסתובב בבית המדרש אנה ואנה ומעיין ומתעמק בד"ת שאין צריך לעמוד בפניו, דכל מקום ומקום שהוא עומד ופוסע מקומו הראוי הוא, וא"כ ה"ה בשעה שמקיפים בשמחת תורה בס"ת לכבודה של התורה, בודאי דכל פסיעה ופסיעה מקומו הוא ואין חייבים לעמוד", עי"ש.

ועוד יותר מבאר בספר 'צדקה ומשפט' [להגאון הגדול ר' יעקב בלוי ז"ל] (פט"ז הערה ל"ז) שרוצה לומר דמש"כ הערוך השלחן דבשעת ההקפה צריך לעמוד, זהו דוקא בשעת ההקפה ממש דהוא מעיקר הדין, אבל הריקודין שעושין אחר ההקפה [דזה אינו מעיקר הדין רק לכבוד שמחת התורה] אינו צריך לעמוד דנחשב כאילו עומד במקומו כיון דאינו מן הדין לרקוד", עי"ש.

וע"ע בספר 'הליכות שלמה' (פי"ב אות ט') שכת' כעין זה: "דכיון שהמנהג לרקוד עם הס"ת י"ל דחשיב כל בית הכנסת מקומן של הספרים באותה שעה וכמונח במקום אחד דמי, וה"ה בחכם שהכל חייבים לעמוד בפניו כמ"ש, אם מרקד סביב החדר נחשב כל החדר כמקומו וא"צ לעמוד בכל פעם שעובר לפניו", עי"ש. ועי"ש דאיזה פנים יהיו לדבר אם כל זקני הת"ח יצאו מבהכ"נ מפני הקושי לעמוד ורק הצעירים ישארו לרקוד, ולכן יש לחתור היתר בזה, עי"ש.

ועי' בשו"ת 'תשובות והנהגות' (ח"ב שי"ט) שכתב ע"ז, וז"ל: "ואני לא מצאתי מנא לן ד"ז ואף שחייבין לעמוד לכבד הס"ת כשעובר דרכו עד שנח, היינו כשהולך, אבל כשמסבב וחוזר פעם אחר פעם וכבר כיבד ועמד אינו מוכח שחייב לחזור ולעמוד כל הזמן שהולך, כיון שאינו עומד לנוח רק לחזור לא מצינו חיוב עמידה בלי שיעור כל הזמן, ודי בפעם ראשונה כשסובב וחוזר למקומו, וכעין זה צ"ב גם ברבו מובהק שעומד עד שמגיע למקומו אם חייב כשמסבב והולך או לא. אמנם רבינו החזו"א ז"ל לא רצה לשבת כשמקיפים בס"ת וכשהיה עייף ישב עם ס"ת דוקא, ואפשר דהוא מחסידותו ולא מדינא, ולמעשה כשהס"ת עומד בין הקפה להקפה וכדומה נראה פשוט להקל אבל בחלש ומיקל גם כשמסתובבים בהקפות אחרי שעמד נראה שיש לו על מה לסמוך, וגם אי נימא שחייבין לכבד כל הזמן מ"מ יש לומר שמצות כיבוד כפי כחו ולא יותר, ויש להקל באדם חלש ועמד כפי כחו עד שנחלש דאין צריך יותר לעמוד ויצא בזה כבר מצות כיבוד ס"ת", עי"ש.

ובשו"ת 'בצל החכמה' (ח"ה קל"ט) האריך לבאר צדדי היתר בזה, ויסוד ההיתר לפי מה שמבאר שם דס"ת יש לו דין כמו עמידה לפני רבו, וברבו כשכבר עמד מלפניו אינו צריך לעמוד עוד הפעם", עי"ש, וחידש עוד וכתב בזה"ל: "עוד הרהרתי לומר דדוקא במוליך ס"ת להגיעו לאיזה מקום מיוחד בשביל איזה צורך צריך לעמוד מפניו כל זמן שזה מוליכו עד שיגיעו למקומו, **אבל במוליך את הס"ת ואין בדעתו להוליכו לאיזה מקום יעד אלא מסתובב עמו סחור סחור ואינו מתרחק ממקום הסיבוב כלל נחשב כל שטח הסיבוב כמקומו ונמצא הו"ל כעומד במקומו שאין צריכין לעמוד מפניו**, ומתורצת גם בזה מנהגם של אלה המתיישבים אחר שהתעייפו מהריקוד בעת ההקפות בשמח"ת עי"ש, ולפי"ד מותר נמי לישב בשעת הקפות.

ובשו"ת פאת שדך (בסוף הקונטרס תורת אמך בהערות רות 118) הביא עצה נפלא אשר ראה במקומות שעושים בחלק אחורי בבית הכנסת לחי וקורה וצורת הפתח ואותן הרוצין לישב יושבים שם, עי"ש. וע"ע בס' 'שמירת שבת כהלכתה' (פכ"ד הערה קכ"ה) שמביא גם עצה בזה דאם יש עיגול של אנשים סמוך פחות מג' טפחים הו"ל מחיצה של בני אדם ומותר לשבת מאחורי המחיצה", עי"ש, ולפי"ז אם יש עיגול והוא יושב מחוץ לעיגול מותר. ועי' ספר שו"ת 'נשמת ישראל' (סי' תרט"ו) שמביא דגם הגאון בעל שבט הלוי ז"ל הקיל בזה אף לישב בתוך העיגול, באמרו דאין לו ברירה אחרת עי"ש.

י"ש שכר לפעולתך

מהררי ציון קרתא קדישא, נשגר ברכותינו בנהורא נפישא, לכבוד מע"כ ידידינו האי מרגניתא טבתא, מלא מדע וחכמתא, עומד לנס עמו, מה טוב טעמו, מכבד את ה' בהונו, נודע בצדקת פזרונו, עוטה כשלמה אורה, מגדולי מחזיקי תורה, ראש וראשון לכל דבר קודש, לבו בוער למען קרן הבנין דקהלתינו פה עיר הקודש, עושה ומעשה במדת הנודש, פועל פעולות גדולות ונפלאות, כתר שם טוב לו יאות.

ה"ה ידידינו הרבני הנגיד מו"ה

שלום יצחק יאקאבאוויטש

מראשי קהלתינו הק' בוויליאמסבורג יצ"ו

מגדולי תומכי וועד קרן הבנין
דקהלתינו ומוסדותינו הק' פעיה"ק ת"ו

זמירות יאמרו ותשבחות ישמיעו

לרגל יום שמחת אירוסי בנו למזל טוב

עב"ג הבה"ח העילוי והמצוין, מופלג בכל המעלות וטהרות, כש"ת

כמר **ישראל** נ"ו

מאריות שבחבורה בהיכלא דמלכא מתיבתא הק' בקרית מלך רב

תקרב רינתינו, לפני ה' אלוקינו, שירוו מע"כ מכל יו"ח רב נחת דקדושה, במדה גדושה, עדי נזכה בקרוב הימים, לתשועת עולמים, ותחזינה עינינו, בביאת גואלינו, ומלכינו בראשינו, במהרה בימינו אמן.

המברכים בה וקרה והערכה

וועד קרן הבנין

פעיה"ק **ירושלים** תובב"א

בירור גדרי סיכוך לשם צל ולמטרה נוספת

מאת הרה"ג ר' **יואל שוואַרץ** שליט"א
דומ"ץ בית מדרשינו 'בנין געלבשטיין' בוומסב"ג יצ"ו
חבר המערכת

בו יבואר:

א. דברי הראשונים בכוונת רב חסדא שעשאה לצל
ב. חידושו של השוע"ה דבעי' לשם צל בלבד
ג. ביאור הא' דכל כוונה נוספת פוסלת את הסוכה
ד. ביאור הנכון בד' השוע"ה דדוקא כוונה לשם דירה גורמת פסול
ה. השוואת שי' רוב האחרונים עם שי' השוע"ה
ו. יישוב היתר סיכוך גם לצורך צניעות ומחסה מקור
ז. ביאורו של השבט הלוי בהגדרת הפסול

הנה זה פשוט וברור דאף דליכא חיוב לסכך הסוכה לשם חג, מ"מ צריך להניח את הסכך לשם צל, ולפי המבואר מדברי הפוסקים לא סגי במה שמכוין לשם צל, אלא צריך שיכוין לשם צל בלבד, ולפי"ז יש שכתבו לעורר דבזמנינו רוב המסככין את הסוכות מכוונין למטרות נוספות מלבד הכוונה לשם צל, ויש לדון האם כשרה הסוכה או לא.

דהנה בזמנינו שדרין בבנינים גבוהים, והרבה בנ"א יש להם שכינים שדרין בקומות הגבוהים, ובכה"ג לכאורה הרי מכוין בשעת הסיכוך גם לשם צניעות שלא יוכלו להסתכל מלמעלה לתוך הסוכה שלו האיך אוכל ושותה וישן, ורוצה אדם להשתמש בתוך הסוכה שדר בה כל ימי החג שיהיה לו מקום צנוע שלא יוכלו להסתכל בתוכה, וא"כ יש לדון דאם איתא דכל היכא שמכוין למטרה נוספת הרי זה פסול א"כ היה מן הדין לאסור, כיון שיש לו שני מטרות בסיכוכו, דהיינו לשם צל ולשם צניעות וצ"ע.

וביותר יש לדון במקומות הקרים בימי החג, דפשוט דכל המסכך את סוכתו מכוין גם שלא יכנס הקור יותר מדאי, ולכן אף דודאי עיקר כוונתו הוא לשם צל, מ"מ יש בו מטרה נוספת לכסות היטב להיות מחסה מהקור השורר בחוץ, וא"כ אם איתא דכל היכא שמכוין למטרה נוספת הרי זה פסול, א"כ היה מן הדין לפסול הסוכות במקומות הקרים כיון שלא נעשו לשם צל בלבד וצ"ע.

וכעי"ז יש לעי' במי שרוצה להרבות בסכך ולכסות היטיב את הסוכה, כדי שאם ירדו גשמים, יתעכב הגשמים מליכנס לתוך הסוכה מיד, ונמצא שיש בסיכוכו שני מטרות הן מטרה של צל, והן מטרה להנצל קצת מן הגשמים שלא ימהר לירד בתוך הסוכה, ואם איתא דכל היכא שמכוין למטרה נוספת הרי זה פסול א"כ היה מן הדין לאסור לעשות כן כיון שאי"ז לשם צל בלבד.

וכדי לבוא אל בירורן של דברים נעתיק דברי הש"ס וד' הראשונים, ודיון האחרונים בבירור כוונת השוע"ה, ויה"ר שנזכה לכוין לאמיתה של תורה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

א

דברי הראשונים בכוונת רב חסדא שעשאה לצל

בגמרא במס' סוכה [ח' ע"ב] תנו רבנן גנב"ך סוכת גוים, סוכת נשים, סוכת בהמה, סוכת כותים, סוכה מכל מקום כשרה, ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה. מאי כהלכתה, אמר רב חסדא והוא שעשאה לצל.

ופירש"י [ד"ה אמר] האי כהלכתה דקאמר הוא שמסוככת יפה, דמוכחא מלתא שעשייתה הראשונה לצל היתה ולא לצניעות בעלמא, דאף על גב דסוכה לשם חג לא בעינן, לשם סוכה בעינן, ולצל הוא דמיקריא סוכה, שסוככת מן החורב עכ"ל, ומבואר דעיקר כוונת רב חסדא הוא דבעי' שיהא עשייתה לשם צל ולאפוקי לשם צניעות בעלמא.

אולם בחי' הריטב"א [ח' ע"ב] כתב וז"ל: והנכון דהכי קאמר ובלבד שתהא עשויה לצל בלבד, ולא עשויה לדירה דאם כן הוה ליה קבע, והוה ליה נמי תעשה ולא מן העשוי, וכן פי' בתוספות עכ"ל, וכעי"ז כתב הר"ן על הרי"ף [ד' ע"א] וז"ל: אמר רב חסדא והוא שעשאה לצל. כלומר שלא תהא עשוי' לדירה ואוצר, ולאפוקי האי גוונא הוא דתנא ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה עכ"ל, וכעי"ז כתב המאירי וז"ל: ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה ר"ל עשויה לצל, ולא לשם דירה או לצניעות בעלמא, ואף על פי שלא נעשית לשם סוכת מצוה, שהרי אין אלו חייבים בה, אין לנו אלא שתהא עשויה לצל עכ"ל, ומבואר שביאר כוונת ר"ח שהוא לאפוקי הן לצניעות בעלמא והן כשעשויה לדירה או לאוצר.

ב

חידושו של השוע"ה דבעי' לשם צל בלבד

ומבואר דמלבד דיני כשרות הסכך צריך שיהא נעשה לשם צל, וכל שלא נעשית הסוכה לשם צל אף שנעשית בכל פרטיה ודקדוקיה הרי זה פסול מן התורה, אך בפשטות היה משמע דכל הפסול הוא אך ורק באופן שלא נתכוין לשם צל כלל, אבל אילו כיוון לשם צל, אלא שכיוון גם למטרה נוספת הרי זה סוכה כשרה כיון שנתכוין בהנחתו לשם צל.

אולם לשון הריטב"א משמע דלא כן שכתב וז"ל: והנכון דהכי קאמר ובלבד שתהא עשויה לצל בלבד, ולא עשויה לדירה עכ"ל, ומשמעות לשונו שכתב שתהא עשויה לצל בלבד, משמע דדוקא באופן שנעשה לצל לבדו הוא דכשרה, ואילו היכא שנעשית גם למטרה נוספת שוב הו"ל כאילו לא נעשה לצל בלבד ופסול.

וביותר הדברים מפורשים באורך בדברי השוע"ה [סי' תרכ"ו סעי' א'] שכתב וז"ל: אין אדם יוצא ידי חובתו אלא בסוכה שאינה עשויה אלא לצל בלבד דוגמת ענני כבוד, אבל אם היא עשויה גם לדירה דהיינו לדור בה בקביעות ולא להסתופף בצלה בלבד, או שעשויה גם להשתמש בה תשמיש של צניעות כגון לאוצר או שאר תשמיש שצריך לעשותו במקום צנוע, או שהיא עשויה גם למחסה ולמסתור מזרם וממטר, כל שאינה עשויה לצל בלבד אין זו סוכה אלא בית, שהרי הבית הוא מיוחד לכל דברים אלו, והתורה אמרה סוכה ולא בית עכ"ל, ומבואר דהא דצריך שהסכך יהא עשויה לצל, לא סגי במה שעשויה גם לצל, אלא דבעי' שיהא נעשה לצל בלבד, אבל כל שנעשה למטרה נוספת, דהיינו לצל ולדירה, או לצל ולצניעות, או לצל ולמניעת גשמים, הרי זה פסול, דלא חשיבי כנעשה לצל בלבד.

ובפשטות מקור דברי השוע"ה הוא מדברי הריטב"א שהבאנו לעיל, וכן משמע מלשון הר"ן שהעתיק כעין ד' הריטב"א דמשמעותו הוא דבעי' שיהא נעשית לצל בלבד, אבל באופן שיש לו כוונה נוספת הרי זה גורם לפסול את הסכך.

ג

ביאור הא' דכל כוונה נוספת פוסלת את הסוכה

אך יש לחקור בכוונת ד' השוע"ה ובהגדרת הך דינא, דלכאורה פשטות משמעות דברי השוע"ה משמע דס"ל עוד שמלבד עשייתו לשם צל, נתכוין בעשייתו גם למטרה נוספת הרי זה גורם פסול, דבעי' עשיית הסיכוך לשם צל גרידא, וכן הוא הבנת כמה אחרונים בדעתו.

ונקדים מה שיש לעי' במש"כ השוע"ה דסכך העשויה לצל וגם נעשה למחסה ולמסתור מזרם וממטר אי"ז סוכה אלא בית, ולכאורה הלא סוכה שאין הגשמים יורדין בתוכו הרי זה פסול מצד עצמו דהוי כעין בית, וכמוש"כ הראשונים [ב' ע"א] דהוי בכלל דירת קבע ולא עראי, וכ"כ השוע"ה גופיה להלן [סי' תרל"א סעי' ה'], וא"כ למה ליה להשוע"ה לבארו משום שלא נעשית לצל בלבד, הא גם בלא"ה פסולה דהוי כעין בית ממש וצ"ע.

ומה"ט יש מן האחרונים שהבינו דברי השוע"ה דמש"כ דכל שנעשית למחסה ממטר פסולה שלא נעשית לצל בלבד, אין כוונתו באופן שאין הגשמים יורדין לתוך הסוכה כלל, דבכה"ג אכן סיבת הפסול מצד עצמו דהוי כעין בית, אלא כוונת השוע"ה אף באופן שעדיין יורד גשמים בתוכו, מ"מ זה גופא שהתכוין בסיכוך הסוכה שימנע עכ"פ את הגשמים מלירד בתוכו במהירות, או עכ"פ גשמים מועטין לא ירדו בתוך הסוכה, שוב הו"ל בכלל הפסול שלא נעשית לצל בלבד.

וכ"כ בשו"ת אבני נזר [או"ח סי' תע"ד סק"ג] וז"ל: ועיקר דברי הרב שם [סי' תרכ"ו ס"א] שכתב דבעשוי' גם להגין מגשם פסולה. ונראה כוונתו אפי' מטר יכול לירד בה. דבאין מטר יורד מבואר בסי' תרל"א [סעי' ה'] דין בפני עצמו דפסול שהוא כמין בית. והכא אף שמטר יורד מעט. מכל מקום מאחר שכוונתו להגן ממטר מעט פסול עכ"ל, ומבואר שהוכיח בדברי השוע"ה דפסולא דסוכה שנעשית לצל ולהגנת גשמים היינו אפילו באופן שבפועל יכול הגשמים לירד בתוך הסוכה, דאף שמצד מניעת הגשמים עצמה ליכא פסול, מ"מ מאחר שלא נעשית לצל בלבד הרי זה פסול מן התורה.

אלא דלפי"ז נתקשה האבנ"ז שם ע"ד השוע"ה דהא מפורש להיפוך בהגהות מיימוני [פ"ה מהלכות סוכה סק"ט] דזה סוכת רועים שעשוי' להגן מחמה ומגשמים הצלה פורתא, הרי מפורש יוצא מדברי הראשונים דגם כשנתכוין לצל ולמטרה נוספת של הצלה פורתא מגשמים דינא הוא דכשרה, ואדרבה לפי דברי הראשונים זהו מטרת סוכת רועים דמפורש בגמרא דכשרה.

ובספר פתחא זוטא [סי' תרל"ה] הוסיף להקשות ממש"כ הרא"ש [פ"ק סי' י"ב] וז"ל: ת"ר סוכת נכרים נשים בהמה כותים סוכה מ"מ כשרה ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה אמר רב חסדא והוא שעשאה לצל להתלונן תחתיה מחורב וממטר. אבל לצניעותא בעלמא אין שם סוכה עליה עכ"ל, הרי שהדגיש הרא"ש במימרא דרב חסדא שאם עשאה לצל ולהתלונן מחורב ומטר כשרה, הרי להדיא דכל שנעשית לצל אף שנעשית ג"כ להגנת גשמים כשרה, וכ"ה ברבינו ירוחם [נ"ח ח"א] שעשויה לצל שמסוככת יפה בענין שניכר שעשויה להגן מחורב וממטר, וזהו היפך דברי השוע"ה.

וכן קשה ממש"כ האו"ז [ח"ב סי' רפ"ה] וז"ל: ובתוספות ר' יצחק בר' אשר כתוב סתם סוכת רועים עשויה להגן מפני החמה ומפני הגשמים, ולא אתא למעוטי הא דקאמר שעשויה לצל אלא שעשאה לדור שם בקבע או אם עשאה לאצור פירות בתוכה, ושמא הצלת גשמים דקאמר הצלה פורתא, אבל אם אין יורדין בה גשמים כלל כלל לא עכ"ל, הרי דמפרש דסוכת רועים היה להגן מפני החמה והגשמים, אלא דאכתי ירדו גשמים קצת, ועכ"פ מוכח דכל שנעשית לשני המטרות דהיינו לצל ולמטר כשרה, וזהו דלא כדברי השוע"ה וצ"ע.

ד

ביאור הנכון בד' השוע"ה דדוקא כוונה לשם דירה גורמת פסול

ולכן נראה מוכרח בדעת הריטב"א והשוע"ה כמוש"כ בספר פתחא זוטא וז"ל: אולם האמת יורה דרכו דמש"כ בשוע"ה דבנתכסה לחסות משמש וגם ממטר פסולה מה"ת, לטעמיה אזיל דהחזיק בשי' ר"ת דכל שאין המטר יכול לירד בתוך הסוכה פסולה מה"ת הוא הטעם משום לפי שאין נקראת סוכה אא"כ אינה מגינה אלא מן הצל לבד, אבל אם מגינה גם מן המטר פסולה וכמוש"כ בפירוש בשוע"ה סי' תרל"א סעי' ה', א"כ דעת לנבון נקל דרק אם כונת הסיכוך היה גם למחסה מזרם וממטר שלא ירד שום טיפת גשם להסוכה דאזי פסולה, משום דהיה כונת הסיכוך גם לדבר שעושין לבית, דסיכך תקרת הבית הוא שלא ירד לתוכה שום טיפת גשם, משא"כ אם הסיכוך היה שלא ירד הגשם כ"כ להסוכה, היינו שיעצור הסכך ירידת נטפי גשם המועטים, בודאי גם השוע"ה מודה דבכה"ג כשר, דאין לו דמיון לסיכך הבית, ועיקר הפסול הוא רק שאסור להיות כונת הסיכוך לשני ענינים, היינו לכונת צל וגם לכונת סיכך כמו שמסכך לבית לדור בה, ולעשות בה דבר הצנע, ושלא ירד שום טיפת גשם, בזה פסולה הסוכה כיון דנשתתף בה כוונת בית, משא"כ כשיש ברצונו שיהיה מסוכך יותר משיעורו קצת כדי שלא ירד הגשם תיכף רק שיתמהמה קצת, או שאם תרד נטפי גשם קטנים לא ירדו כלל לסוכה, בכוונה זו לא נפסלה הסוכה, וזה ברור ופשוט לפענ"ד עכ"ל.

ומבואר דפשיטא ליה בדעת השוע"ה דמש"כ דבעי' כוונה לשם צל בלבד, אין הכוונה דכל כוונה נוספת גורם פסול, אלא דוקא באופן שמכוין לדבר הסותר כוונת צל, דהיינו שמכוין הן לכוונת צל והן לכוונת דירת קבע, דזהו דבר הסותר את כוונת צל, דשורש דינא דכוונה

לשם צל, היינו שמכוין בהנחת הסכך שאי"ז בית אלא סוכה שעשויה להסתופף בצלה בלבד, אבל אם מכוין גם לסככו בכוונת דירה, דהיינו לסככו היטב כמו בית או לעשות בה דבר צנוע או שלא ירד שום טיפת גשמים, שוב הרי כוונה זו מגרע בכוונת צל, ונידונית כסיכוך לשם דירת קבע ולכן פסול.

וכ"ה בספר קובץ תשובות [ח"א סי' ס"א] שהביא דברי השוע"ה דמשמע דכל שכיוון לשני מטרות פסולה, וע"ז כתב וז"ל: וע"כ צ"ל בכוונת שו"ע הרב דאם סיכך הסיכוך עבה עד שהוא מגין מחדירת גשם, והוא כיון בשעת הסיכוך לא רק לשם צל אלא גם למניעת גשמים, הרי יש חסרון בכוונת הסיכוך שזה הסיכוך לשם דירת קבע, ונפקא מינה שאפילו אם אח"כ יסיר חלק העליון מעובי הסכך לא יתכשר סוכתו, דיש כאן פסול בהנחת הסכך, אבל אם עצם הסיכוך הוא עראי ואינו דומה כלל לבית, רשאי לכוון לשני הדברים יחד גם לצל וגם להגן מפני זרם הגשם עכ"ל, ומבואר שביאר דעת השוע"ה כמו שנתבאר.

ומבואר דשני האחרונים הולכים בסגנון אחד דודאי לא כיון השוע"ה לומר היפך דברי הראשונים, ובודאי כל עוד שעדיין יורדות גשמים בתוך הסוכה אי"ז בגדר סכך שלא נעשית לצל בלבד, דדוקא במחשבה לשם בית הוא דאיכא פסולה דזהו בניגוד לשם צל בלבד, אבל כל היכא שאינו בגדר בית אף שיש לו מחשבה נוספת מלבד צל אכתי ליכא ריעותא כלל, וכל כוונת השוע"ה הוא באופן שאין הגשמים יורדין כלל לתוך הסוכה.

ומה שהוצרך השוע"ה לבארו משום ריעותא שלא נעשית לצל ולא כתב דפסול מחמת עצם הדבר שאין הגשמים יורדין לתוך הסוכה, י"ל כמוש"כ בספר קובץ תשובות [ח"א סי' ס"א] דאף דודאי נכון הוא דעצם סכך כשמונע את הגשמים מלירד לתוך הסוכה הרי זה פסול דאורייתא, מ"מ הוסיף השוע"ה דאיכא בזה פסול נוסף במה שלא הונח הסכך לשם צל בלבד, ונפקותא טובא יוצאת מפסול זה, כגון שאם אחר הסיכוך יסיר חלק העליון מעובי הסכך דעי"ז שוב יוכל הגשמים לירד לתוך הסוכה, דמצד גוף הפסול של סכך שאין הגשמים יכולין לירד בה, היה מן הדין שיכשר בכך כיון שהסיר חלק הסיכוך שמונעת את הגשמים, אמנם לפימש"כ השוע"ה דאיכא ריעותא שלא הונח הסכך לשם צל בלבד, שוב לא יתכשר סוכתו בהסרת עובי הסכך כיון שיש כאן פסול בגוף הנחת הסכך עיי"ש.

ה

השוואת שי' רוב האחרונים עם שי' השוע"ה

ולאור המבואר מתיישב שפיר דלא תקשי ע"ד השוע"ה ממשמעות רוב גדולי הפוסקים שאין איסור אם מכוין לשם צל ולמטרה נוספת, דעי' במגן אברהם [סי' תרכ"ו סק"ט] שכתב וז"ל: דסד"א כיון שהגביהן וחזר והניחן ה"ל כמפקפק נסרין והן עצמן ליתכשרי קמ"ל דזה לא מקרי מעשה דלא נתכוין להניחן לשם צל עסי' תרל"א עכ"ל, ומבואר דעיקר הריעותא בהשלא"ק היינו משום שלא נעשה לצל, ומשמע דאם אמנם נתכוין בהנחתו גם לשם צל שוב ליכא ריעותא, ואכן כ"כ בפרמ"ג [א"א שם] וז"ל: ולפי זה אם הגביה השלע"ק והניחן לשם צל, וכל שכן לשם צל סוכה, יש לומר הם גופייהו הוה סכך כשר, אף דמחוברין עדיין בצירן, תלוש ולסוף חברו כשר לסכך, רק דאין לשם צל, וכהאי גוונא הוה מעשה לשם סכך ומותר לישב תחתיהם כשהם סגורים ויוצא ידי חובתו עכ"ל, ולכאורה הלא גם אם כיוון לשם צל, מ"מ הרי מאחר שגם מונע את הגשמים איכא פסולה משום שכיוון לשני מטרות, דלפי דברי השוע"ה הרי זה חשוב כאינו מכוין לשם צל וצ"ע.

וכעי"ז יש להקשות ממש"כ המחצית השקל [סי' תר"מ סק"ט] דאחר שהביא פלוגתת הראשונים בסכך שמונע ירידת הגשמים, כתב עלה וז"ל: ולפי זה כשהגשמים יורדים וסוגרים דלתות הגג שקורין שלא"ק, מכל מקום עדיף טפי לישן או לאכול תוך הסכה, אף על גב דהדלתות סגורים, מלישן או לאכול חוץ לסכה. דתחת הדלתות לכמה פוסקים יוצאים מן הדין וכו', והא היכי דלא הניחן לשם צל לכולי עלמא פסול, ועיין סימן תרל"ה, מכל מקום יש לומר דבעת שיסגור הדלתות יתכוין בסגירה לשם צל עכ"ל, ומבואר דבעת שהגשמים יורדין עדיף טפי לישב תחת השלא"ק באופן שכיוון בשעת סגירת השלא"ק גם לשם צל, ובפשוטו תמוה הלא עיקר כוונתו בסגירת השלא"ק הוא לשם מניעת הגשמים, וא"כ מה בכך שמכוין גם לשם צל, סו"ס הרי כיוון לשני מטרות דפסולה לשי' השוע"ה.

אמנם לפי המבואר מתיישב שפיר דע"כ לא נאסרה כוונה נוספת כי אם באופן שהמטרה הוא לשם דירה, ולכן דוקא לאותו מ"ד דמניעת גשמים הוי בגדר קבע אכן נכון הוא דחשיבי כמכוין לשם דירה, אבל למ"ד שאין פסול במה שאין הגשמים יורדין בתוך הסוכה,

א"כ הרי מניעת גשמים לא חשוב לשם דירה, ולכן אף אם כיוון לשם צל ולשם מניעת הגשמים לא מיקרי סיכוך לשני מטרות וכשרה אפילו לשי' השוע"ה.

ו

יישוב היתר סיכוך גם לצורך צניעות ומחסה מקור

ועפי"ז מתיישב טובא מה שיש להקשות בסוכות דידן דאף דזה ברור דעיקר כוונת המסכך הוא לשם צל, מ"מ הרי באופן שיש לו שכינים שדרין בקומות גבוהות הרי מכוין בסיכוכו גם לשם צניעות שלא יוכלו להסתכל מלמעלה לתוך הסוכה לראות האיך אוכל ושותה וישן, ואין לך תשמיש של צניעות יותר מסוכה שאדם דר בה כל ימי החג, וא"כ אם איתא לשי' השוע"ה יש לאסור כיון שהיה לו שני מטרות בסיכוכו, דהיינו לשם צל ולשם צניעות וצ"ע.

וגם בלא"ה יש להקשות על פירש"י דקאמר דכל שמסוככת יפה מוכחא מלתא שלא נעשה לצניעות בעלמא אלא לשם צל, וצ"ע דאם איתא לפשטות לשון השוע"ה וכפי הבנת האבנ"ז בדבריו דאם עשאה גם לשם צל וגם לצניעות פסולה, א"כ אף דנכון דע"י שמסוככת יפה מוכחא שכיוון לשם צל, אך אכתי לא מוכחא מילתא שלא נתערב כאן מחשבת פסול ולא עשאה ג"כ לצניעות וצ"ע.

וביותר יש להקשות במקומות שיש קור בזמן החג, דפשוט דכל המסכך את סוכתו מכוין גם שלא יכנס הקור יותר מדאי, ולכן אף דודאי עיקר כוונתו הוא לשם צל, מ"מ יש בו מטרה נוספת לכסות היטב להיות מחסה מהקור השורר בחוץ, וא"כ אם איתא לפשטות ד' השוע"ה והבנת האבנ"ז בדבריו הרי כל הסוכות באותן מקומות פסולים כיון שלא נעשו לשם צל בלבד וצ"ע.

אמנם לפי המבואר מתיישב היטב שלא כיוון השוע"ה במש"כ דבעי' לשם צל בלבד, רק באופן שנעשה לשם צל ולמטרה שהוא לשם דירה, דבזה הרי זה סתירה גמורה בכוונת צל, דכל מטרת צל הוא להוכיח שזהו סוכה ודירת עראי ולא לשם דירת קבע, ולכן אם מכוין לשם צל ולשם דירה או לשם אוצר או לשם מניעת גשמים, הרי זה היפך כונת צל, ולכן הוא פסולה, אבל באופן שלא כיוון לשם דירה, אף שכיוון לכמה מטרות נוספות מלשם צל בעלמא, אין בזה שום חשש ובית מיחוש, דשאר המטרות אינם בניגוד מחשבת צל, ושפיר מיקרי סוכה העשויה כהלכתא דהיינו שנסכך לשם צל.

ז

ביאורו של השבט הלוי בהגדרת הפסול

שו"ר בשו"ת שבט הלוי [חי"א סי' קנ"ב] שכבר נשאל בהך שאילתא וכתב וז"ל: ואשיב בקיצור, לדידי טענתו דמר ל"ק כלל, דהנה מקור דברי שו"ע דרב הגר"ז הם דברי הר"ן פ"ק דסוכה בסוגיא דב' סוכות היוצרים, דפנימי פסולה מפני שאינה עשויה לצל אלא לדירה, הפירוש פשוט דאינה עשויה לסוכת מצוה של חג אעפ"י שסככה ראויה היא לסוכה מ"מ פסולה דהו"ל כבית דכל השנה וכיו"ב העשויה לצניעות, ור"ל דעשה להשתמש לצניעות כל הזמן לא לימי סוכה בלבד, אבל סתם סוכות שלנו, זאת אומרת סככת הסכך של סוכה שזה הקובע שנעשה לשם סוכת מצוה כולל ממילא בתוכו גם כוונת צל כאשר בארתי בשבט הלוי ח"י סי' צ"ו וזה היא הריעותא של סוכת גנב"ך בסוכה ח' ע"ב, ע"כ בעינן שנעשה במיוחד לשם צל, אבל סתם עשית סכך אפילו שלא מכוין בפי' לשם צל נעשה ממילא לשם, צל ואם חשב גם שתוספת סכך יעכב קצת הגשמים כיון שעשה רק לחג ודעתו לקיום המצוה, אין זה פסול כוונת נעשה למחסה ולמסתור דהתם דעתו גם להשתמש גם במחסה זה גם שאר ימות השנה אבל כוונת סוכת מצוה אינו פסול כלל דאין דעתו של כ"א ואחד להשתמשות מחסה מסתור גם בשאר ימות החול דהרי ביתו לפניו, ובסוכה עצמה אין זה סתירה לנעשה לצל וזה גם כונת הרב בשו"ע. ועי' בשו"ת אבנ"ז או"ח סי' תע"ד שנתקשה בזה ולפמש"כ מיושב עכ"ל.

ומבואר שכתב לבאר דכל דברי השוע"ה דתוספת כוונה גורם פסול, זהו דוקא באופן שמכוין לעשותו לכל הימים ולאו דוקא לימי החג, אבל כל עוד שמניח את הסכך רק לשם חג, לעולם שריא, ואפילו אם מכוין לצורך מניעת גשמים או לצניעות וכיו"ב, כיון שלא עשאו כי אם לשם חג דינא הוא דשרי, ולענ"ד לא משמע הכי דברי השוע"ה, דמשמע דאפילו אם הניח את הסכך רק לצורך ימי החג, אך כיוון בה מלבד כוונת צל, שיהא ראוי לעשות בה דבר צנוע, הרי זה כוונת דירת קבע שזה מגרע את כוונת צל ופסול, וכמו שנתבאר לעיל.

אני והו הושיעה נא

מאת: הרב ברוך שטערן, כולל תורה ויראה וומסב"ג יצ"ו

אנו עומדים בזמן שמחתינו מעוטף במצוות ה', ובכל יום אנו מקיפין את הבימה עם הד' מינים כמובא בשו"ע ואנו אומרים בסיום התפילה של אמירת הושענות "אני והו הושיעה נא", מילים אלו הוא תפילה ובקשה להשי"ת וכבר כתב הרוקח "על כן יש לכוון לומר יותר בכוונה אני והו הושיעה נא כי הוא עיקר התפילה", וראוי לעיין ולהבין פירושו ומה יש לכוון בה?

נקדים ביסודו שהוא מגמ' מס' סוכה (מה.): "מצות ערבה כיצד? מקום היה למטה מירושלם ונקרא מוצא, יורדין לשם ומלקטין משם מרביות של ערבה ובאין וזוקפין אותן בצדי המזבח וראשיהן כפופין על גבי המזבח תקעו והריעו ותקעו. בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת ואומרים אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא רבי יהודה אומר אני והו הושיעה נא, ואותו היום מקיפין את המזבח שבעה פעמים בשעת פטירתן מה הן אומרים יופי לך מזבח יופי לך מזבח רבי אליעזר אומר ליה ולך מזבח ליה ולך מזבח", ע"כ.

דעת סתמא דמתניתין הוא שאנו אומרים 'אנא ה' הושיעה נא' ואנו מזכירים תפילה זו בכל פעם שאנו אומרים הלל, ואלו דעת ר' יהודה שאנו אומרים 'אני והו הושיעה נא' מה שאנו מזכירים בחג הסוכות אצל הושענות.

הנה דברי חכמים מובנים לנו את פשר האמירה אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא, אך לדעת ר' יהודה המילים 'אני והו הושיעה נא' צריכין ביאור.

כ"א צריך ביאור, דנקטינן בכל התורה כולה 'יחיד ורבים הלכה כרבים' וא"כ בוודאי ההלכה כסתמא דמתניתין, ואמאי אנו בתפלותינו אומרים כשיטה היחידאה שיטת ר' יהודא.

הבא נבא לראות שיטת הראשונים בפשטן הדברים: הנה רש"י הק' כתב ב' פירושים הפי' הא"אני והו' בגימטריא אנא ה' - ועוד 'אני והו' משבעים ושתים אותיות וכו', עי"ש. ורשי מבאר ביאור ארוכה כיצד מחשבינן שם הק' ע"ב עי"ש.

[ובדרך אגב יש להעיר מרש"י רב חיליה וגוברי' מאורן של ישראל רש"י הק', שרוב פירושן מיוסדים המה על חלק הנגלה שבתורה וכאן גילה טפח מגודלתו בתורת הקבלה, וכבר העיד בנו מרן הקדוש בעל דברי חיים בתשובת ד"ח או"ח ח"ב סי' ח', רבותינו הקדמונים היו גדולי בעלי קבלה, כידוע שרש"י היה מקובל גדול כנראה מכמה מקומות שהביא השם ע"ב וכו']

והפליאה ע"ז הוא דלפי דברי רש"י מה ראה שיאמרו גימטריא יותר מלשנות מלשון המקרא, והפי' ב' פליאה עוד יותר וכן הקשו התוס' וז"ל: "ועדיין צריך טעם לזה למה נשתנו שני שמות הללו דאמרינן טפי מאחריני מהע"ב שמות ומה הוא יותר מתקנתא שתיקנו חכמים לומר אנא ה', ובאמת לכן ביאור התוס' במהלך אחר כאשר יובא להלן.

ובדברי האחרונים מצינו הרבה יישובים על קושיא זו, ומצינו בתוי"ט כאן על המשנה שמתמה מקודם, דלכאורה אין השמות על הסדר שמקודם היה צריך לכתוב ה'הו' ואח"כ **ה'אני'** כסדרן של הע"ב שמות, ומבאר הענין שם וז"ל: וכאשר נעשה שתי מערכות מאלו השמות יהיה השם הל"ז הראשון ממערכה השניה ונמצא שאלו שני שמות אני והו הם הראשונים לשתים המערכות כדרך אני ראשון ואני אחרון וכו' וממילא התחילו בב' השמות הנ"ל ומה שהוא בערבוב לאשמעינן שאין חילוק ואין ראשון ואין אחרון במלכותו יתברך. וליתר ביאור מה השייכות מהע"ב שמות עם ההושענות מצינו גם בחזקוני פר' בא, וז"ל: "לפי שקרע משה המים בע"ב שמות לכך בהושענות על המים מזכירים ממנו שתי תבות הראשונות לשני חצאין ונראה כאילו הזכרנוהו כולו.

להוסיף עוד נופך על פירוש רש"י הק', ראה דבר פלא בספר 'פתח הדביר' על ספר העיטור בשם הגר"א מווילנא, כי בשבח אל אדון שאומרים בתפילת שב"ק מסודר שם כל הע"ב שמות, עיין בסידור האר"י ז"ל, והנה על תיבת **להיות** יש שם השם הק' אנ"י על תיבת **שמחים** יש שם השם הק' וה"ו והוא רמז להיות שמחים בחג הסוכות והוא נפלא.

אבל באמת קשה דאם הוא אחד מהע"ב שמות היאך אנו משתמשים בשמות הקדושים, דהרי לכמה ראשונים יש להם דין קצת כשמות המפורש, עי' רש"י ותוס' מס' ע"ז דף י"ח.

ועיין ב'בן איש חי' בספרו שו"ת 'תורה לשמה' אם מותר להזכיר קר"ע שט"ן שהוא אחד משמות מ"ב ומיישבו, וז"ל: "לבי אומר לי שיש לשמות אלו נקודות והן והן הנקודות שיש

להם במקרא, כל שלא אמרם והזכירם כפי נקודותיהם לית לן בה, ובסוף דבריו מוסיף עוד טעם כיון דאומרים אותו דרך תפילה שאני, עי"ש.

ואגב יש להביא מה שנמצא בספר העצמים המיוחס לבעל אבן עזרא, וז"ל: **וכבר הגיד לי הגמון אחד מגדולי ההגמונים והוא פילסוף יודע באמתות הענינים שבלשון הלאטני והיוני יתארהו לה' היינו שם י"ה"ו "בהוא", ואחר שמעי זאת מזה הפילוסוף עיינתי והבנתי תקנת רבותינו לומר בהושענות אני והוא הושענא, וחקרתי על זה הענין ומצאתי שהם אומרים ש"והוא" הוא שם המפורש"** והוא פלא גדול.

*

שיטת הבה"ג וכ"ה שיטת התוס' ושי' הריטב"א שהגירסא הוא אני והוא הושיעה נא, ונצטט מקודם שי' הבה"ג בתשובת הגאונים, וז"ל: ושאלתם לרבנו האי גאון ז"ל והא דתנן ר' יהודה אומר אני והוא הושיעה נא. אשכחן בפי' שכך היו ישראל אומרים "אני והוא אני ומזבח הושיעא נא" היו מבקשין רחמים על המזבח מפני שהוא כפרתן. ויש שאומר טעם אחר מה פירוש "אני והוא", כך שמענו כי כלפי שמים קאמר ותנא דידן הוא והכי הוא קאמרי קמי שמיא לרב' ר' יהודה אני ואותך הושיעא נא, כלו' שבזמן שישראל שרוין בצער כאילו שכינה שרויה עמהן, ומביאין טעם לדבר אשר פדית לך ממצרים גוים ואלהיו כביכול שהוא פדוי עמהן, ומדמין אותו לזו שנ' למען יחלצון ידידיך הושיעה ימינך ועניני.

לפי הפירוש הראשון של הבה"ג הפירוש אני והוא היינו לדבר ממשי והיינו אני והמזבח והיינו שאנו מתפללים בזכות המזבח, אולם לפי הפירוש השני הכוונה שהתפילה הוא כלפי הקב"ה אנו מתפללים שהקב"ה יושיע אותו וכן אותנו, וכ"ה דברי התוס' וז"ל: "אני והוא, משום דדרשנין באיכה רבתי קרא דכתיב ביחזקאל ואני בתוך הגולה וקרא דכתיב בירמיה והוא אסור בזיקים כביכול הוא בעצמו, היינו הושענא שיושיע לעצמו", עי"ש.

ובאמת יסוד מהלך הזה הוא מהירושלמי: תנינן רבי אבהו בשם רבי יוחנן כיני מתניתא אני והו הושיעה נא, אני "והוא" הושיעה נא ובקרבן העדה מפרש כוונת הירושלמי. ומדברי הירושלמי הוכיח הריטב"א ועוד הרבה שהגירסא הנכונה הוא במלאפום "אני והוא" וכפשט הבה"ג ותוס' אני ויושיע גם הקב"ה בעצמו נגד פירוש רשי' שגורס אני והו בחולם.

וב'רבינו בחיי' (שמות טו, ג) מבאר יותר התפילה, שכותב בתו"ד: וענין המדרש הזה בא לרמוז על היותו יתעלה משותף עמנו בגלותנו ובגאולתנו, בגלותנו מלשון ההבטחה (בראשית מו, ד) מי אנכי ארד עמך מצרימה ודרשו רז"ל מכאן גלו למצרים שכינה עמהם ובמעשה כתיב (שמות א, א) את יעקב איש וביתו באו, וכמו שרמזתי שם, ובגאולתנו ג"כ מה שכתוב (שמות יב, לז) ויסעו בני ישראל מרעמסס, וכתיב מיד (שם יד) ויסע מלאך האלהים ומקרא מלא הוא (תהלים ס, ז) הושיעה ימינך ועניני, הצריך הכתוב ישועה אף לעצמו יתברך ועוד שהם מלות נאמרות בענין הגלות, אני והוא, שכתוב (יחזקאל א, א) ואני בתוך הגולה והוא שכתוב (ירמיה מ, א) והוא אסור באזקים. **ומעתה אל יקשה לך אחר הענין הזה שבארתי לך מה שאנו אומרים בתפלה ביום החתימה הגדולה אני והו הושיעה נא, והיה ראוי לומר כפי הנראה אני ואותך שהרי אתה רואה כי הם מלות מיוחדות על ענין הגאולה,** ועוד שרצה לדבר בנסתר לטעם אחר מפני שהוא יתברך נסתר ונעלם מהשגת כל משיג, והושיעה נא לנכה לבאר שאע"פ שהוא נסתר ונעלם נגלה הוא ונמצא בלבבות, והוא כענין נוסח הברכות שתקנו ברוך אתה לנכה ואשר קדשנו נסתר, וכן בכאן הושיעה נא לנכה, אני והוא נסתר, כלומר ממקום שהוא לפי שאין ידוע מקומו כענין שכתוב (יחזקאל ג, יב) ברוך כבוד ה' ממקומו, עי"ש.

ולסיום הדברים אאביא דברי ה'ביכורי יעקב' ליישב הקושיא במה שהתחלנו דהאיך אנו נקטינן כשי' ר' יהודא ואנו אומרים "אני והו' הא ההלכה כת"ק וסתמא דמתניתין. וזה לשונו בביכורי יעקב (סי' תר"ס): "ולכאורה תמוה שנוהגים כר"י ולא כת"ק דהלכתא כוותיה, וכמו שפסק גם הרמב"ם (הל' לולב פ"ז הל' כ"ג), ולא ראיתי מהפוסקים שהרגיש בזה. ולענ"ד י"ל ע"פ מה שכתבתי בחדושי (שם רש"י ד"ה אני), להשוות המחלוקת שבין רש"י ותוס' שם. שרש"י (ד"ה אני והו) כתב דהטעם דאני והו הוא מפני שהם ב' שמות, והתוס' (ד"ה אני והו) והריטב"א הביאו מהירושלמי שהטעם דמי שאני והוא בצרה. ועוד כתב רש"י הטעם דאני והו בגמטריא אנא ה'. וכתבתי דכל הטעמים ע"כ אמת ביחד. דלטעם האחרון בלבד הל"ל בפי' אנא ה' כת"ק ולא בגמטריא, ולטעם דהתוס' הל"ל מי שעמנו בצרה ולא בדרך רמז, ולטעם דרש"י הל"ל "והו אני", ד'והו' הוא שם הראשון ו'אני' שם ל"ז של ע"ב שמות כמבואר שם, אע"כ להשוות כל הטעמים אמרו לשון זה. **והשתא י"ל, דמסדרי סדור לשון הושענא ס"ל לסברא דגם ת"ק לא פליג, אלא כיון דעיקר לשון אני והו ע"כ הוא משום עמו אנכי בצרה אין לזה שייכות בזמן שביהמ"ק קיים, דלמה לנו להזכיר אז צרת הגלות. אבל בזמן הזה אפשר דגם ת"ק הי' מודה** דיש לזה שייכות יותר, ובפרט דגם אנא ה' וגם ב' שמות נכללו בו. ולכן יאמר אני והו בחולם ולא והוא במלאפום, כמש"כ הריטב"א.

אולם לסיום העיר דבהושענות אנו אומרים בשב"ק **כהושעת יקב מחצביך סובבים ברעננה רוננים אני והו הושיעה נא** והתם קאי על אלו שרננו בביהמ"ק ולא על הזמן הזה.

סה"כ יש לנו ד' פירושים בפירוש אני והו הושיעה נא: **א)** שי' רש"י שהם בגימ' אנא ה' והוא רמז לתפילת אנא ה' הושיעה נא. **ב)** שי' רשי' השני שהם ב' שמות מהשבעים ושתים של השם המפורש. **ג)** שי' הבה"ג אני והוא היינו בזכות המזבח הושיעה נא. **ד)** שי' הירושלמי התוס' והריטב"א, אני והוא הושיעה כלפי השכינה אנו מתפללים אני ואותך הושיעה שבזמן שישראל שרוין בצער כאילו שכינה עמהן.

זכות
הוצאות הגליון
ליו"ט סוכות הבעל"ט

נתנדב ע"י

ידידינו הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר

רפאל
פערלמוטטער

הי"ו

מראשי קהילתינו הק' בעיר מאנסי יצ"ו

ישא ברכה מאת ה' להתברך בפתקא טבא
מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת
וכל מילי דמיטב

חוקים להורותם
הלכות דינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים ושעמים שונים
נ"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

דיני ירידת גשמים בחג הסוכות

ירידת גשמים בשאר הימים בעת האכילה

ירדו גשמים בשאר הימים הרי זה נכנס לתוך ביתו.

שו"ע (סי' תרל"ט סעי' ה'), וטעם הפטור בירדו גשמים, במרדכי (סי' תשמו), ברא"ש (ברכות פ"ז סכ"ג), ובתוס' רבינו פרץ (כ"ז:), ובתשו' הרשב"א (ח"ד סי' ע"ח) ועוד ראשונים כתבו דהפטור הוא משום מצטער, ובביאור הגר"א (סקכ"ב) כתב בשם הרשב"א דהפטור הוא משום דבעת ירידת הגשמים לאו שם סוכה עלה, וזהו דעת הרשב"א דסובר דאף בלילה הראשון פטור, כיון דהפטור אינו משום מצטער אלא משום דאין זה סוכה, ובס' בנין שלמה (להגר"ש הכהן מוילנא, ח"א סי' מ"ז) כתב לבאר סברתו דבעת ירידת הגשמים הסוכה אינה נחשבת אף לדירת עראי, דהיא אינה ראויה לדור בה כלל ע"כ, אולם צ"ע קצת דברשב"א כתב הטעם דמצטער וגם בב"י הביא כן דעת הרשב"א, וכבר עמד בזה בשו"ת בנין שלמה, ועי' מש"כ בפרק לו (הערה יט) בשם הקובץ שיעורים סברא זו לגבי קדושת הסוכה, ובשפת אמת (סוכה כ"ח:) למד בדברי הריטב"א (כ"ט:) דהטעם הוא עפ"י הגמ' דמשל לעבד שרבו שפך לו הקיתון על פניו ואמר לו איני חפץ בשימושך, וכיון שכן הוא צריך לצאת מהסוכה.

בין כשהתחילו הגשמים לירד באמצע האכילה ובין שהתחילו לירד לפני האכילה.

בשו"ע מובא דין זה, לגבי ירידת גשמים בשעת האכילה, והיה מקום לומר דבירדו לפני האכילה אזי צריך להמתין עד שיפסקו הגשמים, כיון דעדיין לא התחיל לאכול אזי צריך להמתין, אולם במ"א (סי' תר"מ סקט"ז), ובח"א (סכ"ב), ובביאוה"ל (סי' תר"מ ס"ח ד"ה הולכי דרכים בא"ד) ובכה"ח (סקפ"ח) כתבו דאפי' לפני האכילה הדין כך.

זמן היציאה מהסוכה

זמן יציאתו מן הסוכה צריך לשער האיך היה מתנהג בביתו אם היו יורדים גשמים במשך כל השנה, דאם ירדו גשמים כל כך, שבכל השנה אם הגשמים היו יורדים בתוך ביתו, היה יוצא מביתו, אז הוא פטור מהסוכה, ואם ירדו מעט כשיעור שלא היה יוצא מביתו, אז מחויב בסוכה.

בשו"ע (סי' תרל"ט סעי' ה') כתב המח' דהשיעור הוא משיתקלקל המאכל מפני הגשמים, וברמ"א כתב דזהו אפילו כשאין מאכל לפניו, וברמ"א כתב דמי שאינו בקי בשיעור זה ישער לפי מה שהיה יוצא מביתו, ולכן כתבנו כן.

וישער באופן זה, כגון מי שיש לו שני דירות, דירה גדולה ודירה קטנה, ובדרך כלל הוא דר בגדולה שהיא נוחה יותר מהקטנה, ורק כשיש לו איזה צער בגדולה אז ידור בקטנה, וישער כאילו סוכתו היא דירתו הגדולה, דהסוכה צריכה שתהא כעין תדורו, והבית היא דירתו הקטנה, וכפי גודל הצער כשיעבור מדירתו הגדולה לדירתו הקטנה, כן ישער מתי יכול לצאת מהסוכה לדירה.

כן כתב בפתחא זוטא (סי' תר"מ סעי' ה') ומקורו מדברי האשל אברהם (בוטשאטש סי' תר"מ סעי' ד'), וכעי"ז מבואר בשו"ת מהרש"ג (ח"א סי' ל"ג ב') דהוקשה לו אדברי הרמ"א שכתב דכל אדם ישער האם יוצא מביתו, דממ"נ אם משער לפי מה שיוצא בביתו מחדר אחד לחדר אחר, הרי זה קולא גדולה, דבכל צער קטן יוצאים מחדר לחדר, ונמצא דבצער קטן יהא כבר פטור מהסוכה, ואם נשער לפי מתי שיוצא מביתו לבית חבירו, הרי זה חומרא גדולה, דרק כשיהיו גשמים מרובים ממש וצער גדול, אז הוא יוצא לבית חבירו, ולכן מסיק שמוכרח לומר כנ"ל.

ושיעור זה הוא בין כשהתחילו לירד באמצע האכילה ובין כשהתחילו לירד לפני האכילה.

בשו"ע ובפוסקים סתמו בזה, ומשמע דבין בירדו גשמים לפני האכילה ובין בירדו בשעת האכילה דינם שוה, דרק משתסרח המקפה או שמשער שיצא מביתו פטור מן הסוכה, אולם בר"ן ובריטב"א (כ"ט:) מבואר דלפני האכילה קיל יותר, דבר"ן כתב דמה שצריך לאכול בסוכה עד שתסרח המקפה, זהו דוקא כשהתחילו לירד הגשמים באמצע האכילה, ובכדי שלא יהא מבעט בסוכה, לכן לא יצא מיד, משא"כ כשהתחילו לירד לפני האכילה, אזי כל שמצטער מחמת הגשמים פטור, אולם מסיק דלמעשה אינו סומך על סברא זו מאחר שאין בזה ראיה ברורה ע"כ, ובריטב"א הקיל יותר דכתב שאם עדיין לא אכל וראה גשמים באים ושמים מתקדרין בעבים שאוכל חוץ לסוכה, ואינו צריך להמתין אפילו עד שמתחיל הגשמים ע"כ, אולם הוא לא כתב הטעם בזה, ואולי אפשר לומר הטעם משום דזהו ג"כ מצטער, דהוא דואג כל זמן האכילה שמא ירדו גשמים ויצטרך לפנות הסוכה, או אפשר לומר כיון דבעי' "תשבו כעין תדורו" וגם בדירה הוא אינו אוכל באופן שיודע שאולי יצטרך לפנות באמצע האכילה, ובמאירי כתב דין זה לגבי שינה, דכשיודע שירדו גשמים אז אין צריך לילך לישון בסוכה, אולם בפוסקים לא הביאו שיטות אלו, אלא דבבכור"י (סק"ל) כתב דבכה"ג ישב בסוכה בלא ברכה, ובדע"ת מסתפק לגבי הברכה.

כשהגשמים אינם יורדים עליו

אם הגשמים אינם יורדים עליו, אי מחמת שאינם יורדים למקום שיושב שם, אי מחמת שהגשמים אינם נכנסים לסוכה, מחמת כיסוי העב של הסכך, הריהו אוכל בסוכה ויכול לברך לישב בסוכה.

בבכור"י (סקכ"ט, ומובא במשנ"ב סקל"ג) כתב דאם הגשמים אינם יורדים למקום שיושב שם, צריך לאכול בסוכה בעוד שהם עדיין אינם יורדים עליו ועל שולחנו, ויכול אף לברך לישב בסוכה חוץ מאיסטנים ע"כ.

וכשהגשמים יורדים בשאר הסוכות ורק בסוכתו אינם יורדים, כגון שבסוכתו הסכך מעובה יותר מבשאר הסוכות, או מחמת סיבה אחרת, נחלקו האחרונים האם יכול לברך לישב בסוכה, דדעת החכמת שלמה (בסעי' ה') דאינו יכול לברך, וסברתו דדומה לדין המובא ברמ"א דאף כשאין מקפה בסוכה הוא פטור, דזהו רק סימן, וא"כ ה"ה כשבסוכה זו אין גשמים, עכ"ז כיון שיש גשמים בשאר הסוכות, הרי זה פטור, ועי"ש באריכות עוד טעמים, אולם בפתחא זוטא תמה עליו, ודעתו דעד שהגשמים אינם יורדים לתוך סוכתו הוא מחוייב בסוכה, וכן הביא ראיה מדברי הבכור"י שהבאנו, דאפי' כשיורדים לתוך סוכתו, כל זמן שאינן יורדים על שולחנו הרי הוא חייב, וכ"כ באשל אברהם (בוטשאטש), ובשו"ת דברי מלכיאל (ח"ו סי' י') ובשו"ת מהרש"ג (ח"ג סי' ע"א), ובשו"ת שבה"ל (ח"ז סי' קצ"א אות ב').

פסקו הגשמים

פסקו הגשמים ועדיין מטפטף טיפות מהסכך, פטור מהסוכה.

כן מבואר בשו"ת שבות יעקב (ח"ב סי' כ"ט) המובא במשנ"ב (סי' תר"ט סקכ"ג), וכ"כ במקור חיים.

פסקו הגשמים לגמרי, אם פסקו הגשמים לפני שהתחיל לאכול, צריך לחזור לסוכה.

משנ"ב (סקל"ח) בשם הא"ר (סק"ל) והדה"ח (דיני ישיבת הסוכה סי"א), ובא"ר כתב דהיכא שהתיישב בביתו ועדיין לא התחיל לאכול, מדוייק מל' רש"י דג"כ אינו חייב לחזור לסוכה, ובמשנ"ב אינו ברור כ"כ האיך נקט, ובביאוה"ל (ד"ה היה) כתב לפסוק כהא"ר.

ואם פסקו לאחר שהתחיל לאכול, אין מחייבין אותו לחזור לסוכה עד שיגמור סעודתו, בין כשהתחיל סעודתו לאחר שהתחילו הגשמים, ובין כשהתחיל סעודתו לפני שהתחילו הגשמים.

שו"ע (סעי' ו'), וטעם הפטור בפשטות דברי הגמ' מבואר משום דזהו טירחא לחזור, וכלשון הגמ' "ואין מטריחין אותו לעלות עד שיגמור סעודתו", אולם אינו מבואר מהו הסיבה שהטירחא פוטרתו, ובלבוש מבואר דכיון דהוי טירחא, הרי זה דומה למצטער שפטור מן הסוכה, ובבכור"י (סקל"ד) כתב דהטעם הוא משום תשבו כעין תדורו, דמי שיוצא מביתו מפני הגשמים אינו חוזר לביתו באמצע הסעודה, ולכאו' יהא נפק"מ בין הטעמים היכא דליכא טירחא לחזור לסוכה, וכמו שמצוי כהיום שהסוכות הם בתוך הבית, או אפילו בתוך חדר האכילה שבבית, דלטעם הלבוש צריך לחזור לסוכה, ולטעם הבכור"י אפשר דאין צריך לחזור, ואולי אף לטעמו צריך לחזור שכן הוא הדרך כל השנה, דכשאין טירחא אז חוזרים לבית, ועי' להלן.

וכשסוכתו סמוכה לביתו, כסוכות העשויים היום במרפסות הבתים, בענין שליכא טירחא לחזור לסוכה, יש להסתפק אי צריך לחזור לסוכה אפילו באמצע האכילה.

דלטעם שאין צריך לחזור משום דהוי טירחא, מסתבר דבזה דליכא טירחא, צריך לחזור, ואף לטעם הבכור"י דא"צ לחזור משום תשבו כעין תדורו, דאין דרכו של אדם לחזור לביתו, אפשר דזהו דוקא כשיש טירחא לחזור, אבל כשאין טירחא אזי דרך דירה הוא לחזור לביתו, ששם עיקר דירתו, וראי' לדבר דהבכור"י שכתב טעם זה, והוא בעצמו כתב שצריך לפתוח הגג כיון דליכא טירחא, ועכ"ח דכוונתו דתשבו כעין תדורו תלוי בטירחא.

ואם יש לו שלא"ק, צריך לפתחו אף כשפסקו הגשמים באמצע האכילה, ואף אם צריך לטרוח מעט בשביל זה, צריך לפתחו.

בכור"י (שם סקל"ו) הובא במשנ"ב (סקמ"א), ובשעה"צ (סקע"ח), דאף שצריך לעלות על הסכך בכדי לפתוח הגג, צריך לפתחו, כיון שאין בזה הפסק סעודה וטירחא כ"כ כמו לעלות מביתו לסוכה, וכן כתב בערוה"ש (סעי' כ"ה).

המחמיר וטורח לחזור לסוכתו לאחר שפסקו הגשמים, אף כשאינו מחויב, הרי זה משובח, ומקבל שכר בזה.

בכור"י (מובא בביאוה"ל סופי' תר"מ), ואינו דומה לאוכל בסוכה בשעת הגשמים, דשם הצער הוא בשעת האכילה, משא"כ בזה דהצער הוא לפני האכילה.

ירידת גשמים בשעת שינה

יורדים גשמים בשעת שינה אפילו גשם מעט הריהו פטור מלישון בסוכה.

רמ"א (סי' תרל"ט סעי' ז'), דבשינה אין צריך לשער כמו באכילה, דגשמים מועטים נחשב כבר צער לישון.

פסקו הגשמים

פסקו הגשמים, אם הוא שוכב כבר בביתו או אפילו שעדיין אינו שוכב, אלא שהכניס הכרים והכסתות לביתו, אין מטריחין אותו לחזור לסוכה כל אותו הלילה

בשו"ע (סעי' ז') היה ישן אין מטריחין אותו לחזור, ובמ"א (סקט"ז) כתב דל"ד ישן, אלא ה"ה כששכב כבר, ובשעה"צ (סקע"ו) הביא דעת המחצה"ש דמסתפק היכא ששכב בבגדיו, אי צריך לחזור דאפשר דהקימה לחוד לא חשיב טירחא, ובכה"ח (סקפ"ד) כתב דמי שאין דרכו לפשוט בגדיו, ודאי דאינו חייב לחזור, כיון דשינה זו נחשב כבר לקבע, ובפשט בגדיו לחוד ועדיין לא שכב, הביא השעה"צ (סקע"ז) דעת הפמ"ג דא"צ לחזור דטורח הוא ללבוש ולחזור לסוכתו, והבכור"י (סקל"ה) מסתפק בזה, ואם כבר פינה את הכרים והכסתות לביתו, דעת המאמר מרדכי והבגדי ישע דא"צ לחזור, ובמשנ"ב הביא ב' דיעות בזה.

וישן בביתו, ואם הוא ניעור משינתו לאחר עלות השחר, צריך לחזור לסוכה, אולם אם ניעור משנתו לפני עלוה"ש, אין צריך לחזור לסוכה.

ואם יש לו שלא"ק, ויכול לפתחו בקל בלא לעלות על הסכך וכדו', צריך לפתחו.

משנ"ב (סקמ"א) בשם הבכור"י (סקל"ו).

ישן ביום ופסקו הגשמים

ישן ביום בבית מחמת הגשמים, ופסקו הגשמים אין צריך להקיצו, ואם הקיץ מעצמו, צריך לעלות לסוכה.

בכור"י (סקל"ז), ומבאר דהא דנקט בגמ' "הישן בלילה" לא באו לומר דדוקא בלילה א"צ לחזור, אלא אתי לאשמועינן שאם הקיץ א"צ לעלות עד עלוה"ש, משא"כ בהקיץ בעצמו צריך לעלות מיד.

מצוה לעשות שלאק לסוכה

מצוה לכל מי שביכלתו לעשות גג שנפתח ונסגר בעזרת צירים [שלאק], בכדי שיוכל לסגרו מפני הגשמים, וכשפוסקים הגשמים יוכל לסגור הגג, והסכך ישאר נגוב, ויוכל לקיים המצוה כתיקונו.

מטה אפרים (סי' תרכ"ה סעי' ד), ולפי שכ' שיש ענין לישב תחת הגג בעת הגשמים, אזי יש עוד ענין לעשות שלאק לסוכה.

אופן היציאה מהסוכה

כשיוצא מהסוכה מחמת הגשמים אל יבעט ויצא, אלא יצא כנכנע, כעבד שמוזג כוס לרבו ורבו שפכו על פניו.

רמ"א (סי' תרל"ט סעי' ז) בשם המהרי"ל (סוכה סי' כא) והוא עפ"י הגמ' (סוכה כ"ח:).

בבכור"י (סקל"ט) כתב דמה שאיתא דגשמים הוי סימן קללה, אי זה קאי גם על לילה ראשונה או רק על שאר הלילות, זה תלוי במחלוקת הראשונים, לגבי חיוב סוכה בלילה הראשונה, דהראשונים הסוברים דבלילה הראשונה חייבים בסוכה אף כשיש גשמים, דעתם דהסימן קללה הוא רק בשאר הלילות, דהרי בלילה הראשונה הגשמים אינם מבטלים ממצות סוכה, דהרי מחוייבים בה אף כשיש גשמים, וממילא אין זה נחשב כשופך קיתון, ואדרבה סימן ברכה הם שהקב"ה רוצה להרבות שכרו שיקיים המצוה מתוך צער וירבה שכרו, ורק להראשונים הסוברים דאף בלילה הראשונה פטורים כשיש גשמים, הם סוברים דאף בלילה הראשונה זהו סימן קללה, דהרי הגשמים פוטרים מסוכה, והביא דעת כמה ראשונים דרק בלילה הראשונה שיש בה חיוב אכילה, בזה הוי סימן קללה, משא"כ שאר הימים שאין בהם חיוב אכילה, אין זה סימן קללה ע"כ.

וידאג וישוב אל ה', אך לא יצטער ויבטל שמחת יו"ט.

בכור"י (סקל"ט), והביא ראיה שהרי בימי עזרא שידעו ישראל בודאי שעברו על התורה, ויו"ט של ר"ה היה שאינו חייב בו בשמחה כבשאר יו"ט, אמר עזרא לישראל (נחמיה ח' י) "אל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם", כ"ש בימי החג שהשמחה בו היא מצות עשה ע"כ.

ברכת לישב בסוכה כשפותח בחזרה את השלאק

ירדו גשמים באמצע הסעודה, וכיסה סוכתו בשלאק, ופסקו הגשמים, אינו צריך לברך שנית לישב בסוכה.

הנה היוצא מן הסוכה באמצע הסעודה כשחוזר לסוכה אינו חוזר ומברך, ובפרט כשיצא יציאה לזמן קצר, אולם כשיצא מחמת ירידת הגשמים או שסגר השלא"ק יש מקום לחייב בברכה כשחוזר לסוכה, כיון דהיה כאן הפסק מחמת הגשמים, והרי זה כמי שנפלה טליתו דצריך לחזור ולברך, אלא דמצינו בפוסקים דכתבו דא"צ לברך, בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' שכ"ה) כתב דא"צ לברך, וכתב הטעם, דדוקא כשמפסיק בין שני מצות כגון בין תפילין של יד לתפילין של ראש צריך לברך, אבל באמצע מצוה אחת כמו בשופר, אינו צריך לברך שנית, וסוכה נחשב הכל מצוה אחת, והוסיף עוד טעם דאם נשאר לאכול תחת שלא"ק שפסול רק מדרבנן, דאינו צריך לחזור ולברך, כגון בגג העשויה מעץ, דמה"ת יוצאים בה מצות סוכה, ורק מדרבנן אין יוצאים, ולכן אינו חשיב הפסק, כל זמן שנשאר בסוכה, וכן הסכימו בשו"ת קרן לדוד (סי' קנ"ג) ומטעם דכל זמן שהוא עוסק בסעודה אין זה חשיב הפסק דהמצוה נמשכת, ובשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' ע"א) כתב הטעם כיון דזמן גשמים אינו הפסק גמור, שהרי אם יהא לו עצה שלא יכנסו הגשמים לסוכה, יהא מחויב בסוכה, ולכן אינו נחשב הפסק, ובשו"ת דעת סופר (או"ח סי' קט) כתב עוד טעם בזה, דכיון דאנו נוהגים כר"ת שאין מברכים אלא בשעת אכילה, והיינו רק בשעת הסעודה, ובזה הוא מוציא את כל שאר השהיות בסעודה דהם טפילה לאכילה, לכן כיון שבירך בתחילת הסעודה אף שהפסיק מחמת הגשמים, ההמשך הוא טפילה לגבי האכילה הראשונה ע"כ, אולם קצת צ"ע טעם זה דהרי בענינינו יש הפסק של פטור באמצע.

ומסתבר דהוא הדין כשנכנס לביתו מחמת הגשמים וחזר כשפסקו אין צריך לחזור ולברך, אולם אם שהה זמן רב עד שפסקו הגשמים, עד שהסיח דעתו מלחזור לסוכה, מסתבר דצריך לברך.

כמה מהטעמים הנ"ל שייכים גם בזה, כשפסקו הגשמים ויצא לחוץ וחזר, דאינו מברך כיון דאין זה הפסק, ורק אם יצא לזמן רב אז צריך לברך מחמת ההפסק ששהה זמן רב, ובפרט כשהיה היסח הדעת מחמת הגשמים, וכ"כ בשו"ת מהרש"ג (שם) ומוסיף דבדרך כלל דעת האדם לחזור לסוכה, דהרי הגשמים סימן קללה, ורק אם לא היה דעתו צריך לברך.

ומסתבר דאם הסיח דעתו אזי אף ביצא לזמן קצר צריך לברך, ותלוי לפי ההיסח הדעת שהיה לו מהסוכה.

דאם היה היסח הדעת גמור, כגון במדינות שכשמתחיל לירד גשמים, אזי יורד זמן רב בלא הפסק, וממילא משהתחיל לירד הסיח דעתו מלחזור, ולכן אפילו אם אירע שפסקו לאחר זמן קצר יצטרך לברך, וכמו"כ מי שדר רחוק מהסוכה וכשיוצא מהסוכה מחמת גשמים אינו חוזר אפי' באמצע הסעודה, אזי אם עכשיו החליט לחזור לסוכה, צריך לברך דהרי היה היסח הדעת מהסוכה.

הכוונה במצות סוכה

מה צריכים לכון בעת קיום מצות סוכה / האם הכוונה מעכבת / והאם צריכים לכון
כל ימי החג או רק בלילה הראשונה / למה לא מצווים לעשות דופן גם מלמטה.

בתוה"ק (ויקרא כג מב מג) **בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכֹּת: לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וגו':**

נחלקו התנאים (סוכה יא:) בביאור הכתוב 'כי בסוכות הושבתי', דעת רבי אליעזר ענני הכבוד היו. רבי עקיבא אומר סוכות ממש עשו להם.

להלכה:

כתב בשו"ע (סימן תרכה ס"א) "כי בסוכות הושבתי את בני ישראל הם **ענני הכבוד** שהקיפם בהם לבל יכם שרב ושמש"[1].

זכר ליציאת מצרים וענני הכבוד

דעת הב"ח (שם) שכוונת התורה "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים, היינו על מצות יציאת מצרים[2], אמנם דעת הט"ז שעיקר הכוונה לזכור הנס של ענני הכבוד[3]. ולכן כתב הפרי מגדים שיש

---

1 הטור והשו"ע נקטו כרבי אליעזר שענני הכבוד היו, והקשה בבכורי יעקב (סימן תרכה) איך שבקו לר"ע ופסקו כר"א דשמותי הוא. ועוד דהלכה כרבי עקיבא מחבירו. והנה רש"י בחומש (שם) כתב נמי דענני כבוד היו, והוקשה הרא"ם כנ"ל למה כתב כר"א, ותירץ הרא"ם דלשון 'הושבתי' משמע כר"א דענני הכבוד היו, דלר"ע הוה לו לומר 'ישבו' כיון שמעצמו ישבו. ובבכורי יעקב כתב ע"ז "אין זה מספיק להכריע מלשון הכתוב בין התנאים", ועי"ש שהאריך בזה. ובסוף כתב "א"ע מצאתי ברוקח שהופך, שלר"א סוכות ממש היו, ולר"ע ענני הכבוד, וא"כ י"ל שגם רש"י והטור היו גורסים כן".

2 כתב הב"ח (שם) "על כן יראה לי לומר דעיקר כנת רבינו לבאר דפשט המקרא הוא שהכוונה במצות סוכה היא לזכור יציאת מצרים. אבל אין פירוש המקרא שהכוונה במצות סוכה היא למען ידעו כי בסוכות הושבתי את בני ישראל לבד, כי בזה מקיים המצוה כתיקונה, ומה שאמר הכתוב בהוציאי אותם מארץ מצרים לא קאי אלמען ידעו, אלא התורה הודיענו שהושבה של בני ישראל בסוכות היה באותו הזמן, אבל קיום המצוה היא בידיעת ההושבה בסוכות לבד, שזה אינו, **אלא עיקר הפירוש שידעו כי ההושבה היתה בסוכות בהוציאו אותם מארץ מצרים.** וזהו שכתב תלה הכתוב מצות סוכה ביציאת מצרים, וכן הרבה מצות כלומר דמשאר הרבה מצות שתלאם ביציאת מצרים יש ללמוד שגם מצות סוכה תלאה ביציאת מצרים. ושזהו עיקר הידיעה כמו שאמר למען ידעו ואמר טעם לזה לפי שהוא דבר שראינו בעינינו וכו'. פירוש שאם היה עיקר הכוונה בלמען ידעו שההושבה היתה בסוכות לבד, אם כן לא היה בזה רק זכירת החסד שעשה עמהם במדבר, ובודאי דהוה קשה דכמה מעלות טובות למקום עלינו, שהאכילנו את המן ונתן לנו הבאר ושאר חסדים, ולמה צוה יותר במצות סוכה לזכור החסד של ההושבה בסוכות יותר משאר החסדים. אבל אם עיקר הכוונה לזכור יציאת מצרים אתי שפיר שכן הרבה מצוות נצטוו זכר ליציאת מצרים לפי שהוא דבר שראיני בעינינו וכו', והוא המורה על אמיתת מציאות הבורא וכו', **ואם כן משאר הרבה מצות יש ללמוד שגם במצות סוכה היתה הכוונה בלמען ידעו על הידיעה של יציאת מצרים וכו'.**

3 ריש סימן תרכה "אבל לרבי אליעזר הוה הזכירה על נס אחר, דהיינו הקפת ענני הכבוד, אלא שתלה הכתוב המצוה ביציאת מצרים כמו שאר מצות, כגון מצות ציצית שיש בה יציאת מצרים, וזה פשוט שאין גוף מצות ציצית להזכיר יציאת מצרים, אלא שהכתוב ייחס המצוה אחר יציאת מצרים וכו'.

לכוין שציונו הקב"ה לישב בסוכה זכר ליציאת מצרים וגם זכר לעניני הכבוד שהקיפן כדי להגן עליהם מן השרב והשמש. וכן פסק המשנה ברורה (שם סק"א).

בשאר ימות החג

כתב הבן איש חי (שנה ראשונה פרשת האזינו אות ז) שיש לכוין גם בשאר ימות החג, ולא רק באכילה כזית בלילה הראשון.

האם הכוונה מעכב

דעת הב"ח שכיון שנאמרה בתורה הטעם, 'למען ידעו דורותיכם וגו', יש לכוין טעם המצוה, ואם לא כיון לא קיים מצות סוכה כתיקונה[4]. אמנם דעת הפמ"ג שבדיעבד יוצא כל שכיון לצאת ידי חובתו בלבד[5]. וכן נקט המשנה ברורה (שם).

לכן יזהר כל אחד ללמד ולספר לבניו ולבני ביתו הלילה ראשונה כוונת מצוות סוכה (בכורי יעקב שם).

דופן הסוכה מלמטה

הוקשה הרא"ם למה לא נצטוו לעשות גם דופן למטה, כמו שהיו עניני הכבוד שהקיפו אותם גם מלמטה. ותירץ הב"ח (שם) כיון שעיקר הזכירה היא זכירת יציאת מצרים, וענין זה יגיע לאדם ע"י ישיבת סוכה שצלתה מרובה מחמתה, זכר לעניני הכבד שהגינו מלמעלה מפני החמה והשרב, שעי"ז יזכור גם את שאר הנפלאות של יציאת מצרים שבאו להגן על עם ישראל. אמנם מה שהיה ענן למטה לא היה כדי להגן, אלא כדי להנמיך את המקומות הגבוהים וליישר הדרך, ואין מזה זכרון לשאר הגנות אשר הגן עלינו הקב"ה ביציאת מצרים.

סוכה שמשמש כבית שער לדירה

מבוא: סוכה פטורה ממזוזה, כיון שהיא דירת ארעי. אמנם בנידון דידן באופן שנכנסים לדירה מהסוכה, יש לדון, האם הסוכה נחשב ל'בית שער' להדירה, ואז חייב במזוזה מדין בית שער, או שאינו נחשב לבית שער ופטור ממזוזה, ומקור הדברים נלמד מהמבואר בשו"ע (יו"ד סימן רפו סעיף יב), ולכן נבאר קודם סעיף הנ"ל.

כתב בשו"ע (שם) **שתי סוכות של יוצרים זו לפנים מזו, הפנימית חייבת והחיצונה פטורה**[6].

---

4 כתב הטור (ריש סימן תרכה) "בסכת תשבו שבעת ימים וגו, למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים. תלה הכתוב מצוות סוכה ביציאת מצרים, וכן הרבה מצות לפי שהוא דבר שראינו בעינינו ובאזנינו שמענו, ואין אדם יכול להכחישנו והוא המורה על אמיתת מציאות הבורא יתעלה וכו'".

כתב הב"ח (שם) "איכא למידק בדברי רבינו שאין זה מדרכו בחיבורו זה לבאר הכונה לשום מקרא שבתורה, כי לא בא רק לפסוק הוראה, או להורות מנהג, ופה האריך לבאר ולדרוש המקרא דבסכת תשבו. ויראה לי לומר בזה שסובר דכיון דכתיב למען ידעו וגו', **לא קיים המצוה כתיקונה, אם לא ידע כוונת מצות סוכה כפי פשטה.** ולכן ביאר לפי הפשט, דעיקר הכונה בישיבת הסוכה שיזכור יציאת מצרים, וזה הטעם בעצמו לרבינו ז"ל במש"כ בהלכות ציצית (סימן ח) ויכוין בהתעטפו שצונו המקום וכו', וכן בהלכות תפילין (סימן כה) כתב ויכוין בהנחתם שצונו המקום להניח כדי כו', מה שלא עשה כן בשאר הלכות, כי לא כתב שיכוין שום כוונה בעשיית המצוה מפני כי המקיים המצוה כדינה יוצא בה, אע"פ שלא היתה לה שום כוונה, אבל בציצית שכתוב בהן 'למען תזכרו וגו'", וכן בתפילין כתיב 'למען תהיה תורת ה' בפיך', שפשוטו הוא שהתפילין הם אות וזכרון כדי שיהא תורת ה' שגור בפיו כי ביד חזקה הוציאך, יראה שלא קיים המצוה כתיקונה אם לא יכוין אותה הכוונה. ולכן כתב בהלכות אלו ויכוין וכו' **וכן גבי סוכה שכתוב למען ידעו וגו', משמע ליה גם כן שצריך שיכוין בשעת ישיבת הסוכה הטעם המכוון במצוה".**

ועיי"ש בבכורי יעקב שנקט כהב"ח, וסובר שאפילו בדיעבד לא יצא, וכדאמרינן (פסחים קטו) כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ולכן אם אכל בלילה ראשונה בסוכה בלא כוונה זו, יש להחמיר לאכול שוב כזית בכוונה, עיי"ש.

5 בפרי מגדים כתב שכוונות אלו אינם רק לכתחילה, אבל בדיעבד יצא כשלא כוון רק לצאת, דמצוה צריכה כוונה לצאת דוקא עיי"ש.

סוכה הסמוכה לבית, שדרכו נכנסים לבית, אם בנו הסוכה רק לצורך מצות סוכה, ואחר סוכות סותרים אותו, אינו נחשב הסוכה ל'בית שער', ולכן פטור הסוכה ממזוזה. אבל אם הסוכה הוא חדר קבוע, רק שבסוכות מוריד התקרה, שפיר נחשב הסוכה כ'בית שער', ולכן חייבת במזוזה[7].

---

[6] מקור הדין בגמרא (סוכה ח:) ושם מבואר דבזמניהם היה דרך יוצרי קדירות חרס, שהיה להם שתי סוכות שעומדות סמוכות זו לזו, ולהסוכה הפנימי נכנסים דרך הסוכה החיצונה. בסוכה הפנימית היה יוצר הקדירות דר, ומצניע הקדרות שם, ובחיצונה היה עושה את מלאכתו, ומוציא קדירותיו למכור. והגמרא דן האם הם חייבים במזוזה.

"אמר רבי לוי משום רבי מאיר, שתי סוכות של יוצרים [יוצרי כלי חרס, שעומדים] **זו לפנים מזו, הפנימית, אינה סוכה, וחייבת במזוזה** [כיון שכל דירתו היא שם], **והחיצונה סוכה ופטורה מן המזוזה** [כיון שאינה משמשת לדירה, אלא עשויה רק להכנס ולצאת דרכה, ולהכניס בה תגרים. ומקשה הגמרא על מה שנאמר שהחיצונה פטורה ממזוזה] **ואמאי** [הסוכה החיצונה פטורה ממזוזה, הרי כיון שדרך הסוכה החיצונה נכנסים ויוצאים מהסוכה הפנימית], **תהוי חיצונה כבית שער הפנימית, ותתחייב במזוזה** [כדין כל בית שער שחייב במזוזה. מתרצת הגמרא], **משום דלא קביעי"**, ופירש רש"י כין שסוכות אלו אינן קבועות, שאף הפנימית אינו קבועה כל כך לדירה, שהרבה פעמים אוכל הוא בביתו ולא בסוכה זו, אין הסוכה הפנימית חשובה, כדי ליתן למקום שנכנסים ויוצאים אליה שם בית שער.

תמצית הדברים: הפנימי חייבת משום שזהו הדירה שלו. והוא דר שם בקביעות, אע"פ שהוא בנין ארעי. והחיצונה פטורה כיון שאינו עשוי לדור שם. והטעם שהחיצונה אינה חייבת כדין 'בית שער', מבואר בגמרא 'משום דלא קביעי', ופירש רש"י מכיון שהפנימי נמי אינו קבוע, אינו חשוב להיות לה בית שער. פירוש מיעוט קביעותה של הפנימית מונע ממנה להתחייב אפילו כבית שער בעלמא. ומשמע מדברי רש"י דאם הפנימית היתה קבוע, החיצונה היתה חייבת מדין בית שער, אע"פ שהחיצונה אינה קביעי.

אמנם הרמב"ם (פ"ו מהלכות מזוזה ה"ט) כתב "שתי סוכות של יוצרים זו לפנים מזו, החיצונה פטורה ממזוזה לפי שאינה קבועה", ודייק הכסף משנה (שם סוד"ה שתי סוכות) שהוא מפרש דברי הגמרא 'דלא קביעא' שקאי רק החיצונה, דכיון שאינה קבועה אינה יכולה לשמש בית שער, אע"פ שהפנימית עצמה נחשבת קבועה.

ולכאורה יהיה נפ"מ להלכה בין רש"י להרמב"ם בסוכת החג שעשאה בסמוך ממש לבית קבוע, ומהסוכה נכנסים לבית, שהסוכה מצד עצמה פטורה ממזוזה, אך האם אפשר לחייב הסוכה מדין בית שער, דלדעת רש"י חייבת במזוזה, כיון שהבית קבוע, הוה בית שער לבית קבוע, אע"פ שהבית שער אינו קבוע, שאחרי סוכות סותרים אותו, אמנם לדעת הרמב"ם כיון שהסוכה אינה קבועה, אינה יכולה להחשב כבית שער ופטר ממזוזה, ועיין עוד בסעיף הבא.

[7] כתב הפמ"ג (סוף סימן תרמד) וז"ל "אם הולך מסוכה לחדרו, בענין שהפתח הוא מחדר הסוכה, יש לומר שחייב במזוזה בפתח הסוכה הפתוח לרשות הרבים, דהוה כבית שער". והובא דבריו במשנה ברורה (סימן תרכו סקכ"א). וביאור הדברים, דמה שמיעטה התורה סוכה מחיוב מזוזה, משום דהוה הדירת ארעי, היינו דירת הסוכה, אבל כשמשמת הסוכה כ'בית שער' חייב במזוזה מדין בית שער.

והנה במקדש מעט (סימן רפו סקל"ז) כתב להיפך דסוכת החג לפי שעניינה רק לימים מספר פטור ממזוזה, אף אם דרכה נכנס לבית, וכדאשכחן בסוגיא, דסוכת היוצרים, דהחיצונה אף דמשמשת כבית שער לפנימית פטורה ממזוזה, כיון דלא קביע.

ומבואר באחרונים שו"ת שלמת חיים (סימן שס), קונטרס המזוזה (סימן רפו ס"ק קלח), ספר הסוכה (פסקים והערות אות יד) בשם הגרשז"א דלא פליגי, רק הפמ"ג שכתב שסוכה חייבת מדין בית שער, היינו בסוכה שהוא חדר קבוע, אז משמשת לבית שער, אבל סוכת ארעי שבונים אותה ז' ימים ודרכו נכנסים לבית גם הפמ"ג מודה שפטורה ממזוזה. ומסוכה כזה מיירי המקדש מעט. וכן פסק להלכה בחובת הדר (פרק ה' ס"ה). וכן עמא דבר שאין עושים מזוזה בפתח סוכת ארעי אע"ג שדרכו נכנסים לבית.

והנה לכאורה שאלה זה האם סוכת ארעי נחשבת לבית שער יהא תלוי במחלוקת רש"י והרמב"ם הנ"ל, דלפי רש"י שמפרש שלכן הסוכה החיצונה אינה משמשת לבית שער, כיון דשניהם ארעי, גם הסוכה הפנימית, לכאורה בנידון דידן שהדירה קבועה, שפיר נחשבת הסוכה לבית שער. אמנם לדעת הרמב"ם שסובר דהטעם שהסוכה החיצונה אינה נחשבת לבית שער, משום שהסוכה החיצונה ארעי, הכא נמי הסוכה הרי הוא ארעי יהא פטור ממזוזה. אמנם מבואר בשו"ת בצל החכמה (ח"ג סימן פ) ובעוד אחרונים, דהני מילי שחייבים לרש"י כשהבית שער קבוע קצת, כמו הסוכה החיצונה, שעומדת שם לאיזה זמן, אבל בנידון דידן שמפרקים הסוכה לאחר ז' ימים גם רש"י מודה שאינה נחשב בית שער. [ועיי"ש שכתב לפטור מעלית ממזוזה, ואינה נחשב כבית שער להדירות שנכנסים דרכו, כיון שאינו קבועה במקומה, אלא עולה ויורד תמיד, וכן לא משתמשים עמה רק לרגעים מספר. ואי"ה עוד חזון למועד לברר דעת הפוסקים בענין חיוב מזוזה במעלית. ודעת הרבה פוסקים שיש לקבוע מזוזה בלא ברכה. **וכן ההוראה**].

מבוא

הרה"ק המגיד הק' מקאזניץ זיע"א שהיומא דהילולא קדישא דיליה חל בערב חג הסוכות, היה מעולם אחד מאבי דרך החסידות, ושמו הק' נערץ ונקדש בפי כל, וספרו הקדוש 'עבודת ישראל' היא א' מאבני היסוד של ספרי החסידות, וכן שאר ספריו הקדושים, וכפי שהרה"ק מצאנז זי"ע כתב בהסכמתו על הספר הק' 'לפי דעתי אין בדורינו מי שישיג חכמתו', [אגב, יש חידוש גדול באותו הסכמה מהרה"ק מצאנז שניתנה בשנת תר"ב שכותב שם 'מעולם לא נתבקשתי ע"ז מאדם' דהיינו שזוהי הסכמתו הראשונה על ספרי קודש].

שער ספר "עבודת ישראל" דפוס ראשון

והנה חוץ מגודל קדושתו וצדקתו של המגיד הק', נתפרסם כגאון גדול בנגלות התורה, והיה לו ישיבה של תלמידים חריפים והרביץ להם תורה ברבים באמירת שיעורים בעיון ובבקיאות, כפי שמעיד נכדו הק' ממאגלניצא בהסכמה לספר הק' עבודת ישראל.

גאון עוזנו... הרב המאור הגדול הגאון האמיתי, זקן ויושב בישיבה בשבת תחכמוני של מעלה ומטה, לערך חמישים שנה עם תלמידים חריפים ושנונים, ראש הדור בפלפול וסברא, עמיה שרי נהורא מושל במכמני סגולת התורה.

והרה"ק רבי מרדכי דוד מדאמבראווא זי"ע מעיד בהסכמתו ...אשר זכורני בימי חורפי כשלמדתי בישיבתו והוי זקוקי דנור נפקון... וביותר היה מגמתו לעקור הרים ולטחון ולתרץ דברי רבנו הגדול הרמב"ם ז"ל...

כמו"כ כתבו שאר הצדיקים בהסכמתם על ספרו הק' ...דרכו היה תמיד לירד בעומק הלכה לאמתתו של תורה בעיון התלמידים, בכל יום תורה יבקשו מפיהו, ומה שהעלה במצודתו בלימוד השיעור תיכף חקק בכתב ידו הקדוש...

... אשר לא ימוש מלהגות בתורת ה' יומם ולילה הן בנגלה והן בפנימיות התורה, ומי יוכל להאריך בשבחו

ציור עתיק מהמגיד הק' מקאזניץ
איך שהוא מרביץ תורה לתלמידים

אשר לו דומיה תהילה, וגודל חריפותו ובקיאותו נודע בקצוי ארץ בשער בת רבים...

כמו כן מובא שם בהקדמה: ...בא בחדריה וגילה סתריה, ומצפוניה הוציא לאורה, בחיבורו על התורה גילה אור לתת מהלכים בין העומדים, ובים התלמוד יפו פעמיו בנעלים, שם דרך לעבור גאולים, על שיטות הש"ס שם לו חוקה, ועל שרשי הפוסקים יתחקה בטעמה ונימוקה, ויחלק לכל העם דעת ותבונה כאשר גזרה חכמתו העליונה, כאשר יעידון עיני העדה וחכמיה...

ספר
בית ישראל
והוא חדושי גפ"ת
על מס' ברכות · שבת · עירובין · פסחים · ביצה · תענית · מוק · רה · סוכה · כתובות · קדושין · נדרים · חולין · ועל קצת חס:
וואַרשא
בדפוס של הגאון מו' צבי יעקב מחמת מו' אהרן ז"ל מאסטרע
שנת הכת"ר לפ"ק
SEFER BETH JZRAEL
w Warszawie 1864 z w Drukarni H. E. Bomberg.
שער ספר "בית ישראל" מהמגיד הק' על הש"ס

אכן לצד גדלותו בתורת הנסתר ובחסידות שבהם אף חיבר חיבורים נודעים, כתב המגיד מקאזניץ חיבורים על מסכתות הש"ס ועל השו"ע שנודעו בשמות 'בית ישראל' כמה חלקים, ועוד ספרים וליקוטים, חלק מהחיבורים אבדו, כך היה חיבור על רוב שלחן ערוך חושן משפט, אולם נותר ממנו רק חלק קטן.

להמגיד היתה ישיבה בקאזניץ בה לימד תלמידים מופלגים, דרכו היתה לבאר תחילה שיטת המפרשים הראשונים כל אחד לשיטתו, ואחר כך לעיין בדברי האחרונים, המגיד עסק הרבה בדברי רש"י על הש"ס ובהם גם גרסאות ברש"י, ובהרבה מקומות השווה את דעת רש"י לדעת הרמב"ם שכאמור עסק הרבה בדעת הרמב"ם, ומצא להם מקורות שלא היו ידועים קודם המגיד, גם עסק הרבה בתלמוד ירושלמי והשווה את הדברים לתלמוד בבלי ולדברי הרמב"ם.

כדרכם של צדיקים לא הראה המגיד מקאזניץ את כוחו הגדול בתורה ובהלכה, אמנם הוא אמר שיעורים בישיבה ותלמידי חכמים היו משומעי לקחו, אך הכל בלי פרסום, בספריו על מסכתות הש"ס ועל השו"ע ניתן לראות מגדלותו, אולם כל ספריו נדפסו אחרי הסתלקותו, אך פעם אחת יצא המגיד מגדרו ויצא בגלוי להביע את דעתו דעת תורה, הלכה למעשה, ומשעשה כן לחם בעוז ובתעצומות במלחמתה של תורה, ולא חשש מפני המלעיגים עליו.

להלן נעסוק בפולמוס נורא שנמשכה מספר שנים, המגיד פסק הלכה למעשה ועמו הצטרפו גדולי הפוסקים בדורו כשהוא לוחם במלחמתה של תורה, ולתועלת הקוראים נעסוק אודות פרשה זו, ונביא את עיקרי הדברים הנצרך להבנת הענין.

מעשה שהיה

איש יהודי בשם 'שרגא פייבל' מהעיר חעמעלניק שבמדינת פולין נשא אשה מהעיירה סטאשוב, כשנה אחרי הנישואין יצא הבעל מביתו ונעלם ולא נודעו עקבותיו, קרובי האשה חיפשוהו בכל קהילות פולין ולא מצאוהו, והאשה הצעירה נשארה עגונה.

כעבור שמונה שנים בימי מלחמת נפוליאון עם רוסיא, התאכסנו חיילים בבית הורי האשה בסטאשוב, לפי פקודת הצבא בעת ההיא חיילים בעוברם בין הערים יכולים היו להתארח ולהתאכסן בבית התושבים אף מבלי הסכמתם, הורי האשה סיפרו לחיילים את צערם, וביקשו לדעת שמא בעוברם בדרכים שמעו אודות שרגא פייבל שעקבותיו נעלמו.

פנים הביהמ"ד העתיק בעיר סטאשוב

לאחר כשנה התקבל בבית המשפחה מכתב מווארשא מאחד מהחיילים ששהה בביתם בסטאשוב, במכתב נכתב ששרגא פייבל הוא חייל בצבא הרוסי, ותיאורו מתאים לפרטים שמסרה לו המשפחה, אחי האשה העגונה נסעו לווארשא לנסות לעלות על עקבותיו, אך העלו חרס בידם, בינתיים התקבל מכתב נוסף בו נכתב ששרגא פייבל החייל עבר לצבא הפרוסי - הגרמני שבאותה העת לחם יחד עם הצבא הרוסי נגד נפוליאון, וכן נכתב שהוא השתמד רח"ל.

לאחר מאמצים מרובים והשתדלויות רבות נמצא האיש, והוכח מבלי כל ספק שהוא שרגא פייבל הנ"ל, כששוחחו עמו הוא הסכים לתת גט לאשה, אך מסיבות שונות האיש החייל עזב את המקום מבלי לתת גט.

•

כעבור זמן התקבלה איגרת מהעיר קעלן שבמדינת דייטשלאנד איגרת ממפקד הצבא מאותה הסביבה, שכותב שבמחנהו נמצא יהודי מומר בשם אנדרייז ששמו היהודי שרגא פייבל בן מרדכי, והוא השאיר בסטאשוב את אשתו, והחייל חולה והוא לא יודע אם יוכל לבוא לפולין לתת לה גט, להמכתב צורף מכתב מאנדרייז - שרגא פייבל, בו הוא כותב שהוא מבקש לתת גט לאשתו והוא מסמיך את בית הדין בעיר לכתוב ולמסור גט בשליחותו, על המכתב הזה חתם החייל, ועמו המפקד, וכן חתמו שני יהודים בשמות יהודתם כעדים על המכתב, ובו דבר השליחות לכתוב ולמסור גט לאשה.

בעקבות כך בית הדין בסטאשוב שלח איגרת למפקד, ובו בקשה שאם הוא אכן רוצה לסיים את הפרשה הקשה והכואבת, יביא את החייל לפני בית דין בקהילה סמוכה בדייטשלאנד ושם יעשו את הגט כדין וכהלכה, והגט יגיע אח"כ לידי האשה.

בית הדין בסטאשוב גם שלח איגרות לכמה קהילות

רב העיר סטאשוב הוכרח להשביע את החיילים היהודים בנאמנות לצבא הפולני בעת מלחמה"ע הראשונה

בדייטשלאנד הסמוכות למחנה הצבא ההוא, כדי שידעו כיצד לעשות אם אכן יבוא אליהם אותו שרגא פייבל, אך כעבור זמן מה הגיע מכתב נוסף ממפקד הצבא בדייטשלאנד, בו הוא כותב שלצערו הדבר כבר לא אפשרי שכן החייל נורה בקרב, ומת כשעתיים אחר כך.

◆

בעקבות כך עלתה שאלה קשה ומורכבת בדיני עגונה, האם ניתן להסיר את כבלי העיגון מאותה אשה, האם במקרה זה ניתן לכתוב גט על פי שליחות זו, הרי שליחות זו נמסרה בכתב והשלוחים והדיינים לא שמעו מפיו כפי הנדרש, ובנוסף גם אם ניתן במקרה זה לקבל את השליחות, האם יש לקבל את חתימות העדים בלי קיום בית דין, האם וכיצד נאמנות הנכרי הכותב מסייעת לענין, האם מה ששמעו מפיו לפני זמן שהוא מסכים לתת גט יכול לסייע, ומאידך האם נאמן המפקד במה שסיפר שהחייל מת, האם זה נקרא מסיח לפי תומו, ושמא דין המפקד הוא כערכאות, כשהדבר ברור שמדובר כאן במקרה קשה של עגונה, שכן ספק רב אם יש הזדמנות נוספת למצוא את האיש, אם אכן הוא חי, שהרי מדובר בחייל שעובר מארץ לארץ ומשדה קרב אחד לשני, ובנוסף מדובר במשומד רח"ל.

בית הדין בסטאשוב פנה להמגיד מקאזניץ שהתגורר בסביבתם, ושמו נודע לתהילה בפי כל, והיות שהמגיד כבר עסק בכמה מקרים של עגונות, וכדרכם של גדולי עולם לדורותיהם וגדולי הצדיקים הוא עמל בכל כוחו למצוא פתח להתיר את אותן עגונות אומללות, כידוע שגדולי הפוסקים בכל הדורות טרחו למצוא פתח להיתר לעגונות וספרי השו"ת עמוסים בתשובות שבהם הפוסקים כותבים להדיא שמטרתם למצוא פתח להיתר, וכבר כתבו הפוסקים שאין לדקדק ולהחמיר בענין עגונה, אלא אדרבה יש לחפש היתר בדרך ההלכה, וכפי שכותב המהרי"ק שמשבח את מי שסייע בהתרת עגונה (שו"ת מהרי"ק סימן קכ"א): ...ברוך אתה לשמים אתה הוא הוותיק והגביר ידיד נפשי איש בריתי... כי תלך בדרך טובים רבותינו ז"ל אשר כמה וכמה חשו לעגונא דאיתתא, וכמה קולות הקילו בה מפני זה, וכן כל חכמי הדורות הבאים אחריהם זה אחר זה כמה וכמה חזרו בצדדים וצדי צדדים בשריותא דאיתתא, כאשר בא לידם שאלה כזו, וגם אתה צדדת צדדים וטעמים נכוחים...

הציון הק' של המגיד מקאזניץ ובנו ונכדיו כהיום

הכרעת המגיד מקאזניץ

המגיד מקאזניץ הכריע להתיר את האשה ולכתוב ולתת גט לאשה, וכמובן שלא נעסוק בהלכות חמורות של עגונה, אולם נביא את הסעיפים בשלחן ערוך שעליהם נסובו הדברים (אה"ע סימן ק"כ – קכא) בשולחן ערוך נאמר שכדי לכתוב ולתת גט בשליחות הבעל צריך שיאמר בפיו, ואם הבעל כתב בכתב ידו שיכתבו וייתנו גט הרי לא יכתבו עד שישמעו מפיו, מאידך יש דעות שמי שנשתתק ואינו יכול לדבר יכול לכתוב ולחתום, וע"פ כתיבתו יכתבו גט אם דעתו מיושבת עליו, גם הלכה פסוקה היא מי שנשתתק ואינו יכול לדבר ודעתו בריאה, ושאלו אותו האם הוא רוצה שיכתבו גט לאשתו יכול להסכים ע"י הרכנת הראש כסימן וכהסכמה שהוא מסכים, וזה אחרי שבודקים אותו שלוש פעמים שמשיב תשובות נכונות בהרכנת הראש.

המגיד מברר את כל השיטות בענין, ומסקנתו שבנידון זה של עגונה ומומר ניתן לצרף כמה שיטות ולהתיר לכתוב גט לאשה, וכן הוא עוסק האם יש חשש שיאמרו מזויף, ובנידון השאלה שמא יבוא בעל ויערער, המגיד גם עסק בדיני ספק ספיקא הקשורים לענין.

המגיד מקאזניץ אכן מצא פתח להתרת העגונה, אך לא רצה לסמוך רק על עצמו כמו במהלך הדורות בהיתר עגונה של אשת איש גדולי הפוסקים בקשו שיצטרפו אליהם פוסקים נוספים, כך עשה גם המגיד, וכלשונו: ...והנה זאת נחלתינו מאבותינו הקדושים לבלתי נהיה מחשים, ויד לפה להשים, אכן כאיש גבורתו, ורוח בינתו, ושדי בעזרתו, להשיב מענה, על פי אמרי בינה, בשריותא דאיתתא עגונה, גם לא אוכל אנכי לבדי שאתי, לומר קבלו דעתי והוראתי, אם לא אדרוש לאנשי עצתי, חכמי הזמן הגאונים המפורסמים, גיבורים ורמים, ירא'ים ושלמים, לתורה ולתעודה, על פי הסכמת עיני העדה אוציא לאורה...

המגיד מקאזניץ שלח את השאלה עם כל פרטיה כולל

יקר מפז

ישראל מקאזניץ

Jukor mipos
Gedruckt bei S. L. Kugel, Lewin et Comp. Lemberg 1870
Verläg von m. sege

א' מספרי המגיד מקאזניץ

ספר

עגונת ישראל

ספר "עגונת ישראל" בו מתואר כל פרשת העגונה ותשובת המגיד הק' ובסופו יש הקונטרס "דברי ריבות" נגד דבריו ותשובת המגיד

הנוסח המדויק של המכתבים כפי שנכתבו, לאחר מכן כתב את תשובתו הארוכה לכל פרטיה ודקדוקיה, עם כל שיטות הפוסקים, והכרעתו להלכה שבמקום עיגון ניתן לכתוב גט ולהתיר את האשה.

הסכמת גדולי הדור להמגיד מקאזניץ

הראשון שקבל איגרת מהמגיד היה הגה"ק רבי פנחס הלוי הורוויץ זצ"ל בעל ה'הפלאה' אב"ד פראנקפורט שהיה מפורסם כאחד מגדולי הדור, והמגיד כותב במכתבו שיודעים את שיחו של האיש (ההפלאה) שנהירין לו שבילי דכולא שמעתתא, ובפרט בשולחן ערוך אבן העזר אשר הגדיל לעשות, והוא מבקש ממנו לברר את הדין, האיגרת נכתבה באריכות רבה עם כל הפרטים וכל הצדדים ההלכתיים, וע"כ אף מתנצל המגיד.

בעל ה'הפלאה' השיב להמגיד תשובה, ובראשו כותב: הנה בירך ולו אשיבנה, דברי קדשו האירו אל מול עבר פני, וערבו לנפשי דברי דודים, חכו ממתקים וכלו מחמדים, יעירו אוזן לשמוע בלמודים... בהמשך הוא כתב תשובה ארוכה ומפורטת מאוד, בה הוא מתיר לתת גט לאשה, וגם מפרט כיצד ומי יכתבו עתה את הגט, אמנם הוא מסיים: ...כל זה כתבתי להלכה ולא למעשה, מפני חומר אשת איש, ואני מירא הוראה עד שיסכימו שנים מחכמי הדור המופלגים בתורת ה' תמימה.

◆

בעקבות זה המגיד שלח את תשובתו ואת תשובת בעל ה'הפלאה' לרבנים ופוסקים נוספים כדי להתיר את העגונה, בין הרבנים ששלח אליהם המגיד את השאלה היה הגאון רבי אריה יהודה לייב מוואלטשישסק זצ"ל שהיה תלמידו של המגיד הק' ממעזריטש, ונודע בגדלותו כפוסק מובהק, שאח"כ עלה לארץ ישראל והתיישב בצפת ונסתלק בשנת תקע"ג ונטמן שם ליד בעל ה'לבושי שרד', המגיד שלח לו את השאלה ואת התשובה שכתב ואת דברי בעל ה'הפלאה', וביקש שיצטרף להיתר.

בתשובה קצרה הוא כותב להמגיד: ...מכתבו קודש הגיעני, ואותיותיו הקדושים האירו מול עבר פני בדברים מסבירים להלכה פסוקה בנידון העגונה העלובה מק' סטואשוב, וכותב שעיין בדברי המגיד ובדברי ה'הפלאה', והוא מסכים ומצטרף להתיר, ומוסיף: ...והיות דרכי מעולם להשיב לשואלי דבר בדרך קצרה להתיר או לאסור, ואין דרכי לבוא בארוכה להראות בעליל דברי השקלא וטריא, וכותב שאין שום פקפוק בזה, ומסיים: ...ובטחתי כי משמיא יסכימו בהיתר האשה העלובה, ומגלגלין זכות ע"י זכאי...

◆

המגיד שלח את השאלה להגאון רבי יצחק אברהם מפינטשוב זצ"ל מחבר שו"ת 'כתר כהונה' נכד בעל הש"ך ומחשובי הפוסקים, כל הענין נדפס בשו"ת 'כתר כהונה' סימן ע"ו באריכות רבה, בתחילה מובא הנוסח המדויק של השאלה, ואחריה דברי המגיד, וכלשונו: מה שהשיב הרב הגאון החסיד מ"מ (מגיד

ציונו הקדוש של הרה"ק רבי אריה לייב מוואלטשישסק בעיר צפת ליד הערבי נחל

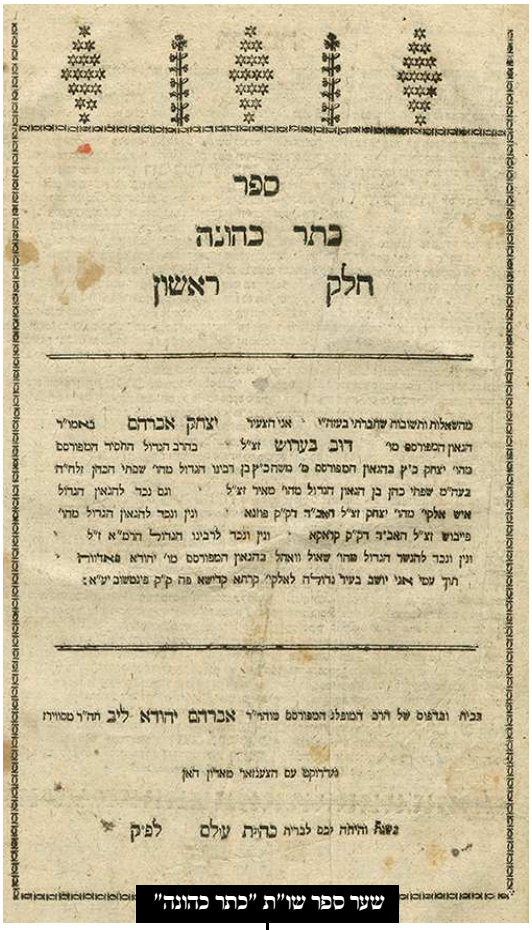
מישרים) דק"ק קאזניץ בזה הלשון... והמגיד פותח בדבריו: להגיד דעתי על פי התורה, ברשות אל גדול ונורא, אז אמרתי איכה אשא לבדי להורות להתיר חבלי עגונות האסורות, אמנם הלכה אברר כפי אשר ה' יורני, ואציע לחכמי נבונים אזי יצא משפט לאורה, בעזרת אל חונן דעת ובינה.

אחר כך מעתיק תשובת בעל ה'הפלאה', ועוד הוספה מהמגיד, ואז נכתבה תשובת המחבר רבי אברהם יצחק מפינטשוב שכותב: ...תמכתי יתדותי באשלי רברבי הגדולים בישראל ה"ה כבוד הגאון אמיתי מופת הדור מוהר"ר פנחס הורוויץ אב"ד דק"ק פפ"ד (פרנקפורט דמיין) כתב תשובתו הרמה והלך בעקבי הראשונים ומצדד בהיתרא דהאי איתתא עגונה כמבואר בתשובתו, והשני ה"ה כבוד הרב הגאון החסיד המפורסם מוהר"ר ישראל מ"מ מגיד מישרים דק"ק קאזניץ הוא ג"כ מן המתירים כמבואר בתשובתו הרמה, וכדאי הגדולים הנ"ל לסמוך עליהם אף שלא בשעת הדחק, ומכל שכן בשעת הדחק גדול שבעל האשה מומר הלך למלחמה, ומי יודע אם ישוב עוד לביתו, והוא דן בענין באריכות עצומה, ובסופה כותב הלכה למעשה: ...הנני מסכים בהיתרא דהאי עגונה, מאחר שכבר יצתה בהיתרא מהגאון מופת הדור מוהר"פ נ"י אב"ד דק"ק פפ"ד וכבוד הגאון החסיד מ"מ מקאזניץ...

ומן החובה לציין שכמה וכמה מהפוסקים שעסקו בענין זה הביאו את התשובה הזו מספר שו"ת 'כתר כהונה' שנדפס כבר בשנת תקס"ה והיה ספר ידוע, ואילו התשובה מבעל ה'הפלאה' נדפסה בספרו עשרות שנים אחר כך, ודברי המגיד ושיטתו נדפסו רק בשנת תר"ם וכפי שנראה להלן.

◆

השאלה גם נשלחה להגאון רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל בעל שו"ת 'בית אפרים' מבראדי, והנה הפוסק הנודע גדול המשיבים בדורו כותב להמגיד שהוא אינו ראוי להשיב בדבר שהמגיד כבר השיב, וכך כותב: ...אותיותיו הטהורים מעולפת ספירים האיר אל עבר פני, ותשובתו הרמתה בנדון העגונה, ונפלאתי למה זה תשאלו לשמי, והדבר איו בי, וכמוני היום לא חזי לאצטרופי בצירוף דרבנן... אמנם הוא כותב ...אמרתי אל לבי, הכל מסייעים למלאכת שמים, ובפרט אחרי כי פקד עלי קדוש ה' מכובד, ונתתי פני בענין ההוא, אם מועיל כתב ידו בנידון דידן, והעליתי ת"ל דברים ברורים, דשפיר דמי לכתוב ע"י כתב יד... והוא מאריך מאוד בענין אחר כך.

ספר
כתר כהונה
חלק ראשון

שער ספר שו"ת "כתר כהונה"

התנגדות עצומה לפסקו של המגיד ע"י 'חכמי וורשא'

עוד פוסקים ממקומות שונים הצטרפו להיתר העגונה, אך מדינת פולין רעשה מהפסק של המגיד הק' מקאזניץ, והמתנגדים נדהמו לשמוע שאדמו"ר ורבי גילה את זרועו וחילו בתורת הנגלה ונכנס לפסוק בשאלת עגונה שהיא א' משאלות החמורות ביותר, כאמור אף שבין המתירים היה בעל ה'הפלאה' שכל העדויות והקהילות הכירו בגדלותו והיה נערץ בפי כול, הרי בכל זאת הראשון שהתיר היה המגיד מקאזניץ, בעקבות כך היו שערערו נגדו ונגד ההיתר.

עיר ווארשא היתה עיר ואם בישראל, אולם בתקופה ההיא עדיין היתה העיר מבצר למתנגדים רבים, וכמה תלמידי חכמים מווארשא יצאו נגד פסק ההלכה, ופרסמו התנגדות חריפה בשם 'חכמי ווארשא'.

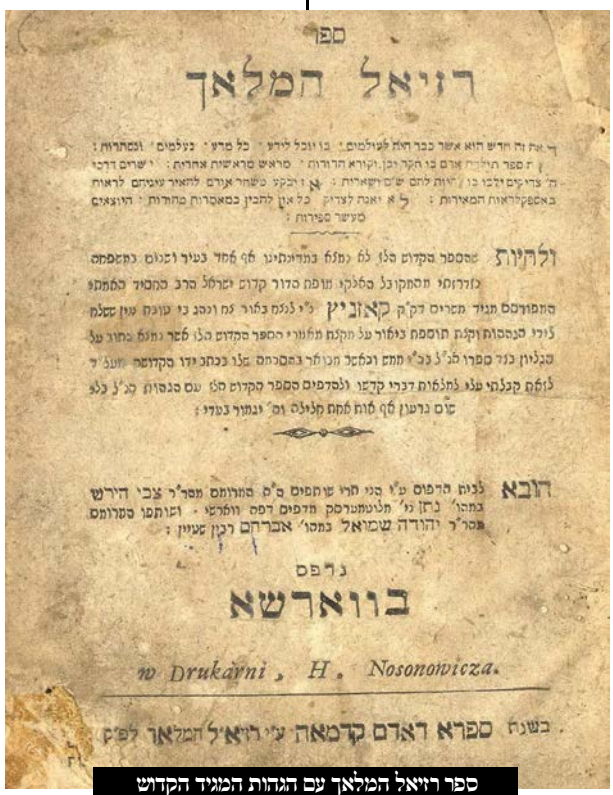
[ומן החובה לציין שהמגיד הסכים לשמוע ולקבל דעות אחרות, וכך דברי המגיד על מחלוקות בהלכה בספרו הק' (עבודת ישראל פרשת עקב) ...ויש לנו לומר שרומז בשבחי תלמידי חכמים כמו בית שמאי ובית הלל שחלקו זה עם זה, וכן רבי אליעזר עם רבי יהושע עד ששמתו את רבי אליעזר כדאיתא בגמרא (ב"מ נט ע"ב), והמחלוקת היה לשם שמים, ואלו ואלו דברי אלהים חיים, וכן בכל דור ודור שלפעמים נחלקו החכמים בדבר, עד שאפילו ח"ו בא לידי מחלוקות ומדנים קשים, מכל מקום בוודאי הכול הוא לשם שמים, דהיינו שזה אומר שכן ראוי ונאות לעבוד למלך הכבוד, וזה אומר לא כי רק זה סדר העבודה הנכונה, והגם שיש מחלוקת למטה, מכל מקום המלכות שמים מתפארת בדבריהם לפני מלך הכבוד, בהאי ברא אתינא לקמך ובהאי ברא, כלומר הבט נא מחלוקתם ומריבם הכול עבור כבודי איך להמליך את הבורא...]

אולם לא היה מדובר כאן בוויכוח להלכה גרידא, והחסיד הנודע רבי גבריאל מווארשא ז"ל שהיה הסופר של המגיד כותב על כך במכתבו נגד המערערים: ...'חכמי ווארשא' לא ידעתים מי הם, כי לא שמעתי בלתי 'חכמי ווינציא' או 'חכמי לונדל' ודומיהם, אכן רב ופוסק שיש לו טענה על הפסק יכול לברר את הדבר לאשורו, ואין כאן ענין כללי של 'חכמי וארשא'...

אמנם אחד מגדולי הרבנים כתב קונטרס נגד ההיתר של המגיד, והמגיד השיב על דבריו כדרכם של צדיקים, המגיד לא הראה לעין כל את גדלותו העצומה בתורה, אולם במקרה זה כדי להתיר את העגונה, הוא פרסם את דבריו ושלחם לפוסקי הדור, גם להשגות שנכתבו על הפסק הוא השיב בכתב ידו למי שערער והוציא לעז, אולם הוא לא פרסם את הדברים, וכך רק בשנת תר"מ לאחר שבעים שנה מסיום הפולמוס, נדפסו הדברים לראשנה.

◆

בשנת תר"ם נדפס בווארשא ספר 'בית ישראל' ובו חידושים מהמגיד מקאזניץ על מסכת פסחים וחידושים על שולחן ערוך חושן משפט סימנים לט – נז, ובהקדמה נכתב שהיו עוד חידושים בעצם כתב יד של המגיד כמעט על כל השולחן ערוך, אך הם נאבדו, הספר נדפס ע"י נכד המגיד שהוסיף לספר חיבור בשם 'עגונת ישראל' שעוסק כולו בהפרשה הנ"ל, לספר 'עגונת ישראל' יש שער מיוחד, ובו נכתב שיש בו את תשובות הגאונים בענין העגונה מסטאשוב, ומעתיק את מה שהשיב המגיד, ואת דבריהם של הרבה מגדולי הדור ההוא שמנויים בשמותם.

ספר
רזיאל המלאך
ולהיות
נדפס
בווארשא
w Drukarni, H. Nosonowicza.
ספר רזיאל המלאך עם הגהות המגיד הקדוש

בשולי השער נכתב: גם נספח לזה 'קונטרס דברי ריבות' בסופו, הלא הוא ההשגות שהשיג איש אחד נגד הפסק הנ"ל ונגד כל הגאונים הנ"ל, ואת אשר השיבו אדמו"ר דבר דבור על אופניו.

בדברי ההקדמה להספר כותב נכד המגיד: שו"ת מעגונה אחת אשר הרעישה תבל ומלואה בענין

היתרה, וכבוד מוח"ז הרב המגיד זצללה"ה הראה גודל חריפותו בהיתר העגונה הלזו, אשר גם גאוני ארץ מאוד קלסוהו בזה, והסכימו ג"כ בתשובות להתיר, וכל זה נחקק אז בספר עם כל תשובות הגאונים איש על דגלו לצבאותם באו, ובסופו נמצא קונטרס 'דברי ריבות' את אשר השיג אחד על ההיתר הנ"ל, ודברי השגותיו כולם נכתבו בספר, גם מה שהשיבו כבוד הרה"מ הרב המגיד על כל דבריו עד שנתגלה ההיתר ברור כשמלה.

◆

בתקופת פרשת העגונה כתב את הדברים רבי גבריאל הנודע בשם 'רבי גבריאל מווארשא' שהיה סופרו של המגיד, גם חלק מהד"ת בספר עבודת ישראל' נעתקו מכתב ידו של רבי גבריאל, ושם נכתב עליו בהקדמה: הרב החריף החסיד המפורסם שהיה תלמיד נאמן בית בבית הרב המגיד... רבי גבריאל אף הוסיף הערות משלו בתוך התשובות.

כאמור בספר הנ"ל נכתב פרטי המעשה, תשובת המגיד, ותשובות של גדולי הפוסקים שהסכימו עמו, לאחר מכן נדפס בקונטרס 'דברי ריבות' והובאו דברי המשיג על המגיד אכן לא נזכר כלל מי הוא אותו כותב.

אמנם ידוע שהוא היה הגאון רבי עזריאל הורוויץ זצ"ל גאב"ד העיר לובלין שהיה נודע בכינוי 'ראש הברזל' שנודע גם כמתנגד גדול לדרך החסידות.

ספר
אור ישראל
ביאורי התקוני זוהר

שבו מעם ... חלק ... בכתב ס' תלכים : רוב דברי ס"ק שקדמוים בו ... אילות מלפנים ... ב'עגונות שפר ב'ילתי ת'עשות יפ

יצא ... ישראל ... שברתי ... קאוניץ :

ע"י ... אברהם אביש ... מטאמשוב ...

ובהתאמצות ... משולם הילער ... שמעון אחי ז"ל :

משערנאוויץ

תברך

Czernowitz, gedruckt bei Johann Eckhardt. 1862.

ביאור המגיד מקאזניץ על תיקוני זוהר

לפני הקונטרס כותב המעתיק: אנכי המעתיק אספרה, שמעו עמי ואדברה, אחרי אשר נאספו העדרים, ארץ ומלואה מאירים, וגללו האבן מעל פי הבארות, דלו מימי חכמה ואמרות טהורות, והנה קול סואן ברעש סביב אהלינו, מאיש אחד ורצונו להשבית שמחתנו, בשולחו מכתב עמל חפשי בארמונותינו, דברי ריב ומצה, לפורעם לשמצה, לתור במשפטי התורה ע"פ עצת נפתלים הנבערים...

◆

הערעור שדברי ההפלאה מזוייף

הקונטרס 'דברי ריבות' נתפרסם כאמור מבלי לציין את שמו של הכותב, ומאריך על פני כמה דפים לערער פסקו של המגיד הק' מקאזניץ, ההשגות מחולקות לסעיפים, כשהם נכתבו עם ציון מספרם השגה א' השגה ב' וכו'.

ציונו של ראש הברזל מלובלין בביה"ח בעיר לובלין

אך בסוף דבריו כותב המשיג על כך שבעל ה'הפלאה' יצא להיתר, וכאמור בעל ה'הפלאה' נודע כאחד מגדולי הדור והיה נערץ גם אצל המתנגדים, וזה הקשה מאוד על המשיג להפריך את ההיתר, כי הרי גם בעל ההפלאה מסכים להההיתר.

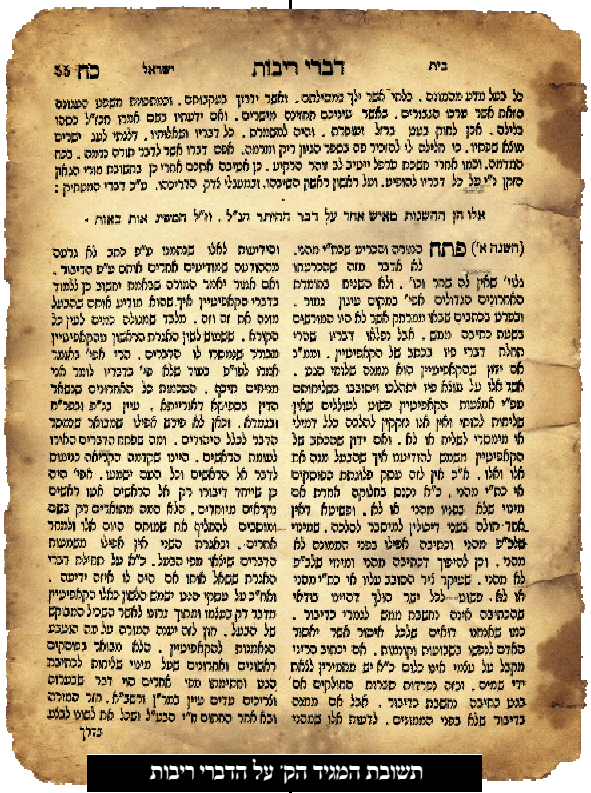
ועל כך כותב המשיג שהוא חושש שתשובת בעל ה'הפלאה' מזויפת, ובלשונו: ...על הדברים המכונים בשם הרב הגאון אב"ד דק"ק פפ"ד (מבעל ה'הפלאה'), אינני צריך להאריך עוד, שכבר נכלל בהצעה הנ"ל כל הסתירות על

דבריו, ומה אזעק ואשווע, כי לא אאמין כי ממעיו יצאו הדברים, הלא ישכיל כל מי שיש לו ידיעת בית רבו, שבלאו הכי לא תואר ולא הדר למכתב המכונה ע"ש הגאון הנ"ל, ושאלה חמורה הוא משיב בשפה רפה, וגייז לדיבוריה בסברות אשר מעולם המה בין מערכי מלחמות ד' בלי הכרעה והבאת ראיות לדבריו...

תשובת המגיד הק' על המערערים

אחר כך הובא דברי המגיד שמשיב על ההשגות, המגיד משיב באריכות רבה על כל ההשגות במשא ומתן בכל הענין, ובכל ההשגות שנכתבו, כך כתב המשיג בהשגה א', ואחר כך התשובה להשגה, כשעל ההשגה הראשונה משיב המגיד בי"ח סעיפים ארוכים.

מן החובה לציין שמדברי המגיד נראה בבירור שהוא ידע שההשגות נכתבו גם למטרת קינטור והתנגדות, וכלשונו בתוך הדברים: ...ואין להאריך כי סמכתי על כל הקורא בדבריו, ושופט על פי צדק ואמת יבין בם, כי עקב רוח אחרת היתה עמו, להכעיסני במעשה ידיו, ושנאה תעורר מדנים לדבר אשר לא כדת, רק למראה עין הרואה להגדיל הידיעה אשר ידבר בו...

תשובת המגיד הק' על הדברי ריבות

אמנם לחומר הענין של הוצאת לעז, ירד המגיד מן ההר וכפוסק ועורך תשובות להלכה, השיב המגיד על כל פרט ופרט שעלה בהשגה, וכך זכינו שהמגיד הק' כתב פלפול עצום ובו כל השיטות שנאמרו בכל הענין, החל מהגמרא ודברי הראשונים עד לדברי האחרונים שבתקופתו, כל התשובה של המגיד נכתבה בדרך של כבוד בפלפולה של תורה.

כן המגיד מזכיר 'מה שכתב אחד מחכמי דורנו בספר קצות החושן' [הספר 'קצות החושן' נדפס רק בשנים ההם], והמגיד מביא מדבריו ומפלפל בהם.

אמנם על מה שנכתב כאילו הוא זייף ח"ו את תשובת בעל ה'הפלאה', כותב המגיד: ...ואשר פער פיו נגד הרב הגאון החסיד אבד"ק פפד"מ ויתנכר במעלליו, להכחיש דבר הידוע לכל באי שער עירי הרואים כתב יד הגאון הנ"ל, ואמר כי ממעיו לא יצאו הדברים, הרשות בידו נתנה לשאול פי הגאון הנ"ל אם דרוש דרש באמת או הוספתי אפילו אות אחת או חסרתי מה, ומה לי להאריך בדברים כאלה ואשרי למי שחושדים וכו'.

המגיד מסיים את דבריו: ...בלאו הכי הארכתי, כי ההיתר ברור וצלול ולא יענה על ריב בלתי אשר תוקד בקרבו אש התבערה, את מקורו הערה, כי הוא מבני מרי, ומתהלכיו בחמת קרי, אבל הישרים בלבותם, אשר לא יעבטון אורחתם, יגדילו תודה ויאדירו, וככוכבי השמים יאירו, להאיר חשכת עגונה, יזכו יום שמחת ציון מיגונה, ועלו מושיעים ברנה, אמן.

להשלמת העניין נציין שתשובת בעל ה'הפלאה' נדפסה בספרו שו"ת גבעת פנחס (סימן לא), אמנם הספר לא נדפס בתקופה ההיא, אלא נדפס לראשונה רק בשנת תקצ"ח.

◆

ויש לציין שגדולי הפוסקים הביאו להלכה את דברי המגיד, אף שכאמור כל דברי המגיד נדפסו רק

בשנת תר"ם, אולם כאמור היות שעיקרי הדברים כבר נדפסו בספרי שו"ת שנדפסו קודם, והדברים מובאים להלכה ע"פ אותם ספרים וגם ע"פ המעשה שעשה המגיד.

עיין בשו"ת דברי חיים (אבן העזר חלק ב' סימן פו) כותב הרה"ק מצאנז שכידוע עסק הרבה בעניני עגונות, וזלש"ק:

...והנה הי' לבי נוקפי לעשות מעשה שהרבה מאחרונים אוסרין, ועתה בא לידי שו"ת 'כתר כהונה' ובו מבואר בסי' ע"ו שכן נעשה מעשה על ידי הגאון החסיד מגיד משרים מק' קאזניץ זלה"ה, והסכים על ידו הגאון בעהמ"ח ספר 'הפלאה' והגאון 'כתר כהונה', ומי יהרהר אחריהם, ולכן כן יעשו כאשר כתבתי... ע"ש.

◆

כן מובא בשו"ת אבני נזר (אבן העזר סימן קצו אות י): ...והגם שדעת הש"ך (יו"ד סימן ק"י) שבשני ספיקות אין מוציאין מחזקת איסור, חכמי ספרד חולקים עליו, וזכורני שבספר 'בית ישראל' מהסבא קדישא זצללה"ה מקאזניץ על העגונה מסטאשוב, סמך הגאון בעל 'הפלאה' זללה"ה על ספק ספיקא והסכים עמו הסבא קדישא...

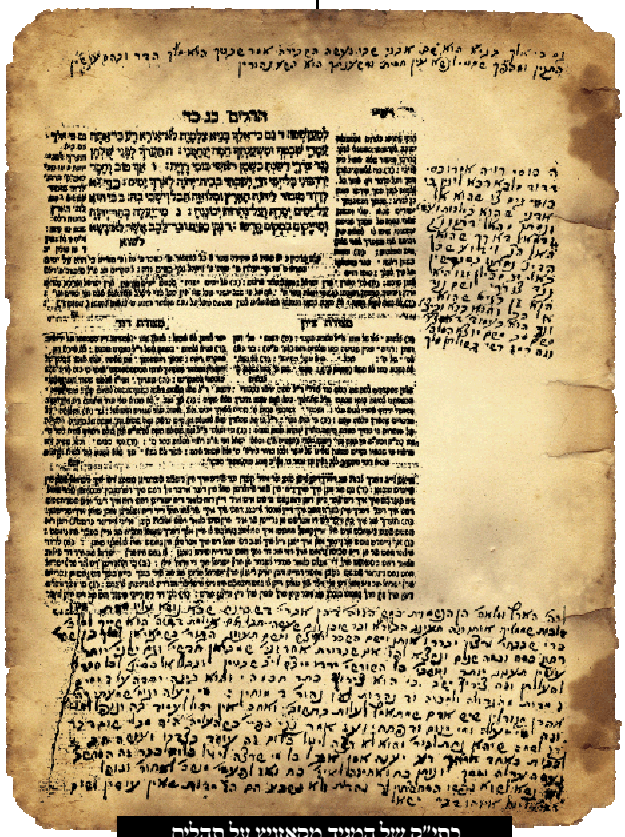
◆

גם הגאון המהרש"ם בדורו מביאו כמה וכמה פעמים בתשובותיו (בח"ב בסימן קמ"ו): ...וכבר כתב בתשובה 'כתר כהונה' סי' ע"ו בשם תשובת הגה"ק מקאזניץ והגה"ק בעל 'הפלאה' שהתירו משום ספק ספיקא בכי האי גוונא.

ובחלק ה' (סימן מד) כ': ושוב מצאתי בשו"ת 'דברי חיים' להגה"צ אבד"ק צאנז ז"ל (ח"ב א"ע סי' פ"ו) שפסק ג"כ להקל שיכתוב לשליח שיכתוב גט לשמה, והביא בשם שו"ת 'כתר כהונה' שנעשה מעשה כזה ע"י הגה"ק המגיד מקאזניץ בהסכמת הגאון 'הפלאה' והגאון 'כתר כהונה'.

היתר עגונות ע"י המגיד הק'

לסיום המאמר יש לציין עוד עובדות איך שהמגיד הק' יצא לעזרת הנשים העגונות, עיין מה שמובא בספר 'זבד טוב – חן טוב' (סוה"ס סי' ק"כ מהגאון רבי יואב פרענקל זצ"ל אב"ד מאטעסדארף וסאטנוב נדפס בזאלקאווא שנת תקס"ו) עובדא על אודות עגונה שבעלה נסע לאמעריקא, ועברו כמה שנים ולא נשמע ממנו דבר, ובאה אשתו העגונה אל הרה"ק מקאזניץ כי יושיע לה להתירה מכבלי העגון, הוא ז"ל אמר לה, בעלך ככר אכלוהו הדגים... האשה העגונה באה לפני הרבנים הגאונים כי יתירוה על סמך דברי המגיד הקדוש מקאזניץ, והרבנים הגאונים נשאו ונתנו בהלכה זו אי לסמוך להלכה להתירה ע"פ רוח הקודש, ולא יכלו לבוא לעמק השוה, כי מאז שאמר רב נחמן ככר אכלו כוורא לחסא (עיי' ביבמות קכ"א.) עוד לא נשמע כיו"ב, ועיי"ש שמפלפל הרבה בעובדא הנ"ל.

כתי"ק של המגיד מקאזניץ על תהלים

ובסי' דור דעה (ח"א עמ' ר"י) מביא עובדא הנ"ל, ומסיים: "ואני שמעתי, כי סוף דבר היה, שהרה"ק

הוכיח שע"פ הלכה היא מותרת, רק שהפוסקים מסיימים שבעל נפש יחמיר, ואמר, כיון שהיא חומרא ממידת חסידות תו אפשר לסמוך על רוח הקודש, ע"ש.

ויש עוד הוספה בספרי הקורות (עי' בס' בדרכי פולין האבילות עמ' 54) שהגאון רבי יונה מקמפנא זצ"ל בעל הספר 'מעון הברכות' היה מתנגד לדרך החסידות, היה מעורב בשאלת העגונה הזאת, וכששמע תשובתו המפליאה הנ"ל של המגיד, אמר, אני אלך ואנסה את המגיד וארא האם כוחו גדול בתורה, נסע אליו כשהוא מחופש לעני זקן, ויהי אך נעמד בפתח בית המדרש, ניגש אליו המגיד ואמר לו, שלום עליכם הרב מקמפנא, השיבו רבי יונה, ברוח הקודש לא תשכנעו אותי, ואולם אם תסבירו לי ר"ן שקשה לי כבר שנים רבות, אקבל את דעתכם, אמר לו המגיד, ניתי ספר וניחזי, כאשר פתחו את הספר, הראה לו המגיד הקדוש כי אם לומדים את דברי הר"ן בצורה אחרת לא קשה מאומה, וקיבל רבי יונה את דעתו.

ספר
גאולת ישראל
והוא הנהגות וביאורים לספר
גבורות ה' מהר"ל מפראג
מאת סגדול בעקיבא . בסיר טוב בבחקיס
בבוד למרנ"ל . מפלרם רחסיבו . סרב בגלון
למיבו . ה"ל מופת סדוב . מסידת סבת קדישא .
לפניו עגלו כל תשלומה . בענגה ובסחר ידיו רב לו
מפורסם בכל קלוי תרץ בבוד קדושת שמו
ישראל בסמעות מהר' שבתי ז"ל ת"מ
ד"ק קמזון :
רובא נפיח הדפוס בכולות ויניטות וסולות סבוד
הרבני מפורסם כ"ם מהר' ישראל משה
בכולות מהר' יהודא ז"ל מפלנטא ומפת מוהר
ק"ק לארז :
וואר שא
בדפוס של הרבני מהר' צבי עקב באמבורג
שנת הבת"ר לפ"ק
GEILAS JZRAEL
w War: 1865r. w Dru: H.E. Bouberg

ספר "גאולת ישראל" מהמגיד הק' על ספרו של המהר"ל

כשקיבל המגיד מכתבו של הישועות יעקב, כתב המגיד תשובה לאיסור, כי מזה התוספות שמביא הישוי"ע ראיה להתירה, מוכח להיפך והיא אסורה, ולבסוף כתב המגיד, וסימן יהיה לו שהצדק עמו, כי כשיקבל מכתב זה, יגיע גם בעל העגונה, ומכתב המגיד נתעכב בהבי דואר, וכשקיבל הישועות יעקב מכתב המגיד הגיע גם בעל העגונה.

◆

אגב, עיין בשו"ת מהרא"ל ציונץ השלם (אהע"ז סי' י"ז) שמזכיר שאלה בענין עגונה שבעלה היה חולי נופל רח"ל, ופע"א הלך להמגיד הק' מקאזניץ, והמגיד נתן לו קמיע נגד חליו, אך הוא נאבד ממנו, ואח"כ נעלם הבעל, ודן שם בהיתירה, ע"ש.

◆

בס' עשר אורות (עמ' ע"ח) וכן בעוד ספרים מובא סיפור נורא באשה עגונה שבעלה ברח מן הבית ונעלמו עקותיו, ולא ידעה את מקום העלמו, ובכן האשה באה אל המגיד הק' ובקשה ממנו להתיר אותה מחבלי עיגונה, אמר לה במה אוכל להושיעך, והלא לפי הדין את אשת איש וכל זמן שלא באו עדים ויעדו שבעלך מת, לא אוכל לעזור לך, אמרה לו במרירות, איני זזה מכאן עד שתאמר לי, כי

ספר
תהלות ישראל
פירש על ספר התהלים
מאת כבוד אדוננו מורינו ורבינו, תפארת
ראשינו, הרב האמיתי, איש אלקים,
מופת הדור הנזיר מכא קדישא, לו נפתחו אוצרות
חכמה, לפניו נגלו סתרי רזין דאורייתא. אדם
הגדול בענקים, בנגלה ובנסתר ידו בכל, פיעל
ישועות בקרב הארץ, כבור קדושת שמו, מוה"ר
ישראל זצללה"ה. ס"ם רק"ק קאוניץ.
בעל המחבר ספר עבודת
ישראל על תורה. וספר נר ישראל
על ליקוטי רב האי: ופירוש
זה כבוד קדושתו כתב בגלילות ידו הקדושה
על הגליון בספר תהלים שלו. ומותו
יגן עלינו ועל כל ישראל אמן:
ותהי קדוש יקב מהלות ישראל נפ"ק

פירוש המגיד הק' על תהלים

לא יפלא ממך דבר, נכמרו רחמיו עליה ואמר למשרתו שיביא קערת מים, קרא להאשה ואמר לה, גשי הלום והביטי במראה המים מה את רואה שם, אמרה לו, אני רואה עיר גדולה, ויש בה בתים וחנויות, ובאחת החנויות אני רואה את בעלי, והוא שם חייט ומסביבו פועלים ותופרים בגדים, ובידו מעיל אחת, אמר לה המגיד, שימי את ידך לתוך המים וקחי משם את המעיל שבידו, ואמר לה תשמרי את המעיל כי על ידו תבוא ישועתך.

לאחר מכן אמר לה המגיד, כעת סעי לשלום ועוד מעט תשיגי גט פטורין מבעלך, יצאה האשה מבית המגיד, ובאה אל אחיה וספרה לו את כל דברי המגיד, יצאו שניהם החוצה לרחוב העיר, והנה הם רואים בעל עגלה אחד שאמר להם עלו נא לעגלתי, הם עלו ונתישבו בעגלה, ולא דיבר אתם לא על מקום שרצו להגיע ולא דיבר אתם על שכר הנסיעה, כאשר נפלה עליהם תרדמה, התהפכה העגלה ולא ידעו מקום המצאם, ולא מצאו גם את הבעל עגלה שנעלם ועקבותיו לא נודעו, רק נשאו עיניהם וראו עיר גדולה לפניהם.

נחרדה האשה ואמרה, הנה זאת העיר שראיתי במים וזו היא החנות, אחיה אמר לה, בואי נלך אל רב העיר, והוא יגיד לנו את אשר נעשה, כי אולי יכחיש בפנייך, ויאמר שבעלילה את באה אליו, באו אל רב העיר ספרו לו את כל הענין שבאו מעיר קאזניץ, והראו לו את המעיל שהאשה הוציאה מן המים, והיה לפלא בעיניו הדבר הזה, ותיארה האשה לרב איך בעלה נראה והזמינה אותו לבית הדין, אמר להם הרב, אני מכיר אותו טוב, ויש לו אשה ובנים מזה כמה שנים.

שלח הרב שליח והביא את בעלה לפניו, ושאל אותו אם יש לו אשה ובנים, ואמר שכן, מה אתה לא מכיר אותי, אמר לו הרב האם יש לך אשה אחרת קודם לכן, והוא הכחיש שאין לו שום אשה, ומעולם לא היתה לו אשה אחרת, שאל אותו הרב איזה בגד תפרת היום, אמר לו הייתי תופר בידי מעיל, ובאופן פלאי הסתלק מידי ונעלם, חפשנו ולא מצאנו אותו, אמר לו הרב, ואם אני אראה לך את המעיל עכשיו.

פתח הרב את החדר בו ישבו האשה ואחיה ובידם נמצא המעיל שנלקח מבעלה באופן פלאי, החייט ראה את המעיל ונתעלף, אחר כך נשא החייט את עיניו וראה את אשתו הראשונה נפל לארץ ונתעלף, כאשר העירו אותו סיפר לו הרב את כל המעשה, ואיך ידעה אשתו באיזו עיר הוא נמצא, אז הודה שאכן הוא בעלה של האשה, ונתן לה גט פטורין.

ספר המגיד הק' על מדרש רבה וזוה"ק

◆

קוראים נאמנים! היות שבתוך המאמר הצגנו שהמגיד הק' מקאזניץ כותב בתוך דבריו שמצא סברא 'מאחד מחכמי דורינו בספר קצות החושן' שיצא לאור באותה התקופה, אמרנו להציג בפניכם סיפור נפלא מאוד הנמצא בספר אגרות לחם שלמה להגה"ק משאמלויא זי"ע שכותב שסיפר לו דודו (הגה"ק בעל הקול אריה זצ"ל) כשהיה בלבוב אצל הגאון רבי צבי אורנשטיין מלבוב זי"ע והשתעשע עמו בדברי תורה,

כשרצה ללכת וליוה אותו הגאון, ועמדו על הפתח, אמר לו הרב מלבוב, אספר לכבודו מעשה אשר בודאי יהיה מאד חשוב אצלו:

הנה הרב הגאון רבי דוד מפאדהייץ זי"ל בן הגאון בעל הקצות החושן זי"ע סיפר לי כשהדפיס את ספר הנפלא אבני מלואים מאביו הקצות החושן, לא היה יכול למכרם, היות שאביו היה מתנגד לחסידים, וכן היה הרב הנ"ל מתנגד גדול, על כן לא קנו ממנו החסידים את הספר, והיה צר לו מאד על זה ולא ידע עצה בנפשו מה לעשות, אך פעם אחת בנסעו בדרך נכנס לאיזה אכסניה אצל איש אחד ת"ח וחסיד, וקירב אותו החסיד מאד, מכיון שראה שהוא ת"ח והיה מפורסם כבנו של הקצות החושן זי"ל, אשר היה נכבד וחשוב בעיניו, ואמר לו האיש, איעצך עצה שתיסע לקאזניץ אל המגיד הקדוש בעל העבודת ישראל זי"ע, והוא יקרב אותך ויכבדך ויקנה ממך הספר, ויתן לך מכתב בשבח הספר הנ"ל, ואז תמכור את כל הספרים שיש לך כרצונך, כי כל האנשים המסתופפים בצלו ימהרו לקנות הספר מכבודו, אך תנאי אחד אבקשך כי תזכיר את שמי לפני הרבי, כי חשוך בנים אני ויברכני להיפקד בזרע של קיימא.

וישמע הרב מפאדהייץ לעצתו אף שהיה קשה לפניו ליסע אל רבי רבן של חסידים, אבל הבין שזה יועיל למכור ספרי אביו זי"ל, ע"כ שמע לעצתו וגם הבטיח שיזכיר את שמו לפני הרבי כבקשתו, כשהגיע לקאזניץ הלך מיד לבית הרבי, ומיד התירו לו להיכנס מפני מע"כ, שאל אותו הרבי מה בקשתך, וענה לו אני הרב מפאדהייץ בן הקצות החושן, והדפסתי ספר אבני מלואים' על שו"ע אשר חיבר אבי ז"ל, אבל לא אוכל למכרו, ויעצני מאן דהו שאסע אל כבודו לבקש ממנו שיכתוב לי כתב מליצה לאנשי שלומו, מיד כיבדו הרבי ואף קנה ממנו ספר אחד, וכתב לו מליצה טובה, בירכו ונסע לדרכו.

ספר

פרקי אבות

עם שני פירושים, משני צדיקים, קדושים עליונים, אב ובנו ממלא מקומו, אשר בכתב יד היו ממונים, הלא המה:

פירוש האחד
אבות ישראל
מאת האדמו"ר הגדול בעמקים, הרב הגאון המקובל האלקי מ', כו', מו"ה ישראל זצללה"ה, מ"מ דק"ק קאזניץ, נצחפ"ח ספר עבודת ישראל, תר' ישראל ושאר חיבוריו.

פירוש השני
פרקי משה
מאת בנו הממלא מקום אבינו, הרב הצדיק הקדוש, איש אלקים צדיק יסוד עולם כו' מו"ה משה אלי'קום בריעשא זצללה"ה מ"מ דק"ק קאזניץ בפ"ח ספר באר משה וכו':

ועליהם נלוה מיוחד רבינו עובדיה מברטנורא על המשנה הפרקים, ופירוש ר"ש מ"י לפרק הששי, אשר נסמח למסכת זו מתוך הגהויות הכתובות בשלשלות התורה, ולהבדיל,

גם מצאתי ליקטים נחמדים מהרב המגיד זצללה"ה אשר עדיין לא הוגהו בדפוס, והמה מתוקים מדבש ונופת צופים, ואשפתים ליכ בסוף התכור הלו, למען יתענגו כל הקורא בו:

קונטרס נביטו עיי ר' שלמה. איינגער ניי מסמחת הרביי זצללים.

נסדר בדפוס ב. ליבפסקינד, וורשא, רחוב וואלווש 6 No 6

PYRKE OWOS WARSZAWA 1934
Skł. w Druk. Libeskinda, Warszawa, Wałowa 6

פרקי אבות עם פירוש המגיד הק'

כשכבר היה רחוק מקאזניץ נזכר שלא הזכיר את אותו האיש לפני הרבי, ונצטער מאד כי מעל בשליחותו, ושב מיד בחזרה לקאזניץ, ובא לפני הרבי ואמר כי שכח להזכיר את פב"פ שיפקד בזרע של קיימא, אמר לו הרבי, הרי המלאך הממונה על הריון בגימטריא ע"ה.

יאמר לי א"כ מעלת כבוד תורתו היכן נרמז דבר זה, השיב הרב מפאדהייץ מיד, שמבואר בגמרא (נדה טז) דמלאך הממונה על ההריון 'לילה' שמו שנאמר (איוב ג' ב') והלילה אמר הורה גבר. וגימטריא של 'לילה' הוא ע"ה.

השיב לו הרבי, יפה אמר כבודו, אבל אתם הבאתם ראיה ממקום של חושך ו'לילה', אך אני יביא לכם ראיה ממקום של 'אור', דהנה בפרשת לך לך כשהמלאך אמר להגר (טז יא) הנך הרה וילדת בן. 'הנך' בגימטריא ע"ה, וכיון שהנך בגימטריא ע"ה, על כן יפקד האיש הנ"ל פב"פ בבן זכר, ונפרד ממנו שוב לשלום.

וסיים הבעל מספר - רבי צבי אורינשטיין - ושאלתי את רבי דוד הנ"ל, ומה עלה בגורלו של אותו האיש, אז ענהו רבי דוד, מעשי שטן הצליח ונולד לו בן.

פתח דבר

בעמדינו לקראת החג הקדוש שמחת תורה הבעל"ט, וכל אחד מתחיל בחשק נמרץ ובהתלהבות ללמוד את התורה הקדושה מרישא ועד גמירא, אמרנו להציג בפני הקורא ענין נכבד מאוד, והיא בענין חלוקת הפרקים המובאים בתוך הפרשיות ונדפסות בתוך החומשים, ולעמוד על המחקר האם יש להם מקור קדום, והם יש לזה כלל מקור קדוש, והאם יש להתייחס לזה כגון לגבי שמו"ת או הפסקות אחרות, ותן לחכם ויחכם עוד.

חלוקת הפרקים

בראשית האלף הששי הנהיגה הכנסיה הארורה וויכוחים בין הכומרים שהיו על פי רוב מומרים יהודים לבין גדולי ישראל שבדורות ההם, כוונת הכנסיה היתה להוכיח על ידי פסוקי התנ"ך נבואות על משיחם ימ"ש, וכרי שידעו הכומרים למצוא את הפסוק הדרוש לדרשותיהם, חילקו את התנ"ך שהיתה כתובה בתרגום רומי לספרים ולפרקים, חלוקה נעשתה על ידי הקארדינאל הספרדי די סנטא קארי שר"י, ולדעת אחרים היתה חלוקה זו מעשה ידי הבישוף מקנטעבורי מענגלאנד שר"י.

על יסוד חלוקה זו חיבר הכומר פרא ארלוטי שר"י את הקונקורדנציא לתנ"ך בשפה הרומית בשנת 1290 למנינם.

כבר בראשית הופעת קונקורדנציא זו, התחילו גם אחינו בני ישראל להשתמש בה בויכוחיהם עם הנוצרים, ונסתייעו בספר עזר זה לסתור את טענותיהם, באותה תקופה כבר נעתקו מספרי הפרקים בספרים יהודיים, ועל רשימה כזאת המכילה את הפרקים כתב סופר אחד בשם שלמה בן ישמעאל:

אלה הם פרקי הגויים הנקראים קאפיטולש של כ"ד ספרים, ושמות כל ספר וספר בלשוננו, והעתקתים מן שלהם, שיוכל אדם להשיב להם תשובה מהרה על שאלותיהם, שהם שואלים לנו בכל יום על ענין אמונתנו ותורתנו הקדושה, ומביאים ראיות מפסוקי התורה הן מנביאים או מספרים אחרים, ואומרים לנו ראה וקרא בספר פלוני בפסוק פלוני בקאפיטל פלוני מהם, ואין אנו יודעים מה הוא הקאפיטולש ולהשיב להם מהרה תשובה, לכן העתקתים, עכ"ל.

ציור עתיק מוויכוחו של הרמב"ן עם הנוצרים בבארצלונה

וכן מובא בשם הגאון הרב יעקב קמינעצקי זצ"ל דבדורות

הקדמונים לא נהגו מעולם לכנות החלקים בתנ"ך בשם 'פרק' אלא בשם 'קפיטעל', והטעם מפני שהיו יודעים שחלוקה זאת עשו הנוצרים, ולפיכך הניחו גם את שמם עליהם בשפה הלטינית.

◆

בשנת ה' אלפים רפ"ד חיבר רבי יצחק נתן בר' קלונימוס מארליש מהעיר פרובינצא את ספר הקונקורדנציה העברית בשם 'מאיר נתיב' שהוא עיבוד הקונקורדנציה הרומית, ובהקדמתו לספרו כתב רבי יצחק נתן:

... ויום יום הייתי יוצא ובא בין חכמי הנוצרים, ועם היותי בורח מהויכוח בדת ובעניני אמונתנו, הכוני פצעוני בשוט לשון הלציות דרכיהם ומקומותיהם... הם הרהיבוני להשיב עליהם, ומצאתי בספריהם ספר אחד יקראו בלשונם קונקורדאנשיא"ש מהביבליא"ה, ודרכו דרך השרשים הרחבים ומקבץ כל פסוקי המכתב הקדוש כולו בלוח אחד, איש לא נעדר, ויהי לי לצור מעוז ולחימה בצורה דוחה כל אבן משלך אליה, ועם הספר ההוא לא היתה טענה אשר שגבה ממני לנטוש ולנתוץ, ולכן חמדתיו אהבתיו אחזתיו עד שהבאתיו אל חדר בית מדרשי, וגמרתי אומר להעתיקו, כי אז שיערתי להיות רב ממני הדרך להמציא כמוהו בלשוננו, ...ולמען לא אצא מדרכו ויקל למצוא כל פסוק נדרשהו בשתי הלשונות, רשמתי כל עשרים וארבעה למספר פרשיות הנוצרים, למען לא ניגע למצוא מה שנרצהו מהם.

גם החכם הנודע בעל המדקדק הקדמון רבי אליהו בחור זצ"ל בעל **'התשבי'** חיבר בשנת רצ"ו קונקורדנציה, ומזכיר את ענין הוויכוחים עם הנוצרים, וגם הוא השתמש בחלוקה הנוצרית כיסוד לעבודתו, והרי הוא כותב:

ספר התנ"ך שתורגם בשפה הרומית אשר בה מופיע הפרקים

ציור עתיק מוויכוח בין יהודים לנוצרים

...והיה הספר הזה טוב ויועיל מאד להתוכח עם המתנגדים אלינו באמונתנו, שהם מביאים ראיה מן הפסוקים על פי הסימנים שעשו בכל העשרים וארבעה, וקראו בלשונם קאפיטולי, ואומרים הלא כתוב ספר פלוני ופלוני בכך וכך קאפיטולי, ומי שירגיל את עצמו בספר הזה ידע ויבין לעשות כך גם הוא.

◆

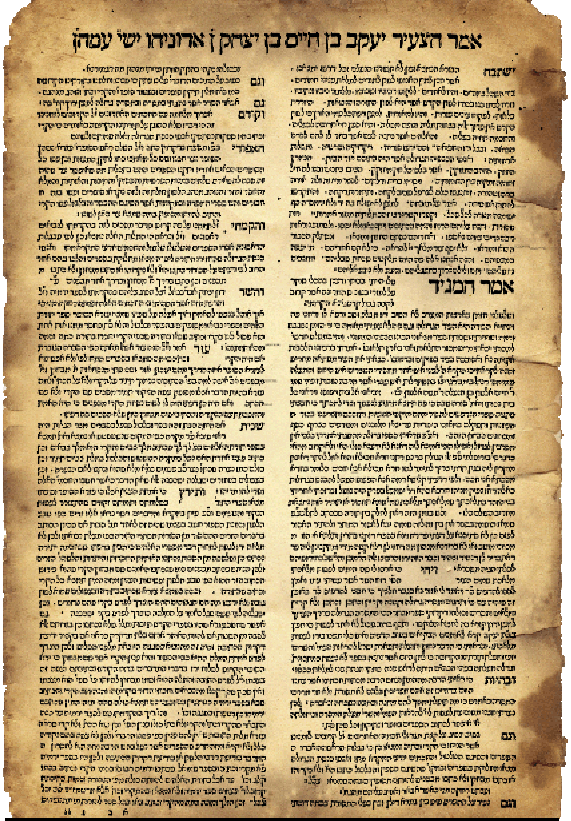
בשנת ה' אלפים רפ"ץ הדפיס הנכרי דניאל בומבערג (שהיה אוהב ישראל ידוע) את התנ"ך מקראות גדולות בעיר ווענציא, והעסיק כמגיה בבית דפוסו את החכם רבי יעקב בן חיים ן' אדוניהו מתונים, ובהקדמתו למקראות גדולות אלה מתנצל הוא על כך שהשתמש בחלוקת הפרקים, משום שהונהגה על ידי רבי יצחק נתן בקונקורדנציה שלו, וכך הוא כותב:

...ובהגהת הפסוקים לא היה אפשר שהייתי יכול להגיה, אלא אם כן שהייתי יודע כל הכ"ד על פה, וזה נעלם ממני, ואילולי ספר אחד הנקרא שמו קונקורדנסייא חיבר חכם אחד קרוב לזמנינו בכמו מ' שנה שמו רבי יצחק נתן זצ"ל שכבר נדפס פה ויניציא בבית דפוסנו, לא היה באפשר שהייתי יכול להגיה, והוא כלי יקר מקיף... ובציינו אותם הציונים בחלוקת כל פרשה ופרשה וכל נביא ונביא לכך וכך פרשיות, ובכל תיבה רושם זאת תמצא מסימן פלוני בפסוק ד' או כ' או ל', שמסיבת זה תיכף בנקלה ימצא המבוקש ובנביאים בהיות שהם גדולים וכל נביא יש בו בכמותו בכמו כ"ה פעם שיש בכל פרשה ופרשה, אם הייתי כותב נמסר בנביא פלוני לבד, היה יוצא שכרו בהפסדו, שלא היה באפשרות למצוא כי אם בקושי גדול, והיה המעיין קץ בו והיה מניחו מלבקשו.

לכן הוצרכתי להשתמש בחלוקת הפרשיות שהביא בספרו רבי יצחק נתן בספר הקונקורדנסייא למען ירוץ קורא בו, ואילו הייתי מוצא חלוקת הפרשיות שחילקו בעלי המסורה בכל המקרא הייתי יותר חפץ להשתמש ממנה מזולתה, ואח"כ הגיעה לידי (חלוקת בעלי המסורה), לאחר שכבר כמעט השלמתי אמרתי להדפיסה גם היא לבל תשתכח ותאבד מישראל... עכ"ל המגיה.

ספר
התשבי
לאליהו התשבי
שרשין כסנין תשבי
נדפס פה קק הוראדנא
1805

שער ספר התשבי

אבר הנעזר יעקב בן חיים בן יצחק ן' אדוניהו ישי עמהן
אבר הכנזיד

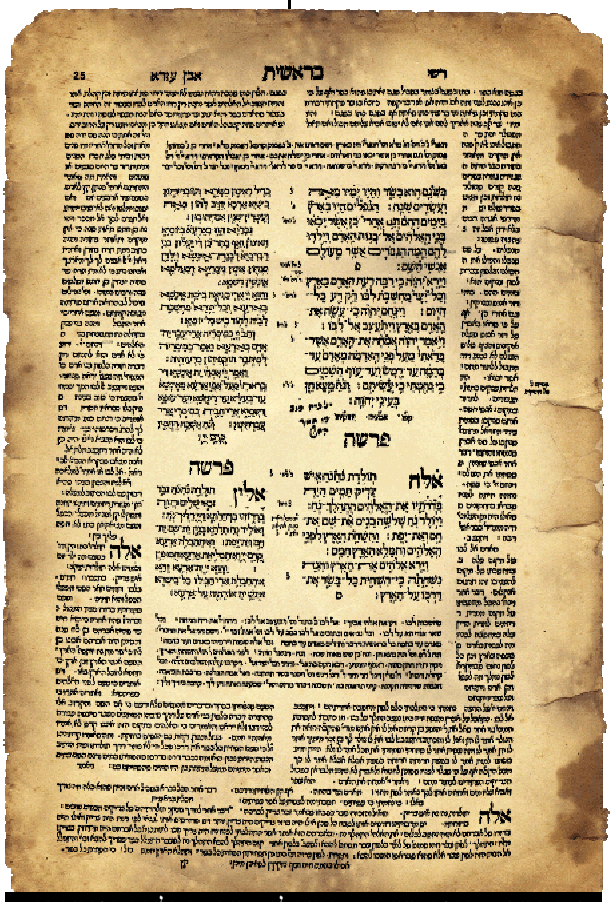
הקדמת המגיה בווינציא בו הוא מתנצל על שהכניס חלוקת הפרקים

בעקבות מעשה זה של רבי יעקב בן חיים נכנסה חלוקה נוצרית זו לבית ישראל, גם בספרי התנ"ך עצמם, מדפיסי התנ"ך ומגיהיו בדורות הבאים לא ציינו כלל שהם הולכים בעקבותיו, אלא הם השתמשו בחלוקה זו כדבר המובן מאליו.

◆

יש לציין שרבי אליהו 'בחור' משבח חלוקה זו, וכך הוא כותב בהקדמת ספרו 'הבחור': ...אחר כל פסוק ופסוק ארשום שם הספר אשר הפסוק ההוא בא בו, ולא זו בלבד אעשה לך, כי אף מספר הפרק אשר יבוא בו הפסוק ההוא ארשום על סדר הפסוקים, כי ראיתי בהם צורך ותועלת גדולה למעיין בכל ספר אשר ימצא שם ראיית פסוק, כי לפעמים אף אם ידע האדם באיזה ספר מכ"ך ספרים בא הפסוק ההוא, הנה יום או יומים יעמוד הלאה למצוא פתח שער מקומו איו...

מימי רבי יעקב בן חיים נוספו בתנ"ך אחר כל ספר גם סימני המסורה תיבה או תיבות, אשר הגימטריא של אותיותיהן התאימה למספר הסדרים למספר הפרשיות הסתומות והפתוחות, ולסכום הפסוקים אשר בכל ספר וספר מספרי התנ"ך.

בראשית
פרשה
אלה
אלה
צורת החומש שנדפס בוניציא שהכניס לראשונה את חלוקת הפרקים, ובצד הימיני אפשר לראות את סימני הפרקים ובסוף הפרשה מופיע הסימנים

ראשית המערערים

הראשון שיצא נגד החלוקה לפרקים בכלל וביחוד נגד מתן סימנים לפרקים, הי' בשנת תקע"ח שהיא זמן רב לאחרי שנתפשטה החלוקה, והוא ע"י המדפיס הידוע רבי וואלף הידענהיים ע"ה (אשר מרן החת"ס בשו"ת סי' פ"ט מהללו ומשבחו) בחומש 'עין הסופר' שיצא לאור בדפוס רעדלהיים, בסוף חומש בראשית אחר סימני המסורה.

דבסוף חומש בראשית כתוב: סכום פסוקי ספר בראשית אלף וחמש מאות ושלושים וארבעה - וסימן א"ך ל"ד, ופרשיותיו י"ב - אחא"ב סימן, וסדריו מ"ג - ידידי"ה סימן.

ואח"כ הוסיף הרב וואלף הנ"ל:

רבים וכן שלמים נתקשו בביאור הסימנים האלה, ובפרט במאמר "יוסדריו מ"ג" כי לא ידעו הנרצה בסדרים האלה, שלא מצאנום בשום ספר, וככה בסוף כל ספר וספר מצאנו נרשם מספר סדריו, ואין אחד מהם שנסדר עפ"י סימניו, לכן ראיתי כי טוב להודיע אל המעיין מה זה ועל מה זה, כבר כתב המדקדק ר' אליה הלוי בהקדמת ספרו 'הבחור' כי חלוקת הקאפיטולי הנמצאת היום במקראות הדפוס והנרצה כאן במלת ופרקיו איננה מקובלת אצלנו מבעלי המסורה, אבל היא מהמצאת המעתיק הראשון אשר העתיק תנ"ך מלשון עברי אל לשון רומי, וראה מן הצורך לחלק

הספרים לפסקא פסקא וחלקם לפי סברתו וקראם בשם קאפיטולא.

וכאשר בא החכם ר' יצחק נתן בשנת קצ"ח לאלף הששי לחבר ספרו הנכבד 'מאיר נתיב' הנקרא בלע"ז קאנקארדאנץ הוכרח להשתמש בחלוקת הקאפיטולי אשר כבר נתפשטה בימיו, גם לא מצא חלוקה אחרת טובה הימנה, לפי שחלוקת בעל המסורה נתעלמה ממנו, וכאשר נתגלתה מלאכת הדפוס, והתחילו להדפיס ספרי קודש אחזו גם הם בחלוקה הנזכרת המפורסמת, והתנצל בזה המגיה החכם ר' יעקב בן חיים בהקדמתו למקראות גדולות דפוס ראשון של ווינציא משנת רפ"ו, באמרו וז"ל, ואילולי ספר אחד הנקרא קונקורדנסייא חברו חכם אחד קרוב לזמננו זה בכמו מ' שנה ר' יצחק נתן זצ"ל שכבר נדפס פה ווינציא בבית דפוסנו, לא היה באפשר שהייתי יכול להגיה והוא כלי יקר וכו' והוצרכתי להשתמש בחלוקת הפרשיות שהביא בספרו ר' יצחק נתן זצ"ל, ואילו הייתי מוצא חלוקת הפרשיות שחילקו בעלי המסורה בכל המקרא... ואח"כ הגיעה לידי לאחר שכבר כמעט השלמתי אמרתי להדפיסה גם היא. גם שילם אשר נדר לרשום שם 'אלין סדרי התורה על פי המסורה', וזהו הנרצה כאן באומר 'וסדריו מ"ג', וכן ביתר הספרים, לכן מה שאומר כאן 'ופרקיו נ' שהרצון בו על מספר הקאפיטולי, איננו בשם דפוס קדמון גם לא במקראות כתב יד, כי החלוקה הזאת בלתי מקובלת אצלנו, ולא יפה עשו מדפיסים האחרונים להכניס חולין בקודש... עכ"ל הרב וואלף היידענהיים.

מגלה אסתר

מאירת עינים

בשנו חיבורים יקרים מאירים כספירים

עין הקורא

עם

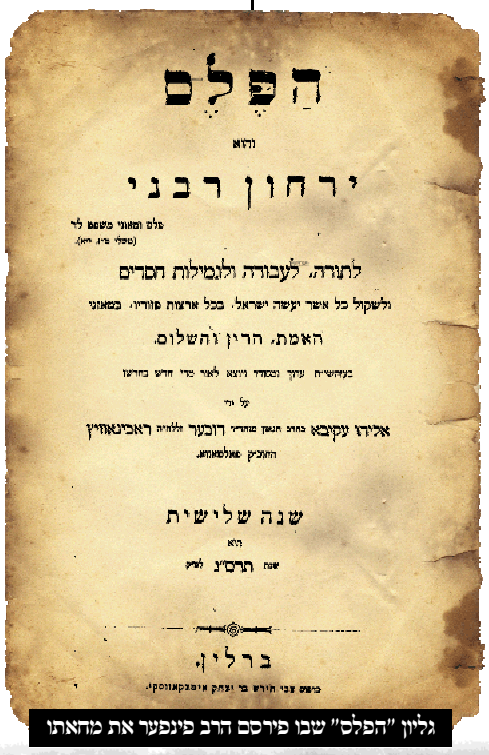
עין הסופר

Roedelheim,

שער מגילת אסתר שנדפס ע"י ר' וואלף היידענהיים

◆

בשנת תרס"ג יצא הגאון רבי פסח פינפער זצ"ל דיין ומו"צ בווילנא נגד חלוקה זו, הוא פרסם את מאמרו בגליון **'הפלס'** ברוסיא וגם בגליון **'תל תלפיות'** שבאונגאריא, הרב פינפער חוזר במאמרו על קודמיו "שהחלוקה הזאת הוא מעשה ידי כהן נוצרי בור וסכל... שהוא נגד המסורת והתלמוד ונגד המפרשים וההגיון".

הפלס

ירחון רבני

לתורה, לעבודה ולגמילות חסדים

האמת, הדין והשלום.

גליון "הפלס" שבו פירסם הרב פינפער את מהאתו

הרב פינפער לא נח ולא שקט, ובשנת תרס"ו פירסם ספר שלם על זו בשם **'מסורת התורה והנביאים'** בו הוא מתמרמר על שאין אף א' מגדולי ישראל שמתייחס לנושא כאוב זה, וכותב במרירות:

...חי נפשי כי דברתי מזה והצעתי לפני מופלגים בגמרא, ולפני רבים ודרשנים, ולא האמינו כלל שהקאפיטלים מעשה

נוצרים, ורוב רבנים לא ידעו כלל כי הקפיטל יליד זר, ובילדי זר ישקפו...

◆

הגאון רבי אליהו דוד רבינוביץ זצ"ל בעל האדר"ת ראב"ד בירושלים באותה תקופה גם הוא כותב: ...הדבר מבהיל מאד שלא נתעוררו אדירי התורה דורות שלפנינו, אוי לנו שנשתכחה התורה מאתנו... וכו', ומוסיף: ...בדבר רשימת הקפיטלן מאד דאבה לבי על זה, ובודאי היה מצוה גדולה לשנות לעשות ציונים במקומות הראוים באמת, ודבר זה ראוי ונחוץ להשמיע בקהל ישראל.

מסורת
התורה והנביאים

מאמר מרעי ומפרותי, בו שבעה פרקים על המסורה, והלוקת פרשיות וסדרים, ובספר אותיות סתם ופסוקים בהגדה נוב, על הקפיטלן ועולדתו ומהותותיו פרטיהם הראשונ, מתאימות להמסורה והמפרשים, זמרילות למלמדים ותלמידים צריך עיון, להתבונן על העניו, ולקריאת הפטרה, ולוה פרחות ומתוספות בערב שיעשתי הרבה באור, ואספתי מביבליותיקן שונים, שבאירופי ואסיא,

אני פסח בר' חיים הכהן פינפער טו"ש פקיד ווילנא

ולפעיה בשלשה קהלות,

לסיבך נקריאו ראשונים סופרים שחיו שנותים כל משיחות שבתורה. (קדושין לו.)

בני, היה והיר בפלאכתך שלאכתך מלאכת שמים היא, שמא אתה מחסר את אחד, או מיתיר את אחד בשנים (אחת) מחסיר את כל תקלם כולו. (פיחטין נג.)

שיהו לבבם לכל הדברים אשר אנכי מעיד בכם (דברים לב מו)

ווילנא

ברפוס ש. פ. נאדעזער

שנה ישמם שבל זה המסורת לפ"ק

MACOPAOTЪ ГА-ТОРА
Т. е.
Традиція Масоретье и раздѣленіе главы Библіи
Соч. Духовнаго Равина Цейсака Финфера въ Вильнѣ

Вильна, Типографія Ф. Гарбера Завальная ул. д. 2006.

ספר "מסורת התורה והנביאים" של הרב פינפער

ב) כמו כן פרק ג' של ספר בראשית מתחיל בפסוק 'והנחש היה ערום', והנה בבראשית רבה (בסוף פי"ח וכן בפפ"ה) נאמר להדיא "אמר רבי יעקב דכפר חנין שלא להפסיק בפרשתו של נחש".

◆

כן יש לציין שהמדקדקים מציינים כי לעתים החלוקה נובעת מחוסר הבנה של הפרק ונביא כמה דוגמאות נפלאות ומתמיהות:

א) פרשת בלק, בספר במדבר פרק כב, מתחילה בפסוק ב'!, ולכאורה נראה שטעה מחלק הפרשיות?

כי אם נעיין בהפסוקים נראה בסוף פרקת חוקת מסופר על מלחמות ישראל בעבר הירדן המזרחי, מסופר על כיבוש חשבון, יעזר, הבשן, לאחר כיבוש צפון עבר הירדן הלכו ישראל לכיוון ירחו, אזור הכניסה לארץ, וכך מסתיימת הפרשה: "ויסעו בני ישראל ויחנו בערבות מואב מעבר לירדן ירחו" (כב,א).

לאחר מכן מתחיל סיפור בלק ובלעם: "וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי", וכנראה שמחלק הפרקים לא שם לב כי הפסוק "ויסעו בני ישראל ויחנו בערבות מואב" הוא סיום פרק המלחמות, והצמיד אותו לפרשת בלק, כפתיחה לסיפור בלעם.

ב) פרשת מטות, בספר במדבר, מתחילה אף היא בפסוק ב'!. הקורא את פרק ל' בספר במדבר מתחילתו, מוצא נוסח משונה זה:

א. ויאמר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה. ב. וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמור, זה הדבר אשר צוה ה'.

החלוקה נגד דברי חז"ל

מלבד הטענה שמקור החלוקה טמא, טענו גם המערערים שבכמה מקומות החלוקה נוגדת את דעת חז"ל במפורש, והרי כמה דוגמאות מטענה זו:

א) הפרק הראשון של ספר בראשית מסתיים בגמר מלאכת הבריאה בששת הימים, והחתימה ויכולו השמים מתחילה בפרק שני, אך לפי חז"ל ראוי היה שהסיום של הפרק הראשון יהיה בפסוק ד' אשר בפרק ב', לפני 'אלה תולדות השמים', שהרי השבת מכלל הבריאה היא, וכן איתא במס' תענית (פ"ד.) שכך נהגו גם אנשי המעמד בזמן שבית המקדש היה קיים שקראו בתורה במעשה בראשית וקראו ביום הששי מיותוצא הארץ' עד לאחר 'ויכולו השמים', וכך נוהגים גם בשמחת תורה לחתן תורה.

ויש שהוסיפו לפרש שיש כאן כוונה זדונית מהנוצריים לנתק את יום השבת קודש מימי הבריאה, כי לשיטתם יום השביתה הוא ביום ראשון ולא ביום השבת קודש.

היכן מצאנו שתי פתיחות לפרשה אחת?, הראשונה "וידבר משה אל בני ישראל", ומיד אחר כך "וידבר משה אל ראש המטות"?.

אך ההסבר נמצא אם נעיין את תחילתה של הפרשה שסופה בפסוק "ויאמר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה". ההתחלה היא שני פרקים לפני כן, בתחילת פרק כ"ח. בפרק זה מתחיל פרשת המועדות. תחילתה בפסוקים "וידבר ה' אל משה לאמור, צו את בני ישראל ואמרת אליהם...". וסופה, מעין הפתיחה: "ויאמר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה".

ולפי זה מובן הסדר של פרשה: ה' מצווה את משה לדבר לבני ישראל, ובסיום הפרשה כתוב שמשה אכן דיבר לבני ישראל את מה שנצטווה.

אך מחלק הספר לפרקים הספיק לשכוח את תחילתה של הפרשה הזאת, ובלי משים הצמיד את סופה לתחילת הפרשה שאחריה: פרשת נדרים ושבועות. וכך קיבל פסוקים חסרי פשר, שכתוב בם כך:

א. ויאמר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה. ב. וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמור, זה הדבר אשר צוה ה'.

כמו כן יש עוד דוגמאות רבות מטעותים גדולים שנפלו בחלוקת הפרקים, או מחמת בורות ועמי הארצות, או בכוונה זדונית.

ועיי' בס' דברי תורה – מונקאטש (מהדו' א' אות צ"ח) שכותב נגד חלוקת הפרקים, ע"ש. וכן עיי' בחי' מהרי"ל דיסקין (פרשת ויקהל) שג"כ כותב על חלוקת הפרק שהיא טעות גמורה, עיי"ש..

הפולמוס אודות דברי המהר"י גרינוואלד זצ"ל

נקודה מסעירה בנושא זה, היא אודות תשובה של הגאון רבי יהודא גרינוואלד זצ"ל אב"ד סאטמאר, אשר בתשובה זו התבטא הגאון שהקאפיטלין אף הם מסורה מסיני!, ובשנת תרפ"ג מתואר כל הסערה בהגליון 'תל תלפיות'.

והיינו שבשנת תרפ"ג מסרו את כתבי היד של שאלות ותשובות 'זכרון יהודה' מהגאון רבי יהודא זצ"ל (שנפטר חשוך בנים ל"ע) לדפוס האחים קאצבורג בעיר בודאפעשט, ואבי המדפיסים הרב דוד צבי קאצבורג שהיה עורך הגליון התורני 'תל תלפיות', קיבל עליו את העריכה.

והנה תוך כדי העריכה הוא ראה תשובה אחת אשר מאוד תמה על תוכן הדברים, ולא רצה להכניסה בתוך הספר ולהדפיסה, כי הגאון הנזכר כותב שם בזה"ל:

...ומה שהעיר כהדר"ג על הא שמסומן בפ' פקודי תחלת פרק ל"ט מפסוק ומן התכלת שהוא פסוק קודם פ' שני, וכתב שבעל מחלק הפרשיות טעה, כי לפי פירוש רש"י ז"ל יש בגדי שרד הבגדים שמכסים בהם כלי הקודש בשעת סילוק מסעות, ואין לזה שייכות לבגדי כהונה הנזכרים אח"כ, ומזה שאנו מפסיקים לעשות פרשה שני אחר פסוק זה יש ראיה לפירוש רש"י ז"ל עכת"ד הדרת גאונו נ"י.

פליאה נשגבה בעיני, היאך פלטה קולמסו לומר שבעל המחלק הזה עשה כן מדעתו, וגם שטעה, חס לנו מלהרהר כן בדבר שמסור לרבבות אלפי ישראל זה כמה אלפי שנה, כי אפילו הנקודה היותר קטנה מסורה לנו בסתרי תורה דברים שהם כבשונו של עולם, ובלי שום ספק שבעולם שמסורים הפסק הפרשיות הללו מסיני, ולדעתי ברור שכל מין פיסוק ופיסוק שבתורה ובכלל זה הפסק פרשיות בין פתוחות, בין מה שאנו מכנים אותם בשם קפיטל סימן, הכל בכלל מה שאמר אלה הפסוקים ר"ל הפיסוקים, ושרי ליה מריה... עכ"ד הגאון רבי יהודא.

◆

ורד"צ קאצבורג מוסיף וכותב: ונגד זה הנני מראה באצבע על מאמר אחד... הנדפס ב'תל תלפיות' בשנת תרס"ג מהגאון העצום ר' פסח פינפער דומ"ץ דק"ק ווילנא, בו מרעיש עולמות אודות הקאפיטלען, שהמה מעשי הכומרים והנה נגד ההלכה....!.

והנה בעל ה'תל תלפיות' היו לו אז מהלכים בין קוראים נכבדים וגאוני הדור בכל מושבות, ואין אחד סותר דבריו ושתיקה כהודאה דמיא..., והגאון דסאטמאר ז"ל הולך בתומו צדיק, לא היתה לו ידיעה מכל אלה, ולכן כתב מה שכתב בתשובה הנ"ל והיתה לי צער מזה, וכתבתי לשני גאוני הדור דראדמישלא (הוא הגאון ר' שמואל ענגל זצ"ל בעל המהרי"ש ענגיל), ואב"ד מאד שליט"א (הוא הגאון ר' מרדכי לייב ווינקלער זצ"ל בעל הלבושי מרדכי), והנני מעתיק בזה תשובתם:

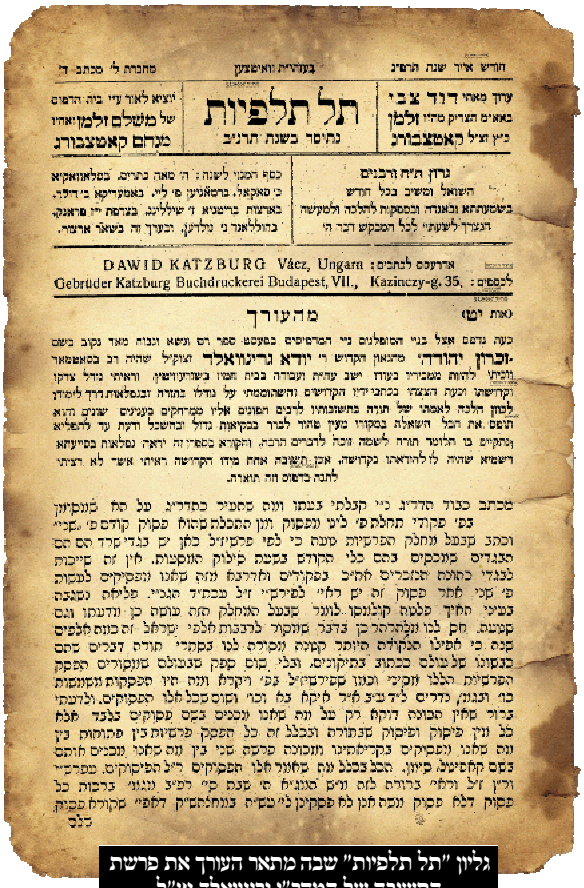
הגאון מראדמישלא כתב: ...הנני להשיב מפני הכבוד אודות הקאפיטולין, אנכי באמת אינני בקי בענינים האלה... אך בעיקר הדבר גם מדעתי נוטה לדברי הגה"צ מסאטמאר זלה"ה, כי על כל פנים כבר נתפשטו הקאפיטולען... עוד קודם הזמן של מרן הבית יוסף והרמ"א זלה"ה אשר מפיהם אנו חיים ולא ערערו על זה.

על כן לדעתי יוכל להדפיס גם התשובה מהגאון דסאטמאר, והגם שכתב שם שהם הלכה למשה מסיני, יוכל להיות שאינו כן, על כל פנים כבר נתפשט המנהג.

◆

אמנם הגאון ממאד כתב: ...והנה על דבר מה שכתב בתשובה הגה"צ ז"ל בהנמצא בכל החומשים סדר קאפיטל, הוא גם כן הלכה למשה מסיני... כיון דלא הוזכר בש"ס שום רמז מזה... ואם כן אפשר כי הקאפיטלען אינן רק למנין הפסוקים... ועכ"פ אינן בכלל מה שכתוב במס' נדרים פסוקים הלכה למשה מסיני, דאינן נקראים פסוקים אלא פרקים שכוללים כמה וכמה פסוקים...

לענ"ד לא ידפיס תשובה הנ"ל עד אשר תמצא איזה הכרעה, והלא יש מקום להדפיס בהשמטות, ואם לא ימצא דבר מכריע לענ"ד ידפיסה עם מה שכתבתי ב'תל תלפיות'...

חדש איר שנה תרפ"ג — בעריכת ראשענען — מחנות ל' סכתב' ד'

תל תלפיות

עיר מאור דוד צבי — נחוסר בשנת תרנ"ב — בעלזאנקא

ירצא לאור עי"י בית הדפוס של משלם זלמן מנחם קאמצבורג

נרון תיה ורבים

השואל ומשיב בכל חדש בשטחותא ובאגדה ובפסקים להלכה ולמעשה הנערך לשעתיי לכל המקנא רבר יי

DAWID KATZBURG Vácz, Ungarn :ארדרעס לחבתים

Gebrüder Katzburg Buchdruckerei Budapest, VII., Kazinczy-g. 35. :לכתובים

מהעורך

וכרון יהודה

גליון "תל תלפיות" שבה מתאר העורך את פרשת התשובה של המהר"י גרינוואלד זצ"ל

ואכן התשובה הושמטה מתוך השאלות ותשובות 'זכרון יהודה', אבל שמע לעצת הגאון בעל הלבושי מרדכי זצ"ל, והוא פירסם את התשובה ב'תל תלפיות' שנת תרפ"ג.

◆

אמנם יש לציין שהגאון בעל החפץ חיים זצ"ל לא רצה להשתמש בהפרקים אשר מקור זרים להם, וכן מקובל שכ"ק האדמו"ר בעל אמרי אמת מגור זצ"ל היה כל ימיו קורא שנים מקרא ואי' תרגום מחומש שי"ל באמסטרדאם ושם לא היו מופיעים סימני הפרקים.

◆

כן המקום לציין שיש עוד כמה וכמה שינויים בסידור ספרי התנ"ך שנעשו ע"י הגוים, כגון לחלק את ספר שמואל לב' חלקים הוא מעשי ידי גוים, ואת מלכים ודברי הימים נגד מסורת חז"ל, שהתנ"ך כולל כ"ד ספרים, והם עשאו כ"ח ספרים, וחילקו את עזרא ונחמיה נגד דעת חז"ל, כי ספר נחמיה לא נקרא על שמו, וגם שינו הסדר מהסדר המובא בש"ס, וקבעו את ישעיהו לפני ירמיהו, ויחזקאל ואיוב אחר משלי, וויש לציין שהדברים האלו מצריכים מאמר מיוחד אך אכמ"ל.

לסיום המאמר מן החובה לציין שיש עוד נידון ארוך בסדר קביעות העליות ראשון, שני, שלישי וכו', והאם יש להתייחס לזה, ומהיכן מקורם, ודעת הצדיקים על זה, ובעזהי"ת עוד חזון למועד.

קדושת הסוכה

מאן דעביד ליה סוכה, קודשא ב"ה מסכך עליה בההוא עלמא, ואגין עליה מכל מלאכי חבלה כד נפיק מהאי עלמא ואזיל להההוא עלמא. (**תיקוני זוהר, תיקון ע'**)

◆◆◆

אמר רבה דאמר קרא למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל עד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה למעלה מעשרים אמה, אין אדם יודע שהוא דר בסוכה, משום דלא שלטא בו עינא (סוכה ב), פירש"י ז"ל למען ידעו עשה סוכה שישיבתה ניכרת לך דכתיב כי בסוכות הושבתי צויתי לישב, הכי דריש ליה ואע"ג דאין יוצא מידי פשוטו דהיקף ענני כבוד, מיהו דרשינן ליה לדרשה עכ"ד, ולכאורה קשה דבכל מקום הפשוט הוא ענין גופני והדרש הוא ענין רוחני יותר פנימי מהפשוט, וכאן הוא להיפך דפשוט הוא היקף ענני כבוד שהוא ענין רוחניי והדרש ירמז לסוכה גשמי, וי"ל דרש"י ז"ל ירמוז לנו בזה גודל כח הסוכה שסוכה הגשמי הוא ענין רוחני מאד. (**דברי יחזקאל**)

◆◆◆

ובחג הסוכות הוא בחינת ז' הימים אשר כבר נכנסו והרגישו בכל בחינות הקדושה, והביאם לתחת כנפי שכינתו יתברך בתוך היקף ענני כבוד, ולזה המצות בהם לכנס בפועל להסוכה תחת צלא דמהימנותא, להיות לנו דעת והכרה להרגיש את בחינת הקדושה שהכניסנו בו, כמו שנאמר למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי וגו' וזה לעומת זה, כמו שיצאנו בפסח מהמ"ט שע"ט, כן הכניסנו השם יתברך במ"ט שערי קדושה, ועל זה רמז מצות סוכה להיות בה ז' טפחים על ז' טפחים שהוא חלל מ"ט טפחים נגד מ"ט שערי הקדושה והסכך עליהם שהיא אימא מסככא על בניה כידוע. (**תורת אמת**)

◆◆◆

הסוכה היא דוגמת המשכן, אוהל עראי, והד' מינים רומזים לכלי המשכן וכלי המשכן רומזים לדעת. (**כליל תפארת**)

◆◆◆

נמצא הסוכה היא בחי' הקדושה של הקרבנות ובחי' ארץ ישראל, בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך, לכן כאשר באו בני ישראל לסוכות זכו בזה לקדושת ארץ ישראל והקרבנות כנ"ל. (**תפארת שלמה**)

◆◆◆

כמו שהשבת קודש בעולם הזה מעין עוה"ב ומבואר באוה"ח הק' מי שאינו מרגיש נדנוד קדושה בש"ק כן לא יוכל להשיג עוה"ב כן י"ל בקדושת הסוכה שהיא דירה דקדושה בעוה"ז מעין עוה"ב שדרשו חז"ל על פסוק כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א', שישראל יהיו נתונים לפנים ממחיצת מלאכי השרת ומקום הפנימי הלזו צומח ממחיצת סוכה בעוה"ז שאין בעולם מצוה כזו שיתכנס בה כל הגוף. (**שפתי צדיק**)

◆◆◆

בכל שנה כשאנו מקיימים מצות סוכה, נכנס בהעלם בכל נפש ישראל לחסות בצלא דמהימנותא גם אם אינו מרגיש. (**תורת אמת**)

◆◆◆

צוה אותנו לישב בסוכה בחי' אור מקיף, כי סוכה קדושה ועצי סוכה מוקצה מדאורייתא, וכולה שמותיו ית' ויתעלה ארבע רוחותיה ומעלה ומטה, והאדם הנכנס בה כולו מוקף בתוך אור קדושתו ית"ש. (**ייטב לב**)

◆◆◆

ידוע כל המצות זמניות בבוא הזמן של מצוה נתעורר הדבר שהיה בעת הראשון כשנצטוה המצוה ובסוכות אנו מוקפין בחסד א' וחסד יסובבנו כמאז ומקדם שהיינו מוקפין בענני כבוד. (**מאור עינים**)

◆◆◆

יחביאנו צל ידו תחת כנפי השכינה הכוונה אל הסוכה כמ"ש וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה ויעקב נסע סכתה וגו', כי בבואו אל הסוכה יתפרדו כל פועלי און וכל המקטריגים יתבטלו, כדאיתא דסוכה הוא אור מקיף ששומר לאדם מהחיצונים, ודיבר עוד בקדשו, ר"ה הוא בחינת מחשבה ובמחשבה אין שליטה להחיצונים, וביוה"כ הוא בחי' דיבור, ואדרבא אז מצוה להתוודות אבל אז לית ליה רשות לאסטוני, וסוכות הוא בחינת מעשה עשיות סוכה ונטילת הד' מינים, לכן צוה השי"ת לישב בסוכה לבל להיות להחיצונים אחיזה במעשי המצוות האלה, סוכה היא אור מקיף. (**מאורן של ישראל**)

◆◆◆

נוהגין לומר בתפילת נעילה וכן בעשרת ימי תשובה יחביאנו צל ידו תחת כנפי השכינה והוא לפלא בעיני כי תחת כנפי השכינה הוא רק נשמות הגרים משא"כ נשמות ישראל על כנפי השכינה ושאלתי את פי כבוד מחותני הרב הקדוש המקובל מהרצ"ה [מזידטשוב] זצוק"ל, ואמר שנוכל לפרש הכוונה על צל הסוכה אשר מצותה אחר יום הקדוש צילא דמהימנותא. (**בני יששכר**)

◆◆◆

אמר רבינו הקדוש הדברי חיים מצאנז, דהגם דהטלית של ציצית מכסה גם כן רוב הגוף, אעפי"כ אין הרגלים נכנסין לתוכה מה שאין כן הסוכה דגם הרגלים נכנסין לתוכה, ולא עוד אלא דהסוכה כולה שמות הקדושים וקרקעות הסוכה ג"כ שורה בתוכה שמות הקדושים כידוע, והשי"ת צווה לנו לכנוס

לתוך הסוכה לדרוס עליהם כדי לקדשינו ולטהרינו ולכפר פשעינו עכדה"ק. (**חקל יצחק**)

◆◆◆

למען ידעו דורותיכם כי ע"י מצות סוכה נמשך לאדם דעת לידע איך לעבדו ית"ש, כמ"ש דע את אלקי אביך ועבדיהו. (**זרע קודש**)

◆◆◆

והנה אמרתי לחדש לפי"ז אשר בעת שישראל יושבים ומקיימים מצות סוכה למיתב בצילא דמהימנותא בצלא דקוב"ה שהאמא הק' מסככת על בנהא, וכאשר רמזו בענין מצות סוכה ענינים נשגבים בדרכי הקבלה והסוד, בהסכך הרומז לכוונת השופר ובהדפנות אשר כולם שורשם ממקור עליון בגבהי מרומים, וא"כ בוודאי באותו מקום המקודש לשמים לא תשלוט שום כח משרי מעלה, כי אנו יושבים אז בצלא דקוב"ה ושכינתיה ואם כן הסוכה יש לה קדושה יתירה כמו קדושת ארץ ישראל, אשר ה' דורש אותה, ואם כן כיון שנכנסו לסוכה ויוציאם מביתם, א"כ אז יצאו מארצות העמים וממערכת שמים וכסיליהם, ואז ממילא יש לו לאדם חזקת כשרות כמו בארץ ישראל, ובודאי אז מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה. וזהו שנאמר בסוכות נתקן מדת הדעת המקיף את השכל היינו תיקון המחשבה, שע"י ישיבת סוכה נתקן זאת שהקב"ה יצרף לנו מחשבה טובה למעשה וזש"ה בסכת תשבו שבעת ימים למען ידעו דורותיכם, שע"י מצות סוכה תזכו לזה שתתקנו את סוד הדעת היא המחשבה לצרפה לטובה, וזה ידעו סוד הדעת זהו נוהג לדורות לתקן ולטהר המחשבה בסוכה. (**קדושת יום טוב**)

◆◆◆

סכות הוא זמן שמחתינו וזמן אמר אאמו"ר זצוקללה"ה שהוא לשון הכנה מלשון זימן שחורים ומצא לבנים היינו שמצות סוכה שאנחנו מקיימים בשבעה ימי החג, הוא הכנה להמשיך שמחה על כל השנה כולה. (**מגן אברהם**)

◆◆◆

בסוכות הושבתי היינו כשישראל יושבים בסוכה ומקיימים מצותה כאשר צויתי להם, אז אני מוציאם ממצרים הידוע, היינו מן היצה"ר, וזהו שמסיים בהוציאו וכו'. (**בית אהרן**)

◆◆◆

מבואר בספרים כי על ידי מצות סוכה זוכה לבנים. (**תפארת שלמה**)

◆◆◆

ועפי"ז יובן דהנה הנס של ענני הכבוד הרי נפשע לישראל בבחי' עזרה מבלי שאלה ובקשה מאתם כדברי החיד"א ז"ל כנ"ל, וא"כ בכל שנה ושנה ביחי חג הסוכות מתעוררת הארץ הנס ההוא וסגולת הימים להשפיע ישועה לישראל אף מבלי שישאלו ויש בזה נחמה והתחזקות לדורות אחרונים אשר גם אם רבה שפלותם ואן בכוחם לבקש ולהתפלל על הישועה שאעפי"כ יבוא להם העזר מאתו יתברך בבחי' עזרה שהוא אף מבלי שאלה, וזה ביאור הכ' בסוכות תשבו שבעת ימים וגו' שהבוי"ת צונו לעשות זכר לענני הכבוד שזכו להם ישראל מבלי בקשה תחלה, וזה האור נתגלה תמיד בכל שנה ושנה שיזכו ישראל תמיד לישועה בבחי' זו מבלי בקשה תחלה, וע"כ אמה"כ למען ידוע דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בנ"י וגו' שמזה ילמדו דורות אחרונים ויתחזקו בבטחונם בהשי"ת שאפילו אם שחה לעפר נפשם וחש כוחם ושכלם מלבקש על הישועה יזור להם הבוי"ת וישלח להם הישועה אף מבלי שאלה ובקשה תחלה וכדרך שעהש לאבותינו בהושיבו אותם בענני הכובד בצאתם ממצרים, וז"ש למען ידעו דורותיכם כי בסוכות "הושבתי" בלי שאלה ובקשה כפי' הבני יששכר, דממצות סוכה המורה על ענני הכובד שהשפיע להם הקב"ה בלי שאלה, ילמדו דורותיכם הם דורות אחרונים וידעו כי אני ה' אלקיכם ועליהם להשליך עלי יהבם כי אשלח עזרתם מקודש ואספיק צרכיהם באופן הטוב והנאות. (**דברי יואל**)

◆◆◆

יסופר על הרה"צ ר' יואל טשאפלר ז"ל שנזדמן לו להיות בלעכוויץ בסוכות והזמינו הרה"ק ר' מיכל מלעכוויץ ז"ל על החג, וכשהיה צריך לר"מ להכנס בסוכתו, התחיל להשפיל את עצמו אמר איך יהין גוף מתועב כמוני להכניס ראשו ורובו בתוך קדושה גבוהה כזו והרבה בדברים המשברים את הלב עד כי נמס לבו של מהר"י ז"ל בקרבו, עד שליום מחרת לא היה יכול הר"י לבא בסעודה. (**בית אברהם**)

◆◆◆

בסוכות תשב"ו אותיות בוש"ת, כי האדם בשימו על לבו גודל קדושת הסוכה בבחי' מקיף כמבואר בספרים ימלא בושה וכלימה על מה שעבר, אולם זאת עצה היעוצה שיקבל עליו להטיב מעשיו מהיום והלאה, ובזה יכנס לסוכה על שם העתיד, ובפרט כי מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה וידוע כי מעשיהם של צדיקים נקראו אור והפכו נקרא חשוך, כדאיתא במדרש בראשית וז"ש כל האזרח שאומר אהיה זורח אור מהיום ישבו בסוכות והראיה לזה כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים, על שם שעתידין לקבל התורה. (**ייטב פנים**)

אושפיזין עילאין

מבואר בספרים מלשון המאמר הזוהר הק' הנ"ל שאם האדם לא יזמין הני אושפיזין קדישין בפיו אף אם הוא צדיק גמור אינם באים בסוכתו כלל, שצריך להזמין אותם דוקא ולקרוא אותם כל אחד בשמו. (**יסוד ושורש העבודה**)

◆◆◆

באמת צריך האדם להתבונן בחסדי ה' שאין סוף ואין חקר שחושב תמיד מחשבות לבל ידח ממנו נדח, ואף מי שנפגם ח"ו ביום הקדוש, עכ"ז מצד חסדי ה' מתעורר בקרבו בכל יום מחג הסוכות אושפיזא מז' רועים לסייע לנו בסיוע שיש בו ממש לתקן המדה אשר פגמנו בכל השנה. (**ישמח ישראל**)

◆◆◆

הנה ע"י שהאדם מתחזק את עצמו באמונה גדולה יכול לבוא לקדושת כל האושפיזין, וזה כל האזרח בישראל ישבו בסכות,

ישבו מלשון משיבת נפש, כלומר שמשיבים נפשם ומחיים את עצמם ע"י סוכה שהיא בחי' אמונה. (**אזור אליהו**)

◆◆◆

כל השבעה רועים נרמזים בהסוכה שבאים להסוכה וע"ז ממשיכים שמירה לכל השנה כולה ומסייעים לעשות הרצון העליון ומצותיו יתעלה. (**מדבר קדש**)

◆◆◆

יזהר שלא לדבר בסוכה בימי חג הסוכות אלא בדברי תורה כי גדולה קדושתה. (**אור צדיקים**)

◆◆◆

עיקר השפעות חסדים הוא ביום ראשון אושפיזא דאברהם יומא דאזיל עם כולהו יומין כידוע מספרים. (**אמרי נועם**)

◆◆◆

בסכות באושפיזי דיצחק שקלסתר פניו דומה לאברהם שיש בו תערובות ממדת החסד בהגבורות נמתקים הדינים והגבורות ונתגבר אור הרחמים. (**מגן אברהם**)

◆◆◆

יום ג' של סוכות שביום הזה יש התגברות גדול להקדושה לכלות את כל בחינות ההפכים והמנגדים המרומזים בהרי אררט, וכמו שנאמר הרים כדונג נמסו מלפני ה' וגו' וגם כי עיקר הסוכות הוא נגד יעקב ונגד עננא דאהרן, ומצינו בשניהם שנתגברו והכניעו את הכח של ההיפוך כי יעקב אבינו ע"ה נצח את המלאך הידוע, ואהרן הכהן נצחו גם גכן בקטורת. (**תורת אמת**)

◆◆◆

והיום בכחו דמשה רבינו ע"ה באושפיזא דיליד מתעוררת שוב מדתו וכחו לסייע להאיר אור חלק יעקב שיהיה בגילוי האור הקדוש ולראות איזה אוצר יש ביד כל אחד ואחד, ובמה החלפנו אותו, וזהו ביום ההוא לא ייה עוד אור יקרות וקפאון היינו שלא יהיה עוד האור יקרות בבחי' כסוי וקפאון רק יתגלה לעין כל בבחינת גילוי וצמיחה, ועל ידי כן נשוב לפניו בלב שלם אמן. (**ישמח ישראל**)

◆◆◆

והתרוץ הוא דהאמת הו דהשבעה רועים כל א' וא' בקדושה ובטהרה שלו היה ממשיך קדושה וטהרה על ישראל עד שהיו מסוככים בהקדושה, וכל אחד ואחד המשיך היקף ענני כבוד לפי הקדושה וטהרה שלו, אלא להמשיך שיהיו כולם בבת אחת ובשעה אחת היה על ידי אהרן דבצדקתו שהיה אוהב שלום ורודף שלום גרם שיהיו כל השבעה עננים בבת אחת דהיה באפשר שיהיו העננים לעתיד ואהרן המשיך אותם שיהיו בזאת העת ובבת אחת וניחא הכל דהיו בזכות השבעה רועים והיה בזכות אהרן. ולפי הדברים היה נכלל באהרן ענן א' שהיה מצידו וגם מה שהמשיך כל הז' עננים בזאת העת, ומרומז אהרן במילוי אותיות [בזה אל"ף ה"א ר"ש (עי"ש דף ר"ד) נו"ן בגמטריא תשל"ו] מספרו ח' פעמים סוכה [עם ה' כוללים] מרומז למה שאמרתי שהיה בו הצד שלו וגם כל השבעה בבת אחת. (**מדבר קדש**)

◆◆◆

גודל אושפיזא של יוסף כי בזה הסעודה יש יכולת בכח האושפיזא קדישא לתקן כל הפגמים שפגם בברית ולעשות הכנה להבא, כמאמר הכתוב ויוסף הוא השליט ביצרו בזה הוא השליט בכל העולמות ובכל הנבראים והוא המשביר לשון תקוה אשר שברו על ה' אלקיו, הוא המכניס תקוה אמיתית לכל ישראל. (**גדלת מרדכי**)

◆◆◆

דוד הוא הכולל והמקבל קדושתו מכל הרועים וממשיך לישראל ולכך דו"ד מל"ך ישרא"ל מספרו ז"פ סוכה והכוללים שמסכך על הכלל ישראל בקדושתו כל המדות, ומרומז ג"כ דז' פעמים סוכה מספרו תרל"ז, והושענא רבא מספרו ג"כ תרל"ז, מחמת שהוא יומו של דוד, ויהיה במהרה ישועה רבה ולכך נקרא יום זה בשם הושענא רבא. (**מדבר קדש**)

ארבעה מינים

נאמר (משלי ל') שלשה המה מטיבי צעד וארבעה מטיבי לכת, אלו ד' מינין שכל אחד ואחד מישראל הולך ורץ ולוקח לו מהן להלל להקב"ה והם נראים קטנים בעיני אדם וגדולים לפני הקב"ה. (**מד"ר אמור**)

◆◆◆

שמעתי מאאמו"ר ז"ל שאמר בשם אביו שאמר בשם זקנו הקדוש מראפשיץ זצוק"ל זי"ע, דידוע שהד' מינים הם אותיות שם המיוחד, וכל זמן שאנו מחזיקים בידינו את השם הוי"ה יכולים להתפלל להשי"ת עכת"ד. (**צלא דמהימנותא**)

◆◆◆

וע"כ אנו נוטלין ארבעה מינים הללו ונלחמים בהם עם כל המקטריגים והמעיקים שד' מינים האלו הם הכלי זיין שלנו ובהם מוליך ומביא מעלה ומוריד, שכל מקום שיש שם מקטרג ומסטין על ישראל כלם יפלו תחת רגלינו ולא יוכלו קום, ועל כן אנו שמחים בחג הזה בד' מינים הללו ומקלסים להבוית"ש שנתן לנו שכל הזה איך לנער כל רשעי ארץ. (**מנחם ציון**)

◆◆◆

בלולב ומינים ממשיכין דעת מן הנועם העליון איך לשוב בתשובה שזה עיקר הדעת. (**זרע קודש**)

◆◆◆

בשם אמו"ז ז"ל ולקחתם לכך ליקח עצמותינו אל הבוי"ת והיינו כדאי' במדרשים אתרוג דומה ללב לולב לשדרה הדם לעניים ערבה לשפתים וצריך האדם לכוין להטות כל איברים הללו אליו ית', והמצוה שמרמז לזה מסיע ג"כ לאדם כי כל מצוה היא הבטחה שמתקיים לבסוף ע"י שמרמזים שחפצים בזה. (**שפת אמת**)

◆◆◆

במצות לולב ומיניו נתקדשו ונטהרו האברים אשר רומזים לאלו המצות כדאיתא במדרשים לולב נגד השדרה אתרוג לב ערבה שפתיים הדס עינים, וע"ז מבקשים קדשינו במצוותיך שהמצוות מביאין קדושה להאברים. (**שפתי צדיק**)

◆◆◆

אמר הרב הקדוש (ר' זושא מאניפאלי זצ"ל) לתלמידו, אשר לולב ר"ת ו'טהר ל'בנו ל'עבדך ב'אמת. (**אילה שלוחה**)

◆◆◆

לולב בגימטריא חיי"ם, רמז למי שקונה אתרוג עם לולב יפים זוכה לחיי עולם הזה והבא. (**מהרי"ל**)

◆◆◆

בחג הסוכות אנו עושין מעשינו בפרהסיא בלולב ואתרוג בלי שום פחד מחיצונים כי כבר נמתקו הגבורות ואנו יכולים למשוך כל השפעות טובות וחסדים גדולים על כנסת ישראל. (**מאור ושמש**)

◆◆◆

דין הנענוע שהחיוב להוליך ולהביא ולהעלות ולהוריד, והענין לעורר הנפש שתזכור בעת השמחה כי הכל לשם ית' ממעלה ועד מטה וד' רוחות שהכל נכלל בזה. (**חינוך מצוה שכ"ד**)

◆◆◆

ונ"ל כי ד' מינים מרמזים על ישראל כמבואר (ויי"ר שם) ויש מרמזים על הקב"ה בעצמו כידוע ג"כ (שם) ונ"ל להכריע להיות כי הם באים לעצור טללים רעים וכו' (סוכה ל"ז:) ר"ל לנער הקליפות והרשעים והענין כי ע"י שישראל נאגדים אלו עם אלו, ועם ה' ואתם הדבקים ועי"ז האגודה גם האו"ה נאספים בכבלי ברזל מבלי יוכלו יגעו אל משיחו ועמו, והאו"ה בפרוח כמו עשב כי יש להם פר"ח ניצוצות פר"ח עש"ב גמטרי' ס"ם (בחשבון מנצפ"ך) ואנו מנענעים בשמונה מקומות ששה הודו ב' אנו ובכל פעם ל"ו נענועים כמ"ש מג"א עולה ח' פעמים ל"ו רפ"ח להוציא רפ"ח הנ"ל וצדיק כתמר יפרח תמ"ר פר"ח גמטריא כח"ץ ורמזוהו חז"ל שהיו אומרים בשעת נענועים גירא בעיניך שטן, והיינ כח"ץ הנ"ל והוא פלא. (**חתם סופר**)

◆◆◆

מצות לולב מורה על שיש בו ארבעה מינים נגד ארבע אותיות שמו ית' הוי' ומנענע לארבע רוחות העולם ולמעלה ולמטה, כדי להמליכו וליחדו במעלה ובמטה ובארבע רוחות להעריך ולהרביץ קדושתו בעולמו ולהכניע על ידי זה כל הרע והס"א הסובבין בעולם הזה. (**סדורו של שבת**)

הושענא רבא

ענין סמיכות הימים הושענא רבה ושמיני עצרת הושענא רבה הוא היום האחרון של ימי הסוכות, שישראל צועקים בהם בכל יום הושענא והושיעה נא, וכשבא יום האחרון נעשה צעקה גדולה בלב נפשות ישראל קשה עלי פרידתך, ולזה נקרא הושענא רבה מצד אתערותא דלתתא, ושמיני עצרת הוא מצד אתערותא דלעילא, שהשם יתברך אומר קשה עלי פרידתכם, והוא כענין שנאמר (ישעי' סה כד) והיה טרם יקראו ואני אענה, ובשני ימים האלו נכלל כל קדושת החג של כל הימים שעברו, ונעשו התקשרות וחיבור הגמור בינינו ובינו שמו על כל השנה כנ"ל. (**תורת אמת**)

◆◆◆

יום ערבה שיש בו תיקון גם לפושעי ישראל שאין בהם לא טעם ולא ריח מצות. (**מחשבות חרוץ**)

◆◆◆

בשם הרה"ק מראפשיץ זצללה"ה זיעוכי"א שהיה רגיל לומר בכל שנה ושנה קודם ההושענות דהוי"ר, דידוע שהד' מינים הם כנגד אותיות שם המיוחד, וכל זמן שמחזיקים עוד בידו את השי"ת יכולין להתקרב אליו עכלה"ק. (**הרה"ק מראפשיץ זי"ע**)

◆◆◆

יוה"כ היא החתימה, ובהוי"ר ג"כ נחתמים, חותם בתוך חותם, ואז אין חוששים למגע גוי, כי ביום הושענא רבה נוטל הקב"ה התפילות והבקשות וכל הזכיות וכל הטובות שעתידים לבוא ומעלה אותם לשמים ממעל במקום שאין שם שליטה להקטרוג, וזה נקרא חותם בתוך חותם. (**מאורן של ישראל**)

◆◆◆

שמעתי מאבותיי הקדושים זי"ע מה שמקובל איש מפי איש מרבינו הקדוש מלובלין זי"ע בשם רבינו הקדוש הבעש"ט זי"ע מפי אליהו ז"ל שמי שמתפלל כראוי לכוון לבו באלו השלשה ימים, הו"ר שמיני עצרת ושמחת תורה, אז מסוגל להתפלל כל השנה בכונה כראוי. (**שער יששכר**)

◆◆◆

וגם ביום לא יתגרה בשינה כל כך, וילמוד בתורה ויעשה צדקה, שהם שני עמודים אשר כל בית ישראל נכון עליהם בגלות החל הזה, וכתבו גורי האר"י זצ"ל כי מאוד צריך לדקדק במעשיו ביום הזה, ובכן השתונן והכונן ביום זה של הוש"ר לילו כיומו הכן לקראת אלקיך לעובדו בלב שלם בתורה ובמצוות בדקדוק עצום. (**שמחת הרגל**)

◆◆◆

כתב במדרש לולב דומה לשדרה הדס לעין ערבה לשפתים אתרוג ללב וכו', וזה היום גמר מצות ד' מינים וסיומם במצות ערבה, כי יום השביעי בחינת מלכות פה, צריך לתקן הדיבור שיהי' קדוש לה', ולא יעשה דבריו חולין כי אם תוכו רצוף מילי דשמיא. (**ייטב לב**)

◆◆◆

על ג' ימים אלו שהם הושענא רבה שמיני עצרת שמחת תורה, עומד כל העולם. (**מהרא"א הגדול מפרימשלאן זצלה"ה**)

◆◆◆

יום הושענא רבה יום הערבה שמרמז לפה, וכתיב (תהלים פא, יא) הרחב פיך שבעת גאולה וישועה צריכין להרבות בתחנונים להיות נושע תשועת עולמים, וזה החן שיש להבורא ית' גם בדומין לערבה לא טעם ולא ריח רק ע"י הכנעה להתפלל לפניו ית', וכחן של ישראל בפה כמ"ש (מד"ר שמות כא, א) מתגאה בירושתו הקול יעקב שקולן ערב לפניו ית', אמנם העיקר החן על אותן שיש להם טעם וריח, ואעפ"י כן ע"י האגודה ביחד שמכניס עצמו לכלל ישראל ומדבק עצמו בערבה, על ידי שיודע שיותר יכול להיות נושע בתפלה מבכח מעשיו, לכן הניחו חכמים כל המינים ואחזו רק בערבה, וע"ז נאמר (תהלים לו, ז) אדם ובהמה כו' שערומין בדעת ועשוים בכהמה לפני הבורא ית'. (**שפת אמת**)

◆◆◆

בימים הנוראים הקדושים לא בכה (הרה"ק מוה"ר ארי מראהטין זצ"ל) הרבה, אבל בהו"ר מעת התחיל לומר הושענא לא דמו דמעות עיניו, ובשנים האחרונים היה מרבה בבכי תמיד. (**הלולא דרבי**)

◆◆◆

זכיתי לקבל פני קדשו (של הרה"ק מצאנז זצ"ל) בימים האחרונים של חג הסוכות והושענא רבה בתוכם, והוא היה מתפלל בהו"ר תפילת חול, ובכל ברכה מח"י ברכות היה מתפלל בכח גדול עד אין חקר ובבכי גדול, עד שלא היה כמעט אחד מכל הקיבוץ הגדול שלא הורידו דמעות. (**תורת משה נתן**).

◆◆◆

היום הזה הוא גמר ההיקף של ימי החג שהיינו מבקשים ומתפללים בכל יום הושענא, והיום הזה נקרא הושענא רבה, מפני שבא צעקה גדולה בלב להוושע בישועה רבה מאחר שמרגישין החוסר שעדיין לא נושענו, והוא אושפיזא דדוד המלך ע"ה שהיה לו תמיד צעקה גדולה בלבו מפני שנדמה בעיניו תמיד שעדיין הוא עומד בחוץ, וכדאיתא במדרש (ע' מדרש שוח"ט מזמור טז) על הפסוק (תהלים פד, יא) בחרתי הסתופף אברהם בטרקלין יצחק בקיטון ואני בסף. (**פרי צדיק**)

◆◆◆

על ידי משנה תורה שאנו לומדין בהו"ר, בזה אנו מעלים הגבורות לשרשן שיסמיכו ג"כ עם חסדים, והמלכות מתעלה להמוחין ומקבלת השפעות טובות כנסת ישראל. (**מאור ושמש**)

◆◆◆

בליל הושענא רבה ניעורין כל הלילה ואומרים כל ספרי תהלים, מצד שהוא אושפיזא דדוד ע"ה, ודוד היה ניעור ולא היה ישן רק שיתין נשמי, ואמר שירות ותשבחות, לזה אנו מתעוררים מדה שלו. (**מחזה אברהם**)

◆◆◆

והנה הרב בספר טור ברקת שם (סי' תרס"ד) הבריק ברקאי אזהרה שמענו, לעסוק כל הלילה בתורה, ושלא להפסיק בדברים בטלים, שיחת דקלי"ם מאיליהם, ומעלה עשן כי אז יעשן אף וכו', ואם ילמד כל הלילה כדחזי וכנימוס, ינצל מכרת כמ"ש ז"ל והאריך הרב בזה ע"ש באורך, ואשר נגע אלקים בלבו, יראה ורעד יבא בקרבו, ישום או"ר בו כיקוד אש מאימת הדין, וימהר לשוב אל ה', ואת העוס"ק אשר עס"ק בתורה, תהיין חוברות, יראה ואהבה, בהכנעה וגילה ברעדה, וכל הלילה אל יתן דמי לו, ובכללות יכוין, כי הכל לעשות נחת רוח ליוצרו דוקא, לתקן שרש הלימוד במקום עליון, וגמירי הבא ליטהר מסייעין אותו. (**לב דוד**)

◆◆◆

כבר נהגו תפוצות ישראל בליל הושענא רבה להתאסף פמליות פמליות ללמוד בתיקון, ואם בעל נפש אתה תמעט באכילה ושתיה, וכל הלילה אז תקרא ביראה ושמחה רבה, ולא יפסיק בדברים בטלים, דדינא קיימא ולא יתן מקום למקטרג ח"ו. (**שמחת הרגל**)

◆◆◆

הכל הולך אחר החיתום להתפלל תפלתו בזמנה שלימה, ולהיות עינא פקיחא שלא יתמנמנם בקריאת שמע ובעמידה, ויצא שכרו בהפסדו, ואחר תפילה יתן חלק ביום נורא הזה לעסוק בתורה, כי יום קדוש הוא לאדונינו, ואחר אשר ינוח לישן מעט, יתגבר כארי ללמוד ולעשות צדקה כפי כחו, וישים ארחותיו ככל אשר תשיג ידו. (**לב דוד**)

◆◆◆

אמר (הרה"ק ר' מרדכי מלעכאוויטש זצ"ל) ביום הושענא רבה, העולם אומרים מנהג משבר הדין, וכן אני אומר המנהג של הו"ר מנהג נביאים הוא, ומשבר כל הדינים מישראל. (**אור ישרים**)

◆◆◆

ממשיכין ש"ע נהורין בהו"ר שנוטלין ערבי נחל גמטריא ש"ע. (**זרע קודש**)

◆◆◆

בהושענא רבה צריך מאוד לעשות תשובה בעת חביטת הערבה, שבעת ההוא הוא גמר חתימה, וצריך האדם מאד לעשות תשובה לפני הקב"ה, ועל ידי זה הוא בורא בריה חדשה, כידוע כי ערבה גמטריא זר"ע וגמטריה עז"ר, כי צריך לכוון בעת חביטת הערבה להמתיק ה' גבורות ושיעשה כולו חסדים. (**בית אהרן**)

◆◆◆

בעת נטילת ערבה הרומז ליוסף שומר הברית כדאיתא במדרש (ויק"ר ל' י') וערבי נחל זה יוסף, ראוי לשום אל לבו ללכת בדרכיו, ועל כן ערבה עולה זרע לתקן אשר שחת זרע לבטלה ר"ל, ולבקש מאת ה' לקבץ הנדחים וזדונות יהפכו לזכיות. (**ייטב פנים**)

◆◆◆

אמרתי טעם למה נקרא יום זה הושענא רבה, משום שיש ג' זמנים לדון בו בני העולם, בר"ה וביו"כ ויום הזה הו"ר, והנה בר"ה השי"ת דן את העולם בדין גמור, וביוה"כ דן את העולם במדת הרחמים, הבינונים יכולין אז לזכות בדין, אבל בהו"ר השי"ת דן את העולם במדת החסד מדתו של אברהם אבינו ע"ה, ואז יכולין כל בני אדם לזכות בדין, ולכן נקרא הושענא רבה. (**הישר והטוב**)

◆◆◆

לכן נקרא הושענא רבה כי מתעורר רחמים גדולים. (**תפארת שלמה**)

◆◆◆

היום הזה הוא הגמר של התפלות של החג, כדאיתא בגמרא (סוכה מה) אותו היום מקיפין את המזבח ז' ימים, וענין מקיפין את המזבח היינו הבטחון שנתקבלו התפלות, כמו שנאמר (תהלים ד', ו') זבחו זבחי צדק ובטחו אל ה', וברגע האחרונה של היום כשנגמרים כל תפלות ישראל מופיע השמחה בלב כל נפש ישראל, לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלקים את מעשיך, ועל זה יש לרמז בדברי חז"ל (סוכה מח) לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה, שברגע האחרונה בהשלמות החג וכניסת ליל יום טוב האחרון נתרבה השמחה בלב נפשות ישראל כנ"ל. (**תורת אמת**)

שמ"ע ושמח"ת

אמרו בזוהר (ח"א רכ) שעיקר גמר החותם נגמר ביום שמיני עצרת בתפלת מוסף, הגם שהרמ"ע ז"ל (עשרה מאמרות חיקור דין ח"ב פכ"ז) מיאן בזה, ודעתו שטעות סופר הוא בזוהר, קשה לשבש כל ספרי הזוהר שבדינו ואין זה הכרח. **(בני יששכר)**

◆◆◆

ביום השמיני עצרת תהיה לכם דהנה ידוע הגם שבהושענא רבה יוצאין הפתקין, עכ"ז עדיין הם נעצרים עד שמיני עצרת, ועוד נותנים זמן להאדם שישוב בתשובה, ויקבל עליו מלכות עול מלכותו יתברך עול מלכות שמים שלימה, וזהו ביום השמיני עצרת תהיה שיהיה עוד עצרת דהיינו מעצור ועיכוב להגזרין והפתקין, לכם אותיות מלך, שעוד נותנים להאדם זמן עד שמיני עצרת לקבל עליו מלכות שמים, ולשוב בתשובה שלימה לפניו יתברך. **(באר משה)**

◆◆◆

הנה ידוע ג' רגלים הם נגד אברהם יצחק ויעקב, ושמ"ע הוא נגד דוד רגל רביעי, והנה שמ"ע הוא יום נגד נ"א מר"ח אלול ימי הרצון של ישראל, והוא גמר החתימה טובה לישראל, כי דבר מלך שלטון (קהלת ח, ד) ודבר המלך ואשר נחתם בשם המלך אין להשיב (עי' מגילת אסתר ח, ח) וז"ש (בראשית יג, ח) אל נא תהי מריבה וכו', ר"ל ע"י המריבה שביני ובינך יתעכב ח"ו ניצוץ דוד, ואז לא יהיה נ"א היינו יום הנ"א הוא שמיני עצרת, והוא מה שאנו אומרים הושיעה נא הצליחה נא שהוא עיקר הישועה והצלחת ישראל. **(אגרא דכלה)**

◆◆◆

כדי שתשאר בנו השפעת הקדושה והאהבה הנשפע לנו בימי החג גם לימות החול יש צורך ביום ממוצע בין ימי החול לימים המקודשים, שעל ידו יתקשרו אלו באלו ובאמצעותו תהא הקדושה נמשכת לימות החול, ושמיני עצרת הוא הממוצע לעצור השלימות של הימים המקודשים האלו על כל ימות השנה, אמנם אפ"ל עוד דבחו"ל באויר ארץ העמים שבטלה הטהרה ואין הקדושה גדולה כל כך לא סגי בהכי ויש צורך עוד ביום ממוצע נוסף על שמיני עצרת, דע"י יו"ט א' שהוא מדאורייתא לא יתקשרו הימים הנשגבים הללו עם ימי החול הבאים אחריו, כי לפי ערך גודל בחי' הקדושה אשר בו לא יתקשר היטב עם ימות החול ובצאת ממנו לימים פשוטים לא ישאר מהרגשת הקדושה הלזה מאומה לימים הבאים אחריו, ולזה שקדו חכז"ל על טובתינו וקבעו לנו עוד יו"ט שני של גליות, ולאשר שהוא רק מדרבנן ולא אלים קדושתו כמו דאורייתא שפיר יתכן להיותו בחי' ממוצע בין קדושת יו"ט א' שהוא מדאורייתא לימי החול הבאים אחריו, וע"כ ע"י זה היום של שמחת תורה נגילה ונשמחה גם בימי החול להרגיש הרגשת קדושה והשפעת האהבה הנשפע לנו בימי החג, ובאמצעותו והיתה לה "שמחת עולם" דע"י האהבה שנרגיש ביום זה יתקשרו ויתחברו עמו גם ימות החול הבאים אחריו ותהא האהבה שמחת עולם גם בכל ימות השנה. **(דברי יואל)**

◆◆◆

אמרו צדיקים שמיני עצרת היא הקשר והכולל (בל"א איז דער שלוס) מהחג הק', וכענין מעשה אורג שעושים בשפת הבגד שפה כפולה שלא יקרע, כמו כן היא בחינת שמ"ע, ונוכל לזכות בקדושת היום להשאר בכל הקבלות והרצונות טובות שקבלנו עלינו. **(ישמח ישראל)**

◆◆◆

יו"ט של עצרת היא עיקר של כל הימים טובים, ביום השמיני עצרת תהיה לכם, עצרת היא לשון אסיפה (ת"א) כנושי תהיו לכון, היינו החסדים אשר כנסתם וקיצבתם ואספתם עד עתה, תהיו לכון שתוכלו לקבלם ולהחזיקם אצליכם, הנה ביום הכיפורים נמחל כל העונות, ולכן אמר הקב"ה קשה עלי פרידתכם, היינו כי קשה מאד שיהיה ח"ו פירוד, כי הצדיקים צריכין להיות אצלם רק אחדות, אמר הקב"ה עכבו עלי עוד יום אחד הוא יומא דכליל כל יומין (פע"ח שער כ"ח פ"א) והיא בחינת חסד, היינו לעכב החסדים אשר נאספו ונקבצו להמשיך אותם על כל השנה. **(כנסת ישראל)**

◆◆◆

כתיב (שמות כג, יד) שלש רגלים תחוג לי בשנה, ובשמיני עצרת לא כתיב לשון רגל, אכן הוא רגל בפני עצמו שבו נגמרים ומתיחדים כל היחודים מכל הרגלים ומכל השנה, שעם בני ישראל מייחדים יחודים שונים בכל רגל מהשלש רגלים ושמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו להתאסף בו כל היחודים. **(ברכת דוד)**

◆◆◆

כל המועדים בכלל המה לכל ימי השנה, וחג הסוכות הוא המקור של המועדים, וכמאמרם ז"ל (ר"ה ד) שזה גורם שזה אחרון ושמיני עצרת הוא המקור של חג הסוכות, והוא הכלי המחזיק ברכה, כענין מאמר חז"ל (סוף עוקצין) לא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, ולזה נקרא עצרת לשון אוצר, ע' וא' הם ממוצא אחד, וגם המשמעות הוא אחד, כי על ידי שנעשה הגבלות כלי לאצור השפע, על ידי זה נעצור ונקלט השפע בהמקבל להיות מחזיק ברכה, ולטעם זה מברכין בו גשם, הגם שיש מקומות שאין עתה צורך להם, רק מפני שעתה עת פתיחת המקור לקבל הברכה. **(תורת אמת)**

◆◆◆

יום הזה רומז על ימות המשיח, שההקף יהיה שמונה, כדאיתא בגמרא (ערכין י"ח) כינור של מקדש של שבעת נימין היה כו' ושל ימות המשיח שמונה. **(בית יעקב)**

◆◆◆

סוד ביום השמיני וכו' מלך הדר עולם התיקון, ברור מכל רע כולו טוב. **(היכל הברכה פ' ראה בד"ה שלוש, דף ק"ג ע"ב)**

◆◆◆

אין שום מצוות בשמיני עצרת, דהוא מעין לעתיד, ומצות בטילות לעתיד (נדה ס"א) היינו מצות מעשיות, ויהיה הכל רק במחשבה. **(חשבה לטובה)**

◆◆◆

שמיני עצרת כוללת כל שלשה רגלים וכו', וסימנך (דברים טז טז) שלו"ש פעמים בשנ"ה הוא עצמו מספר ביום השמינ"י עצר"ת. **(היכל הברכה)**

◆◆◆

והיית אך שמח, אמרו חז"ל לרבות לילי יו"ט אחרון לשמחה או אינו אלא יו"ט הראשון כשהוא אומר אך חלק ע"ש, הנה אתי הקרא לרבות ליל יו"ט אחרון ולמעט ליל יו"ט הראשון, ויש ליתן טעם לדבר, על פי מה דאיתא ברמ"ע (מאמר חקור דין חלק ב' סוף כ"ז ע"ש) שלשון חג מורה על חוגה ועיגול הסובב על איזה מרכז, כמו שאר ימים טובים שכולם סובבים על נקודת שמיני עצרת, אבל שמיני איהו גופא הנקודה קדושה העליונה מכל הקדושות אפילו מקדושת יוה"כ ולא שייך לקרותו חג, ובעיקר עיקר קדושתו היא היפך של יוה"כ, דיוכ"פ הוא ע"י עינוי נפש וקדושת שמיני ע"י שמחה, וזה נקרא (שיר השירים ז' ז') מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים, כי אהבת השם ע"י עינוי כמו יוכ"כ, למטה ממדרגות אהבת שמיני עצרת שהיא ע"י שמחה, ויום השמיני הוא בעצמו כמו יוכ"כ, לכן שווין בקרבן מוסף כמו יוה"כ, ואפ"ה קדושתו יותר מיה"כ ע"י שמחה חדותא דמלכא עם ישראל, לכן שאר י"ט שקדושתן עומד על איזה דבר מצוה שחיטת קרבן פסח, שתי הלחם בעצרת, שופר בר"ה, עינוי נפש ביוה"כ, ונטילת לולב בחג, ועיקר מצותן אינו אלא ביום, גם שמחתן אינה אלא ביום, אבל קדושת שמיני שאינו אלא ע"י שמחת האדם שמתענג על ה' וחדותו יתברך ואינו עומד על מצוה מיוחדת, ע"כ גם לילה אתרבי לשמחה. (**חתם סופר דרשות**)

◆◆◆

והיית אך שמח הוא לשון הבטחה שתהיה בשמחה, והענין הוא כמו שדרשו (יומא לט) מפסוק (ויקרא יא מד) והתקדשתם והייתם קדושים, אדם מקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, והתקדשתם הוא מצד האדם כמו ושמחתם, והייתם קדושים הוא הבטחה מלמעלה כמו והיית אך שמח, והענין הוא כי אין ביד האדם להוליד השמחה בלבו רק ע"י מעשה המצוה כמו ע"י ד' מינים וע"י מצות סוכה, על זה נאמר ושמחת בחגך, וגם בשבועות ע"י מתן תורה, אבל בשמע"צ אין בו שום בפועל, וגם לא זכר מהעבר כשאר מועדים, רק זהו שורש היו"ט שהשי"ת משפיע השמחה בפנימיות נקודת הלב בלי פעולת האדם, והיינו ע"י שנקלט כל פעולות המצות של ז' ימי החג להיות נאסף עתה בפנימיות נקודת הלב שיתקיים בקביעות, ולכן רמזו בזה על יו"ט אחרון (סוכה מח) מפני שיש בו שמחה לפניו, שע"י השמחה שלפניו מצד פעולות המצות כנ"ל, נתרבה ממילא השמחה בלב ביו"ט האחרון מלעילא, ולכן נקרא שם היום עצרת כנישו דחדוה, מפני שנקלט השמחה בפנימיות הלב להתקיים על כל ימי השנה. (**פרי צדיק**)

◆◆◆

מצות שמחה הוא מה שנאמר והיית אך שמח שנדרש (סוכה מ"ח) על שמיני עצרת, שאז אין שום מצוה, רק קביעות השמחה שיהיה לו הויה לעלמי עד (וכו') ששמחין בלא שום מצוה רק בדברי תורה, כמו שנאמר (תהלים יט ט) פיקודי ה' ישרים משמחי לב. (**פרי צדיק**)

◆◆◆

כדי שיהיה נשאר בנו שמחת התאחדות הזה גם אחר עבור ימי הסוכה, ניתן לנו יום שמיני עצרת, להרבות השמחה גם על כל השנה, ועל זה רמזו ז"ל מפסוק והיית אך שמח, לרבות לילי יו"ט האחרון לשמחה, וכדאיתא על זה במדרש (עי' ב"ר פס"א ד') תוספתו של הקדוש ברוך הוא מרובה על העיקר, ובוודאי שגם העיקר של השם יתברך הוא בלי גבול, רק שענין תוספתו הוא לרבוי ענין גם לזמנים אחרים. (**תורת אמת**)

◆◆◆

שמעתי מפ"ק זקיני מו"ר ז"ל בשם רבו הרבי ר' בונם ז"ל שהזהיר להחסידים ביום שמ"ע יתפללו הכל בציבור, בזה יתוקנו כל התפלות יחידים אשר התפללו בכל השנה. (**שפתי צדיק**)

◆◆◆

בשמיני עצרת בתפלת שחרית ומוסף ידבק גופו ונפשו מאוד בדביקת הבורא ברוך הוא, כי אז הוא ג"כ עת רצון גדול על כל השנה. (**אור עינים**)

◆◆◆

צריך לכוין בהתפלה מאד, כי בסוכות יש סיוע מסוכה ולולב משא"כ בשמיני עצרת, והוא העולה על כל הימים שמר"ח אלול עד עכשיו שהולכין מדרגא לדרגא. (**מראה יחזקאל**)

◆◆◆

ידוע מצדיקים אשר שמיני עצרת הוא עת מוכשר להמשיך גשמיות ופרנסה לישראל. (**אמרי נועם**)

◆◆◆

נהירנא כד הוינא טליא, שמעתי שאמר אדוני אבי הגה"ק זלה"ה בשם הרה"ק מוה"ר נפתלי מראפשיץ וכל הענין איני זוכר רק זאת מה שאני זוכר, שאמר על הפסוק (בראשית כד, יד) והטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם לגמלך אשקה, דידוע מספרים הקדושים דמראש השנה עד שמיני עצרת העיקר לבקש רק על רוחניות לבד ולא עסקי עולם הזה, ובשמיני עצרת שהוא בחינת שאל מה דבעי, מותר לבקש אז על ענין עוה"ז, שהשי"ת ישפיע לנו בריאות ופרנסה טובה, והנה מבואר בשם האר"י ז"ל דבשמ"ע מאיר שם כ"ד עיינין, וזהו והטי נא כדך ואשתה, ואמרה לא לבד שתשפיע לתלמידי חכמים יהי' כל טוב. (**דברי יחזקאל**)

◆◆◆

בשמיני עצרת נמשך בחי' שמחה בתורה על כל השנה, דהנה עסק התורה אין צריך להיות בקרירות, כי אם ללמוד בשמחה ותענוג (בלשון אשכנז קוועל) כמארז"ל (שבת ל' ע"ב) וכן לדבר הלכה, וכתיב (תהלים יט ט) פקודי ה' ישרים משמחי לב, ושמחה זו בתורה נמשך בשמיני עצרת, ולכן נקרא שמחת תורה. (**מגן אבות**)

◆◆◆

ענין שמחת תורה שהשמחה של כל השנה בתורה ומצות נכלל ביום אחד, שהוא כללות כל השנה. (**לקוטי תורה**)

◆◆◆

מבואר ג"כ בספרים הקדושים דהאדם אם משמח עצמו בשמחת תורה, אזי מוריש זה התורה לבני בנים עד סוף כל הדורות. (**הישר והטוב**)

◆◆◆

לכאורה למה נקרא שמחת תורה, ומה גם (זוהר ח"ג ע"ג) שהקב"ה ואורייתא וישראל חד (וכו'), ונראה על פי משל, כי עינינו רואות כשר יזכה איש פשוט שפל ערך להיות על שמחת צדיק מפורסם כשושנה נשואין לבנו או בתו, והיה לו ככמה

יגיעות לכתת רגליו ממרחק רב, וכאשר יזכה להיות שמה על שמחתו, אז משמח את עצמו מאוד מאוד, ומפזז ומכרכר בכל עוז ומרקד בכל כוחו, וכאשר שואלין אותו לשמחה זו מה זו עושה, ישיב על מה לא אשמח שאיש פשוט כמוני שפל ערך זכה להיות על שמחת בת מלך מלכי רבנן, אשר כמה אלפים אנשים גדולים חורי ארץ באו לכאן ממרחק בהוצאת מרובים, ואנכי עני ואביון שפל ונבזה זיכני השי"ת להיות ג"כ עמהם על שמחה זו, והנמשל מובן, ולכן אילו היה נקרא שמחת ישראל, הרוצה לשמוח היה צריך להיות בבחינת ישראל, לקיים תורה ומצות כראוי, משא"כ כשנקרא שמחת תורה, והוא שמחת ה' כי כל התורה שמותיו של הקב"ה (זוהר ח"ב קכ"ד) וקב"ה ואורייתא וישראל (בחי' ישראל) חד ותורה נקרא בזוהר הקדוש ברתא דמלכא, לזה כל איש כקטן כגדול אפילו השפל ערך צריך לשמוח בשמחתה, וגם עוד יותר כמשל הנ"ל ולזה ראינו מפשוטי עם בני ישראל ששמחים עוד יותר ויותר. **(בית יעקב)**

◆◆◆

שמחת תורה היא הכנה לכל השנה להיות קבוע בתורה כמשאחז"ל על שלא ברכו על תורה תחלה, ולכן בתחלת השנה יש שמחת תורה שיתבונן האדם גדולת התורה שהם דברי אלקים חיים, וע"י התשוקה והשמחה להתדבק בתורה, נשאר אח"כ דבקות מעסק התורה כמ"ש במדרש וזאת הברכה יש ברכת התורה לפניה ולאחריה וכן אף אנשים סוחרים שבכל השנה אין עוסקים תמיד בתורה, מ"מ ע"י השמחה בתחלת השנה שקובע בלבו ונקשה לו לפרוש מדברי תורה, מועיל לו שלא ישכח לגמרי אף שעוסק בדברים אחרים, וכתיב (דברים לג יח) שמח זבולן בצאתך, ונקשה כי למה ישמח בחלק זה, שהוא עצה שע"י השמחה קודם שיצא לסחורה ע"י זה יהי' נשמר בצאתו, ולכן יש שמחת תורה בתחילת השנה. **(שפת אמת)**

◆◆◆

השמחת ההקפות, לפי שהוא שמחה דספר תורה עצמה, גבוה הוא הרבה גם מבחינת שמחת בית השואבה. **(סידורי הרב)**

◆◆◆

אחז"ל יומא (פג) מי שאוחזו בולמוס הוא הס"מ שמבלה הכל, כי בולמוס אותיות ס"מ, מאכילין אותו הקל הקל הוא קולות שמזמרין בשעת הקפות שע"ז מבטלין אותו. **(עטרת ישועה)**

◆◆◆

ע"י ההקפות ביום שמ"ע ועושין שמחת תורה, ע"ז מבטלין גיהנם של א"ש ושל"ג, כי שמ"ע הוא ביום כ"ב ושמחים עם התורה, שכן תור"ה עם כ"ב עולה א"ש של"ג. **(עטרת ישועה)**

◆◆◆

ארבעה מינים שבלולב הם כנגד ד' אותיות הוי"ה, בניקוד קמץ, ושם זה הוא שם של חסד רק שאין להחסד התפשטות, וזהו סוד וקמץ הכהן (ויקרא ח' יב) וחג שמיני עצרת הוא נגד ד' אותיות השם הק' הוי"ה בנקודת פתח, היינו שבחג הזה יש להחסד התפשטות בכל האורות העליונים ובכל העולמות העליונים ובכל כוחות עליונים ותחתונים, וכל זה על ידי שאנו עושין הקפות ומשמחין בשמחת תורה. **(אוהב ישראל)**

◆◆◆

ודוד מפזז וכרכר לפני ארון ברית ד' (שמואל ב ו' טז) ומיכל שחקה, ע"כ לא היה לו בנים, נמצא ע"י הקפות שמרקדים עם התורה יכולין להמשיך בנים וגם רפואה, כי הקפ"ה עם בני"ם עולה רפוא"ה. **(עטרת ישועה)**

◆◆◆

היסוד העבודה היה אומר לאברכים להקפיד להקיף הקפה שישית עם הספר תורה בשמחת תורה, ואם לא היה בידם ס"ת בזמן ההקפה, יקחו לידם ס"ת אחר הקפת הציבור, ויקפו בזה הקפה ששית שזו תיקון לפגמי שמירת הברית. **(אבקת רוכלים)**

◆◆◆

מה שמרקדין ומשמחין כל כך בשמח"ת, נודע מה שאמר בזה הרה"ק מוה"ר יצחק אייזיק מקאלוב זצ"ל להסביר על פי משל לאחד שבא לבית מלון וצוה לתת לו מכל טוב מאכלים טובים וחדרים נאים ביותר, ככה עשה לא יום אחד ולא יומים, עד שבא בעל הבית אצלו עם חשבון גדול שישלם, אמר אין לי לשלם, וא"ל הבעה"ב אם כן אמסור אותך לממשלה, שיתנהו אל בית הסוהר, א"ל ומה יהי' לך מזה הלא לא תרויח בזה כלום, אך כיון שאין לי לשלם ארקוד לפניך ריקודים נאים מה שאני יכול, ועל ידי זה יתרבו הבאים כאן ותרויח ע"ז ממון הרבה כפי התשלומין המגיע לך, וכן הוא בשלנו שבכל הימים נוראים אנו מבקשין בני חיי ומזוני, ומבטיחין להקב"ה להטיב מעשינו, ובהגיע יום שמח"ת ואין לנו מה לשלם, רוקדין לפניו ית' בשמחת תורתו, ומכניסין בזה הרהורי תשובה בלבות בני ישראל, ועל ידי זה יתרבה מצות ומעשים טובים עכדה"ק. **(אגרא דצבי)**

◆◆◆

ואמרתי כבר דבדברי חכז"ל מצינו רקידה משמש בשני פנים, הא' הוא לשון רקידה ושמחה של מצוה וכמ"ש כיצד מרקדין לפני הכלה, ותו מצינו במלאכת שבת דאחד מן הל"ט מלאכות נקרא מרקד ולא לחנם קראו חכז"ל לשני דברים הללו בלשון אחד, דהנה תכלית מלאכת ההרקדה הרי הוא לברר את האוכל מתוך הפסולת וכמו"כ תכלית הרקידה בשמחה של מצוה הוא שיבררו את עצמן היטב (מ'זאל זיך גיט דורכזיפן) ולזרוק ולרחק מתוך עצמו את הפסולת והרע וישאר אך האוכל והטוב, ועל כן הוא נקרא ג"כ בשם רקידה, וצריך לכוון לזה בשעת הרקידה שיוברר האוכל מתוך הפסולת וישאר אך טוב, וידוע מה דאיתא בזוה"ק במקום א' (בפ' ויחי) דעל החטא הידוע רח"ל לא מהני תשובה ולית לך חובא בעלמא דלא אית לי' תשובה בר מהאי, וטעמא דמילתא כבר מבואר בספה"ק מפני שהתשובה צריכה להיות באותו אבר שחטאו בו כדי לתקן אבר הפגם בסיבת החטא, וכמ"ש ר"ל והחטא הזה רח"ל הוא ע"י כח כל האיברים ונעשו כולם פגומים ח"ו, וע"כ קשה התשובה בזה, ובדברי חיים (נח) כתב דמסנ"פ באמת להשי"ת מהני והוי תיקון גם לזה, ולפי"ז יתכן דריקוד של מצוה שהוא ג"כ עם כל הגוף וכל האיברים יחד ג"כ הוי תיקון אף לחטא הזה. **(דברי יואל)**

◆◆◆

ענין של שמחת תורה שישראל שמחים בהתוה"ק ומרקדים בהתורה, והריקוד הוא בחינת בירורין בירור אוכל מתוך הפסולת בבחינת כיצד מרקדין, שלא ירקד מחמת מנהג העולם בהבלים ושטותים ושמחת הוללות, רק הריקודים יהיו לשם

בירורין אוכל מתוך הפסולת, ועל ידי זה נעשה כל המשכות והשפעות החסדים, אל אל"ף למ"ד במילואו גימטריא הק"ף שעל ידי ההקפות נמשכים כל החסדים משם א"ל. **(ברכת דוד)**

◆◆◆

אדוני אבי ז"ל היה אומר בשם אא"ז ז"ל בזה"ל, מה הם הריקודין איני יכול להגיד לכם אבל זאת אני אומר, שכל תפלות שאין להם עליה בכל השנה, ביום זה אנו מעלים אותם על ידי הריקודים. **(מקרא קודש)**

◆◆◆

א"י נפשי חולת אהבתך אנא א"ל נא רפא נא לה וכו', דלכאורה יל"ד למה כפל לומר תיבת "נא" פעמים ושלש ולכאורה הוא יתור לשון ללא צורך וצ"ב הכוונה, ואפ"ל עפ"י המבואר בספרן של צדיקים דע"י כח השמחה של מצוה ששמחים בשמע"צ ובשמח"ת יתעלו ויתוקנו כל התפלות שהתפללו בימים הנוראים שעברו עלינו, ול"א נפשי חולת אהבתך, דהנה אם ח"ו אין תפלות ישראל מתקבלות ברצון זהו המחלת לב היותר גדולה, וז"ש נפשי חולת אהבתך דמי יודע האם זכינו בכל אלה הימים הקדושים להתפלל תפלות אמיתיות שיהיו ראוים להתקבל ברחמים וברצון לפני כסא כבודו יתברך, ולזה בקשתינו שע"י כח השמחה של מצוה שאנו שמחים עתה בשמחת תורה יהי' תקנה לכל אותם התפלות, וזהו שאנו מבקשים אנ"א א"ל נ"א רפא נ"א לה, ונא יתפרש מל' תפלה ובקשה כאמרם ז"ל אין נא אלא בקשה להבוי"ת שעתה בשמחת תורה יהי' רפואה ותקנה לכל התפילות והבקשות הרמוזות בתיבת נ"א שהתפללו בימים המקודשים שכולם יעלו לרצון ויתקבלו לפני ה'. **(דברי יואל)**

◆◆◆

ביום השמיני עצרת תהיה לכם (במדבר כט לה) על דרך צחות כי כשמלך עושה שמחה של נשואין וכדומה, מוציא האסורים לחפשי ולחירות וצריך לאסוף אותן הביתה, והנה בשמיני עצרת זמן שמחת תורה כחתן יוצא מחפתו כביכול כידוע ליודעי חן מכוונת ברכת גשם, אז מוציא הניצוצות הק' ונשמות דאזלין ערטילאין לחפשי וחירות וצריך לאסף אותן הביתה, וז"ש וביום השמיני עצרת לשון כנישו ואסיפה כתרגומו תהיה לכם, והבן. **(ייטב לב)**

◆◆◆

שמענו מאבותינו זצ"ל בשם הגה"צ מהר"ם מקאסוב זצ"ל שאמר להחסידים בשעת שמחת ריקודין וזה לשונו רמסו הקליפות. **(עטרת ישועה)**

◆◆◆

אנו מכין כף אל כף בשמחת תורה, ועל ידי זה ננצל מן הכף הקלע. **(עטרת ישועה בד"ה בפ', דף ע"א ע"ב)**

◆◆◆

אדמו"ר זצוק"ל אמר שהשם הקפות הוא מלבד מה שמורה על פעולת ההקפה, מורה ג"כ על משמעות ההלוואה, על דרך שאיתא (אבות ג' טז) החנוני מקיף, כי השי"ת מלוה לאדם על השעה הזאת אור התורה, שמשה רבינו ע"ה התענה על זה ארבעים יום וארבעים לילה, ועלינו לשלם הלואה זו מעט מעט בכל השנה. **(אמרי פנחס)**

◆◆◆

אדמו"ר זצוק"ל היה לובש את הקאפעטע הלבן עם החגורה והמצנפת הלבנה אל ההקפות כמו שהיה לובש ביום הכפורים ובליל פסח, ואמר כי ביוה"כ אנחנו מתאמצים להתעלות ולהשתוות להמלאכים שנוכל לעמוד עמהם מעורבב ביחד, וע"כ אנו לובשים לבנים כמו המלאכים, ובעת ההקפות בא השי"ת וכל פמליא דיליה לעולם הזה לשמוע ההקפות עם הזמירות והריקודין של ישראל, כמו שבאים בליל פסח לעולם הזה לשמוע ההגדה כדאיתא בזוה"ק (ח"ב מ') וע"כ אנו לובשים לבנים בליל פסח להשתוות אל המלאכים שבאים בבתנו, וכן גם בהקפות שיך טעם זה. **(אמרי פנחס)**

◆◆◆

אדמו"ר זצוק"ל אמר שבכל הקפות מקיפים עם ישראל ג"כ מלאכי מעלה, השלוחים המביאים ההשפעה דקדושה לעולם הזה, ולכל מין שפע יש מין המשפיעים חסד להקפה א' מלאכים המשפיעים שמירה להקפה ב', מלאכים המשפיעים רחמים להקפה ג', מלאכים המשפיעים כח הניצוח להקפה ד', מלאכים המשפיעים הן להקפה ה', מלאכים המשפיעים כח התולדה להקפה ו', מלאכים המשפיעים עושר וכבוד להקפה ז'. **(אמרי פנחס)**

◆◆◆

מקובל לנו מהקדושים זי"ע אשר בליל שמח"ת באים הנשמות מגן עדן לראות הקפות ושמחת התורה אצל בניהם. **(עטרת ישועה)**

אסרו חג

אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ כתב הרמב"ן בבוא לאדם התעוררות אהבת השי"ת, יראה לעשות תיכף איזה מצוה, וע"י זה יעשה כלי לאהבה, וזהו עד שתחפץ שתעשה לאהבה חפץ וכלי, וכן בנפול עליו יראה רוממות וכיוצא, ע"ש בדבריו, דהענין הוא דהיראה ואהבה הבאים מהשי"ת אם אין להם כלי להתצמצם בתוכם אינם נשארים בקיום, מה שאין כן כשעושה להם כלי נשארים בקיום, ועיין בספר קדושת לוי דמשום הכי נקרא חג השבועות חג העצרת, דגדלות היראה ואהבה הבא לישראל במתן תורה מצטרך לכלי שישראל הדבר בקיום, כמו הכלי שעוצר את מה שבתוכו, וכן בשעת מתן תורה נתן להם מצוה הגבל את ההר, לא תגע בו יד וגו' ומצות פרישה, ועל ידי זה נעשה בחינת כלי ליראה ואהבה שהשיגו ע"ש, והוא הנרצה אחר כל מועד יום אסרו חג, לעשות איסור וקישור להאור הנשפע לישראל בחג, על כן "אסרו" בגימטריא או"ר כל"י. **(אגרא דפרקא)**

◆◆◆

אחר היום טוב שהוא החול ישאר בהם קצת הארה של יו"ט אל החול, כי הארה הנמשכת להם ביו"ט היא קטנה ומיעוט, גם ביו"ט היו קצתן עומדים במקום החול, ויש יכולת אפילו אחר יום טוב בחול ממש להשאיר קצת הארה של יום טוב אל החול, וזהו אסור חג. **(פרי עץ חיים)**

פנימי תשפ"ו בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור הגה"צ רבי מנחם מאיר וויסמאנדל שליט"א

אבד"ק נייטרא מאנסי

בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בקרית יואל יע"א

יום ד' דחוה"מ סוכות תשפ"ג לפ"ק

יכיל בקרבו הנושאים דלהלן:

אודות תענית ביוהכ"פ בתקופת הקאווי"ד וסכנת התייבשות ◆ דעת הגר"ח מבריסק להקל בתעניות ◆ דעת הפוסקים בתענית יוהכ"פ לגבי מעוברת ודעת המנחת יצחק ודעת מרן החת"ס להקל ◆ דעת מרן הברך משה להקל במעוברת לגבי תשעה באב ◆ שיטת הבני אשכנז להחמיר מאוד בתעניות ועובדא מהחלקת יעקב ◆ בענין חולי נפשות לגבי תענית יהכ"פ ◆ דעת הברכ"י שחולה נפש הוי חולה שיש בו סכנה ◆ בענין להכניס צינור בהגוף בכדי להקל את התענית ◆ דו"ד בא' שסיכך בהיפוך כוונה ושכח לנענע אח"כ ונזכר ביו"ט ◆ בהל' שחיטה חזינן חשש שמא איתשיל ◆ דעת השו"ע הרב כשכיון לצל ולצניעותא שהסוכה פסולה ◆ דעת הר"ן לגבי היפוך כוונה ◆ דעת הפוסקים שאין עושין צות חבילות חבילות הוא מדין מצות צריכות כוונה ◆ כמה עצות בהשאלה הנזכרת והנראה ביותר הוא לנענע ע"י גוי ◆ דו"ד אי תיקון הסוכה ביו"ט הוי כתיקון מנא ◆ דעת השו"ע שלפתוח את הגג לא נקרא תיקון ◆ דעת הפוסקים שמותר לסכך תחת השלאק ◆ מרן רביה"ק זי"ע ישב תחת השלאק בעת ירידת גשמים אבל לא אכל שם ◆ ד' הצל"ח בדורש לציון שאפשר לישב תחת העננים ◆ קו' האחרונים איך אכלו קדשים בעזרה והאם היו יכולין לבנות שם סוכה ◆ הכהנים היו יכולין לאכול פחות מכביצה ולקיים מצות אכילת קדשים בלי סוכה ◆ ד' הפנים יפות שמיישב הסתירה בהמדרשות אי הכהנים היו חייבין בסוכה ודעתו שהיו פטורין מדין עוסק במצוה ◆ האריז"ל איחר להתפלל מחמת חיוב של ביומו תתן שכרו ◆ דו"ד אי עוסק מצוה נקרא בר חיובא ויכולין לצאת חובת מצוה על ידו ◆ ד' הישועות יעקב בפרוטה דר' יוסף ◆ מנהג החסידים לא לצאת מהסוכה אפי' בירידת גשמים ◆ ד' העונג יו"ט שלשב בסוכה בעת ירידת גשמים הוי איסור מדין מוקצה ◆ ד' הסמ"ג בשיעור משתסרח המקפה ◆ דו"ד בכוונת הגוי לסכך אי הוי כוונתו לצל ◆ ד' הפוסקים בענין היפוך כוונה ◆ עצת הגר"א ז"ל לנקוט כדעת התוס' שיש לעשות כוונה הפכית בנטילת לולב ◆ דו"ד אי מהני היפוך כוונה במצות דרבנן ◆ ד' המהרצ"ה מליסקא שמתנגד אינו יכול לכוין סברא ישרה ◆ דו"ד אי שמן זית הוי כדבר חריף לגבי דין כבוש ◆ שיטת החת"ס שיש דין כבוש בד' מינים ומקור דבריו.

רבינו שליט"א קדמו בברכה וידידות, וגם את בנו שנתלווה אתו הר"ר מרדכי שליט"א מראשי מערכת שחיטת הגסות שע"י קהלתינו הק' באייאוע.

אב"ד נייטרא מאנסי: וואס מאכט דער רבי?

רבינו: ברוך ה', געלויבט השי"ת, כ'האב געהאט אביסל שווערקייטן נאך ראש השנה, כ'האב געהאט אביסל 'בבוד'... (לשון נופל על לשון 'מחלת הקאוויד'....)

אב"ד נייטרא מאנסי: יא, כ'האב געהערט. אוך ס'איז שווער געווען?

רבינו: ניין ברוך ה', כ'האב דאך שוין טועם געווען אמאל, ווייס איך דאך, ס'איז געווען יעצט אויף א לייכטן אופן. יום כיפור האב איך געקענט דאוונענען געהעריג. א דרשה האב איך נישט געזאגט שבת שובה.

אב"ד נייטרא מאנסי: דער רבי האט געפאסט?

רבינו: יא, געפאסט יא, ברוך ה'. איך בין געווען אין שטאט אויף יום הקדוש (בקרב קהלתינו הק' בוויליאמסבורג יצ"ו), און די רביצין איז געווען דא (בקריית יואל), זי האט אויך געהאט קאוויד, און זי האט אויך געפאסט, אבער זי האט נישט געטארט פאסטן.

אב"ד נייטרא מאנסי: דיהיידרעשאן (התייבשות)... דאס איז דאך דער פראבלעם, ס'איז געפערליך....

די בריסקער זענען דאך אינגאנצן מקיל, רבי חיים בריסקער פלעגט צו פסק'ענען אז ווער ס'איז שוין חולה דער דארף נישט קיין שיעורים, די שיעורים איז נאר מ'זאל נישט ווערן קיין חולה שיש בו סכנה, אבער אז מ'איז שוין א חולה קען מען עסן געהעריג.

רבינו: אבער די וועלט האט נישט אנגענומען אזעלכע קולות.[1]

אב"ד נייטרא מאנסי: די קשיא איז נאר פארוואס זאל איך נישט זאגן אז דאס הייסט כל צרכי חולה שיש בו סכנה, פארוואס אין הלכות שבת איז אנגענומען אז מ'מעג מאכן פאר א חולה אפילו זאכן וואס זענען נישט פאר א רפואה, כל צרכי חולה שיש בו סכנה, און פארוואס ביי יום כיפור זאל איך נישט זאגן אז ס'גייט אריין על כל פנים אינעם כלל פון כל צרכי חולה.

איך האב געזאגט בפשטות אז כל צרכי חולה שיש בו סכנה איז נאר אויף א חולה בהול, דער חילוק צווישן א חולה בהול און א חולה שאינו בהול אז דאך דער רדב"ז (ח"ב סי' רע"ט), ער מאכט שוין א חילוק צווישן א חולה בהול און א חולה שאינו בהול.

רבינו: ווי אזוי פסק'נט מען פאר א קימפעטארן פון עשרת ימי תשובה, נישט ערב יום כיפור, לגבי פאסטן יום הקדוש אין די ז' ימים פון די לידה? עם מאכט זיך אזעלכע שאלות מיט די קימפעטארן'ס.

אב"ד נייטרא מאנסי: דאס איז דאך מעשים בכל יום, כ'בין מקיל אזוי ווי דער זיידע ז"ל (הגאון בעל שו"ת מנחת יצחק ז"ל גאב"ד ירושלים ת"ו) האט מקיל געווען אין די ז' ימים אויך, אויף שיעורים פארשטייט זיך.

אין שולחן ערוך (סי' תרי"ז סעי' ד) שטייט אז פון דריי ביז זיבן אז מ'איז מחמיר, און אויף דעם זענען אויך דא מקילים.[2]

אין ארץ ישראל איז געווען איינער פון גדולי הפוסקים וואס האט מקיל געווען אויף יעדע מעוברת זאל נישט פאסטן יום הקדוש, נאר עסן מיט שיעורים.

רבינו: יום הקדוש האט מען נישט געהערט מ'זאלן מקיל זיין סתם אזוי ביי א מעוברת.

דער טאטע ז"ל האט מקיל געווען אויף תשעה באב, פאר יעדע מעוברת.

אב"ד נייטרא מאנסי: אויף תשעה באב איז דאך פשוט.

רבינו: ס'איז נישט אזוי פשוט, אין שולחן ערוך שטייט נישט אזוי.

אב"ד נייטרא מאנסי: מ'זעהט שוין דער מהרש"ם אין דעת תורה (סי' תק"נ סק"א) האט מקיל געווען.

---

1 בשו"ע (סי' תרי"ח סעי' ז) פסק המח' דמאכילין את החולה פחות מכשיעור, עפ"י הראשונים המובאים בב"י דאף דפחות משיעור ג"כ אסור מה"ת, אולם זהו להקל עליו מכרת ומלקות דליכא בפחות משיעור, והם למדו דין זה מהגמ' בכריתות (י"ג) דאיתא כן לגבי מעוברת דמותר לה לאכול שיעורים, והם כתבו דה"ה לחולה.

ומפורסם שהגר"ח הלוי מבריסק זצ"ל היה מורה ובא בכל חולה שיש בו סכנה שיאכילו אותו כרגיל כל צרכו ולא בשיעורים, ובחי' הגרי"ז (הל' שביתת העשור בסו"ד) ביאר דמה דאיתא בשו"ע שמאכילין בשיעורים, איירי בחולה שעדיין אין בו סכנה, אלא שהרופא אומר שאם לא יאכילו אותו אז יסתכן, ונמצא שכל הסכנה היא רק מחמת מניעת האכילה בלבד, ובזה כיון שניתן למנוע את הסכנה באכילת שיעורים לחוד, אסור להאכילו שיעור שלם, אבל בחולה שהוא כבר במצב של סכנה, כל מה שמועיל יותר לקרב רפואת החולה הכל בכלל פיקוח נפש, ושם כתב דדבריו מיוסדים עפ"י המ"מ (פ"ב דשבת) דחולה שיש בו סכנה עושים לו כל צרכיו בשבת ואף בדברים שאין בהם משום סכנה, ובעיקר דברי המ"מ כבר האריכו האחרונים (עי' ביאוה"ל סי' שכ"ח סעי' ד' ועוד), ובנצי"ב בהעמק שאלה (שאילתא קס"ו אות י"ז) כתב דמהא דהרי"ף והרמב"ם השמיטו דין זה משמע דדעתם דבחולה ליכא הדין של פחות מכשיעור.

אולם המנהג אצל הרבנים והמורים להחמיר בזה, עי' שו"ת חשב האפוד (ח"א סי' ע"א) וכן מבואר מדברי הבנין ציון (סי' ל"ד, ומובא בביאוה"ל סי' תרי"ח ד"ה ואם), ובשו"ת להורות נתן (ח"ה סי' כ"ה), וכן הוראות הרבנים.

2 דאף דהמחבר כתב בשו"ע דמשלשה עד שבעה רק אם אמרה צריכה אני מאכילין אותה, מ"מ כתבו הרבה אחרונים דה"ה דאפילו בסתמא כשלא אמרה כלום, דאל"כ סותר המחבר את עצמו במ"ש בהל' שבת (סי' ש"ל סעי' ד), וז"ל: כל שלשה ימים הראשונים אפילו אמרה אינה צריכה מחללין עליה את השבת, משלשה ועד ז', אמרה אינה צריכה, אין מחללין, מכאן ואילך אפילו אמרה. עכ"ח שגם בסתמא מאכילין אותה, וכן הוא במרפא לנפש (או"ח ח"ד סי' ע"א) ועיי"ש שכן הורה רבינו ז"ל בעל דברי יואל דמג' עד ז' מאכילין אותה אף בסתמא שלא אמרה כלום.

א׳ הנוכחים: ס׳איז לעצטנס ארויס געקומען א ספר שאלות ותשובות פון רבי עקיבא יוסף שלעזינגער (הגה״צ בעל לב העברי ז״ל), דארט ברענגט ער בשם דעם חתם סופר אזוי. **רבינו:** יא, זיין טאטע (הגה״צ רבי יהואל ז״ל) איז דאך געווען א תלמיד פון חתם סופר, און זיין שווער רבי הלל קאלאמייער איז אויך געווען א תלמיד פון חתם סופר, ברענגט ער דארט – כ׳האב עס לעצטנס געזעהן – אז דער חתם סופר האט געהאלטן אז נשים זאלן נישט פאסטן אלע תעניתים, חוץ פון תשעה באב מיט יום כיפור, און א מעוברת זאל אפילו תשעה באב אויך נישט פאסטן.

אב״ד נייטרא מאנסי: ס׳איז א חידוש.

א׳ הנוכחים: הרב וואזנער (כ״ק הגאון הגדול בעל שבט הלוי ז״ל) פלעגט יא מחמיר צו זיין אז מ׳זאל אנפאנגען צו פאסטן וכדו׳, אבער וועז מ׳האט אים געווייזן דעם רבי עקיבא יוסף (שיצא אז לאור מכתב יד), האט ער געזאגט כ׳האב נישט געוואוסט פון דעם.

רבינו: בקיצור אזוי האט מען אנגענומען אלץ דעם פסק, זעהט אוים אז דאס קומט פונעם חתם סופר. ס׳קען זיין אז מיין טאטע האט דאס אויך גענומען פון חתם סופר, עס קען זיין, כ׳האב אים נישט געפרעגט קיינמאל.

אב״ד נייטרא מאנסי: מיין שווער׳ס שווער דער חלקת יעקב,[3] זיין עלטסטער איידעם איז געווען ר׳ אלחנן צבי הערץ, א חשוב׳ער איד, אלע קינדער און אייניקלעך זענען געווען ראשי ישיבה און תלמידי חכמים, ער האט געוואוינט אין צירך, און זיי האבן געוואוינט אין לוצערן, ער איז געווען פון די יעקישע קהילה, ס׳איז געווען שבעה עשר בתמוז, ביי די יעקעס האט מען דאך זייער מחמיר געווען צו פאסטן, איז ער אהיים געקומען נאך די חתונה, און ער האט געפרעגט דעם טאטן צי זי קען עסן? זאגט ער אים, יעצט קומסטו צו מיר? יעצט גיי צו די יעקעס... זיי האבן דאך זייער מחמיר געווען מיט תעניתים.

א׳ הנוכחים: הייסט דאס אז דער מנחת יצחק האט מתיר געווען יום הקדוש?

רבינו: ער שרייבט אזוי ביי מינקת.

אב״ד נייטרא מאנסי: ער רעדט פון מינקת, דער זיידע דער מנחת יצחק האט נאר מתיר געווען ביי מינקת...

---

3 חותנו ה״ה הרב החסיד ר׳ בעריש וויים ז״ל ראה״ק דקהילתינו הק׳ במאנטשעסטער בנו יחידו של כ״ק האאמו״ר הגאון הגדול בעל מנחת יצחק ז״ל וחתנו של האאמו״ר רבי מרדכי יעקב ברייש ז״ל בעל חלקת יעקב.

ביי מיר איז דא אסאך שאלות פון דייעביטעם (חולי הצוקער) פאר יום כיפור, האלב שאלות איז פון דעם.

רבינו: די וואם זיי ליידן אויף מענטל (חולי הנפש) דאם איז ארגער ווי די וואם ליידן אויפן האנט. ס׳איז אסאך ערגער, א הארץ איז נישט אזוי.[4]

---

4 עי׳ בשו״ת דברי יואל (חלק או״ח סי׳ ל״ם) ששם מובא תשובה שכתב רבינו לא׳ מאנ״ש שהי׳ לו התקפת הלב (האריז-אטאקע) ל״ע שני פעמים תיכף אחר יוהכ״פ, ושאל לרבינו מה לעשות בענין התענית ביוהכ״פ הבא, ועל זה השיב לו רבינו תשובה להלכה, וזל״ק:

״בדבר התענית ביו״כ צריך לשאול לרופאים אף שאינם בקיאים כ״כ בגרם המחלה, אבל כיון שמבינים המחלה יוכלו לידע עכ״פ אם יש ספק בדבר ואף בספק פיקו״נ א״א להחמיר, אך לפעמים יש רופאים קלים או מתכוונים להעביר על הדת, וצריך להתבונן באיזה רופא שיאמר אמיתות דעתו אחר העיון בפרטי המחלה, שאז אף אם אין לו נאמנות לעשות כוודאי אבל עכ״פ ספק עושה, ובפרט שכבר אירע שני פעמים אחר יוה״כ, ובמילה כיון שהוא ספק סכנה אף בב׳ זימני הוי חזקה, הגם שא״א לידע אם התענית גרם אבל קצת רגלים לדבר, ואם גם הרופאים יגידו אחר התבוננות שיש ספק בדבר שוב א״א להחמיר, אך ע״פ רוב סגי עכ״פ בפחות פחות מכשיעור, ואם עפ״י מבינות הרופאים לא סגי בזה, מקילין ג״כ, אך רובא דרובא סגי בזה, וצריך לברר גם זה ע״י מבינות הרופאים, ואם אולי יהי׳ מציאות עוד לשאול ע״י מכתב או טעלעפאן את הרופאים בווין שעסקו במחלתו זה טוב יותר, אך כפי הנראה אין מציאות לזה (תשובה ז׳ נכתבה ע״י מרן רביע ז״ל ביום ער״ה תש״ט), לכן מוכרח להתבונן ע״י מומחים ובקיאים שבעירו, וכללו של דבר שאם יתברר שהמצב הוא באופן שיש ממש עכ״פ להסתפק בדבר, א״א להחמיר, והתוה״ק שציונו להתענות ביוהכ״פ ציונו להזהר בספק פיקוח נפש״, עכ״ל.

ומ״ש רבינו שכשהרופא עושהו ספק אין להחמיר עי׳ בסי׳ תרי״ח ס״א ובנו״כ שם ובטו״ז סק״ז וסק״ח ובמטה אפרים ס״א וכ״ה באלף למטה שם עיי״ש. ומ״ש רבינו בענין הרופאים המתכוונים להעביר על הדת, כבר עמדו על מדוכה זו, עיין בתפארת ישראל על משניות פ״ח דיומא מ״ה דרופאים כאלו אינם נאמנים עיי״ש. וכ״כ בס׳ מי נדה (מהגאון רבי שלמה קלוגער ז״ל) בקונטרס אחרון מהדו״ת ועי׳ שד״ח מערכת יוהכ״פ סי׳ ג׳ ובמ״ב בבה״ל שהביאו בשם תשו׳ רמ״ץ חא״ח סי׳ ט׳ וס׳ רוח חיים שג״כ פלפלו בזה, והעלה דצריך להכיר מהות הרופא דיש כאלו שאף שהן אינם מתעניים לא יאבו להכשיל אחרים ויגידו הנראה לאמת בדעתם, עיי״ש. וזה כד׳ רבינו, והסביר רבינו שאף שאין לו נאמנות לעשות כוודאי מ״מ עכ״פ ספק עושה כיון שמכירין שאומר כן ע״פ אמיתות דעתו, וכמו״ש בעי״ז בחת״ס חיו״ד סי׳ קע״ג עיי״ש, ורגיל היה רבינו ז״ל בכגון אלה לצוות לשאול ב׳ רופאים זה שלא בנגד זה. [ועי׳ בשבו״י סי׳ ס״ה וסי׳ ס״ו ישוע״ה].

ומ״ש רבינו שאם אירע להחולה מקרה ב״פ אחר יוהכ״פ יש להחמיר בספק סכנה דהוי חזקה, דלעניין ספק סכנה מחמרינן בב׳ זימני בנישואין ומילה, כן כתב הרא״ש והרשב״א ופנ״י ושאר קדמונים ביבמות דף ס״ד ע״ב דבסכנתא אזלי׳ לחומרא דבב׳ זימני הוי חזקה כרבי, ומ״ש רבינו מענין פ״פ מכשיעור כ״ה בשו״ע סי׳ תרי״ח ס״ו י״ח ובנו״כ.

אב"ד נייטרא מאנסי: יא, דאם איז די ארגמטע, זיי ווערן חרוב פון אזא תענית.

רבינו: די וואם זיי דארפן נעמען די מעדעצין...

אב"ד נייטרא מאנסי: און נאכדעם די ענקזייעטי... וואם עם ברענגט, זיי צוריק צו שטעלן נאך יום כיפור אויף די פום דויערט אזוי לאנג.

רבינו: די ענקזייעטי... דאם איז אזא מין מחלה, דאם איז א מכה שלא כתובה, מענטשן ליידן פון דעם, איום ונורא.

אב"ד נייטרא מאנסי: יא, עפעם משונה'דיג, מ'קען עם נישט קאנטראלירן.

א' מבניו: און מ'איז מתיר?

אב"ד נייטרא מאנסי: יש ויש, אויב דער דאקטער זאגט אזוי.

אין ברכי יוסף (שיורי ברכה יו"ד סי' קנ"ב ס"ק ב') שטייט אז א חולה נפש האט א דין פון א חולה שיש בו סכנה. אויב דער דאקטער זאגט אז ער וועט אים נישט קענען צוריק ברענגען, מוז מען מתיר זיין שיעורים, עם מאכט זיך אזעלכע זאכן, ס'איז דא אפאך פעלער וואם זיי זאגן דו וועסט אים נישט קענען צוריק ברענגען, עם וועגדט זיך, ס'איז דא מדריגות אין דעם.

רבינו: יא ס'איז דא אפאך דרגות, ביי די וואם ליידן אויפן הארץ איז אויך אינו דומה איינער צום צווייטן, ס'איז דא אזעלכע וואם מ'זאגט אז זיי קענען פאסטן און ס'איז גארנישט.

אב"ד נייטרא מאנסי: אויב מ'האט געזונ פלועד (ליחות)... אינעם גוף פאר יום כיפור.

רבינו: אז נישט לייגט מען אריין אין–וויי (תוך ורידי).... איז אויך גוט.

אב"ד נייטרא מאנסי: דארט איז דא אן אינטערסאנטע תשובה פון רבי שלמה זלמן אויערבאך, צי א מענטש איז מחוייב אריין צו לייגן אין–וויי כדי ער זאל נישט עובר זיין אויף אן איסור, ער האט אן אינטערסאנטע לומדות וואם ער גייט דארט צו, אבער בפשטות פארוואם נישט.

א' הנוכחים: דא איז געווען אין קאוויד צייטן דאקטער איזראעל שווארץ פון מאנסי, ער האט געזאגט אין–וויי איז גארנישט ווערד, ער האט געזאגט אין בין זיך מתנגד אויף די אין–וויי, ער האט עס דא געווייזן.

רבינו: דעמאלטם ביי קאוויד איז געווען עפעם אנדערש, אבער סתם אזוי קען דאס העלפן.

אב"ד נייטרא מאנסי: מענטשן זענען געווען אזוי בהול ביי קאוויד, דאם בהילות איז געווען ערגער ווי אלעם, דאם בהילות איז געווען געפערליך.

רבינו: דארט האט מען טאקע מקיל געווען, אין יענעם יאר האט מען שטארק מקיל געווען.

אב"ד נייטרא מאנסי: ביי דייעביטעס (חולי הצוקער) איז אויך אזוי.

רבינו: ווי שטארק?

אב"ד נייטרא מאנסי: ווי נישט קאנטראל דאם איז, דארט איז מען אפאך מקיל.

רבינו: מ'קען נישט זאגן א פסק כללי פאר יעדן איינעם.

*

אב"ד נייטרא מאנסי: כ'האב היינט געהאט א שאלה, כ'וויים נישט צי ס'איז שוין געווען אזא שאלה עד היום הזה, א פשוט'ע שאלה, עם קומט עמיצער צו אזוי, א חסידישער בחור וואם גייט א גאנצן טאג מיטן גארטל, און ער האט געדעקט די סוכה, מסכך געווען, ביי די עלטערן, האט ער מורא געהאט אז ער האט נישט געהאט אנגעטוהן דעם גארטל, האט ער געטראכט אז ער וועט עס שפעטער מנענע זיין.

רבינו: נאר ווייל ער האט נישט געהאט קיין גארטל?

אב"ד נייטרא מאנסי: יא..., האט ער געזאגט איך לייג עם שלא לשם צל שלא לשם סוכה.

רבינו: וועז? נאכדעם?

אב"ד נייטרא מאנסי: ניין, בשעת'ן לייגן די סכך.

רבינו: הייסט דאם אז אזוי ווי ער האט נישט געהאט קיין גארטל, האט ער בכונה מכוון געווען דוקא שלא לשם סוכה.

אב"ד נייטרא מאנסי: ער האט ארוים געזאגט 'שלא לשם צל שלא לשם סוכה'. און עם קומט סוכות ביינאכט האט ער זיך דערמאנט אז ער האט עס נישט מנענע געווען.

רבינו: מן הסתם איז ער אן אשכנז וואם איז געווארן א חסיד...

אב"ד נייטרא מאנסי: אמת, ס'איז ריכטיג, דער פאטער איז א ליטווישער איד.

רבינו: מ'טאר נישט טוהן א זאך צו לייגן די סכך בפירוש שלא לשם סוכה אויף א סמך אז מ'וועט עס שפעטער פארריכטן. מ'זעהט עם ביי שחיטה (בב"י יו"ד סי' י"ח ובש"ך שם סק"ה), מ'טאר נישט שחט'ן אויפן סמך אז מ'וועט בודק זיין דעם חלף נאך די שחיטה.

אב"ד נייטרא מאנסי: אוודאי, און מ'טאר נישט שחט'ן דריי בהמות און זיך סומך זיין אז נאכדעם וועט מען אוועק ווארפן... דארט איז דא אן אנדערער טעם אויך...

רבינו: יא, דארט איז וועגן הפסד, אבער דא איז נישט וועגן הפסד.

אב"ד נייטרא מאנסי: דילמא איתשלי איז דא אסאך אין די תורה.

רבינו: ביי נדרים איז עם דא, מ'טרעפט עם אין הלכה ביי עטליכע פלעצער.

מ'טאר נישט שחט'ן פאר מ'האט בודק געווען, אויפן סמך אז מ'וועט נאכדעם בודק זיין, פארוואס נישט? אז מ'וועט בודק זיין דעם חלק און מ'וועט זעהן אז ס'איז גוט איז דאך גוט?, ניין, מ'טאר נישט.

אב"ד נייטרא מאנסי: ס'איז דא אין שולחן ערוך הרב (סימן תרכ"ו סעי' א') א סוכה וואס איז געווען געמאכט לשם צל ולשם צניעותא, אויף ביידע האט ער עם געמאכט, דער שולחן ערוך הרב פסל'ט עם, ס'איז א פלא פון א שולחן ערוך הרב.[5]

רבינו: אזוי ווי דער ר"ן זאגט (ר"ה דף ט' ע"ב בדפי הרי"ף) בת מינה מהריב בה (זבחים דף ג'), ווען איך זאג מצוות אין צריכות כוונה, אבער טאמער האט מען אינזין א אנדערע מצוה איז ארגער.[6]

אב"ד נייטרא מאנסי: אלע מוטשענען זיך מיטן שולחן ערוך הרב, אבער אזוי האלט דער שולחן ערוך הרב, אויב מ'האט אינזין ביידע זאכן איז עם נישט גוט.

רבינו: ס'איז דא וואס זאגן אין עושין מצוות חבילות חבילות איז וועגן דעם, ווייל מצוות צריכות כוונה, אזוי איז משמע אין תוס' (מו"ק ח:),[7] און אז מ'האט אינזין א צווייטע מצוה, במילא קומט אוים אז דאס וועט שאדן.

---

5 וז"ל שולחן ערוך הרב שם: אין אדם יוצא ידי חובתו אלא בסוכה שאינה עשויה אלא לצל בלבד דוגמת ענני כבוד אבל אם היא עשויה גם לדירה דהיינו לדור בה בקביעות ולא להסתופף בצלה בלבד או שעשויה גם להשתמש בה תשמיש של צניעות כגון לאוצר או שאר תשמיש שצריך לעשותו במקום צנוע או שהיא עשויה גם למחסה ולמסתור מזרם וממטר כל שאינה עשויה לצל בלבד אין זו סוכה אלא בית שהרי הבית הוא מיוחד לכל דברים אלו והתורה אמרה סוכה ולא בית.

6 וז"ל שם: דתוקע לשיר כיון שאינו מכוין לשום מצוה יצא למ"ד מצוות אין צריכות כוונה, אבל במתעסק כיון שכבר הוא מכוין למצוה דהיינו לחנך את התינוקות, אותה כוונה מעכבת מצוה אחרת שלא תחול דומיא דמאי דאסיקנא בשמעתא קמייתא דזבחים [דף ג.] דבת מינה מהריב בה דלאו בת מינה לא מהריב בה".

7 דהתוס' כתב שהטעם שאין עושין מצות חבילות חבילות, הוא משום שיהיה לבו פנוי להמצוה, (ולא כטעמו של הרשב"ם בפסחים (קב:) שהוא משום שנראה עליו כמשוי) ע"ש. ומשמע דהוא מדין מצות צריכות כוונה.

וכן נתבאר כוונת התוס' בספר יד שאול (על יו"ד סי' רס"ה סק"ו), ובספר קול סופר על משניות מבעל מהנה חיים על מס' מו"ק (סי' תקפ"ג) כ' דהך דינא דא"ע מצות ח"ח יסודו הוא מדין מצ"ב, וכ"כ בשו"ת דובב מישרים (סי' ס'), ע"ש.

אב"ד נייטרא מאנסי: ווייל ער קען נישט מכוון זיין צוויי זאכן.

רבינו: כ'מיין דער כתב סופר (עמ"ס ר"ה סוגיא דמצ"ב אות ח) זאגט דאס אזוי אויף אין עושין מצוות חבילות חבילות אז ס'האט צוטוהן מיט די כוונה.

אב"ד נייטרא מאנסי: איינער האט מיר געזאגט אז ביז ווילאנג ער האט נישט געזאגט לצניעותא, ער האט געזאגט נישט לשם צל און נישט לשם סוכה, אבער ער האט נישט געזאגט לצניעותא.

רבינו: עם איז דא א גרויסער שמועס אויף דעם אין בבא מציעא (דף ל:), לצרכו ולצרכה, ביי אבידה, ביי שוטחה ווען ס'איז לצרכו ולצרכה.[8]

אב"ד נייטרא מאנסי: יא, ס'איז דא ביי דעם, און ס'איז אויך דא ביי פיקוח נפש, לצורך פיקוח נפש און לצורך נוסף.

רבינו: מ'טרעפט אזוי אז ס'איז דא צוויי כוונות.

אב"ד נייטרא מאנסי: דער איד איז געקומען צו מיר היינט מיט די שאלה, דער סוף איז געווען אז ער איז געגאנגען צו א שכן זיינער א רב, ס'איז דא אין די געגענטער וואס האבן אזעלכע רבנים, האט ער אים געהייסן ער זאל נעמען א בעזים און מנענע זיין מיט דעם.

רבינו: ס'איז געווען אום יו"ט? איז דאך מוקצה...

אב"ד נייטרא מאנסי: יא, דאס איז דאך זיכער נישט קיין פלאן, דאס איז טלטול ע"י דבר אחר, לצורך דבר האסור, די סכך איז דאך א דבר האסור, ס'איז מוקצה.

רבינו: אפשר דורך א גוי.

אב"ד נייטרא מאנסי: יא, מיט א גוי וואלט געווען בעסער.[9]

---

8 יש אחרונים שמבארין שיש בזה מחלוקת בין הנתיבות המשפט (סי' צ"ז סק"א) והחפץ חיים בספרו אהבת חסד (פ"ז סק"ב בנתיב החסד) האם אחד עושה מעשה אחד עם ב' כוונות, שדעת הנתיבות היא שכיון שעיקר כוונתו על הרשות או המצוה אין נפ"מ בתוספת כוונת של איסור, ודעת הח"ח היא שכיון שסו"ס הוא מתכוין לאיסור אין בזה שיש לו גם כוונה להיתר כדי להתירו, עיי"ש בדבריהם.

9 בענין נעזעו הסכך על ידי גוי יש בו שני נידונים - א. נידון אמירה לגוי בשבת ויו"ט לעשות איסור, וכאן הוא אומר לעשות איסור טלטול מוקצה, וכן איסור מתקן דמתקן הסוכה, ב. גוף הדבר האם מותר לסכך על ידי גוי, דיש ראשונים הסוברים דצריך לסכך הסוכה דוקא על ידי מי שמחויב במצות סוכה ולא על ידי מי שפטור כגון גוי או ישראל קטן.

והנה לגבי נידון א' - אמירה בשבת יש להתיר במקום צורך ישיבה בסוכה לומר לגוי לנענע דטלטול מוקצה אינו אלא איסור דרבנן, והן איסור מתקן דמתקן הסוכה אינו אלא איסור דרבנן, דמתקן איסורו

דרבנן, כמו איסור הפרשת תרומות ומעשרות חלה וטבילת כלים בשבת דאיסורם מדרבנן, ואמירה לעכו"ם באיסור דרבנן הותר במקום מצוה או צורך גדול כפי שמבואר בשו"ע סי' ש"ז סעי' ה'.

ואף אם נאמר דעל ידי נעניע הסכך יהא איסור דאורייתא דבזה שמגביה הסכך הוא סותר את הסוכה דבשעת הנענוע הסכך אינו מונח על הדפנות ובזה שמניח את הסכך הוא בונה את הסוכה, ויש כאן איסור בונה וסותר, עדיין יש מקום להתיר על ידי גוי, ובפרט בענין זה שעשה הסוכה כבר מעיו"ט אלא שטעה בכוונת הסיכוך, כמו שמבואר באריכות בס' חוקים להורותם (פל"ח אות יח) ונעתיק הדברים - בפמ"ג (סי' תרכ"ו סק"ח) מסתפק אם מותר לומר לגוי שיפתח את הגג הקבוע במסמרים מעל הסכך כשאין לו סוכה אחרת, וכן אם מותר לומר לו שיסכך לו הסוכה ביו"ט, וסיים להורות היתר חלילה לי וצ"ע, ובבכור"י (ס"ק י"א) אחר שהביא דברי הפמ"ג, כתב דבאמת היה נראה להקל, בצירוף דעת בעל העיטור המובא ברמ"א (סי' רע"ו סעי' ב) דמתיר אמירה לגוי לצורך מצוה אף באיסור דאו', וכתב דאף דהשל"ה החמיר בזה, יש לומר דזהו דוקא בענין דאיירי שם, דהיינו לומר לגוי להדליק נר בליל שבת, דאין זה צורך כ"כ אם ישבו בחושך שעה קלה, אבל הכא שיתבטל ממצות סוכה, אפשר דמודה השל"ה להתיר, וכתב עוד דאפשר דאף הריב"ש שחולק על העיטור מודה בזה, ובצירוף דאפשר דהוי רק בנין עראי, וממילא הוי שבות דשבות, ומ"מ לדינא מסיים דצ"ע ע"כ, ובסי' תרל"ח (סק"ד) אחר שהביא דברי הפמ"ג לגבי סוכה שמעובה כמין בית, דלדעת ר"ת הסוכה פסולה, ואוסר לומר לעכו"ם ליטול הסכך המיותר בכדי להכשירה, כיון דזה נחשב סותר על מנת לתקן בזה שהוא מכשיר הסוכה, ואיסורו מה"ת, כתב הביכור"י ואם אין לו סוכה אחרת יש להתיר, עפי"מ שכתב בסי' תרכ"ו דיש להקל כהבעל העיטור, אולם הרעק"א הקשה על הביכור"י (והובא דבריו בתוספת ביכורים שבסוף ספר בכור"י) דהרי לא הקילו כהבעל העיטור אפי' לצורך שופר.

ובמשנ"ב יש קצת סתירה בזה, דבסי' תרכ"ו (ס"ק י"א) הביא דברי הפמ"ג דמסתפק בזה וציין לעי' בביכור"י הנ"ל, ובסי' תרל"ז (סק"א) הביא בשם שו"ת באר יצחק (הובא לקמן) דאם נפלה סוכתו ביו"ט או שנפל הסכך דיש להתיר ע"י עכו"ם, ובשו"ת מגידות (להפמ"ג סי' ק"ט) כתב לגבי מעשה שהיה אצלו בליל א' שחל בשבת, שנפל הסכך לגמרי אחר האכילה והיה לו צער גדול, ובני ביתו קרא לגוי שיסדרם ויניח הסכך, ולא אמר להם דבר, ודן אם ראוי לעשות כן, ואם מותר לישב שם, וסמך לישב שם על דעת בעל העיטור ע"כ, ובשו"ת עטרת חכמים (שם) מחלק בין להניח הסכך על הגג לחוד, דדעתו דאין זה אלא ארעי ואיסורו רק מדרבנן ולכן מותר לומר לגוי, לבין בניית הדפנות עם מסמרים דהוי דאו' ואסור לומר לגוי.

ובשו"ת באר יצחק (סי' י"ג אות ט') המובא במשנ"ב (שם) התיר לומר לגוי הן להניח הסכך והן לעשות הדפנות בנין קבע, בצירוף דעת התוס' (מובא לעיל) דבנין ביו"ט אינו אלא מדרבנן, ובצירוף דעת בעל העיטור דמותר אמירה לגוי לצורך מצוה, עיי"ש באריכות, דהא דלא פסקי' כהבעל העיטור מבואר בט"ז (סי' ש"ו סק"א) כיון דהוי יחיד במקום רבים, ולכן בזה דאיכא דעת התוס', לא הוי יחיד במקום רבים, אלא דהוא מתיר רק בנין דיש בזה שי' התוס', אולם שאר מלאכות כגון מהתך וממחק אינו מתיר.

חוץ פון דעם איז דא אויך א שאלה צי ס'איז נישט דומה צו טבילת כלים, אדער צו מבטל זיין א איסור אום שבת, אז ס'הייסט א תיקון, אין סי' שכ"ג ברענגט דער מגן אברהם אז מבטל זיין אן איסור הייסט א תיקון, אדער טובל'ן א כלי הייסט א תיקון. די זעלבע אז מ'מאכט אז א סוכה זאל ווערן א כשר'ע סוכה איז עס א תיקון.

רבינו: קומט אוים ווען איינער האט א סוכה, און ס'איז דא א וואנט וואס מ'מעג עס רוקן, און עס ווערט א דופן, טאר מען נישט רוקן אום יו"ט כדי צו מאכן כשר א סוכה, וויל ער איז מתקן די סוכה.

א' מבניו: אין הלכות שבת (סי' שט"ז) איז שוין דא א מחיצה המתרת איז ערגער.

רבינו: דאם איז ווענן אוהל, אבער כ'רעד ווענן מאכן א סוכה.

אב"ד נייטרא מאנסי: אויב ווען מ'האט מסכך געווען איז שוין געווען פיר ווענט, ווען דאך יעדער מודה זיין אז ווען מ'רוקט אריין איין וואנט ווען שוין נישט זיין קיין פראבלעם

ולמעשה להניח הסכך על הסוכה ע"י עכו"ם [וכן הנענוע בענין שיש בו בנין] יש לנו כמה צירופים לקולא, א) הפוסקים שסוברים דהוי בנין עראי, וממילא הוי שבות דשבות, ב) לסמוך על בעל העיטור, ג) דעת התוס' דבונה ביו"ט הוי דרבנן, וממילא הוי שבות דשבות, ד) כשנפל ביו"ט י"ל דהוי מכשירים שא"א לעשות מעיו"ט, ואפשר דאף לפי מה שכתבנו לעיל לגבי בניית הדפנות דאין להתיר מטעם מכשירין, כיון דהוי תיקון לימים רבים, אפשר דזהו דוקא בבניית דפנות ע"י מסמרים, משא"כ הנחת סכך בעלמא על דפנות בלא חיבור חזק, אינו דבר שהוא לימים רבים, דהרוצה שיחזיק לימים רבים מחבר את הסכך בחיבור חזק, ומסתבר יותר דיש לצרף היתר זה של מכשירין היכא שהיה א"א מעיו"ט, ובמשנ"ב (שם) מתיר למעשה בנפל הסכך להחזירו ע"י עכו"ם, ושמעתי מהגאון רבי משה שאול קליין שליט"א ליישב סתירת המשנ"ב שכתבנו, דהמשנ"ב בסי' תרל"ז הביא ההיתר להחזיר הסכך כשנפל, והביאו בשם הבאר יצחק, אולם המשנ"ב לא הביא טעם ההיתר, ואפשר דהמשנ"ב הקיל רק בצירוף טעם היתר משום "מכשירין", והיתר זה שייך רק כשלא היה אפשר מעיו"ט, ולכן בסי' תרכ"ו דאינו מתיר כ"כ, איירי שלא הניח כלל הסכך מעיו"ט, ולכן אין לנו צירוף היתר דמכשירין, דהרי מותר רק בשא"א לעשותו מעיו"ט, ולכן הסתפק בזה, משא"כ בסי' תרל"ז שהניח הסכך ונפל, יש לצרף היתר דמכשירין.

ולגבי נידון ב' - בענין לומר לגוי לסכך דהוא אינו מחויב בדבר, יש מחלוקת אחרונים בזה, ותמצית דברי האחרונים דלכתחילה אין לסכך על ידי מי שאינו מחויב בדבר וכפי שמצינו שאין לכתוב סת"ם על ידי מי שאינו מחויב בדבר, דילפי' "וקשרתם וכתבתם" רק מי ששייך בו קשירה שייך בו כתיבה, ובדיעבד בסכך יהא כשר, וכפי שמבואר באריכות בס' חוקים להורותם בסוף הספר לגבי סיכוך על ידי קטן שאינו מחויב בדבר ודינו כמו עכו"ם שמסכך, ואפשר דכאן חשיב כמו בדיעבד, כיון שכבר סיכך מעיו"ט ושכח לנענע.

פון תעשה ולא מן העשוי,[10] אבער ס׳וועט זיין א פראבלעם צו מאכן די סוכה כשר אום יו״ט.

ס׳נייט אריין אין די זעלבע שאלה, עם קומט אוים אז ער האט מתיר געווען די סוכה אום יו״ט, וועט דאם זיין אזוי ווי טבילת כלים (סי׳ שכ״ג ס״ז).

רבינו: מתקן מנא.

אב״ד נייטרא מאנסי: ווי דער מגן אברהם זאגט ׳אין לך תיקון גדול מזה׳, אויף מבטל זיין אן איסור, אין מבטלין איסור לכתחילה, אבער דארטן אפילו ווען ס׳איז נישטא אין מבטלין איסור לכתחילה, איז אין לך תיקון גדול מזה מבטל צו זיין אן איסור אום שבת. איז מיטן רוקן די ווענט האט מען געמאכט א חלות פון א סוכה.

רבינו: אדער קען מען זאגן א חילוק, טובל׳ן א כלי איז די כלי נישט ראוי, אבער דא איז עם דאך שוין געווען א סוכה, ס׳האט נאר א דין פון א סוכה פסולה.

אדער ניין, ס׳איז בכלל נישט געווען קיין סוכה, און ס׳איז יעצט געווארן א סוכה.

א׳ הנוכחים: לויט דעם וועט מען נישט טארן עפענען קיין שלאק אויך נישט. ווייל ווען די שלאק איז צוגעמאכט איז עס נישט קיין כשר׳ע סוכה, און ווען מ׳עפענט דעם שלאק וועלט דאם א כשר׳ע סוכה.

רבינו: לגבי א שלאק שטייט אין שולחן ערוך בפירוש (סי׳ תרכ״ו סעי׳ ג׳) אז ס׳הייסט נישט קיין מתקן.[11]

אב״ד נייטרא מאנסי: בכלל שטייט שוין אין די פוסקים, אז א סוכה וואם האט א שלאק איז בעצם א כשר׳ע סוכה, נאר מ׳האט ארויף געלייגט עפעס א פסול׳ע זאך דערויף.[12]

און לויט טייל פוסקים מעג מען דאך דעקן אונטער א שלאק אויך, מ׳מעג מסכך זיין, ווייל ס׳איז א כשר׳ע סוכה.[13]

רבינו: דארט ביי מפני הנשר.

א׳ מבניו: נאר ביז פיר טפחים.

אב״ד נייטרא מאנסי: מפני הנשר איז נאר פיר טפחים, אבער די פוסקים האלטן – אויסער דער שולחן ערוך הרב – אז ווי׳באלד די סוכה איז א כשר׳ע סוכה מעג איך דעקן אונטער דעם, און איך זאג נישט תעשה ולא מן העשוי. דער שולחן ערוך הרב איז שוועך, אבער די אנדערע פוסקים האלטן נישט אזוי.

א׳ הנוכחים: ס׳איז דא וואם זיצן אינטערן שלאק ווען עס רעגנט, אפילו די סוכה איז נישט כשר.

---

10 עי׳ בכף החיים (סי׳ תרל״ה סק״ח) שכתב שלכו״ע בזה אין תולמ״ה כיון שהיה כבר שם אוהל ע״ז ועי״ש שמציין לעיין בהל׳ ציצית בסי׳ ט׳.

11 וז״ל השו״ע שם: העושה סוכה למטה בבית תחת הגג שהסירו הרעפים אע״פ שנשארו עדיין העצים הדקים שהרעפים מונחים עליהם כשרה. וכ׳ הרמ״א, וכן מותר לעשות הסוכה תחת הגגות העשויות לפתוח ולסגור ומותר לסגרן מפני הגשמים ולחזור ולפתחן (מהרי״ל) ואפילו ביום טוב שרי לסגרן ולפתחן (אגודה דיומא ומהרי״ו) אם יש להם צירים (ד״ע) שסוגר ופותח בהן ואין בזה לא משום סתירה ובנין אוהל בי״ט ולא משום תעשה ולא מן העשוי רק שיהדר שלא ישב תחתיהן כשהן סגורין שאז הסוכה פסולה.

וע״ז כ׳ המג״א וז״ל: וכן מותר לעשות כו׳. וב״ח כתב שיש להחמיר לסלק הגג קודם ולסכך אח״כ, ולא דמי לעושה סוכה תחת הגג וכו׳ ע״ש שנדחק וגם הלבוש נדחק, ובאמת נ״ל דה״מחמיר כמהרי״ל ס״ל בשלמא בסוכה תחת הגג כשמסיר הגג אח״כ הוי מעשה והגג עצמו נכשר כמ״ש ב״י בשם א״ח, משא״כ כאן כשפותח לא מקרי מעשה, משא״כ כשסיכך תחלה דנעשה בכשרות וסוגר אח״כ הגג מפני הגשמים וחוזר ופותחו כשר לכ״ע דהוי כפירס עליה סדין וחזר ונטלו ממנו, דכשרה, כיון שנעשה בכשרות כדאיתא בגמרא כנ״ל ברור, ולכן יש להחמיר, ובש״ג פ״ק דסוכה מחמיר ע״ש, ואם הניח הסכך על התקרה ואח״כ הסיר התקרה פסול.

12 עיי׳ בקובץ בית ועד לחכמים הי״ל ע״י מבצר בכוללים בקרית יואל (קובץ י׳) שם מובא תשובה ארוכה מהגה״צ מנייטרא שליט״א אודות כשרות השלא״ק, עיי״ש.

13 עיי׳ בב״י (סי׳ תרכ״ו) שכתב: מצאתי כתוב סוכה שתחת הגג אומרים העולם שאסור לעשות קודם שיסירו הגג מעליה משום תעשה ולא מן העשוי, והר׳ אלחנן פירש דוקא גבי סוכה ישנה שייך לומר תעשה ולא מן העשוי, אבל כהאי גוונא לא, ומביא ראיה מהא דאי׳ סוכה שהיא גבוה מכ׳ אמה ימעט, ולא אמרי׳ שצריך לסלק הסכה והסכך קודם דיסיר הגג מעליה. ונראה מדבריו שבאופן שאין הפסול בגוף הסכך כגון מחובר וסוכה ישנה אלא כמו כאן שהסכך תחת הגג או בסוכה גבוה למעלה מכ׳ שזה חסרונות בדיני הסוכה ולא במהות הסכך, בזה אין כלל הדין של תעשה ולא מן העשוי.

וביותר הדברים מבוארים בהג׳ אשר״י (בפ״א סי׳ כ״ה) שמביא מר״י הלבן שהכשיר סוכה שעשאה תחת הגג, וכתב, דאין שייך לומר תעשה ולא מן העשוי אלא היכא שגוף הסכך היה בפסול כגון גפן דלעת קיסום מחוברים, אבל הכא דגוף הסכך הוא כשר אלא מכיון שהתקרה גורמת לו, הכי נמי דכשרה אחר שהסיר התקרה, ומוכח שאין כלל הגדון של תעשה ולא מן העשוי וא״צ כלל מעשה.

וכן גם נראה מלשון הגהות מימוניות (הובא בב״ח ס״ז) שכתב העושה סוכתו תחת הגג בתוך הבית ואחר שסיכך הסיר התקרה ואין בזה תעשה ולא מן העשוי. וכן הביא בשם האור זרוע כדעת הר״י הלבן, ע״ש.

ובאמת הרמ״א פסק להדיא בס״ב ובס״ג שאין בזה תולמ״ה וז״ל הרמ״א: אבל מותר לעשות סוכה תחת מחובר או בית ולהסירו אח״כ ולא מיקרי תעשה ולא מן העשוי.

רבינו: נישט מ׳האט געגעסן, מ׳איז געבליבן זיצן אינטערן שלאק, דאם יא, ס׳איז געווען וואם האבן מקפיד געווען אזוי, דער פעטער ז״ל האט אויך אזוי געטוהן.[14]

---

14 בענין ישיבה תחת השלא״ק כשהוא סגור בשעת הגשמים יש בו כמה ענינים - בס׳ נימוקי או״ח (סעי׳ ג׳) מביא דיש ענין לישב בסוכה אפי׳ כשהגג סגור משום חיבת הקודש, כיון דבעת שהגג פתוח הוא מקום קיום מצוה, לכן יש ענין לישב בה אפי׳ כשהגג סגור, ומביא שם עובדא מהרה״ק ר׳ זושא ז״ע שהרגיש קדושת המקום שהיה עליו שם סוכה, ובזמירות דברי יואל מובא שרביה״ק זי״ע ישב בסוכה אף כשהיתה הסוכה מכוסה בשלאק כשירדו הגשמים, אולם הוא לא אמר טעם בדבר.

ומצינו גם עפ״י הלכה דיש ענין לישב בסוכה כשהשלא״ק סגור כדלהלן, הנה כשכיסה הסכך בדברים שאינם מקבלים טומאה אלא מדרבנן, או עשה גג מעצים אע״פ שרחבים יותר מארבעה שאין לסכך בהם מדרבנן מגזירת תקרה, אזי נכון לישאר בסוכה מעיקר הדין אפי׳ כשהגג סגור כדכתב בבכור״י (פוס״י תרכ״ו) לגבי גג מעין, עפ״י המ״א (סי׳ תרכ״ט סקכ״ב) שכתב דבשעת הדחק מסככים בנסרים אע״ג שרחבים ד׳ טפחים, ואין לך שעת הדחק גדולה מזו, וכ״כ במחצה״ש (סי׳ תר״ם סק״ט), ואע״פ שאליבא דר״ת פסולו הוא מה״ת משום סכך המעובה שאין גשמים יכולים לירד לתוכה, אולם לכמה ראשונים אינו פסול בזה, וכן נקטי׳ למעשה, אלא דלכתחילה חיישי׳ לדעת ר״ת, אבל בדיעבד נקטי׳ דכשר, כדפסקי׳ בסי׳ תרל״א (סעי׳ ג׳), ווירידת גשמים נחשב בדיעבד כיון דיש לישב בשהגג סגור, אולם כ״ז דוקא בשאינם גבוהים מהסוכה יותר מי׳ טפחים, אבל כשגבוהים יותר מי׳, אז אין בו שום ענין דהרי פסולו הוא מה״ת משום סוכה שתחת הסוכה.

והנה הם כתבו הענין לישב שם משום דהפסול של השלאק הוא רק מדרבנן, משא״כ לגבי שלאק שהפסול הוא מה״ת כגון העשוי ממתכות או שאר פסולים מה״ת משמע שאין ענין לישב שם, אולם עדיין יש לדון לישב שם מטעם אחר, דהיינו עפ״י שיטת התוס׳ (סוכה י׳. ד״ה פירש) בשם ר״ת לגבי פירש סדין מעל הסוכה, דדעת התוס׳ דאם הסוכה מסוככת כהלכתה אף בלא הסדין, ואינו מניח את הסדין אלא בכדי להגן עליו מפני החמה או מפני הגשר, אזי מותר לישב שם, ובסי׳ תרכ״ט (סעי׳ י״ט) פסק הטור כשיטה זו, אלא דהוסיף התנאי דבעינן שהסדין תהא סמוכה לסכך בפחות מד׳ טפחים, וכמו דמצינו לגבי סדין שמניחים בכדי לנאותה דכשר כשהיא סמוכה ד׳ טפחים לסכך דאז בטילה לסכך, והמה׳ (שם) הביא ב׳ דיעות בזה, ובמ״א (סקכ״ה) כתב דבשעת הדחק שאינו יכול לישב בסוכה, יכול לסמוך על שיטה זו, ולפרוס סדין סמוך ד׳ טפחים לסכך, וישב בסוכה בלא ברכת לישב בסוכה, ועפ״ז יש מקום לומר דאף בגג שפסולו הוא מה״ת, עכ״ז אם הוא סמוכה לסכך פחות מד׳ טפחים הרי הוא בטילה לסכך, אלא דבמ״א עצמו היה אפשר לומר דאין ראיה כ״כ דמהני עצה זו אפי׳ בשעת ירידת הגשמים, דהמ״א שם כתב "דאם גשמים נוטפין" אפשר לפרוס הסדין, ומשמע דוקא כשנוטפין, אבל בשגשמים יורדים בחוזק אז לא מהני פריסת דבר להגן שלא ירדו גשמים, אי משום דהוי כמין בית או מסיבה אחרת עי׳ לקמן, אלא דהמחצה״ש כתב "להגן מפני הגשמים" ישב תחת הסדין, ומבואר דמהני אפי׳ ביורדים ממש.

אולם עדיין יש לדון בזה, האם השלאק דומה לסדין שיהא מותר אליבא דר״ת, - והנידון הוא דהרי לגבי סוכה שתחת האילן מבואר להדיא (בגמ׳ ט׳, ובשו״ע סי׳ תרכ״ו סעי׳ א׳) דאם האילן צילתה מרובה מחמתה הסוכה פסולה, ולפי ר״ת הסוכה פסולה, כיון דאיירי דבלא האילן הסוכה תהא חמתה מרובה מצילתה, ובסדין בסוכה דכשרה, כיון שהסוכה מסוככת כהלכתה, והר״ן (ה: ד״ה מתני׳, והוא הקשה כהדיא עליה את הגמ׳ דדעת ר״ת דכשר), כתב לחלק דבאילן איירי שקדם האילן לסוכה ולכן פסולה, משא״כ כשקדמה הסוכה לאילן וכדו׳ יהא כשר, ולפי״ז מהני גם כשיש שם גג, כיון שהנחת הסכך היתה בשעה שהגג פתוח הר״ז נחשב שהקדים הסכך לגג וכשירה אליבא דר״ת.

ועדיין יש לדון אי גם לפי הטור והשו״ע שהעתיקו דעת ר״ת, האם אפשר לסמוך כנ״ל, - והנה הב״י (בסי׳ תרכ״ט) הקשה על הטור האיך פסק להקל בסדין כר״ת, הרי לגבי אילן הוא אינו מחלק בחילוק הר״ן בין קדם הסוכה לאילן או להיפך ובכל ענין הוא פוסל הסוכה, וממילא קשה מאילן על דין הסדין וא״כ האיך מקיל בפירש סדין, וכתב הב״י דיש לחלק בין הנידונים, אולם הוא אינו מבאר מהו החילוק, ומצאנו באחרונים כמה חילוקים בזה, ולכאו׳ דין זה תלוי בחילוקים אלו, א) במהרש״א הביא מאחיו דמחלק דבאילן איירי שיש הפרש י׳ טפחים בין הסוכה לאילן ולכן פסול, משא״כ בסדין איירי שאין הפרש י׳ טפחים, ב) בבית מאיר מחלק בין סדין שהוא מושכב על הסכך, וכל פסולו הוא רק משום סכך פסול, ולכן כשהסוכה צילתה מרובה הוא כשירה, משא״כ באילן דיש ריוח בין הסכך לאילן, לכן הוא פסולה משום שני סככים, ג) בב״ח משמע דמחלק בין אילן שהוא מחובר ולכן פסול בכל ענין, דלא שייך לומר דבטיל לסכך כיון דהוא מחובר לקרקע, משא״כ בסדין שאינו מחובר, שייך לומר דבטיל לסכך, ועי׳ בפנ״י דג״כ מחלק בין מחובר לאינו מחובר, ד) בחי׳ מהרל״ח מחלק בין סדין, דמטרת הנחתה היא בכדי להגן, דאז שייך לומר דהוי כמו לנאותה, משא״כ באילן דאינה נעשית להגן ולא שייך לומר דהוי כמו לנאותה פסול בכל ענין, ונמצא דבשלאק לכאו׳ יהא תלוי לפי החילוקים הנ״ל, דלסברת אחי המהרש״א דמחלק בין היכא שיש י׳ טפחים ביניהם, א״כ בשלאק יהא תלוי אי יש הפרש י׳ טפחים דאז יהא פסול או אין הפרש דאז יהא כשר אליבא דר״ת, ולהבית מאיר דמחלק בין היכא שהפסול מושכב על הסכך, א״כ בשלאק דבדרך כלל אינו מושכב על הסכך ממש יהא פסול, ואליבא דהב״ח דמחלק בין מחובר לאינו מחובר, א״כ בשלאק יהא תלוי אם הוא מחובר לבנין אזי לא מהני אף לר״ת, ואם הוא אינו מחובר כמו ניילון וכדו׳ שמניחים על הסכך יהא כשר, ולהמהרל״ח דמחלק בין אי מתכוין להגן או לא, א״כ בשלאק דמתכוין להגן יהא כשר, ונמצא דלפי כמה אחרונים יהא כשר אליבא דר״ת אפילו בשלאק וכ״ש בניילון או פלעסטיק, וכ״כ בפתחא זוטא (בסי׳ תר״ם סק״ז) שנכון לשבת תחת הגגות בעת הגשמים.

והנה בחזו״א (או״ח סי׳ ק״נ סקט״ז) כתב וז״ל אפי׳ לדעת ר״ת אין לעשות תקרה מעל הסכך, משום דנפקא מתורת סוכה משום דהוי קבע, דהיינו שהתקרה הוא קבע ונפקא מתורת סוכה, ועוד משום שהוא עשוי לדור ואין זה סוכה, אבל בסדין לא מיפסלא הסוכה, אלא שחסר הכשר, ולכן אמרי׳ כיון ששניהם שקולים, הדבר תלוי במי שנעשה ראשון עכתו״ד, ולכאו׳ מבואר בדבריו דאף לר״ת לא מהני בשלאק כיון דהוי קבוע, אולם הוא כתב שם דבריו רק לדעת ר״ת דפוסל בסכך המעובה כמין בית

*

רבינו: מ׳האט יו״ט געשמועסט אז דער נודע ביהודה זאגט – ער ברענגט דאס אין זיין ספר דורש לציון (דרוש י״ג עמ׳ נב.) –

דדעתו דאינו כשר מדין בית, אולם לדידן דכשר אף במעובה כמין בית לא איכפת לן בזה.

אולם בערוה״ש (סי׳ תרכ״ו סעי׳ כ״ד) לאחר שהביא דעת ר״ת דבקדמה הסוכה כשירה הסוכה אפי׳ כשיש סכך פסול מעליה, כתב ומ״מ כשסוגר הגג פסול, שזהו כסוכה שבתוך הבית דפסולו מחמת גזירת הכתוב בסוכות תשבו ולא בבית של כל השנה, ולא מחמת סכך פסול על סכך כשר בלבד ע״כ, ונמצא דלדבריו לא מהני הגג שלנו, וכ״כ להדיא בשו״ת אבנ״ז (סימן תס״ז) דכל היכא שהגג הוא סכך בפני עצמו להגין מהגשמים בענין שהסכך הראשון לא הי׳ מועיל לזה כלל, אזי פסול אף לדעת ר״ת ועיי״ש סברתו, אלא דלפי מה שהבאנו לעיל אפשר דלפי כמה אחרונים מהני בכל ענין, וכ״כ בפתחא זוטא, ולכן כתבנו דבכיסוי עראי עדיף טפי, דבזה אף להחזו״א והערוה״ש שייך לומר שהם טפילים לסכך.

אלא דעדיין יש לדון מהו המרחק שיתכן להיות בין הסכך לשלאק, - אי בענין שהשלאק תהא סמוכה לסכך בפחות מד׳ טפחים או די שתהא סמוכה בפחות מי׳ טפחים, והנה בדבר שאינו פסול אלא מדרבנן בזה ודאי דמהני אף ביותר מד׳ טפחים, דאין צריך לטעם שיתבטל לסכך בכדי לומר דמועיל מה שיושב שם, כיון דעיקר ההיתר הוא שהוא יושב תחת פסול דרבנן, אולם כאשר יושב תחת פסול דאו׳ אז יש לדון, דבפשטות הטור והמח׳ שהביאו דעת ר״ת הוסיפו דזהו רק כשהסדין סמוך לסכך בפחות מד׳ טפחים, כדמובא בגמ׳ בסדין כשהיא לאותה, אולם בביאוה״ל (בד״ה ובלבד) הביא דבגיליון המשניות לרעק״א כתב דהיתר זה היא דוקא בדליכא י׳ טפחים בין הסדין לסוכה, ומבואר דעד י׳ טפחים הרי זה כשר, ומבאר הביאוה״ל דזה תלוי בטעמי הראשונים הסוברים כר״ת דסדין מותר אפי׳ כשבאה להגן, דלפי הראשונים (מרדכי, תוס׳ רא״ש, או״ז סכ״ג) שכתבו הטעם מפני שלהגן דומה כמו לאותה, דשניהם באים לצורך הסוכה, אלא דהסוכה כשירה גם לולי הסדין, וטעם ההיתר הוא מטעם ביטול דהסדין בטילה לסכך, א״כ לדעתם צריך שהסדין תהא סמוכה לסכך כמו בלאותה דהיינו שתהא תוך ד׳ טפחים לסכך, אבל לר״ת שכתב החילוק בין קדמה האילן לסכך או להיפך, ולדעתו עיקר ההיתר הוא מפני שקדמה הסוכה לסדין ולכן הסוכה הוא עיקר הסכך, א״כ אפילו כשהסדין רחוקה מהסכך יותר מד׳ טפחים ואין לומר טעם ביטול, עכ״ז תהא כשירה מפני שקדמה הסוכה, א״כ ה״ה בשלאק מהני אפילו ברחוקה יותר מד׳ טפחים, והפתחא זוטא (סי׳ תרכ״ט אות ט״ז) כתב דאפי׳ להראשונים הסוברים דטעם ההיתר הוא משום דדומה לאותה, עכ״ז מהני אפי׳ ביותר מד׳ טפחים, דדוקא בהיתר של לאותה ממש דהיינו שבא לגוי הסוכה בזה בענין שתהא סמוכה ד׳ טפחים לסכך, דכיון דצריכה שתהא לגוי בזה אמרינן דדוקא תוך ד׳ טפחים נחשב גוי, אבל ביותר מד׳ נתבטל ממנו שם גוי, משא״כ להראשונים המתירים אף כשהוא להגן אזי יהא כשר אפי׳ ביותר מד׳ טפחים, ומה שכתב בשו״ע דבעי׳ שיהא תוך ד׳ טפחים, זהו קאי רק על לאותו, ונמצא דבתוך ד׳ טפחים מהני להרבה ראשונים, ובתוך י׳ טפחים מהני אליבא דהתוס׳ לפי הביאוה״ל, ולהפתחא זוטא מהני אפי׳ לשאר ראשונים, וזהו דוקא תוך י׳ טפחים, משא״כ ביותר מי׳ טפחים לא מהני לכו״ע.

ער זאגט, אז לויט דעם מאן דאמר אז מצות סוכה איז לזכר די ענני כבוד, איז דער פשט אז די ענינים זענען כשר, מעג מען זיצן אונטער די ענינים, און אז מ׳האט נישט קיין סכך און ס׳איז פארוואלקענט, קען מען זיצן אונטער די ענינים, אזוי זאגט דער נודע ביהודה.

אב״ד נייטרא מאנסי: אזוי זאגט ער? פלאי פלאות.

וקרא רבינו מתוך הספר לשונו של הנודע ביהודה כדלהלן:

״שעיקר הכשר סוכה שיהא דומה לעננים וק״ו ענינים עצמם שכשרים לסכך ומכ״ש לדפנות״

רבינו: ס׳איז נישט גע׳פסק׳נט אין די תשובות, ס׳איז אין די דרושים, אין דורש לציון.

אב״ד נייטרא מאנסי: ס׳איז אבער א נודע ביהודה.

רבינו: איך האב אזוי געקלערט, ווי אזוי האט מען געגעסן קדשי קדשים אין בית המקדש, מ׳האט דאך נישט געקענט מאכן א סוכה, מ׳טאר נישט בויען, מ׳האט נישט געטארט גארנישט צולייגן,[15] איז וואס האט מען געטוהן סוכות? לויט

15 עיין בתשו׳ בית יצחק (האו״ח סי׳ ו׳) בסופו שדן ג״כ בזה איך התנהגו הכהנים במקדש באכילת קדשים בחג, אם היו רשאים לעשות סוכה בעזרה, ול״ה בכלל מוסיף על הבנין, וגם אם הי׳ אפשר לעשות סוכה בעזרה, כיון דהעזרה הוה מקורה, וכתב שהיו יכולים לעשות סוכה בלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש שהי׳ אוכלים בהן קדשים כדאיתא בזבחים (נ.), ושמה ל״ה איסור להוסיף על הבנין, כיון שהי׳ בחול, וגם ל״ה מקורות, וכ״כ גם בתשו׳ שבסוף הספר בית יצחק (האה״ע ח״ב) עיי״ש.

ועיין בספר הרוקח (בהלכות סוכה) שהעיר על מה שנאמר בנחמי׳ (פ״ח) ויעשו כל הקהל השבים מן השבי סכות, וישבו בסכות כי לא עשו מימי יושע בן נון כן בני ישראל עד היום ההוא. ומשמע שישבו גם בסוכה שעשו בחצרות בית ה׳ היינו בעזרה, והרי אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד, ואיך היו יכולים לישב בסוכה, ע״ש.

ובספרים תמהו מאוד על שהקשה כן, דהרי בשעת אכילת קדשים היו הכהנים יושבים גם בעזרה, וכמ״ש התוס׳ ביומא (כ״ה ע״א ד״ה אין ישיבה וגו׳) דאף שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד, הני מילי לדברים דלאו צורך עבודה, אבל אכילת קדשים דצורך עבודה היא, דכתיב ואכלו אותם אשר כפר בהם שהכהנים אוכלים והבעלים מתכפרים שרי בישיבה עיי״ש. וא״כ שפיר היו יכולים לישב בסוכה ולאכול שם קדשים.

ועיין בתוס׳ יומא (כ״ה שם) שכתבו עוד דמה״ט רשאין היו הכהנים לאכול קדשים בישיבה בעזרה, משום דכתיב באכילת קדשים למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין והיינו כיושב, עיי״ש. ולפ״ז לא לבד שרשאין היו הכהנים לאכול קדשים בישיבה רק היו מחויבים לאכול בישיבה דוקא, ואסורים היו לאכול מעומד, דמה שנאמר בקדשים למשחה לגדולה שיש לאכול כדרר שהמלכים אוכלין הוה חיוב, ולאו דוקא רשות כאשר כן מורה לשון הגמרא (בחולין קלב:) מתנות כהונה אין נאכלות אלא צלי ובחרדל משום דכתיב למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין, ומשמע

דעם וואלט מען געקענט אפשר זאגן אז מ׳האט געגעסן אונטער די עננים.

אב״ד נייטרא מאנסי: און אז ס׳איז נישטא קיין עננים? אין ירושלים איז דאך נישטא קיין עננים אום סוכות. אפשר די עננים פון די קטורת.

א׳ מבניו: בשר איז א פראבלעם צו עסן חוץ לסוכה?

רבינו: ס׳איז דאך אויך דא די מנחות, און לחם הפנים ווי אזוי האט מען געגעסן?

קען זיין מ׳האט געגעסן ווייניגער ווי א שיעור, א כזית, ווייניגער ווי א כביצה,[16] דאם קען זיין, בפרט לויט די תוס׳ ישנים אין יומא (לט.) אז מ׳קען יוצא זיין אכילת קדשים מיט א פחות מכזית, ווי מ׳זעהט אין פסחים (נ:) הגיעני כפול.[17]

אז נישט פארשטייט מען ווי אזוי האבן די כהנים געגעסן קדשים אום סוכות, ס׳איז דאך קדשי קדשים, מ׳האט נישט געטארט ארוים טראגן.[18]

עם שטייט דאך, לא תטעו לך אשרה כל עץ אפילו סוכה, דאם איז א ילקוט שמעוני (דברים פט״ז רמז תתק״ז). ער זאגט אז זיי האבן געגעסן חוץ לסוכה, ער זאגט אז זיי זענען פטור, עוסק במצוה פטור מן המצוה.

דער פנים יפות (פרשת שופטים) ברענגט א סתירה אז אין א צווייטן פלאץ אין ילקוט (סוף פרשת ראה) זאגט ער חג הסוכות לה׳ אז קדשים האט מען אויך געדארפט עסן אין די סוכה?[19] זאגט ער אז דאם איז לחמי תודה קדשים קלים וואם מ׳האט געקענט עסן אין גאנץ ירושלים. ס׳איז א חילוק צווישן קדשי קדשים וואם מ׳מעג נאר עסן אין בית המקדש און לפנים מן הקלעים.

עכ״פ ער זאגט אז זיי זענען געווען פטור פון א סוכה, יעדער עוסק במצוה איז פטור פון א סוכה, עוסק במצוה פטור מן המצוה. עסן קדשים איז דאך א מצוה.

א׳ הנוכחים: מ׳נוצט דאך נישט דעם פטור, עוסק במצוה איז פטור פון דאוונען און לייגן תפילין, מ׳לייגט דען נישט קיין תפילין? מ׳דארף נישט דאוונען?

רבינו: אוודאי, אויב מ׳קען מקיים זיין ביידע, אבער אויב קען מען נישט מקיים זיין ביידע דארף מען טאקע נישט.

אב״ד נייטרא מאנסי: יא, דער אריז״ל האט פארפאסט מנחה כדי צו מקיים זיין די מצוה פון ביומו תתן שכרו, אלע פוסקים ברענגען דאם אראפ, דער אריז״ל האט געהאט א פועל און ער איז אים נאכגעלאפן זוכן צו באצאלן ביומו, און ער האט פארפאסט מנחה ווייל ער האט געזוכט געלט פאר דעם פועל.[20]

רבינו: דאם איז געזאגט געווארן פאר יעדן, דער דין פון עוסק במצוה פטור מן המצוה....

אב״ד נייטרא מאנסי: אוודאי, אויב ס׳איז אי אפשר לקיים שניהם.

רבינו: תום׳ זאגט אזוי (סוכה כה. ד״ה שלוחי), אז נישט מי שיש לו ציצית בבגדו ותפילין בראשו וועלט ער דען פטור פון

שאין נאכלות רק בגדולה ולא באופן אחר, וא״כ בודאי הי׳ רשאין לישב בסוכה ולאכול קדשים, וצ״ע.

16 בשו״ע (סי׳ תרל״ט סעי׳ ב) נפסק כדעת רש״י (פ״ג. ד״ה ואביי) דהחיוב בפת הוא רק ביותר מכביצה, אבל בכביצה פטור מלאכול בסוכה דנחשב אכילת עראי, ודעת הרמב״ם (פ״ו ה״ו, ומובא בביאוה״ל ד״ה כביצה) דמעט יותר מכביצה נחשב עדיין עראי, ובריטב״א הביא שיטות הסוברים דכביצה נחשב קבע ורק פחות מכביצה נחשב עראי.

17 עיי׳ בשו״ת חת״ס (סי׳ מ״ט) שדן בזה, ומביא ראיה מהגמ׳ הנ״ל שיש מצות אכילת קדשים פחות מכזית. וע״ע בשו״ת אבני ציון (ח״ג סי׳ מ״ז – מ״ח) אריכות נפלאה בגידון זה.

18 ויש לציין שהגאון בעל הכלי חמדה (לסוכות סי׳ ק״ט) דן בזה, וכתב כמה סיבות שלא היו יכולין לעשות סוכה בעזרה: א. משום דהיא מקום שאינה ראויה לשינה כמ״ש התוס׳ סוכה (מג:), וכבר כתבו הפוסקים דאם עושה סוכה במקום שאינו ראוי לשינה גם מצוות אכילה אינו מקיים, דסוכה בעי שיהא ראוי לאכילה ולשינה, ואל״ה אין שם סוכה עלה ע״ש. ב. דלר״א דס״ל דגם קרקע הסוכה צריך שיהיה שלו ממש, וסוכה שאולה פסולה, א״כ לא משכחת לה סוכה בחצרות העזרה, כיון דהיא של גבוה ונתקדש בקדושת הגוף לגבוה, ואינו בכלל לך.

ועיי״ש שרוצה לחלק בדרך פלפול בין קדשי קדשים לקדשים קלים, ושבקדשי קדשים לא היו צריכין לאכול בסוכה, כי התורה הפקיעה אכילתה לעבודה, עיי״ש.

19 עי׳ בילקוט שמעוני פ׳ ראה (רמז תתקו) חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים להדיוט, ומנין אף לגבוה, תלמוד לומר חג הסוכות שבעת ימים לה׳ (ויקרא כג, לד).

20 כ״כ מהר״ח וויטאל בספר שער המצות (פרשת תצא) שכתב: מצות השכר כתיב ביומו תתן שכרו, הנה מורי ז״ל היה נוהר לקיים מצוה זו בתכלית, וכאשר לא היה בידו מעות לפרוע, היה מתעכב מלהתפלל תפלת המנחה עד שקיעת החמה, כדי לבקש מעות לפרוע אל השכיר ההוא, והיה לוקח בהלואה ופורע, ואח״כ היה מתפלל במרוצה תפלת המנחה, והיה אומר איך אתפלל להש״י תפלת מנחה ובאה לידי מצוה גדולה כזאת ולא קיימתיה, עכ״ל.

ויש שהסמיכו ד׳ השע״ת (או״ח סי׳ ו׳ סק״ה) שמביא בשם האריז״ל דאפי׳ באמצע פסוד״ז כשהיה שומע הברכות אפילו מק׳ אנשים, היה מפסיק ושותק ועונה אמן אחריהם ויעו״ש דלא ס״ל שבזה עוסק במצוה פטור מן המצוה אף שיש הרבה פוסקים שסוברים שמותר לענות מחמת עוסק במצוה.

אלע מצוות ווייל ער איז יעצט מקיים א מצוה? נאר וועז ער איז טרוד מיט די מצוה, דעמאלטס איז ער פטור.

א' הנוכחים: אויב מ'איז פטור מן המצוה דאם מיינט אז מ'טאר אים נישט מצרף זיין צו מנין, ווייל ער איז פטור פון תפילה?

אב"ד נייטרא מאנסי: יעצט איז ער פטור, אבער דער מענטש איז א בר חיובא, די תפילה האט א דין תפילה.

א' הנוכחים: א עוסק במצוה קען בלאזן שופר און מוציא זיין א צווייטן?

רבינו: יא, אזוי זאגט דער פרי מגדים לגבי אונז.[21]

דער דין פון עוסק במצוה פטור מן המצוה איז נאר וועז ס'איז אי אפשר לקיים שניהם. אזוי זאגט תום', ביי פרוטה דרב יוסף דארט זאגט עם תום'.

דער ישועות יעקב (סי' תקפ"ו סק"ד בסופו) פרעגט וואם פאר א הנאה האט ער פון פרוטה דרב יוסף אז ער דארף נישט געבן פארץ עני, מ'זאגט דאך ניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממוניה (ב"מ כט:), איז וואספארא הנאה האט ער פון דעם זיך שפארן די פרוטה. זאגט ער אזוי, אז וועז מ'איז מחוייב צו טוהן א מצוה, זאגט מען ניחא ליה לאינש ווייל ער האט א השתוקקות צו טוהן א מצוה, אבער דא איז ער דאך באמת פטור, ווייל העוסק במצוה פטור מן המצוה, איז נישטא קיין השתוקקות במילא קומט אוים אז ער טוהט נישט קיין מצוה, איז עם יא א הנאה דאם וואם ער שפארט זיך איין די פרוטה פון צו געבן פארץ עני (וע"ע בשו"ת שם ארי"ה (ח"א יו"ד סי' ס"ד) שדן בענין אם עוסק במצוה דרבנן פטור ממצוה דאורייתא).

א' הנוכחים: רעגן אין די סוכה איז מען פטור, מ'פטר'ט זיך דען?

אב"ד נייטרא מאנסי: רעגן איז א אנדערע זאך.

רבינו: דאם איז עכט א חסידישע זאך.[22]

---

21 עיי' **בפרי מגדים** (בפתיחה כוללת חלק השני אות כ"ט) **דכתב דאונן שעשה מצוה והוציא הרבים ידי חובתם כגון שתקע בשופר בראש השנה ודעתו לקבור מתו ע"י עכו"ם ביום טוב ראשון או על ידי ישראל ביום טוב שני, יש לומר שמוציא את הרבים ידי חובה דמחוייב בדבר קרינן ביה אלא שעוסק במצוה אחרת, ומוציא את האחרים בדיעבד, ואם אין אחר אלא הוא, פשיטא שמוציא ידי חובה.**

וכן כתב בשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ת חלק ד סי' קנב) **לענין סופר אונן שכתב תפילין דפשיטא ליה דשפיר מיקרי בר קשירה, והתפילין כשרות** עיי"ש, **וכן כתב בשו"ת פרי השדה** (חלק ד סי' לג) **על פי מש"כ החתם סופר** (בליקוטים סי' לט) **שהאונן רשאי להיות מוהל כשאין אחר, דחשיב שפיר בר חיובא מההתורה** עיי"ש.

22 **בשו"ת מנח"א** (ח"ד סי' ל"א) **כותב: מנהגנו מאבותינו ורבותינו הק' דור אחר דור מתלמידי הבעש"ט הקדוש זי"ע לישב בסוכה בז' ימי החג גם אם ירדו גשמים ח"ו, וכמ"ש חו"ז הגה"ק מקומרנא בפי' המשניות עצי עדן** (סופ"ב דסוכה) **על מה שאמרו במתני' משלו משל לעבד שמזג כוס וכו', עכ"ל בעצי עדן וכו'.**

וישראל קדושים מהמירים ע"ע ואינם יוצאים מן הסוכה ומקבלים עליהם גם לקרוא "הדיוט" בשביל מצות ה' החשובה וחביבה עליהם ואי משום שאין מקבלין שכר עלי' אז זהו בודאי מעלת עבדות ה', עכ"ל.

ובמשמרת שלום (סי' מג א) **איתא ראיתי לאבא מארי זצ"ל אפילו כשהגשמים יורדים הי' עושה כל מצדקי שביכלתו שלא לאכול ולישון חוץ לסוכה, ועיי"ש בביאורו להתיר מצדדים שונים, אך בכ"ז "אחר כל הדברים והאמת אין בכחנו להחלוק על רבן של ישראל הרמ"א דאינו מקבל שכר ומקרי הדיוט, אך הבו דלא לוסיף עלה דמיירי רק במצטער אבל לעשות טצדקי שלא יהי' מצטער, גם להרמ"א תבוא עליו ברכה, אבל מי שלבו מתלהב ואדרבה כשיצא מהסוכה יצטער יותר בודאי אין חשש, דעיקר הטעם כתב הח"י דנק' הדיוט משום מניעה משמחת יו"ט, ואצל אנשים כאאמו"ר ז"ל וחבריו, אדרבה שמחה היא לו, ואדרבה כשיצא מהסוכה יצטער הרבה ושכרו כפול מן השמים, וכמדומה לי שגם זקני סבא קדישא מהר"מ מלעכוויטש עשה כן.**

ועיין בס' מקור חיים שהרה"ק מצאנז בעודו בילדותו הי' ישן במטה בסוכה והתחיל לירד גשם עד שהי' מים בכר וכסת מלמעלה ולמטה מלא מים סביביו הי' צועק בקומו פארבערענט זאל מען וועלן לאהבת השי"ת ולא יצא, אמר אהי' אנכי הדיוט עכ"ל.

ובס' מנוחת אשר (פרק דברי חכמה ומוסר בפתיחה) **איתא: שמעתי מהגאון מוהר"ש קאידנובר ז"ל ישב בסוכה והגשם ירד עליו, עד אשר העבירו מעליו בגדו ונתנו עליו בגדים אחרים, וכן עשו כמה פעמים והוא לא יצא מן הסוכה, והוא הי' מפורסם לגאון עולם, והתרעמו עליו למה עשה נגד דין מפורש דנקרא הדיוט ואני הצדקתיו וכו', עיי"ש באורך.**

ובס' בית יעקב (הדו"ת לסוכות דף צא) **מביא בזה"ל: בעיני ראיתי מהצדיקים שהיו יושבים בהסוכה אע"פ שירד גשמים מאד והה"צ ר' פישל מסטריקוב שירד עליו גשם רב בהסוכה ואמר הדיוט אקרא ולא אצא מהסוכה כו', זה שייך באדם אשר מצטער כו', אבל הצדיקים אוהבי מצות ה'. ועיי"ש מס' זכור לאברהם בשם כמה תשובות שגם אם יושב בסוכה בשעת ירידת גשמים מקבל שכר רק שאינו כמצוה ועושה.**

ובס' זכרון יהודה מהגאון המהר"מ א"ש מביא בעת אשר הגשמים יורדים לא הי' אוכל או שותה חוץ לסוכה, וכבר כתבו מזה באחרונים כי יוכל להחמיר על עצמו והגם כי נקרא הדיוט, עכ"ל.

ועי' בזמירות דברי יואל (ח"ב אות תס"ט) **שפע"א בחוה"מ סוכות ירד גשם שוטף מאוד, ואבל רבינו סעודתו בסוכתו הקטנה שהיתה מסוככת היטב מעובה יותר מכפי הרגיל, באופן שמעת שפתחו השלאק עד שגמר רבינו לאכול פת כביצה לא ירד גשם לתוך הסוכה, ורבינו בירך אז גם ברכת לישב בסוכה, ואח"כ הלך לסוכתו הגדולה ואכל חלה והביאו אויה מאכל, ורבינו אכל ממנו וחילק שיריים, וכיבד לא' בברכת הזימון, ואמר אז רבינו שנהגה שנסתבב הדבר כך, כי לא היתה לו עדיין הזדמנות ביו"ט זה לברך ברכת לישב בסוכה בסוכתו הקטנה.**

אב"ד נייטרא מאנסי: ס'איז דא אין די לומדים, אין ספר עונג יו"ט שטייט אזוי, אז די סוכה האט נישט קיין קדושה, די גאנצע סוכה איז אוים סוכה, אז ווען ס'איז ירדו גשמים איז נישט דער מענטש ווערט פטור, נאר די סוכה ווערט אוים סוכה.[23]

רבינו: [בצחות] לויט דעם, איז עם תעשה ולא מן העשוי ווען ס'הערט אויף צו רעגענען? (ועי' בשו"ת תשובות והנהגות חלק ג' סי' ר"ט מש"כ בזה).

און ווי אזוי זיצן בכלל נשים אין די סוכה אדער א עבד [דהרי אם אינם חייבים בסוכה אסור להן ליהנות מעצי סוכה].[24]

אב"ד נייטרא מאנסי: ער טענה"ט אזוי, פארוואס איז ער הדיוט, היושב בסוכה ווען מ'איז פטור ווערט אנגערופן א הדיוט, ער איז דאך משתמש מיט די עצי סוכה שלא במקום מצוה, עם היט אים אפ פון די קעלט און ווינטן, איז ער זיך משתמש מיט די עצי סוכה.[25]

ובשולחן זה של רבינו נכח הגאון רבי יעקב לעבאוויטש ז"ל אבד"ק קאפיש, וסבר לומר שאין לברך ברכת לישב בסוכה, אמר לו רבינו ע"פ המבואר בתשובת הרשב"א שאם רואים עננים באים ומתחיל הגשם יכול לאכול עיי"ש. וכמו כן לענינינו אף שכבר יורדים גשמים אבל הסוכה [של רבינו] מכוסה בגג עד זמן הסעודה וגם הסכך עב, ועד גמר אכילת כביצה פת לא ירדו גשמים לכן שפיר שרי לברך. ואח"כ שאל הה"ג הנ"ל את רבינו מה יעשו האורחים של רבינו שאוכלים בהסוכה הגדולה שאין עליה שלאק והגשם שוטף מאוד בהסוכה, השיב לו רבינו שיברכו ברכת לישב בסוכה בלי שם ומלכות, ועי' בכנסורי יעקב סי' תרל"ט ס"ה דאם אין יורדים הגשמים למקום שיושב שם צריך לאכול בסוכה בעוד שעדיין אין יורדים עליו ועל שולחנו, ואפשר דאפי' ברכת לישב בסוכה יכול לברך עיי"ש, וכ"ז ביש לו פנאי לאכול פת כביצה באותו זמן שהרי זהו השיעור שחייב בברכה.

23 בשו"ת עונג יו"ט (סימן מט) כתב, וז"ל: תנן בסוכה (דף כח ע"ב) ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות משתסרח המקפה, וכתב הרמ"א (סימן תרלט ס"י) דכל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם נקרא הדיוט ואינו מקבל שכר עיי"ש. וקשה לי על זה כיון דקיי"ל דעצי סוכה וכל שכן סכך גופא אסור בהנאה כל שבעה, וא"כ איך מותר לישב בה בשעה שפטור מסוכה, הא איסורא נמי איכא דמתהני מסוכה בעידן דליכא מצוה שפטור מחמת הגשמים, ואותן שיש להם גגות ומכסין בגג בשעת הגשמים נראה דאין חשש מה דמתהני ממנה דכיון שנפסלה הסוכה משום סוכה שתחת הבית מותר ליהנות ממנה מן התורה, ודמי לנפלה הסוכה שכתב הטור (סימן תרל"ח) דמותר מן התורה ואסור מדרבנן, ואפשר דבכה"ג שירדו גשמים לא אסרו חכמים לישב בה.

ואל תשיבני מהא דאשה מותרת לישב כדאשכחן בסוכה (דף ב ע"ב) שהילני המלכה ישבה בסוכה ושמאי הזקן פיחת המעזיבה בשביל כלתו שילדה, ולא חיישינן למה דמתהנית מסוכה והיא אינה חייבת בסוכה אפילו מדרבנן, דזה אינו, דלא מיבעי לר' יוסי דסובר (ר"ה לג.) דנשים סומכות רשות, אלא אפילו למאן דאוסר נשים לסמוך נמי לא קשה מישיבת אשה בסוכה, דהתם גבי הילני המלכה לא ישב בה איש המחויב במצוות דלא נעשה רק בשבילה, וסוכה אינה מתקדשת להיאסר בהנאה אלא אם ישב בה בקיום המצוה ואפי' בהזמנה לישב בה לשם מצוה נמי לא מיתסרא בהנאה, וכיון שלא ישב בה איש המחויב בסוכה היא מותרת בהנאה, ואף לרבי יהודה דסובר בניה גבה הוו יתבי הא קטנים הוו, ואינם מחוייבים בסוכה מדאורייתא, וכן גבי שמאי הזקן היה הסוכה רק בשביל בנה הקטן. ועוד אפשר לומר כיון דגבי סוכה כתיב תשבו ודרשינן תשבו כעין תדורו מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו א"כ מותרת לישב משום בעלה ופנויה אסורה, הלכך לא חיישינן גבי אשה למה דמתהניא מסוכה של מצוה, אבל סוכה שישב בה כבר מי שמחויב בסוכה ונתקדשה לשם חג אסור לישב בה בשעה דליכא מצוה עיי"ש עוד מה שהאריך בזה.

24 עיין בספר קה"י (סוכה סימן ז) שהקשה כן שלפי דברי העונג יו"ט נמצא שאשה זרה שאינה אשתו אסורה לישב בסוכה, ומעולם לא שמענו מי שיאסור על נשים להכנס לסוכה.

25 בספר חוקים להורותם (פרק לו אות יד) מובא נידון האחרונים בענין זה, דמצינו מחלוקת אחרונים האם מותר ליהנות מהסוכה בשעת הגשמים בכדי להיסתר מהגשם, והאם יש לסוכה קדושה בשעת הגשם, והנידון הוא האם מותר ליהנות בסוכה שלא לשם מצוה כגון מי שפטור ממנה אי מותר לישב בה, ולכאו' יהא תלוי במחלוקת ט"ז ושו"א (בסוף סי' תרל"ח) לגבי הנאה מריח הדס התלוי בסוכה, דדעת הט"ז (סק"ג) דמותר להריח כל שאינו נוטלו מהסוכה, וכ"כ גם לגבי עצי הסוכה, דאיסור הנאה הוא רק ליטול מהסוכה ובזה הוא מבטל הקדושה שלה, אבל כל זמן שאינו נוטלו מותר ליהנות, כגון לסמוך עליה או להניח עליה שם דבר, וכן פסקו שם השועה"ר (סעי' ה) והביכור"י (סק"ט) לגבי להריח מהדס של נוי, ולפי"ז יהא מותר לישב תחת הסוכה כל זמן שאינו מבטל קדושתה, אולם להפמ"ג האוסר להריח כשתולה לנוי, ומבואר דעתו דאסור אף כשאינו מבטל קדושתה, יהא אסור אף בזה, ועיי"ש בשעה"צ (סק"י) דמשמע דנוטה להקל.

וכבר נחלקו בזה שאר האחרונים, דבשו"ת עונג יו"ט (סי' מ"ט) כתב להחמיר, ואף באשה שפטורה מהסוכה, כתב שם דההיתר לישב הוא רק מחמת שבעלה יושב שם וזהו תשבו כעין תדורו, שגם היא תשב שם, וכתב דדומה לבגדי כהונה דללובשן בתחילה שלא לצורך עבודה אסור, א"כ בסוכה נמי נהי דאם יושב בסוכה וירדו גשמים א"צ למהר לצאת ממנה דניתנה ליהנות ממנה דלא ניתנה תורה למלאכי השרת, אבל ליכנס בתחילה בשעת גשמים לישב ולאכול בה אסור דקא מתהני מסוכת מצוה שלא בשעת קיום המצוה כמו דאסור ללבוש בגדי כהונה בתחילה שלא בעידן עבודה, ובקובץ שיעורים (ביצה אות ע) כתב דבשעת הגשמים מותר לישב, כיון דבשעה שהסוכה אינה ראויה למצותה ליכא בהו קדושה וכמו לאחר החג, ונמצא לדבריו דבשעה שיש בה קדושה, יש בה איסור הנאה אף כשאינו מבטל קדושתה, ובקה"י (סוכה סי' ז) כתב טעם ההיתר לישב בשעת הגשמים כיון דמתחילה הסוכה נתיחדה למטרת "דירה", ולכן מותר להשתמש בה למטרה זו אף כשאין זה לשם מצוה, וכעי"ז כתב בשו"ת חלקת יואב (ח"ב סי' ק"י בהערות אות י"ז), ועי' שו"ת אבנ"ז (סי' ל"ד אות י"ח) דכתב דמותר ליהנות כשאינו מבטל קדושתה.

זאגט ער, ס׳האט א דין אזוי ווי הוצין יורדין לתוך עשרה (סוכה ד.), בשעת ווען ס׳רעגנט איז די סוכה אזוי ווי הוצין יורדין לתוך עשרה, איז עס א פסול׳ע סוכה.

א׳ הנוכחים: הייסט דאס אז ס׳איז א איסור הפצא?

רבינו: ס׳ווערט אויס עצי סוכה, ווייל די סוכה איז פסול, לכאורה אזוי ווי דער סמ״ג וואס זאגט אז משתסרה המקפה איז א שיעור.[26]

אב״ד נייטרא מאנסי: יא, די סוכה ווערט פסול.

א׳ מבניו: וואס האט מען למעשה געעטפערט פאר דעם בחור וואס איז געקומען פרעגן די שאלה?

אב״ד נייטרא מאנסי: ווען ער וואלט געקומען צו מיר נאך ביינאכט?

רבינו: איך וואלט געזאגט דורך א גוי, דער ביכורי יעקב אין תרכ״ו זאגט אזוי אז מ׳קען מקיל זיין דורך א גוי.[27]

אב״ד נייטרא מאנסי: [בצחות] דער גוי וועט דארפן האבן א גארטל...

בנו הר״ר מרדכי: אבער דער אמת איז, קען ער דען זיין ערגער ווי א גוי? א גוי האט דאך נישט קיין שום כוונה נישט.

רבינו: אבער ער האט דאך געמאכט א חיפוך כוונה.

בנו הר״מ: איז עס דען ערגער ווי א גוי, א גוי בדיעבד איז דאך גוט, א גוי האט דאך נישט קיין שום כוונה נישט, ער האט עם נישט געמאכט לשם צל.

אב״ד נייטרא מאנסי: א גוי איז יא א כוונה לשם צל. ער זאגט לשם צל.

בנו הר״מ: א גוי איז נארנישט, זיין כוונה איז נארנישט.

רבינו: ס׳איז אבער א מציאות אז ס׳איז לשם צל.

אב״ד נייטרא מאנסי: יא, נעשה מאליו איז ערגער ווי א גוי. א גוי איז א כשר׳ע סוכה, און נעשה מאליו נישט.

רבינו: אז דער ווינט וועט בלאזן די סכך וועט נישט זיין כשר (כן נפסק בסי׳ תרל״ה).

א׳ הנוכחים: סוכת גוים איז דאך כשר.

רבינו: סוכת גנב״ך (גוים, נשים, בהמות וכותים) איז כשר, ווייל ס׳איז געמאכט לשם צל (עי׳ סי׳ תרל״ה שאע״פ שלא נעשית לשם מצוה, כשרה, אם נעשית לשם צל).[28]

וצדיקים שישבו בסוכה אף בשעת הגשמים עי׳ מט״א (סעי׳ ס״ד), שו״ת מנח״א (ח״ד סי׳ ל״א) שו״ת בנין שלמה (סי׳ מ״ז) שו״ת מהרש״ג (ח״א סי׳ ל״ה, ח״ב סי׳ ל״ט) ועוד, אפשר לומר דכיון דישבו בכדי לקיים המצוה, אזי מותר לכו״ע, דזהו הנאת מצוה.

26 הנה הסמ״ג (הובא בטור שם סי׳ תרל״ט) משירדו טיפות לתוך הסוכה שאם ירדו תוך המקפה יתקלקל, ואפי׳ אין לו תבשיל שיתקלקל יכול לצאת, ר״ל כיון שירדו שיעור כדי שיתקלקל ואפי׳ אין לו תבשיל שיתקלקל יכול לצאת, וכתב ע״ז הטור דאין משמע כן מדלא אמר ׳כדי שתסרח׳ המקפ׳ אלא ׳משתסרח׳ משמע שתסרח ממש. וביארו שיסוד פלוגתתן תלוי׳ בשאלה בגדר פטור מצטער דירדו גשמים, דלהסמ״ג אינו פטור בלבד אלא גם פסול בדירת הסוכה, ולפיכך סובר דתלוי בשיעור כדי שתסרח, דבזה נעשית הסוכה כאינה ראוי׳ לדירה, אבל הטור סובר דאין הגשמים פוסלין דירת הסוכה, כיון דאינם אלא לשעה עוברת, והפטור הוא רק משום שהוא מצטער, ולכן אינו פטור אלא כשהוא מצטער ממש ומקפתו נסרחת.

27 עיי׳ בביכורי יעקב (תרכו ס״ק יא) שכתב שיש לצדד להקל לתת הסכך על גבי הסוכה ביו״ט ע״י גוי כשאין לו סוכה אחרת, דלא הוי אלא אהל עראי שאסור רק מדרבנן, וע״י גוי הו״ל שבות דשבות במקום מצוה.

28 דהנה האחרונים נסתפקו אי קטן מותר בבניית הסוכה, ועיין בפרמ״ג (אור״ח סי׳ תרל״ה במשבצות זהב ס״ק א) וז״ל: וקטן שעשה סוכה י״ל כשירה מעשה יש להם. ועיין סי׳ תרל״ו לענין לחדש בה דבר וצ״ע, עכ״ל. וע״ע במג״א (סי׳ י״ד ס״ק ג) שכתב דמאי דיש מחמירים להצריך אנשים ולא נשים בעשיית הציצית, משום דלדידהו כל מצוות שאין האשה מחוייבת בהם, כגון לולב וסוכה אינה רשאית לעשותן וקטן דינו כאשה עכ״ד. ועיי״ש בבה״ל וראה בפרמ״ג שם (בא״א ס״ק ג) שהקשה דהמג״א תפס הטעם דכל שאינו בלבישה אינו בעשיה, ולטעם זה גם קטן פסול וה״ה בסוכה, ולכאורה נמצא שסוכת גנב״ך כשירה בדיעבד כמו דכאן דבדיעבד כשר, והרי ר״ת בגיטין (גיטין מ״ח תוד״ה כל וכו׳) פסל אפילו בדיעבד, אבל לטעם השני דממעטים בני ישראל ולא בנות ישראל לכאורה קטן כזכר, אלא דראוי להחמיר בקטן עכ״ד. ולכאורה משמע בדבריו דהטעם להחמיר בקטן הוא משום דכל שאינו בלבישה אינו בעשיה, וקטן בסוכה ג״כ כיון דמעיקר הדין אינו חייב בישיבה ה״ה דבעשיה אינו יכול, וצע״ק דבסוי׳ תרל״ה משמע מדברי הפרמ״ג דהטעם להחמיר בקטן, משום דצ״ע אם יש לו מחשבה, דהיינו דכיון דבעינן לשם צל, וקטן לא יכול לכוין לכן מחמירים. ודו״ק.

ועי׳ בחכמת שלמה להגר״ש קלוגר (על שו״ע שם סי׳ י״ד) מש״כ לחלק בין ציצית דבעי לשמה לבין סוכה דלא בעינן לשמה, ולפי״ז נראה דה״ה בקטן יש להקל בסוכה.

ועי׳ בשו״ת אבני נזר (או״ח סי׳ תע״ה) שנשאל אם מותר לסכך ע״י קטן, והשיב דלכאורה תלוי במחלוקת הפוסקים במצה שנילוש ע״י קטן, דיש פוסלים כיון דקטן לאו בר שימור הוא, והכא נמי כיון דבעינן שתהא עשויה לשם צל, וקטן לאו בר כוונה הוא דכל מעשיו כמתעסק דיינינן ליה, ואפילו הפוסקים המכשירים היינו משום דשימור העומד על גבו מהני, אבל בסיכוך דבעשיה תלוי שתהיה לצל, מה יועיל העומד ע״ג לבד, אלא צריך שיהיה מלמדו ומזהירו שיתכוין לצל, דאז יועיל לשיטת התוס׳ גיטין כ״ב אבל לא בראיה בעלמא, אך לאחר העיון נראה דהא דבעינן סוכה עשויה לשם צל לאו משום כוונת עשיה, אלא משום דלא נקרא סוכה כשלא עשויה לצל, כמו שכלי אינו מקבל טומאה אלא כשעומד להשתמש, וכן אוכל כשעומד לאכילה וכשאינו עומד לכך צריך מחשבה לכך, הכ״ע בסוכה כל שאינה עומדת לצל אף שמוצלת מ״מ לא מיקרי סוכה, וע״כ כשלא עשאה לצל אף שאח״כ חישב עליה לצל הוה תעשה ולא מן העשוי, כיון דבשעת עשיה היתה פסולה ומחשבה של אח״כ לא הוי מעשה אלא גרמא בעלמא, וא״כ בגדול המצוה את הקטן

א׳ הנוכחים: אבער וואס איז א גוי בעסער, זיין כוונה איז נישט מעלה און נישט מוריד.

רבינו: לגבי א מצוה איז דאס נישט מעלה ומוריד, אבער א כוונה לשם צל קען ער האבן.[29]

אב״ד נייטרא מאנסי: ס׳איז דא אין די פוסקים היפוך כוונה ביי א מצוה.[30]

רבינו: יא, וואו איז דער מקור פון היפוך כוונה, דער רשב״ם דער רבינו שמואל, דארט ביי פתח בחמרא וסיים בשיכרא (ברכות דף יב.), דארט אז ער האט געמיינט אז ס׳איז א צווייטע זאך, האט ער אינזין געהאט דאס נישט צו טרינקען.[31]

אב״ד נייטרא מאנסי: איינער האט מיר צוגעווייזן, דער גאון (הגר״א ז״ל) זאגט לגבי איבער דרייען דעם אתרוג, אז היפוך כוונה איז בעסער ווי אלע עצות, היפוך כוונה האלט דער גאון און רבי עקיבא איגר אז ס׳איז זייער א גוטע עצה.

רבינו: תום׳ דערמאנט עם דארט, היפוך כוונה ביי אתרוג.

אב״ד נייטרא מאנסי: יא, אויף דעם זאגט דער גאון אז דאס איז די בעסטע עצה.[32]

רבינו: נאר די שאלה איז צי ביי א דרבנן נוצט עם אויך. ווייל ס׳ווענדט זיך וואספארא תירוץ איך ענטפער, דער רבינו יונה אין ברכות (דף יב.) ברענגט דארט דעם רשב״ם, און דארט זאגט ער אז ס׳איז א היפוך כוונה, נישט יעדער ענטפערט דעם תירוץ פון רשב״ם, און אז איך נעם אן א אנדערן תירוץ, וועט ביי א מצוה דרבנן נישט נוצן א היפוך כוונה.[33]

---

29 כ״כ האחרונים לפי״ד החזו״א (סימן ו) דבאמת לא חיישינן לומר על גוי דלא צייית, אלא דכוונת מצוה לא מהני בגוי, משום דאינו שייך בכך, והא דמהני עומד על גביו, הוא משום דבפעולה הראשונה שנעשית מכח הישראל ובצוויו מהני כוונת הישראל, ולפי״ז א״ש בפשיטות דבכוונה לשם צל שפיר סמכינן עליו.

ועי״ע בדעת האבני נזר (שם) דיכולים לסכך גם ע״י קטן אעפ״י שאין לו דעת לסכך לשם צל, משום דהא דבעינן עשויה לצל, היינו משום דלא נקרא סוכה כשאינה עשוי׳ לצל, ועל כן כשלא עשאה לצל אף שאחר כך חישב עלי׳ לצל דהוה סוכה אחר כך, הוי תעשה ולא מן העשוי, כיון דבשעת עשי׳ היתה פסולה, ואם כן במצוה את הקטן לסכך, כיון שבעל הבית חישב עלי׳ בשעת עשי׳ לצל, ונמצא דבשעת עשיה היתה הסוכה עומדת לצל על ידי מחשבת בעל הבית, שפיר מועיל עשיית הקטן דאין צריך מחשבה כלל בסוכה.

30 בבית יוסף סי׳ תרנ״א סעי׳ ה׳ הביא עצה שיוכל ליטול הלולב ולברך בטרם קיום המצוה, שיכין שלא לצאת המצוה עד אחר הברכה, וכתב דאף על גב דאמרינן בראש השנה (כח:) דמצות אינן צריכות כוונה, הני מילי בסתם אבל במכוין שלא לצאת לא נפיק בעל כרחיה, ובגר״א כתב דעצה זו הוא המובחרת בכולן ומובא במשנ״ב שם, ומשמע מדבריו דזה מועיל אפילו לכתחילה, אולם מצינו פוסקים הסוברים דלא מהני היפך כוונה, כפי שהביא הב״י (סי׳ תקפ״ה) דעת הרא״ה דסובר דלא מהני, ובב״ח (סי׳ תרנ״א סעי׳ ה) כתב דלכתחילה יש לחוש לשי׳ הרא״ה ולכן אין ליטול הד׳ מינים ולכוין שלא לצאת, וכן הביא במחצה״ש (סי׳ תרנ״א סק״ב), ובט״ז (שם סק״ה) כתב דאפילו להדיעות דמהני היפך כוונה, אולם לכתחילה אין לעשות כן, החיישי׳ שמא לאו אדעתא ויכוין לצאת, וביותר מבואר עפ״י מה שהביא בכף החיים (סי׳ תרנ״א אות נ״ה) בשם המט״י דכיון דלאו כל בני אדם יודעים לכוין היפך הכוונה, לכן לא נתנו אלא עצות השוה לכל נפש.

31 עיין בחי׳ הר״ן (על הרי״ף ר״ה ז.) וז״ל: כתב רבינו שמואל ז״ל דאע״ג דאמרינן מצות אין צריכות כוונה הני מילי בסתם אבל במתכוין שלא לצאת אינו יוצא, דאי לא תימא הכי תקשי לך הא דאבעיא לן פ״ק דברכות (דף יב.) היכא דנקט בסא דשיכרא בידיה וקסבר דחמרא הוא פתח בדחמרא ופרש״י אדעתא דתמרא וסיים בדשיכרא מאי בתר פתיחה אזלינן או בתר חתימה ולא איפשטא ואמאי לא איפשטא נפשוט דיצא דמצות אין צריכות כוונה אלא שמע מינה דאע״ג דאין צריכות כוונה במתכוין שלא לצאת לא יצא והתם הרי הוא נתכוין שלא לצאת בשכר אלא ביין. ולפי זה כתב הרב ז״ל שזה הוא שנהגו להבדיל בבית אע״פ ששמעו כל בני הבית הבדלה בבית הכנסת לפי שנתכוונו שלא לצאת שם ואני אומר דכין דבעינן מיהא כוונת משמיע להשמיע מטעמא אחרינא מצוה למעבד הכי משום דהא צריכין למימר בהיה עובר אחורי בהכ״נ דבש״צ עסקינן דדעתיה אכוליה עלמא ובודאי שאין דעתו להשמיע אלא מי שירצה לשמוע אבל להשמיעם כדי להוציאם בעל כרחם לא נתכוין שהרי אינו אלא שלוחם.

32 וכ״כ הטור, וכ״כ בביאור הגר״א (אות ט״ז) וחזי״א שם, ומשנ״ב (סקכ״ה) מביא בשמו שזה העצה היותר מובחרות שבכל, וכן נהג החזו״א.

והנה בטו״ז (סק״ה) ומג״א (סק״ב) כתבו שמה״ט לא כתב בשו״ע עצה זו, דשמא יכוין ויצא או כמו שהעיר במטה יהודה דסתם בנ״א אינם יודעים לכוין היפוך כוונה ויוצאים, לכן לא נקיט בשו״ע אלא דבר השוה לכל נפש.

33 דהגמ׳ אי׳ בברכות (דף יב ע״א) פשיטא היכא דנקט בסא דחמרא בידיה וסבר דשכרא הוא פתח ובריך, פירש״י פתח ובריך ברוך אתה ד׳ אדעתא דשיכרא וסיים בדחמרא יצא משום דאפילו אם היה מסיים בדשכרא יצא דתנן על כולם אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא, אלא הא קא מיבעיא לן היכא דנקט בסא דשכרא בידו, וסבר דחמרא הוא, פתח ובריך אדעתא דחמרא וסיים בדשכרא מאי, בתר עיקר הברכה אזלינן

אב"ד נייטרא מאנסי: אבער עם קען זיין אז ווען איינער מאכט עם לצל ווען נישט העלפן היפוך כוונה, דו מאכסט עם דאך לצל, וואם הייסט היפוך כוונה? ווען ער זאגט אז ער מאכט עם לצניעותא, און ער מאכט עם טאקע לצניעותא, דעמאלטם איז עפעס אנדערש, אבער דא דארף איך נישט האבן ס'זאל זיין לשם מצוה, איך דארף האבן ס'זאל זיין לשם צל, ער קען זאגן ביז איבער מארגן אז ער מאכט עם נישט לשם צל, דער מציאות איז אז ער מאכט עם לשם צל.

א' מבניו: מ'זאגט נאך אז רבי הערשעלע ליסקער האט געזאגט אז א מתנגד קען נישט אפלערנען קיין בלאט גמרא.

רבינו: נישט אזוי, ער האט געזאגט אז א מתנגד פארשטייט נישט קיין תום', ווייל צו פארשטיין א תום' דארף מען האבן א שכל הישר, און אז ער האט א שכל הישר וואלט ער דאך געווארן א חסיד...[34]

א' הנוכחים: במילא אז ס'איז נישטא קיין שכל הישר איז נישטא קיין כוונה אינגאנצן ביי דעם...

אב"ד נייטרא מאנסי: ס'איז א מציאות אז ער האט עם געמאכט לשם סוכה, דער מציאות איז אז ער האט עם געמאכט לצל.

רבינו: ס'איז נישט שייך צו זאגן אז א דיבור איז מבטל א מעשה.

אב"ד נייטרא מאנסי: ס'איז נישט לצניעותא, דער איינציגער וועג וואם קען עם פסל'ן איז אז איך מאך עם לצניעותא.

*

מוה"ר חיים שלמה פישער חי"ו, משב"ק: דער רב האט גערעדט פארגאנגענע מאל דא ווען מ'האט אויפגענומען די מורי הוראות אויף די מקצועות, האט דער רב געזאגט דארט ביי די דרשה אז שמן זית איז א דבר חריף.[35]

איינער פון די יונגעלייט איז געקומען זאגן אז ער וויסט א סוחר פון אתרוגים וואם ער וויקט די אתרוגים אין שמן זית, ווייל עם באקומט א גלאזין און ס'גייט אראפ די פלעקן, עם ווערט נישט קיין כבוש?

אב"ד נייטרא מאנסי: יא, אבער כ'האב דעמאלטם געזאגט אז נאכ'ן רעפיינערי נעמט מען אראפ דעם דבר חריף, די סירעטי נעמט מען דאך ארויס.

רח"ש פישער: אבער א כבוש בלייבט עם נאך אלץ.

אב"ד נייטרא מאנסי: כבוש א מעת לעת?

רח"ש פישער: יא.

רבינו: דעמאלטם ווען אפילו אין וואסער אויך זיין א פראבלעם.[36]

ולא יצא משום דכונתו לא היה טובה שכיון על היין, או בתר חתימה אזלינן ויצא. והרמב"ם פי' פתח ובריך אדעתא דחמרא פי' שאמר בא"י אמ"ה בורא פרי הגפן ונזכר מיד, וסיים בדשכרא, פי' שה"נ בדברו יצא ע"כ. והקשה הרבינו יונה על פי' רש"י התינח לדעת הרי"ף דמצות צריכות כונה ניחא משום דמיבעיא ליה כיון דהכונה היה על היין ולא יצא או בתר חתימה אזלינן ויצא, אבל לשיטת הגאונים דמצות אין צריכות כונה למה לא יצא במה שלא כיון על השכרא, הא אין צריכין כונה, בשלמא לפי' הרמב"ם שמפרש פתח ובירך אדעתא שאמר בורא פ"ה וחזר ואמר שהכל נהיה בדברו, וספק אי אזלינן בתר עיקר הברכה לא יצא, שלא אמר היטב הברכה שהפסיק באמצע בפה"ג, אבל לפירש"י קשה.

ומביא רבינו יונה תירוץ א' בשם רבינו שמואל דאפילו רב האי גאון לא אמר מצות אין צריכות כונה אלא היכא דלא כיון לדבר אחר, אבל הכא כיון שכיון לדבר אחר על יין הוי כאילו אמר בפירוש שאינו רוצה לצאת על השכר לכן לא יצא.

אמנם הרבינו יונה בעצמו תירץ דרב האי גאון לא אמר מצות אין צריכות כונה אלא במצוה מעשית כמו נטילת לולב או אכילת מצה, שאע"פ שלא כיון לצאת מ"מ עשה מעשה, ולכן יצא, אבל במצוה דבדבור כיון דבדבור אינו אלא כונת הלב, וכאן דלא כיון לצאת לא עשה כלל שום מצוה, ובמצוה כזו לכו"ע צריך כונה, ואם לא כיון לא יצא, עכ"ד.

34 עיי' בס' תולדות הקול ארי' (עמ' קמ"ד) ...לפעמים כשהיתה דעתו של רבינו בדיהא עליו, לאחר שאמר פלפול מהודד לפני תלמידיו, וחידש בה סברות מחודשות והמצאות נפלאות, היה אומר בנימה של צחות, "דעו שאשכנז לא יכול לומר פלפול כזה", והסביר דבריו עם מאמרו של הגה"ק מלסקא זצ"ל בעמח"ס אך פרי תבואה שאמר דליישב קושית התוספות כהוגן לא יכול רק חסיד, ולא אשכנז או מתנגד, כי לזה הלא צריך שכל הישר ואם היה לו שכל הישר הרי בודאי שהיה חסיד...

35 בפסקי התוס' בע"ז פ"ב סי' ע"ה דשמן זית מקרי דבר חריף ומפליט אף בצונן, ועיין שו"ת שבות יעקב (ח"א סי' נ"ו) דכתב דאף שיש לחלוק על דברי התוס' מהגמ' פסחים ע"ו: ועוד, מכל מקום אין להקל נגד דעת התוס' אם לא במקום צורך או הפסד מרובה, ומובא בפת"ש סי' ק"ה סק"ב, ומובא דברי התוס' בחוו"ד סי' ק"ה סק"א, ושו"ת הגר"ש אייגר יו"ד סי' כ"א, ובגיליון מהרש"א סי' ק"ה סעי' א', ושו"ת שואל ומשיב מהדורה רביעאה חלק ג סימן צא, שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' רמ"ו, וכן מובא בספר באר יעקב יו"ד סימן ק"ג שהאריך בזה, ובשדי חמד אסיפת דינים מערכת חריף סי' א', וערוגות הבושם סי' ק"ה סעי' א', ודרכ"ת סקס"ה, ויש להעיר דיש מפוסקי זמנינו שנוטים לומר דבזמנינו השמן זית אינו חריף לכו"ע כיון שמוקקים אותו בשעת עשייתו ובזה פג חריפותו.

36 עי' בס' חיים וברכה (אות ק'כ) שחידש, דמדדייק הב"י בשם הרמב"ן שכבשן או שלקן לרפואה, ולא נקט סתם שכבשן, על כרחך דבא להשמיענו דרק בכבשן במיני סמים חריפים לרפואה, דע"י הכיבוש הן משתנין מכמו שהיו ונפחת הדרן, הוא דפסקול, אבל בכבוש במים שלא יכמשו דאדרבה ע"י הכבישה מתחזק הדרן כשר עיין שם. ובלהורות נתן

אב"ד נייטרא מאנסי: דער חתם סופר האט דאך ארויס געמומען סוכות די ד' מינים פון די וואסער, פאר עם איז געווארן פיר און צוואנציג שעה האט ער עם ארויס גענומען אויף א מינוט און צוריק געלייגט, דער פתחי תשובה ברענגט דאס אראפ אין יורה דעה.

רבינו: יא ער שרייבט אליינם אזוי, דאס איז אויף שבת שחל בו יו"ט סוכות (בחיו"ד סי' פ"א).[37]

אב"ד נייטרא מאנסי: יא, ער שרייבט לגבי כבוש אין פ"ז אז ס'מוז זיין פיר און צוואנציג שעה אהן א הפסק כדי ער זאל האבן דעם דין פון כבוש, ביי די מעשה פון דעם תלמיד חכם מיט די כבוש די קיבה מיט די קעז לגבי זיעה דארטן, ברענגט דער חתם סופר בדרך אגב, אזוי פיר איך מיך אז איך נעם ארויס די ד' מינים פון די וואסער פאר פיר און צוואנציג שעה כדי עם זאל נישט זיין כבוש.

רבינו: און פון דעם טאקע זעהט זיך אויס אז ס'איז געלעגן אין א פלאש וואסער, אזוי האט מען אינדערהיים געהאלטן, היינט האלט מען שוין נישט אזוי.

אב"ד נייטרא מאנסי: די גאנצע זאך איז אבער א פלא, פון וואו האט ער אהנגענומען פאר א דבר פשוט אז כבוש ביי ד' מינים איז פסול?

רבינו: ביי אתרוג שטייט אזוי. אבער ס'איז דא וואס זאגן אז ס'איז אויך ביי די אנדערע מינים, דער רמב"ן זאגט אזוי.[38]

אב"ד נייטרא מאנסי: דער מקור ביי לולב איז נאר דער חתם סופר. ער האט עם ארויס גענומען פאר ס'איז געווארן פיר און צוואנציג שעה עם זאל נישט זיין כבוש.[39]

א' הנוכחים: עם איז גלייגן אביסל איינגעטינקן אין וואסער.

אב"ד נייטרא מאנסי: יא, און דער ביסל האט ער חושש געווען פאר כבוש. קען זיין מן הסתם אז וויניגער פון דעם וואלט געפעלט פונעם שיעור.

רבינו: אז ס'איז געווען וויניגער פון ד' טפחים אינדרויסן פון וואסער.[40]

א' הנוכחים: די ערבות האלט מען ביים רבי'ן אין וואסער?

רבינו: מ'האלט נישט אין וואסער, מ'לייגט עם אין פריזשידער.

א' הנוכחים: די סוחרים האלטן עם אין א פאס וואסער.

רבינו: אה, אבער נאר הינטן, עם פעלט נישט אינעם שיעור, ס'איז נענוג גרוים.

ונפרד רבינו ממנו בברכה: א חג כשר ושמח, דער אויבערשטער זאל העלפן מיט געזונט, די מצוה פון אתרוג איז משפיע בריאות פארן ארץ, דער לולב פאר די שדרה, די הדסים פאר די אויגן, און די ערבות פארן מויל, בריאות פארן גאנצן גוף, תודיענו אורח חיים שובע שמחות את פניך.

שם כתב דבפנים בס' הרמב"ן כתב "שכבשן או שלקן לרפואה או לענין אחר שהן פסולין", ומבואר דלאו דוקא לרפואה, והא דכתב לרפואה משום שדיבר בהווה, ואשר מהאי טעמא לא הזכיר לולב. והרי הרמב"ן כתב דהא דכבוש ושלוק פסול משום ד"לא הכשירו בהן אלא כמושין אבל מבושלין לא", והנה מדיוק זה יש ללמוד דכל כבוש ושלוק פסול אף כשלא כבשן או שלקן בסמים חריפים, דרק כמוש התירו ולא כבוש ושלוק. ועוד דהא הרמב"ן כלל כבוש ושלוק, ועל שתיהן כתב שעשה כן לרפואה, ואף אם תאמר דבכבוש יש לחלק בין כבשן במים לכבשן לרפואה בסמים חריפים, אבל לענין שלוק ודאי שאין סברא לחלק בכך, דכיון דשלקן אפילו במים הרי הוא נשתנה לגמרי. וא"כ כשם שלענין שלוק מוכרח לומר דלרפואה לאו דוקא, וה"ה במים בעלמא, כמו כן לענין כבוש אין לחלק בכך. ועכ"פ אין בכח דיוק זה להמציא דין חדש, ונכונים דברי החת"ס ז"ל דפשיטא ליה דכבוש במים פוסל בכל המינים.

37 עי' שם לשון קדשו של מרן החת"ס ז"ל: "ע"כ עצה היעוצה שאם צריך לכובשו זמן רב יסירנו משם סוף כל יום כמו שעה כדי שלא יהי' כבוש יום שלם בב"א ויחזור אח"כ ויתנהו לתוכו ואין מצטרף זמן הכבישה וכן אנו נוהגים בלולב ומיניו בשבת שבהג להסירם מן המים ע"י גוי בסוף היום כדי שלא יהיו כבושים ויופסלו וה"נ כך יש לסמוך".

38 בב"י בשם הרמב"ן מבואר דשייך כבוש אף בהדס וערבה, דכתב סימן תרמ"ה סעי' ב' וז"ל: באורחות חיים (הל' לולב סי' י) בשם בעל ההשלמה אפילו נפרצו מקצת עליו פסול והראב"ד (תמים דעים סי' רלב) כתב דלא נפסל אלא כשנפרצו רוב עליו וכן כל פיסולי הלולב ומיניו חוץ מנקלף שאינו נפסל אלא בכולו ונקב במשהו עד כאן וביאר הרמב"ן (בהשגותיו על הל' לולב לראב"ד) שיש להוציא מן הכלל הזה הכבוש והשלוק שבהדס וערבה שכבשן או שלקן לרפואה פסולים, ומצינו באחרונים שדנו בדבריו, עי' שו"ת לבושי מרדכי אורח חיים מהדורה תניינא סימן קפ, שו"ת מנחת אלעזר חלק ב סימן סט, שו"ת להורות נתן חלק ח סימן מח, ועוד.

39 עיי' בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' קכ"ב ד"ה ועי"ש), ע"ש שהביא בתחילת התשובה הוראת אביו החת"ס זצ"ל בסופו שלא להשאיר הלולב ביו"ט שחל להיות בשבת במים מעת לעת, כדי שלא יפסל בכבישה. וכתב הכת"ס טעמו דפסול משום דאין זה לולב שצותה עליו תורה, דכמו שהתורה אמרה דיש מצוה של פרי עץ הדר פי' שחייבין ליקח למצוה זה דווקא פרי ששייך לחול עליו שם פרי עץ הדר, כן הוא בלולב שצותה התורה ליקח כפות תמרים, נמצא דבעי דווקא כפות של תמרים, ועץ עושה פרי תמרים דווקא וע"י כבישה נשתנה, ולא נקרא שמו כפות תמרים, ולכן גם כבישה במים מעת לעת וכדומה פוסלת.

ומסיק הכת"ס דכן הוא הסברא בהדס, דאצל כולם שייך הדין של עושה פרי, ודברי מרן החת"ס זללה"ה אתי שפיר.

40 עיי' בשו"ת כת"ס הנ"ל, וז"ל: וז"ל דבר' מינים לכו"ע אינו פוסל רק מה שבמים כנלפענ"ד וכו' עכ"ל.

ביקור הגה"צ רבי הלל ווינבערגער שליט"א

אבדק"ק סערדאהעלי ודומ"ץ נייטרא, ויו"ר מערכת הכשרות של התאחדות הרבנים

בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א במקום הנופש בעטלהעם ניו העמפשיר יע"א

יום ב' פרשת דברים תשפ"ג לפ"ק

יכיל בקרבו הנושאים דלהלן:

שאלה בענין פירורי לחם המטגנין בה דגים אי מברכין עליה בורא מיני מזונות ◆ השאלה המתחדשת בימינו שיש קדירות המועילים מעצמם שלא יתדבקו בשעת הטיגון ◆ בהפירצה אודות מאכל ה'סושי' והנידון לגבי בישול עכו"ם ◆ ד' המהרש"ג לגבי געפילטע פיש אי צריך לברך מזונות ◆ אודות הפירצה לאכול מזונות ראול"ס בקביעות סעודה ◆ דו"ד בשיעור קביעות סעודה בשעת נסיעה ◆ דו"ד במיידל סקול שמבקשים היתר לאכול מזונות ראול"ס בלי נט"י ◆ ד' הלבושי מרדכי שאין בשעות היום קביעות סעודה ◆ דו"ד בפדיון הבן שהיום ל"א חל בתשעה באב דעת המג"א בזה ודעת הפוסקים ◆ בטעם הדין דאין פודין בלילה ◆ הוראת מרן רביה"ק הדבר"י זי"ע להבחל"ח למרן רבינו שליט"א בענין פדיון הבן וביאורו בדין אין פודין בלילה ◆ ד' המטה אפרים ושאר הפוסקים כשחל יום ל"א בראש השנה לגבי פדיון הבן בלילה או בצום גדליה ◆ מחלוקת הפוסקים כשחל יום ל"א בשבת קודש מתי לפדות הבן ◆ ד' החת"ס כשחל יום ל"א בחוה"מ סוכות ◆ אודות הפרשה שמצאו מטבעות של ה' סלעים מזוייפות ◆ בד' המג"א ושאר הפוסקים שאין לפדות בעש"ק רק אם הוא בזמנו ◆ בד' המשנ"ב שלעוף אין מי רגלים וד' תשו' הב"ח ע"ז והפליאה בד' שו"ע הרב ◆ ד' התפארת שלמה שהמלאכים תמהו על כח פרישותו של אאע"ה ועובדא מהשפת אמת ע"ז ◆ בהוראות לגבי מצילי אש בקר"י ◆ שאלה במרפסת הסמוכה לבית לגבי חיוב מזוזה ◆ גודל עבודת ימי בין המצרים של הגאוה"צ מנייטרא ◆ מרן הישמח משה היה מקונן מאוד על חורבן הבית ◆ הגה"ק מקאשוי העיד שבבית החתן סופר היה נס מועט המחזיק את המרובה ◆ אודות ד' החת"ס שבימינו ראו הנס של מועט המחזיק את המרובה - מרן הישמח משה הרגיש בקדושת מקום תפילת הרר"ש מניקלשבורג והרבי ר' אלימלך זי"ע ◆ ד' החת"ס שהנס בביהמ"ק היה זה שהיו עומדים צפופים בכדי לקבל שכר.

רבינו קידם את פניו בברכת השלום והגה"צ מסערדאהעלי הציג לפני רבינו את האברך מוה"ר הערשל הארטשטיין הי"ד מראשי וועד הכשרות שנתלווה אתו.

אב"ד סערדאהעלי: כ'קום יעצט גראד פון מאונט קיסקא.

רבינו: אזוי? מ'קומט פון מאונט קיסקא ביז אהער? דאם איז א ווייטע נסיעה, דאם דארף זיין א פינעף שעה וועג.

אב"ד סערדאהעלי: מיר האבן דא די פי–עם–אר (מהנה קיין בניו העמפשיר באותה סביבה שרבינו שליט"א שוהה שם למנוחה כמה שבועות ביומי הקיץ).

רבינו: איר געבט דעם הכשר דא?

אב"ד סערדאהעלי: יא.

נאכדעם, בערך א שעה אוועק פון דא איז דא א גרויסע פאבריק ווואו מ'פרעגלט פיש, די דַגים פירמע, זיי מאכן ברעדעד פיש (מצופה בפירורי לחם), מ'דארף דא כשר'ן, די משגיחים כשר'ן, אבער מזמן לזמן קום איך זעהן.

הרר"ה: יעצט האט מען אזוי אויסגערעכנט צו קענען קומען אין א זמן וועז דער רבי איז דא.

רבינו: די פאבריק איז אויך דא אין די געגענט?

אב"ד סערדאהעלי: א שעה אוועק פון דא. א שעה אראפציר.

ס'איז דא א שאלה אויף די ברכה, אויף ברעדעד.

רבינו: עם וועלט געמאכט פון ברויט?

אב"ד סערדאהעלי: יא, היינט איז עס פון ברויט.

רבינו: ס'איז לטעמא?

אב"ד סערדאהעלי: יא, ס'איז זיכער אז ס'איז לטעמא.

היינט מיט די אלע היינטיגע טעפ, די טעפלאן טעפ (שהמאכל אינו מתדבק אל הכלי), אז איינער וויל א שטיקל פיש דארף ער נישט קיין ברעדינג, אפילו מיט אביסל וואסער קען ער עס מאכן, און אז מ'האט דאם יא איז א סימן אז מ'וויל עס האבן לטעמא.

רבינו: אהא, איז עם א שאלה פון א מזונות,[41] ווייל מ׳קען דאך מאכן אהן דעם אויך.[42]

אב״ד מערדאהעלי: יא, אין שטוב מאכט מען אזוי, די מענטשן וואם זענען אויף א דייעטע מאכן אזוי, זיי זוכן נישט די סטארדזש, זיי ווילן נאר די פיש. אמאל האט מען נישט געקענט.

רבינו: איך פארשטיי, ווייל ס׳האט זיך מסתמא צוגעברענט.

אב״ד מערדאהעלי: זייט ס׳איז דא די טעפלאן טעפ אז אנדערש. [דהיינו שאין צריכים את הפירורי לחם בשביל הטיגון]

הרר״ה: דאם איז א הוכחה. אבער האט זיך די הלכה געטוישט פון אמאל?

רבינו: די מציאות האט זיך געטוישט, א מציאות טוישט די הלכה.

הרר״ה: דער מערדאהעלי רב זאגט אייביג אזוי ביי סושי, ס׳האט זיך געטוישט די מציאות אז ס׳איז נאכל כמו שהוא חי.

אב״ד מערדאהעלי: ס׳איז דא וואם טענה׳ן אז ס׳איז נישטא קיין בישול עכו״ם ביי סושי.[43]

ס׳איז דאך אן עקל׳דיגער מאכל אינגאנצן, ווייל מ׳עסט עס דאך רוי. אבער לעצטנס האט מען באמערקט אן אינטערסאנטע זאך, דאם איז דאך א ספעשל פאך, מ׳לאזט נישט צו דארטן נאר די וואם קומען פון ווי דער מאכל קומט... ווייל זיי פארשטייען דערצו...

רבינו: יא, כ׳האב געהערט, מ׳ערווירט עם אזוי.

אונז פראביר מיר זיך צו שטעלן ביי אונז אין קרית יואל מ׳זאל עם נישט פארקויפן ווייל ס׳איז עפעס נישט איידל...

אב״ד מערדאהעלי: ס׳איז א מורא׳דיגע זאך. ס׳איז א חיזוק פאר אונז אויך.

---

41 דהנה המחבר (סי׳ ר״ח סעי׳ ב) כ׳ וז״ל: חמשת מיני דגן ששלקן או כתשן ועשה מהם תבשיל וכו׳ אפי׳ עירב עמהם דבש הרבה יותר מהם או מינים אחרים הרבה יותר מהם מברך עליו במ״מ ולבסוף על המחיה, אבל אם לא נתן הדגן בתבשיל אלא לדבקו ולהקפותו בטל בתבשיל, עכ״ל.

והמשנה ברורה (שם ס״ק ז) מביא על זה את דברי הרשב״א שאף אם הדגן אינו בא אלא להטעים ולהכשיר, שבכה״ג אם לא היה מחמשת המינים היה נחשב לטפל, מ״מ הכא בחמשת המינים הוא נחשב לעיקר, ומברך עליו בורא מיני מזונות, וכן מבואר בשו״ע (סי׳ ר״ד סעי׳ י״ב) לפי פירוש המג״א (שם ס״ק כ״ה) שהמחבר מיירי שם בחמשת המינים.

אבל יש לציין שיש ראשונים שחלקו עליו, דהנה המאירי (ברכות ל״ו ע״ב) כתב שבכה״ג שאינו בא אלא להטעים ולהכשיר אינו נחשב לעיקר, משום שבכה״ג הוא טפל לשאר המינים, ולכן הואיל והוא בעצם טפל אינו יכול להיחשב לעיקר אפי׳ ע״י דין כל שיש בו מחמשת המינים, ולא אמרו דין כל שיש בו אלא בכה״ג ששניהם לאכילה באים, וליכא כאן טפל ואז אמרו שמהני אפי׳ כנגד רוב שאם הרוב הוא ממין אחר ומין הדגן הוא המיעוט, אז מין הדגן נחשב לעיקר, משא״כ היכא שמין הדגן טפל ממש, לא אמרו שהוא נעשה לעיקר.

וכן יש אחרונים שדייקו כן מדברי הרא״ש (פ״ו סי׳ ז) והטור שהזכירו בלשונם שמין הדגן צריך להיות עיקר התבשיל, וז״ל הרא״ש: הלכך כל שעיקרו מחמשת המינים אפי׳ רובו ממין אחר מברכין עליו במ״מ ולבסוף מעין שלש עכ״ל. ופשוט שאינו בא לומר שמין הדגן צריך להיות עיקר התבשיל ממש, שהרי אז אפי׳ בלי שהוא מחמשת המינים יהי׳ דין עיקר עליו, אלא בא להפקיע שעכ״פ לא יהיה טפל, וסוברים כהמאירי שבכה״ג שהוא טפל לא נאמר כל שיש בו מחמשת המינים.

וכן מביא הפרי מגדים (משב״ז סקט״ז) בשם הפרי חדש שמדייק כן מדברי הט״ז (סי׳ ר״ד ס״ק ט״ז) שכל שאינו בא אלא להטעים ולהכשיר לא הוי עיקר, וצריך שיהא בו כוונת אכילה גם על מין הדגן כדי שיהיה עיקר, והוא כדברי המאירי שלא נאמר דינא דכל שיש בו אלא כששניהם לאכילה באים.

42 כוונת מרן שליט״א שהיות שהפירורי לחם אינם משמשים בשביל יופי הבישול, אז יש שאלה של ברכת בורא מיני מזונות כי אחרוני זמנינו נוקטים להלכה שלכן אין אנו מברכין על הדגים והבשר המצופים בפירורי לחם בורא מיני מזונות, אע״פ שמכסים אותם במיני דגן ליתן טעם בבשר, משום שאנו חוששין להני ראשונים שכל שבא בתורת טפל לא נאמר בו כל שיש בו, בצירוף הא דהקמה אינו בא לטעם כלל, אלא כדי שהבשר ייטגן בצורה יפה, ולכן גם לשיטת הרשב״א יש מקום שלא לברך עליו מזונות.

ועיין בענין זה בתשו׳ שבט הלוי (חלק ו׳ סי׳ כ״ד) שכל דבר שבא לכיסוי המאכל לא נאמר בו דינא דכל שיש בו ע״ש, והכונה בזה דהואיל ומוכח מתוכו שאינו בא אלא לטפלות, אינו דומה לבא להטעים שמצד התבשיל אין בו שום הוכחה שבא לטפלות, משא״כ בכיסוי שמצד התבשיל מוכח שבא לטפלות דבכה״ג ודאי לא אמרו שהוא עיקר.

---

43 דהנה במסכת עבודה זרה (לח.) איתא אמר רב שמואל בר ר׳ יצחק אמר רב כל האכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עובדי כוכבים, והנה מצאנו מחלוקת הפוסקים מהו הגדר של דבר האכל כמות שהוא חי, יעוין בפרי חדש ביורה דעה (קיג סק״ג) שכתב וז״ל: ויש לדקדק בדין דבר האכל כמות שהוא חי שאם אדם אחד אינו אוכלו אלא צלי או מבושל והעולם אוכלים אותו כמות שהוא חי או איפכא אי אזלינן בתר דידי׳ או בתר דעלמא, ע״ש. ועיי׳ בדרכי תשובה (סי׳ קי״ג) אריכות גדולה בד׳ הפרי חדש הנ״ל.

ויש אחרונים הטוענים שכהיום שהמאכל סושי׳ כבר נאכל חי בהרבה מקומות בעולם, הוי כדבר האכל חי, ועיי׳ בקובץ מבית לוי (תשנ״ח) דברי בעל השבט הלוי ז״ל בזה.

רבינו: ס׳איז זייער שווער היינט, יעדע זאך מוז מען מאכן כשר, אלע מיני תאוות, אלע מיני משוגעת׳ן מוז מען צושטעלן פארן איד.

אב״ד מערדאהעלי: אזא שטאט ווי קרית יואל אז ס׳איז נישטא קיין סושי איז א מורא׳דיגע כבוד פאר אידישקייט, עס גייט אונז אויך חיזוק אז מ׳קען יא אביסל צוריק האלטן.

רבינו: מ׳פראבירט אביסל צו האלטן.

אב״ד מערדאהעלי: זיי זאגן אז די סושי דאם גייט מיט א טארטש (מצית) א פייערל, דער גוי וואס שטעלט צוזאם דעם סושי, ער ברענט דאם אפ מיט א טארטש.

רבינו: דאם הייסט צלי אש?

אויב ס׳איז צלי אש איז דא דערבי בישול, צלי איז פונקט ווי בישול.

אב״ד מערדאהעלי: ניין, באמת בלייבט עס רוי, ס׳איז נאר אזוי פארץ קאליר, אדער סתם אזוי...

רבינו: ביי געפילטע פיש איז אויך דא א מדובר אין די אחרונים ווייל מ׳לייגט אריין דארט מעהל. דער מהרש״ג (ח״ב סי׳ ל״ב) רעדט דערווענען, צי מ׳דארף מאכן דערויף מזונות, אויב מ׳לייגט אריין מעהל. אויב לייגט מען עס לדבק, ס׳זאל זיך צוזאם האלטן, איז עס א שהכל. אבער טאמער לייגט מען אריין מעהל פאר א טעם, ווערט א שאלה.[44]

ומצינו בראשונים ואחרונים כמה הגדרות מתי נחשב הקמח בגדר מטרת אכילה ומברכים עליו ומתי אינו נחשב בגדר אכילה ואין מברכין עליו - א) בתוס׳ (ל״ז: ד״ה כל שיש בו) בדין קמח שנתנו בשקדים, כתבו שנתנוהו ״כדי לסעוד הלב״ ברכתו מזונות, ומבואר דבעינן שיבוא בכדי לשבוע, בכדי שיהא בהגדרת מטרת אכילה, ובספר הפרדס (שער הדגן, שער א׳ אות ח) כתב ואם ערב אחד מחמשת המינים בשום תבשיל כדי להטעימו או כדי לדבקו מברכין עליה בפה״א ע״כ, ובפשטות מבואר דלטעם בעלמא אינו נחשב עיקר אלא לסעוד או אפשר כהמאירי דלקמן, ב) ברשב״א (ל״ז: ד״ה דובשא עיקר, ומובא בב״י) כתב דכל שנתן הקמח להטעימו ולהכשירו אמרי׳ כל שיש בו, וכ״כ ברמב״ם (פ״ג מהל׳ ברכות ה״ו) דכל שנתנו לטעם הוא העיקר, ומבואר דאין צריך שיבוא בכדי לסעוד בכדי שיהא למטרת אכילה, אלא די בזה שיבוא לטעם, וכעי״ז כתב בשיטמ״ק (ל״ט. ד״ה ולא היא) דכל שהיא למטרת אכילתו היא העיקר, וכל שאינו אלא לדבק אז אינו העיקר, ובשו״ת אבנ״ז (סי׳ ל״ח) מסתפק בביאור דבריו ע״ לקמן, וכ״כ הב״ח וז״ל אף על גב דהרוב הוא משאר המינין והמיעוט הוא מחמשת המינין אפילו הכי כיון דהוא העיקר שנתן הקמח בתבשיל ליתן בו טעם כל מידי דלטעמא עביד לא בטיל ע״כ, וכ״כ בשו״ת תשב״ץ (ח״א סי׳ פ״ט) בפי׳ תבשילא דליפתא דאף על גב דמפשי ביה קמחא לא מברכין עליה אלא שהכל משום דקמחא לאו להכשירו וליתן בו טעם מערבין אותו אלא לדבוקי בעלמא ע״כ, ג) במאירי (ל״ז. ד״ה כל תבשיל) כתבו דכל שעיקר התבשיל קרוי על שם אותו מין מחמשת המינים, אע״פ שרובו מדברים אחרים הולכים אחר אותו המין, אבל אם עיקר התבשיל מדברים אחרים ומכניס בו קמח הרבה למתק את הטעם או לעבות התבשיל, אין הקמח עיקר ואין הולכין אחריו ע״כ, ומבואר דבעי׳ שיהא עיקר התבשיל על שם מין הדגן, וברא״ש (סי׳ ד) כתב כל שעיקר התבשיל הוא מה׳ המינים, והיה מקום ללמוד בדבריו כדברי המאירי דבעי׳ שיהא עיקר התבשיל על שמו, אולם אפשר לומר דדעתו דדי שיהא עשוי לטעם וכדעת הרשב״א, אלא דכוונתו דכל שבא לטעם אזי הוא עיקר התבשיל, והוכחה לכך מדברי הב״י שהביא את דברי הרשב״א והרא״ש בחדת מחתא, ד) בשיטמ״ק כתב גם דבעינן שיהא בדגן כזית בכדי אכילת פרס, אולם באחרונים לא מצינו דבעי׳ שיעור זה.

והיכא שנתנו בכדי לנפוח ולהגדיל המאכל, אזי אם עושהו כן בכדי שיהא יותר מה לאכול או בכדי שישביע יותר, אזי פשוט דאמרי׳ כל שיש בו, כיון דמטרתו הוא משום אכילת הדגן, וכ״כ בשעה״צ (סקי״ג), אבל אם נתנוהו רק בכדי שיראה גדול יותר בשו״ת אבנ״ז (שם) מביא בשם פסקי הריא״ז שכתב דכל שנתן לעבות מברך שהכל, והוא למד דכוונת דבריו שיהא יותר גדול, והוא כתב דכל שמניחו לנפוח אין כוונתו לאכילת הדגן ולא אמרי׳ כל שיש בו, אולם בשו״ת מהרש״ג (ח״ב סי׳ ל״ב) מבואר דכל שנתנו שיראה גדול יותר הדגן העיקר.

ולגבי דגים שמעורב בהם קמח געפילטע פיש - בשו״ת אבני נזר (שם) איירי לגבי בשר טחון המעורב בקמח וכתב דחקר אצל עושי המאכל במטרת העירוב הקמח ואמרו שהיא כדי לדבק הבשר ובכדי שיהי׳ קל לאכול, ואמו אמרה לו שהכוונה גם בכדי שיהיה הנפוח רב, ומצא דמטרת נתינתם שם לא למאכל ולטעם, וכן פסק בשו״ת מהרש״ג (שם), אלא דהוא פסק כן מחמת ספק, דדעתו דאם נתנוהו להגדיל המאכל ברכתו מזונות, אלא דכתב דכיון דעפ״י רוב נותנים רק לדבק, לכן בכל ענין בסתמא יברך שהכל אף שאינו יודע מטרת נתינת הקמח, כיון דכן עמא דבר, ובצירוף הדין דעל כולם אם אמר שהכל יצא, ובזמירות דברי

44

ונעתיק כאן בענין זה מס׳ חוקים להורותם (הל׳ ברכות אשר על מכבש הדפוס) הנה בשו״ע (סי׳ ר״ח סעי׳ ב ג) מבואר עפ״י הגמ׳ (ברכות ל״ו:) לגבי ״חביץ קדירה״ דנקטינן כרב כהנא לברך מזונות אף שמעורב בו הרבה דבש, מטעם הכלל של רב ושמואל ״דכל שיש בו מה׳ מיני דגן מברכים מזונות״, ושעם הדבר כתב הטור משום דהז״ל יחסו חשיבות מיוחדת לחמשת מיני דגן כיון שנשתבחה בהם ארץ ישראל וגם הם משביעים והם חשובים שעושים מהם פת לכן קבעו דכל מאכל שיש בו מה׳ מיני דגן נעשה הדגן לעיקר המאכל ואפילו מין הדגן הוא המיעוט, ובשו״ת גינת ורדים (כלל א׳ סי׳ כ״ד) כתב דחשיבות ה׳ מינים הוא משום דזייני, ועפי״ז כתב דחשיבות זו אינו אלא כשבא לסעוד, ולא כשבא לדבק דאז אין לו חשיבות דזייני, אולם בפני יהושע (ל״ו:) כתב דחשיבות ה׳ מינים בתערובות אינו משום דזייני, דהרי כשהם בתערובות הם לא זייני, אלא הטעם משום דה׳ מינים בעצמם הם חשובים לענין מצה ולענין חלה ולענין ברכהמ״ז, ומבואר שם דדעתו דהם העיקר אפילו כשאינו מעורבים שם באופן שהם משביעים.

ובשו״ע (שם) מבואר חילוק בין נתנו לדבק דאז אין חשיבות למין הדגן ולכן לא שייך לומר שיהא העיקר, לבין היכא שנתנו למטרת אכילה דאז שייך לומר שיהא העיקר, ויסודו בגמ׳ (ל״ט.).

אב"ד סערדאהעלי: יא, ס'איז דא אין מהרש"ג, אין לבושי מרדכי, וועגן געפילטע פיש.

דער רבי געדענקט ר' חיים שלמה פרידמאן אין קרית יואל? ער האט געהאט די פיש סטאר, ער פלעגט דעליווערן אויף נייטרא, ער האט געהאט אסאך ארדער'ס, קיין מאונט קיסקא, אין מאונט קיסקא איז נישטא קיין פיש סטאר'ס, מ'דעליווערט אהין, ער האט געהאט פערציג–פופציג משפחות וואס פלעגן קויפן ביי אים, איך פלעג אויך ביי אים קויפן, כ'פלעג רעדן מיט אים האב איך אים געפרעגט, ווען דו לייגסט אריין די מצה מעהל וואס איז דיין כוונה? לדבק אדער לרבות ס'זאל זיין מעהר, האט ער מיר געזאגט, אז זיין רעסעפי איז פון זעכציג פונט פיש נעמט ער ארויס הונדערט צוואנציג פונט.

רבינו: דאס איז ממש העלפט, קומט דאס אויס, מוז עס זיין לרבות..

אב"ד סערדאהעלי: יא, מיט די אייער און צוקער, דאס איז זיכער נישט לדבק. כ'האב אים איינמאל געבעטן לאמיר זעהן צו לייגן ווייניגער, האט ער געזאגט אז דער עולם וויל עס אזוי, איין וואך האט ער געמאכט טאקע נאר לדבק, און דער עולם איז נישט צופרידן געווען, ווייל מ'איז שוין צוגעוואוינט אזוי, ס'איז אן ערנסטע שאלה פון א מזונות.

רבינו: כ'האב געזעהן יעצט א בריוו וועגן די מזונות ראלל'ס, אלע זענען אונטער געשריבן,[45] ס'איז טאקע אזא מין פירצה, חטוף ואכול, מ'כאפט און מ'עסט א פרישטאג א מזונות זעמל, מ'לייגט אריין ס'זאל געבן א טעם, אבער ס'איז א געהעריגער זעמל מ'ווערט זאט דערפון, און מ'בענטשט נישט, מ'וואשט זיך נישט.

אב"ד סערדאהעלי: אויב מ'איז קובע א סעודה.

רבינו: ס'איז זיכער א קביעות סעודה.[46]

ב"ה כ"א תמוז תשפ"ג

פסק הלכה מגדולי פוסקי דורנו שליט"א

בענין מזונות ראללס וברויט - ע"פ המציאות כהיום

לכבוד אחינו בני ישראל:

פאלגנד וועלן מיר מפרסם - לשאלת רבים - די הלכה בנוגע מזונות ברויט, ראללס א.ד.ג.
ווי עס קומט אויס בס"ד לדעתינו, לויט היינטיגע מציאות.

כידוע, איז דאס באנוץ מיט אלע סארטן מזונות ברויט, ראללס א.ד.ג. פארבינדן מיט גאר ערנסטע שאלות בהלכה:

א) מען קומט גרינג צו, צו עסן מער ווי א שיעור קביעות סעודה, וואס דאן ווערט מען מחוייב מיט נטילת ידים וברכת המזון, אויך ביי 'פת הבאה בכיסנין'.

ב) די מזונות-ברויטן, מזונות-ראללס, סענדוויטשן א.ד.ג. וועלכע ווערן פארקויפט כהיום, הענגען לויט רוב פוסקים בכלל נישט אינעם גדר פון 'פת הבאה בכיסנין', [illegible] וואס ביי אזא סארט ברויט קען מען נישט מאכן א מזונות אפילו מ'עסט נאר אביסל דערפון; און כידוע האבן שוין גדולי פוסקי הדור הקודם וצ"ל מעורר געווען דערויף.

להלכה למעשה: **זאל מען נישט מאכן קיין מזונות אויף די מזונות ברויטן און ראללס**
[אפילו ווען מען עסט דערפון נאר אביסל]. אזוי אויך, זאל מען מחנך זיין די קינדער נישט צו מאכן קיין מזונות דערויף.

וכאן המקום לעורר, אז די וועלכע פארקויפן סענדוויטשן א.ד.ג. זאלן נישט פארקויפן אזעלכע סארט סענדוויטשעס וואס ס'שטייט דערויף 'ברכתו מזונות', נאר די וואס ס'שטייט דערויף 'ברכתו המוציא'.

ויהי רצון אז אין זכות פון והיותה אין נטילת ידים און מצות עשה של ברכת המזון זאלן מיר זוכה זיין, צו חסדים ורחמים און פרנסה בהרחבה און אלע השפעות טובות וואס די מצוות ברענגען אונז, ביז מען וועט זוכה זיין צו דער גאולה שלימה השתא בעגלא ובזמן קריב.

ועה"ח באעה"ח

* החתימות הן ע"פ סדר הא"ב

יואל הובא שכן הורה רבינו זי"ע לברך שהכל, אולם בבית רבינו לא היו מעורבים פירורי לחם בדגים, ובתשובות והנהגות (ח"א סי' קפ"א) כתב לקיים המנהג שמברכין ע"ז שהכל נהיה בדברו, מאחר שנשתנה צורת הקמה ולא נאכל לשביעה ונשתנה לגמרי תוארו, ושמו מוכיח עליו דנקרא רק "געפילטע פיש" ורובו ועיקרו פיש, אין מברך עלה בורא מיני מזונות שלא נאכל אלא כדג ולא כמזונות ונתבטל, [א.ה. וזהו עדיף מדברי המאירי שהבאנו לעיל דכתב דבעי' שיהא עיקר התבשיל על שם מין הדגן], ולא אמרינן שאם מעורב בו מחמשת המינים ברכתו מזונות אלא כשניכר וחשוב ולא בטל, אז פוטר הכל, (דמשמעות השו"ע שם ס"ג דאף שאינו לדבק צריך שעכ"פ יבוא הקמח כדי לסעד, וכאן לא בא לסעד אלא לייפות הדג וכדומה) ולכן כאן נראה לברך שהכל ע"כ.

ומיהו לפעמים מצוי שמערבים הרבה פירורי לחם וקמח לתוך טחינת דגים כדי להשביע, ואין כוונתם ליפות הדג וכדומה ובזה וודאי שברכתו בורא מ"מ, ובשו"ת באר משה (ח"א סי' ס"ב) מחלק בין היכא שאיכפת ליה שלא להפסיד טעם הבשר ע"י ריבוי הקמח, בזה ברכתו שהכל אף שמרבה קמח בכדי שיהא כמות הרבה, לבין היכא שלא איכפת ליה להפסיד טעם הבשר והדגים, דאז הקמח יש לו חשיבות וברכתו מזונות.

45 להלן תצלום מהקול קורא אודות המזונות ראללס, שנתפרסם בשלהי חודש תמוז שנת תשפ"ג העעל"ט:

46 ענין קביעות סעודה הוא כדלהלן: האוכל ממיני מזונות כמות גדולה שדרך בני אדם כשברצונם לקבוע סעודה על סעודה על מזונות הם אוכלים כמות כזו, נתחייב בנטילת ידים, בברכת המוציא, ובברכת המזון כדמבואר בשו"ע (סי' קס"ח סעי' ו), והכוונה כשיעור שדרך בני אדם לקבוע, יש לדון אי הכוונה בשיעור שדרך לקבוע כשאוכלים פת, או בשיעור שדרך לקבוע כשאוכלים מזונות, ובשועה"ר (בסעי' ח) בתחילת דבריו מבואר שזהו כשיעור שדרך לקבוע כשאוכלים מזונות, ואף שאין הדרך לקבוע על מזונות, בזה כתב שדרך לקבוע כשאוכלים "במקרה", והכוונה כשאוכלים לפעמים מזונות במקום סעודה, והולכים בזה אחר רגילות רוב בני אדם, דהיינו שאם אכל שיעור שאחרים רגילים לקבוע סעודה עליהם, אע"פ שהוא לא שבע ממנו, מברך המוציא וברהמ"ז, ואם אכל פחות משיעור שאחרים רגילים לקבוע עליהם אע"פ שהוא שבע מהם, בטלה דעתו אצל כל אדם, ואינו מברך המוציא, ב"י (שם) בשם הרא"ש (סי' ל) דאזלי' בתר רוב בני אדם, ובענין שאוכל שיעור שהוא שבע ושאר בנ"א אינם שביעים דעת הראב"ד דאזלי' בתר דידיה ומברך בהמ"ז,

אולם דעת הרמב"ם וכ"פ הרא"ש (שם) דגם בזה אמרי' בטלה דעתו אצל שאר בנ"א, וכ"פ בשו"ע.

ונחלקו האחרונים בשיעור קביעות סעודה, דהא"ר (סק"ז), ברכ"י (סק"ד), דה"ח, ובמחצה"ש (סק"ג) דכן דעת הכפות תמרים, וברעק"א בשם שו"ת פרח שושן כתבו דהשיעור הוא כשיעור סעודה לגבי עירוב דהיינו ג' או ד' ביצים, [דתלוי במחלוקת רש"י והרמב"ם לגבי שיעור מזון ב' סעודות, דלרש"י הוא ד' ביצים ולהרמב"ם ג' ביצים], אולם דעת הגר"א וכן מדייקים השועה"ר (סעי' ח) והמשנ"ב (סקכ"ד) מהמ"א כשיטת השיבולי הלקט (המובא בב"י) וכתב שכן נוטה לשון השו"ע ועוד אחרונים, דשיעור זה אינו אלא באוכל הרבה כשיעור שבני אדם רגילים לקבוע עליו סעודה כסעודת ערב ובוקר, דהיינו שיעור שבני אדם אוכלים בשעת סעודה לשבוע פת בצירוף עם שאר דברים, וכן נקטו בקיצור שו"ע (סי' מ"ח סעי' ג), וכן פסק בערוה"ש (סעי' ט"ז) וכתב דבאמת רואים בחוש שכשיעור ד' ביצים אין בה כדי שביעה כלל והוא אכילת עראי, וכ"כ הח"א (כלל נ"ד) ובנשמת אדם כתב ששמע מהגר"א שאין דעתו נוחה משיעור ד' ביצים, ובליקוטי חבר בן חיים (בכנה"ג ההת"ם) ומובא בשו"ת זכרון יהודה (סי' פ"ב) כן בשם החת"ס דמעולם לא הקפיד על שיעור ד' ביצים, כי הכל תלוי בקביעות סעודה, ובשועה"ר (שם) כתב דהשיעור הוא כ"א ביצים ומחצה שהוא שיעור סעודה שהיה במן, שעשירית האיפה היה השיעור של שני סעודות, וממילא שיעור סעודה הוא חצי עישרון, ושיעור עישרון הוא מ"ג ביצים וחומש, וחצי עישרון הוא כ"א ביצים ומשהו יותר ממחצה, ודעתו דבשיעור זה ודאי הוי המוציא, ובפחות מזה בסדר ברכה"נ (פ"ב אות ב') כתב שיש כמה שיעורים בזה, פחות מד' ביצים אם שבע יאכלנו בתוך הסעודה, יותר מד' ביצים אם שבע מברך המוציא, ואם אינו שבע מברך מזונות, וביותר מו' ביצים אם אינו שבע יאכלנו בתוך הסעודה, וביותר מכ"א ביצים מברך המוציא בכל ענין, ובמשנ"ב מסיק למעשה דלכתחילה טוב לחוש לדעת המחמירים שלא לאכול ד' ביצים מהמזונות, ובשו"ת אגרות משה (ח"ג סי' לב) ביאר טעמו דאינו מחמיר כשיעור ג' ביצים, מכיון דיותר נוטה כדעת הגר"א ודעימיה דבעי' שיעור סעודת ערב ובוקר, לכן אף שמן הראוי להחמיר לכתחלה גם כהסוברין דהוא כשיעור סעודה דעירוב, סגי להחמיר רק כהסוברים ד' ביצים.

ובענין שאוכל בדרך ארעי כגון שאוכל בנסיעה בדרך ובפרט כשבדעתו לאכול אכילה רגילה בחנייתו, יש ללמד זכות כדלהלן - בשו"ת התעוררות תשובה (שם) כתב דאין לברך המוציא וברכהמ"ז אלא כשיש בו ב' תנאים, א) שאוכל שיעור קביעות סעודה של בוקר וערב, ב) שקובע סעודתו של בוקר וערב על המזונות האלה, וזהו עיקר מזונו ואכלו בתורת לחם, אבל אם אוכל שיעור קביעות באמצע היום, לשם תענוג בעלמא, אע"פ שיש בו שיעור ד' ביצים, אינו מברך אלא מזונות, וכעי"ז כתב בס' תורת חיים (סק"ו), וכעי"ז בשו"ת לבושי מרדכי (מהדורה תניינא סי' י אות ב') דהביא מש"כ בחוט המשולש [ד"ה שינת לילה] משמי' מרן החתם סופר שלא הקפיד על שיעור ג' וד' ביצים בפת הבאה בכסנין לענין נט"י, וביאר כי בגליל העליון ובפרט בק"ק פרשבורג וארץ אשכנז אין רגילים בפת הבא בכסנין כמו מה שקורין לעקאך או אייערקיכעל, רק במה שקורין קוכען שהוא נלוש בחלב וחמאה או מתמלא בגבינה, ומזונות אלו הם רק לעת צפרא עם חלב או קאפעע, ובזה סמך על דברי שבלי הלקט [סי' קנז] שהביא גם בהגר"א [סי' קס"ח ס"ו] ובחיי אדם [כלל נד ס"ד], דראוי לסמוך בזה שאין סעודה זו בשם קביעות סעודה, דרק בצהרים וסעודת ערב חשוב להיות סעודה קבועה, וא"כ אין ראוי' ממנהגם למה שנוהגים בגלילות אלו, ובגאליציען דגם באמצע יום וכש"כ בסעודת ערב שמסתפקין בפת הבא בכסנין.

ויש עוד להביא ראיה ללמד זכות עפ"י הערוך השולחן (שם) שכתב ללמד זכות להמברכים מזונות, דמלשון הרי"ף משמע להקל שכתב הרי"ף וז"ל היכא דאכל בתורת כיסנין מברך מזונות, והיכא דאכיל בתורת קביעות מברך המוציא ע"כ, ומדויק מלשונו דאינו תלוי בשיעור קביעות הסעודה אלא באופן ההכנה, דיש חילוק בין ההכנה לאכילת עראי להכנה לאכילת קבע, וידוע שבאכילות אלו חוטפין ואוכלין כמה שהן בלא הכנה ויש האוכלים מעומד ומהלך ואכילה כזו אינה נחשבת לקבע ע"כ, אולם הוא מסיים דכל ירא ה' ירחק מזה, עכ"פ מוכח מיניה דבכדי לחייב המוציא וברכהמ"ז צריך שכל צורת האכילה תהא בדרך קביעות אבל אכילה בדרך עראי אינו מחייב המוציא וברכהמ"ז.

ודעת רבינו דאפילו לפי הלימוד זכות זהו דוקא כשהוא נוהג באותו אזי שייך לומר שזהו דרך עראי כיון דאין אוכלים קבע כשנוהגים, אבל היושבים באותו ואוכלים מחמת שהם בנסיעה ובפרט כשהנסיעה היא בנוח כגון בפליגע"ר אזי לא שייך לימוד זכות ובודאי צריך להחמיר היכא שאוכל שיעור קביעות. וכן ברור דהיכא שאוכל שיעור קביעות סעודה דהיינו שאוכל שני רול'ס בצירוף עוד מאכלים ודאי דיש להקפיד בזה אפילו כשהוא בדרך.

אב"ד מערדאהעלי: איינער וואס פארט צו די ארבעט, און אינטערוועגנס אין די קאר עסט ער אזוי א סענדוויטש בשעת ער פארט, דאס איז נישט קיין קביעת סעודה.

מזונות ברויט, אדער מוסדות, כוללים, דארט איז א קביעת סעודה. יונגעלייט אין כוללים, מ'קומט אהן, מ'דארף דאך זיין צעהן אזייגער אין כולל, זעצט ער זיך אראפ עסן פרישטאג א מזונות ראול.

רבינו: אז ער זיצט אין באס און ער פארט, איז עס נישט קיין קביעת סעודה?, ער דרייווט דאך נישט דעם באס, ער כאפט דעם באס און ער עסט פארנדיג איז עס נישט קיין קביעת סעודה?.

אב"ד מערדאהעלי: איך האב געזאגט וועז ער דרייווט א קאר.

רבינו: וועז ער דרייווט א קאר אפשר יא.

רוב מענטשן, נישט די דרייווערס דארף דאס האבן, די אלע וואס זיי פאהרן. מענטשן לויפן מ'יאגט זיך מ'האט נישט קיין צייט.

אב"ד מערדאהעלי: מ'האט זיך אסאך מתווכח געווען דערויף, אבער דער אמת איז אז ס'איז אינצווישן, ס'איז דא פעלער אזוי און אזוי, עס האט מיר געזרופן א מנהלת פון א מיידל סקול, אזא בית יעקב'דיגע, זי האט געווואלט וויסן וועגן די זאך, טאמער וועט מען אויפהערן צו געבן מזונות בדרויט

פאר פרישטיג איז סקול, איז פיר הונדערט מיידלעך וועלן זיך דארפן וואשן און בענטשן, וועט אריבער גיין א האלבע שעה, און פונעם סדר היום וועט פעלן א האלבע שעה.

רבינו: נו, מ'לערנט דאך מיט תלמידות דארף עם דאך זיי א ליימוד על מנת לעשות...

אב"ד סערדאהעלי: כ'וויים נישט צי ס'איז צוגעשטעלט דארט סינק'ס אפילו.

כ'געדענק מיט אסאך יארן צוריק, וועז מ'האט אנגעפאנגען מיט די מזונות, דער פאפער רב ז"ל דער ויחי יוסף האט פארפירט, ער האט עם טאקע געזאגט פארן רבין דער ברך משה דארטן ביי די מיטינג, און מ'האט ארוים געגעבן דעמאלטם א צעטל, אז ביי חתונות אין גרענד פאראדיים, דעמאלטם איז געווען די חתונה זאל גרענד פאראדיים, און מ'האט עם געגעבן צו די חתונות, מ'האט נישט געהאט קיין סינק אפילו ביי די וויבער, ס'איז געווען א גוי'שע פלאץ וואס מ'האט דאס אפגעדונגען, ביי די מענער איז געווען גרויסע טעפ פון וואסער, אבער ביי די וויבער איז נישט געווען, האט ער מרעיש עולמות געווען אויף דעם וועגן די חתונות, ביי די סעודה.

ס'איז דא א תשובה אין לבושי מרדכי (או"ח תנינא סי' י), פון לבושי מרדכי זעהט עפעס אוים אז די עיקר קביעת סעודה איז ביינאכט, צופרי און מיטאג איז עפעס נישט קיין זמן פון קביעת סעודה.[47]

כ'זעה די עדה החרדית (וועד הכשרות של העדה"ח בארה"ק ת"ו) מאכט אויך די מזונות זעמלעך אין גרויסן.

דא איז עם געגאנגען צו וויים אז מ'מאכט אויך מזונות ברויט.

ברויט האב איך נישט געזעהן דארט, ברויט איז זיכער א קביעת סעודה, א רעפטל ברויט איז א קביעת סעודה.

רבינו: א זעמל איז אויך א קביעת סעודה.

ס'איז א דבר נכון, נאר ס'איז שווער אדורך פירן, עם איז אזוי איינגעגעסן ביים ציבור.

אב"ד סערדאהעלי: אבער אז מ'שרייט און מ'רעדט דערפון איז גוט.

רבינו: יא, מ'דארף רעדן פון דעם נאכאמאל און נאכאמאל. דאם איז אמעריקא, די באקווענמע אידישקייט.

אב"ד סערדאהעלי: אלעם איז א עול, נטילת ידים, ברכת המזון, אלעם איז א עול.

רבינו: ברכת המזון איז דאך א דאורייתא, דאם איז א מצות עשה מן התורה, פארוואם זאל מען נישט וועלן דאם מקיים זיין.

*

אב"ד סערדאהעלי: כ'וויל פרעגן א שאלה וואם איז מיר נוגע וועגן פדיון הבן, ברוך ה' ביי אן אור אייניקל.

דער יום ל"א איז תשעה באב, דאנערשטאג.

רבינו: לכאורה לויטן מגן אברהם (סי' תקס"ח) דארף מען מאכן תשעה באב דעם פדיון, און די סעודה ביי די נאכט.[48]

אב"ד סערדאהעלי: דאם איז איין מהלך, דער מגן אברהם איז תקס"ח.

אבער ס'איז דא וואם טענה'ן אבער אז דער מגן אברהם מיינט נאר ביי א תענית ציבור אויסער תשעה באב, וועגן שהחיינו.[49]

רבינו: זאל מען מאכן אויך דעם פדיון ביי די נאכט.[50]

---

47 עיי"ש שרוצה להצדיק מנהגו של מרן החת"ס באכילת שיעורי פת הבאה בכיסנין בג' וד' ביציים, שסמך על הגר"א והחיי אדם שאין דין קביעות סעודה באמצע היום, עיי"ש.

48 כ"כ הש"ך ביורה דעה (סימן ש"ה ס"ק י"ב) שכתב, ומיהו שמעתי שנוהגין לפדות ביום התענית ולעשות הסעודה בלילה שאחר התענית, ומביאו המגן אברהם (סימן תקס"ח ס"ק י), וכן העלה להלכה בשו"ת האלף לך שלמה (אוח חיים סימן שמ"ט) שיעשו הפדיון ביום התענית סמוך לערב, והסעודה בלילה שאחר התענית, דאין להחמיץ המצוה, וכן העלה בברכי יוסף (סימן ש"ה ס"ק ט"ז) דיעשו הפדיון ביום התענית, וראה בזה עוד בקובץ תל תלפיות (תרס"ט דף קס"ז).

49 כן העלה בערוך השלחן (סימן ש"ה ס"ק מ"ה) שכתב: ואם חל בט' באב פודין אותו לאחר התענית בלילה, ויש גם ביכולת לפדות ביום התענית ולעשות הסעודה בלילה, מיהו יותר טוב לעשות הכל בלילה כדי שיברך הכהן על הכוס, וכן העלה בשו"ת גור אריה יהודה (יהוה דעה סימן קט"ז) דאם חל ל"א בט' באב יעשה הפדיון בלילה שלאחריו, דבט' באב נחשבים כאבלים ואין לברך שהחיינו בפרסום, ומביאו בערך ש"י (אוח חיים סימן תקנ"ד), וכן העלה בנהר מצרים הלכות פדיון הבן.

אמנם עיי' באחרונים שכתבו שאי משום ברכת שהחיינו, הרי דעת המגן אברהם (בסימן תקנ"א ס"ק מ"ב) שיש לאבל לברך שהחיינו, וכן מביאו בגליון מהרש"א (סעיף י), וגם בברית מילה שחל בט' באב לא מצאנו שלא יברכו שהחיינו, ואמאי יהיה חלוק בזה פדיון הבן, וכן מביא בפדיון נפש (סימן ה' סעיף כ"ד) דמברכין שהחיינו ולא חיישינן, וכבר העיר בזה בשו"ת האלף לך שלמה (שם) על דברי הערך ש"י.

50 יש לציין שאכן בליקוטי פנחס (ס"ק ק"ו השני) מביא תשובה מהגר"ח צוקער ראב"ד בערעגסאז ועוד תשובה שם (בס"ק ס"ה) בזה מאב"ד האלאס בעל באר שלמה על דבר השאלה שנתעוררה אצלם בענין זה של פדיון ביום ט' באב, והעלו שטוב יותר לעשות הפדיון והסעודה בלילה.

באמת איז דאך א שוועדע זאך פארוואס דארף זיין דער פדיון בייטאג, ס׳איז א ש״ך (שו״ע יו״ד סי׳ ש״ה, ש״ך סק״ב) וואס זאגט אין פודין בלילה, ס׳איז א פלא, ס׳איז עפעס תלוי אין יום אדער לילה, ס׳איז א מצוה וואס מ׳דארף מקיים זיין? דער ש״ך ברענגט עס אראפ אזוי אין פודין בלילה. ער הייבט אן אז על פי הלכה קען מען מאכן, מיהו נוהגין לפדות ביום, דער ש״ך זאגט נישט דעם טעם, ער זאגט נישט פארוואס, און עפעס דער שערי תשובה דארטן אין אורח חיים סימן תקס״ח דארט זעהט אזוי אוים, אז דער טעם איז וועגן פרסום.[51]

דער דגול מרבבה (על המג״א או״ח תקס״ח) אליינס טראכט אריין אין דעם.[52] ס׳איז דא וואס זאגן וועגן א גזירה לויט דעם מגן אברהם, מ׳וועט זיך טועה זיין און מ׳וועט מאכן אביסל פריער, אויב ס׳איז שבת קען מען נישט מאכן בייטאג...

אב״ד מערדאהעלי: דער מגן אברהם אין של״ט. און דער דגול מרבבה איז דארט אין תקס״ח.

רבינו: ווען מיין זון (רב דקהלתינו בוומסב״ג שליט״א) איז געבוירן געווארן, דאם איז געווען תשכ״ז בין איך געווען ביים פעטער ז״ל, האב איך געהאט א שמועס וועגן דעם, מיין זון איז דאך א בכור, און כ׳האב געדארפט מאכן א פדיון הבן (שהתקיימה ביום א׳ ד׳ דחול המועד פסח) האב איך געפרעגט דעם פעטער ז״ל, ס׳שטייט אין שולחן ערוך (יו״ד סי׳ ש״ה, ש״ך סק״ב) נוהגין לפדות ביום, פארוואס איז דער מנהג אז ׳אין פודין בלילה׳?, א ברית ווייסט מען דאך איז פון די זאכן וואס ׳מצוותו ביום׳ (עי׳ מגילה כ.), אבער א פדיון הבן פארוואס מאכט מען נישט ביינאכט?.

האט ער געזאגט אזוי, אזא טעם אויף אין פודין בלילה, אז פדיון הבן איז דאך פון די מתנות כהונה, וואס דאס איז אן ענין פון א צדקה, צו שטיצן די עבדי ה׳,[53] און על פי האר״י שטייט אזוי (פרי עץ חיים שער מנחה ומעריב פ״ב) אז מ׳גיט נישט קיין צדקה ביינאכט,[54] מילא איז וועגן דעם פירט מען זיך אז ׳אין פודין בלילה׳.[55]

ומביא שם מעשה רב מפדיון הבן אשר חל ביום ט׳ באב ונהג הפדיון והסעודה יחד ברוב פאר והדר בישוב אורשיווא במוצאי התענית, והשתתפו בה הרבה רבנים תלמידי חכמים, ומאות אנשים חסידים בראשות הגה״ק בעל קדושת יום טוב זצ״ל אשר היה נוכח בסעודה זו ונשא מדבריותיו שם, והאון בעל פני מבין היה הכהן שנתכבד לפדות הבן, ולא עלה ספק בלבם ולהרהר אחר מנהג זה, וכן מביא בליקוטי פנחס שם תשובה מבעל פני מבין שמביא רשימות מפדיון זה, הרי משמע דכן היה המנהג לפדות במוצאי התענית.

51 וז״ל: ולפענ״ד דהמג״א ס״ל דע״פ מ״ש לעיל בשם הש״ך אין להטעם כמ״ש בדגול מרבבה משום דזימנין דלא שלימו בלילה ל׳ י״ב תשצ״ג אלא הטעם משום פרסומא מילתא ומעיקרא הוי סבר דעיקר פרסומי בסעודה, ושוב כתב ושמעתי כו׳ וא״כ הפרסום הוא גוף הפדיון ולכן עכ״פ א״א שיעשו שניהם בלילה, ולכן כתב המג״א שהפדיון יהיה ביום והסעודה בלילה.

52 וז״ל שם: ולענ״ד יעשה גוף הפדיון עם הסעודה בליל מ״ש, ואין זה דומה למ״ש הש״ך שם, דשם יום ל״א הוא תענית ציבור לכן אין מקדימין הפדיון ללילה שלפניו משום דלפעמים בליל א׳ אכתי לא נשלם כ״ט י״ב תשצ״ג, אבל נידון זה של המג״א שליל מ״ש כבר הוא ליל ל״ב, למה לא יעשה אז הפדיון עם הסעודה כאחד.

53 עיין רמב״ם סוף הלכות שמיטה ויובל פי״ג הי״ג, ובספר החינוך (מצוה תק״ח) וז״ל: משרשי המצוה בענין מה שכתבתי במעשר הניתן ללוים בסדר ויקח קרח עשה ד׳ בסימן שצ״א [מצוה שצ״ה]. והכהנים כמו כן שהם המשרתים תמיד פני השם ואין להם נחלה בקרקעות ולא בביזה זכה להם השם יתברך כל צורך מחיתם על ידי אחיהם, והנה נתן להם התרומה ומעשר מן המעשר שהם לחמם ויינם, ומתנות בהמה שהם זרוע ולחיים וקיבה וחלקם בקדשי מקדש שיש להם בשר די ספקם, ועדיין חסר להם מלבוש, זכה להם ראשית הגז למלבושיהם, ועוד זכה להם שדה אחוזה וגזל הגר והחרמים ופדיון בכורות לשאר הוצאות וצרכים שהאדם צריך, עכ״ל.

54 וז״ל שם בפרע״ח: ענין הצדקה אמר לי מורי זלה״ה שאינו כ״כ ענין הצדקה כמו בשחרית, כי עקרו בשחרית, אך עכ״ז היה נותן לצדקה שלשה פרוטות ג״כ במנחה, אבל בערבית אין זמן צדקה כלל, כי החצונים גברו מאוד. ועי׳ עוד בברכי יוסף או״ח סי׳ קל״ה סק״א.

וע״ע דברי תורה (מהדורה א׳ א׳ ק״י) מש״כ בענין מנהגו של הדברי חיים וז״ל: כאשר יבא לפניו עני שצריך לתת לו בלילה בודאי לא ימנע מלתת לו ח״ו רק טוב לעשות כמו שנהג מרן הגה״ק הדברי חיים זי״ע מצאנז אשר היו עניים בני ביתו תמיד לא יחשו כנודע ומפורסם, וכשהי׳ מצטרך ליתן בלילה שלא הי׳ יכול להמתין עד הבוקר, הי׳ אומר לו אז קח על הכנסת כלה או לדורון דרשה והוצאות החתונה, או על משקה והוצאות ש״ק, או על הוצאות הדרך וכיוצא לפי הענין, כדי שלא יהי׳ סתם צדקה רק בדרך מתנה וכיוצא שאז אין חשש בלילהג״כ והמצוה מקויים ממילא, ע״כ. וע״ע בשו״ת מהרש״ם (ח״ב סי׳ מ״ג ד״ה ועוד).

55 וכדברי מרן ז״ל נקט בשו״ת התעוררות תשובה (ח״א סי׳ ק״ו) למה אין פודין הבן בלילה יען כי בלילה הוא הזמן והגבול של המקטריגים ומובא דע״י הפדיון פודין את הבכור מתחת המקטריגים, ולכן משום לא תחסום שור בדישו אין לפדות בלילה, וכמבואר בספרי המקובלים שאין נותנים צדקה בלילה מטעם זה.

וכן הוא בשו״ת גור אריה שנתן הטעם שאין פודין בלילה מדברי הירושלמי במסכת שקלים (פ״ה ה״ד) דאמר ליה לר׳ חיננא בר פפא שר הרוחות שלא יתן צדקה בלילה משום דאז שליטת החיצונים ומשום ׳לא תשיג גבול רעך׳ וכתב שכמו כן פדיון הבן שמציל ממיתה כמבואר בספר חסידים אין לפדות בלילה.

ועיין בגליון רעק״א ביו״ד שכתב בשם הנודע ביהודה טעם למנהג הנ״ל דאין פודין בליל ל״א, משום דלפעמים לא כלו אז עדיין כ״ט י״ב

אב"ד סערדאהעלי: כ'האב געזעהן אן אינטערסאנטע זאך אין מטה אפרים, ער רעדט וועז דער יום ל"א איז ראש השנה,[56] זאגט ער מ'זאל מאכן דעם פדיון מיט די סעודה ביינאכט, ואם אינו רוצה, מארגן איז דאך צום גדליה, זאל ער פודה זיין ביטאג, און די סעודה זאל ער מאכן ביינאכט.[57]

רבינו: דעמאלטם איז עס שוין אין יום ל"ב,[58] און עם כל זה זאגט ער מ'זאל מאכן אזוי.

אב"ד סערדאהעלי: דעמאלטם איז שוין עבר זמנו. יום ל"א איז דאך שוין אדורך געגאנגען, ל"א קען ער דאך נישט.

רבינו: דאם איז א מחלוקה, ווען שבת איז יום ל"א, צי ער זאל מאכן מוצאי שבת,[59] צי ער זאל מאכן זונטאג[60]. דאם

ותשצ"ג חלקים כשהבכור נולד בסוף היום, ולפי טעם זה שפיר נוהגין לפדות הבן במוצ"ש כשיום ל"א חל להיות ביום שבת קודש, דהרי טעם זה אינו שייך אלא שלא לפדות בליל ל"א משא"כ ליל ל"ב, וכך נהגו בני אשכנז.

ובשערי תשובה (או"ח סי' תקס"ח אות ה) פירש טעם מנהג הנ"ל (באופן אחר דלא כבעל הגו"ב) והיינו שעדיף לפדות ביום משום דאז יש פרסומא מילתא טפי מבלילה.

אמנם מן הענין לציין מה שכתב היעב"ץ בספרו מגדל עוז וזה לשונו שם: לכאורה יש לי בעין ראיה מן התורה שמצות פדיון בכור בלילה דוקא כמו שהיתה מכת בכורי מצרים בלילה ומפני שניצולו בכורי ישראל לפיכך הצריכם הכתוב פדיון, עכ"ל.

56 הש"ך ביורה דעה (סי' ש"ה) דהטעם הוא משום דהוי כמקח וממכר, גם ביום טוב אין פודין אותו בשם שו"ת הריב"ש (סימן קנ"ז), וכן הוא בבאר היטב שם, וכן הוא בנודע ביהודה (תניינא יורה דעה סימן קפ"ז) שנשאל שם בדין פדיון הבן שחל ביום א' של ראש השנה, והשיב בזה דהוי כדינו בחל בשבת.

57 מובא באלף למטה (סימן תקפ"א ס"ק כ"ז), וכ"כ בברכי יוסף (סימן ש"ח סעיף ט"ז) שכתב דמדברי האחרונים ברור שיעשה הפדיון בצום גדליה והסעודה תהיה בלילה, וכן הוא בתשובת הרדב"ז (סימן תס"ו).

58 אכן יש לציין שבשו"ת שבות יעקב (חלק ב' סימן כ"ז) סבר שעושין בכה"ג הפדיון בערב ראש השנה לאחר שכלו כ"ט יום וי"ב שעות ותשצ"ג חלקים, וכן עולה מתשובת הב"ח (סימן קכ"ב) דאף דנקטינן דבחל ל"א בשבת מאחרין, מכל מקום בראש השנה מקדימין שאם יאחר עז צום גדליה לא יוכל לעשות אז הסעודה, והוא לשיטתו אזיל דכל שעברו כ"ט י"ב תשצ"ג ראוי לפדיון, ואין מאחרים, ע"ש.

59 כ"כ היעב"ץ במגדל עוז (ברכת הורי פלג ג' אות ח') שכתב: ועל כל פנים אם עבר יום ל"א שלא יכלו לפדותו בו, וכגון שחל ל"א בשבת, נראה לי שאין להשהות המצוה יותר ופודין בתחלת הלילה, וכן הוא בדגול מרבבה (אורח חיים בסימן תקס"ח) שחולק שם על המגן אברהם (ס"ק י'), וסבירא ליה דאם ליל מוצאי שבת הוא כבר ליל ל"ב למה לא יעשה אז הפדיון עם הסעודה כאחד.

וראה שם בשערי תשובה מה שמעיר על דבריו, ובילקוט סופר פרשת קרח על ברית, ובפדיון נפש (סימן ב' ס"ק ה'), וכן העלה בשו"ת נודע ביהודה (תניינא סימן קפ"ה), וכן הוא בשו"ת מהרי"א (סימן רס"ב) דעדיף לעשות בלילה שלא להשהות המצוה, וכן כתב בקיצור שלחן ערוך (סימן קס"ד סעיף ג') שיש לפדותו תיכף בלילה שלאחריו ולא ימתינו עד למחר להשהות המצוה יותר, וכ"כ בחכמת שלמה (כלל ק"ע אות ה') ובערוך השלחן (סעיף מ"ה).

60 כ"כ באלף למטה על המטה אפרים (סימן תקפ"א אות כ"ז) בשם ספר יראים שכתב בחל שבת ביום ל"א לא יפדה בליל מוצאי שבת, משום שאין צריך לכך, דדי כשיעשה בזריזות בצפרא, וכן הוא במשנה ברורה (סימן תקס"ח ס"ק ב') ובשער הציון שם (אות כ"ג), וכן משמע פשטות לשון השלתן ערוך כאן שכתב אלא ימתין עד יום ראשון.

ובחכמת אדם (כלל ק"ע הלכה ח') כתב בזה שאם רוצה יעשה בלילה אלא שנוהגין ביום, ובבכור אדם בתשובה שבסוף הספר חולק על הקיצור שלחן ערוך (סימן קס"ד ס"ג) וסובר דיש לעשות הפדיון ביום משום דכן הוא המנהג לעשות לעולם ביום, [וכן כ' באמרי יושר שכפי המבואר מדברי הש"ך (כאן ס"ק י"ב) שכתב דנוהגין לפדות ביום, ולא חילק בזה בין מוצאי שבת לימות החול, משמע נמי דלא סבירא לפדות במוצאי שבת].

וכן העלה בשו"ת מהרש"ם (חלק ב' סימן מ"ג) שיש לעשות ביום.

ובשו"ת בית ישראל (חלק א' סימן קל"ד) מביא בשם שו"ת לבושי מרדכי (תניינא יורה דעה סימן קכ"ט) דיכין דדעת כמה פוסקים לעשותו בלילה ודעת כמה פוסקים לעשותו ביום, הרי המה הברכי יוסף, דרך החיים, שערי תשובה, שו"ת שבט סופר (יורה דעה סימן צ"ז), על כן אינו רוצה להכריע בדבר וכל אחד יעשה כרצונו, ומציין שם עוד לשו"ת ערוגת הבשם (יורה דעה סימן רל"ט) שהעלה גם כן דפודין בכהאי גוונא ביום.

ויש לציין שיטת הב"ח (כאן ביורה דעה) דאם מלאו לו כ"ט י"ב תשצ"ג ביום ו' יפדהו ביום ו' דהוי חודש, ופודין אותו על מנת שיחול הפדיון בשבת, וכן כתב הש"ך (כאן ס"ק י"ט) דאם הגיע הבן ביום ו' לכ"ט י"ב תשצ"ג אז יפדהו ביום ו', ומפרש דגם דעת תרומת הדשן והמחבר שכתבו דאין לפדות עד יום ל"א, היינו דוקא היכא דכלו הכ"ט י"ב תשצ"ג ביום השבת, אבל היכא דכלו קודם השבת יש לפדותו ביום ו'.

וכן כתב המהרש"ל בים של שלמה (פרק קמא דקידושין סימן נ"ד) דאם חל ל"א בשבת יפדנו ביום ו' ויתנה על המעות לאחר ל', דאז ליכא למיחש למידי, וסיים שם, ומה שכתב במהרי"ל שנמצא במרדכי הגדול שפודין ביום ל"ב היכא דחל ל"א בשבת אל תשגיח בה, כי אינו מדברי המרדכי.

אבל החובה לציין שאין נוהגין כן להלכה כמבואר בכל ד' הפוסקים.

ולתועלת המעיינים נציין שבשו"ת מהר"י מברונא (סימן קכ"א) מביא בשם האשיר"י דאם חל יום ל"א בשבת ראוי לפדותו בשבת שלא להחמיץ המצוה, ושכן נמצא כתוב בשם מהר"ר שלום מנויאשטט ז"ל ושכן עשה מהר"ר מיישטר"ל מעשה ופדה בכור אפילו בשבת (מובא בן גם בספר הלכות ומנהגי מהר"ש מנויישטט הלכות פדיון הבן), אכן מביא הוא שם בשם מהר"י מרפור"ק שהביא ראיה שלא לפדות הבכור בשבת, ודעה זו לא נזכר כלל בפוסקי ההלכה.

איז א מחלוקת איז די אחרונים, א טייל זאגן אז ס׳איז שוין אדורך ל״א, דער דגול מרבבה (או״ח סי׳ תקס״ח מובא בהגה״ה).

דער נודע ביהודה נעמט אויך אהן אז ביי מוצאי שבת זאל ער מאכן ביינאכט, כ׳רעד ווען יום ל״א איז שבת.[61]

אב״ד סערדאהעלי: דער אין מעבירין על המצוות איז שוין אדורך, איז אלס זריזין מקדימין.

רבינו: זאל ער מאכן מוצאי שבת, ליל ל״ב.

אבער אנדערע זאגן אז ער זאל יא מאכן ערשט בייטאג, אלעם דעם פדיון מיט די סעודה.

אב״ד סערדאהעלי: אלס זריזין מקדימין דער מוצאי שבת מיטן זונטאג פארמיטאג איז דער זעלבער טאג, האב איך דאך נישט מוותר געווען אויף דעם, כ׳האב געזעהן אין מהרש״ם (ח״ב סי׳ מ״ג) די סברא.

רבינו: אין ליקוטי פינחס (על הל׳ פדיון הבן מהגאון ר׳ פנחס זעליג הכהן שוואַרץ ז״ל מקלייניוואַרדיין) נעמט ער צוזאם די שיטות, די וואם זאגן אזוי, און די וואם זאגן אנדערש.

אב״ד סערדאהעלי: כ׳האב עס אינדערהיים דעם ליקוטי פינחס.

רבינו: דאם איז א שאלה כסדר, ס׳קומט זייער אפט פאהר אז שבת איז דער יום ל״א. עס מאכט זיך זייער אפט.

אב״ד סערדאהעלי: כ׳האב געזעהן אין משנת ר׳ אהרן, פון רבי אהרן קאטלער (הגאון רא״ש ישיבת בית מדרש גבוה לעיקוואד ז״ל), ער שרייבט דארט אז מ׳זאל מאכן מוצאי שבת.

רבינו: ווען ס׳איז יום ל״א שבת.

אב״ד סערדאהעלי: יא, אויף דעם זאגט ער מ׳זאל מאכן מוצאי שבת.

רבינו: פונעם חתם סופר איז דא א תשובה (ליקוטי שו״ת ח״ז סי׳ ז) וואם ער שרייבט בימי הסליחות, איינער פרעגט אהן וועגן א פדיון הבן וואם פאלט אוים יום א׳ דסוכות און יו״ט איז געווען דאנארשטאג פרייטאג שבת, דאם הייסט דריי טאג יו״ט, אז למעשה איז שוין די דריימיגסטע טאג, ס׳איז שוין נאך כ״ט יום י״ב תשצ״ג, מ׳זאל זיך קענען פארלאזן אויפן ב״ח און דעם ש״ך וואם זענען מתיר אזוי, ווייל ער ווייל נישט משהה זיין א מצוה דריי טאג, און יו״ט קען מען דאך נישט פודה זיין, יענער פרעגט צו ער זאל אפשר מאכן על תנאי ערב יו״ט. עכ״פ ער שרייבט אים דארט ער זאל מאכן דעם פדיון יום ב׳ דהוה״מ דאם הייסט זונטאג בייטאג.

אב״ד סערדאהעלי: הייסט דאם, איז משמע אויך אזוי אז נישט מוצאי שבת.

61 עי׳ לעיל מה שמובא שם מגליון רעק״א על יו״ד בשם הנודע ביהודה.

*

אב״ד סערדאהעלי: דא איז דאך געווען וועגן די פאלטשע מטבעות. ס׳איז א געפערליכע מעשה.[62]

רבינו: יא, כ׳האב געהערט, דאם האט א איד געמאכט. כ׳שטעל מיך פאהר אזוי, נאר וועד דען האט דאם געמאכט...?

הרר״ה: עם קומט פון כינע. דארט מעג מען פעלטשן אמעריקאנער וואלוטע.

רבינו: אבער א איד האט דאם אריין געברענגט.

הרר״ה: און ער האט נישט געוואוסט?

אב״ד סערדאהעלי: אפאר איידן האבן עם אריין געברענגט.

כ׳בין געווען דארט ביי א דזשולערי געשעפט אין מאנטקיסקא, האט ער ארויס געגומען אזוי גרוים ווי א אייער–באקם מיט פאלטשע מטבעות, ער האט מיר געוויזן איינם ס׳שטייט אויפגעשריבן דעם יאר 1904, מ׳מאכט עם נאך ס׳זאל אויסזעהן א אלטע זאך וואם איז ווערד געלט, אבער ס׳איז געהערינ פאלטש, ער האט עם גלייך דערקענט, און ער האט עם געלייגט אויף די עקסרעי מאשין...

אבער ס׳איז געווען אזאנע זאכן, יונגעלייט האבן זיך געגומען מברר זיין, ביז מ׳האט מברר געווען, מ׳האט צוריק געבעטן פונעם כהן, און ס׳איז געווען היבש פונעם עולם וואם האבן איבער געמאכט דעם פדיון הבן.

איז געווען צוויי–דריי וואם זענען געווארן געווארן אין א דאנערשטאג, און ס׳איז צוריק געקומען די טעמט אז ס׳איז פאלטש, האט מען דאך נישט פודה געווען, זיי האבן אבער נישט געוואלט מאכן דאנערשטאג נאכט, מ׳דארף צוזאם רופן די זיידעם באבעם, איז געווארן א שאלה וועגן פרייטאג, א פדיון הבן שלא בזמנו צי מ׳קען מאכן פרייטאג.

רבינו: דער מגן אברהם (סי׳ רמ״ט סק״ה) זאגט אז מ׳קען נישט מאכן קיין פדיון הבן פרייטאג נאר בזמנו.[63]

ס׳איז אנדערש ווי מילה. ווייל מילה איז ער יעדע מינוט מחויב, אבער פדיון הבן נישט.

62 שנמצאו בשוק בארה״ב מטביעות של כסף מזויפים, אשר מאות בכורי ישראל נפדו בזה.

63 ע״ש שכתב פדיון הבן שעבר זמנו אסור לעשותו בערב שבת, הרי דגם בערב שבת אין עושין הפדיון.

אבל יש לציין שהאחרונים מציינים שמדבריו בסימן תקס״ח (ס״ק י׳) משמע דרק לענין שאין עושין הסעודה בו אבל הפדיון שפיר עושין, וצ״ע..

אנדערע זענען מחולק אויפן מגן אברהם.[64]

אב"ד סערדאהעלי: יא, דער משנה ברורה איז מחולק, ער ברענגט דעם מגן אברהם, און ער שרייבט דארט אין שער הציון דלא כמגן אברהם.

רבינו: יא, ווייל ער זאגט אז פדיון הבן איז ער אויך יעדע רגע מחויב.

אב"ד סערדאהעלי: יא, דאם איז טאקע דער יסוד המחלוקת, צי ס'איז אויך יעדע רגע דער חיוב, צי נישט.

דער תניא איז אויך עפעס זייער אינטערסאנט, ס'זעהט אויס אז ער האט אנגענומען דעם מגן אברהם.[65]

רבינו: דער תניא גייט אלעמאל ווי דער מגן אברהם.

אב"ד סערדאהעלי: אבער אין סידור ברענגען זיי דארט יא אז יעדע רגע איז דער חיוב.

וציוה רבינו להביא כיבוד

ואמר להבחור המשב"ק: ברענג ארייך מער ווי סתם כיבוד, אז מ'קומט פונדערווייטנס דארף מען געבן עפעס געהעריג טועם צו זיין, איר קומט פון מאונט קיסקא ביז אהער דאם איז א לאנגע וועג. ברענג ארייך מזונות מיט א קאווע.

אב"ד סערדאהעלי: כ'האב געהאט א ברית היינט אויך פון אן אור אייניקל. ר' אברהם עקשטיין דער רב פון בונעם איירעם איז געווען דער מוהל.

רבינו: זענט איר אפשר פלייישיג געווען, אבער אז מ'קומט פון מאונט קיסקא קען מען שוין עסן מילעכיג'ס, ס'איז א לאנגער מהלך.

*

אב"ד סערדאהעלי: כ'האב געהאט אין הלכות פסח ביי די מצות מיט די מעהל, וועלכע זאכן זענען מחמיץ, איז תס"ו, מי רגלים שטייט אז ס'איז נישט מחמיץ.

רבינו: זיעה איז אויך א חילוק, אויב ס'איז פון פנים.[66]

אב"ד סערדאהעלי: אין תס"ו ברענגט דער משנה ברורה אין ביאור הלכה (ד"ה וזיעת אדם), פון א קדמון'ישער ספר, אז א עוף האט נישט קיין מי רגלים, א כלל גדול זאגט ער, אז דער בעל חי וואס איז נישט יונק, א קאץ איז נישט יונק פון א מאמע, זיי האבן נישט קיין שטאם, די האבן נישט קיין מי רגלים, ס'איז אינטערסאנט, אז ס'עקזעמפלירט נישט ביי אזא בעל חי...[67]

רבינו: יא, איך פארשטיי, אז ס'איז נישטא דער מציאות פון מי רגלים.

אב"ד סערדאהעלי: האב איך געזוכט לויט דעם, כ'האב געטראפן א תשובות הב"ח הישנות, אין סימן קנ"ז, איינער פרעגט אהן פונעם ב"ח, כ'האב געעפנט אן עוף, גע'שחט'ן און געעפנט און ס'איז פיל מיט וואסער, כ'האב מורא קען זיין אז דער שטאם איז געלעכערט, דאם וואסער איז עפעס זייער נישט נארמאל, קען זיין אז ס'איז טריפה, אזוי פרעגט ער פונעם ב"ח.

ענטפערט אים דער ב"ח, כ'פארשטיי נישט די שאלה, דו האסט נישט געזומען די טירחא נאכצוגיין באקוקן די

---

64 עיין במור וקציעה (סימן רמ"ט) מה שחלק על המגן אברהם, ובבית מאיר (סימן תקס"ח סעיף ה) שחולק נמי על המגן אברהם, ובשערי תשובה (שם ס"ק י"ט).

65 עיין בשלחן ערוך הרב (שם סעיף ח) כתב גם כן דאין פודין בערב שבת כשאירע אונס ונדחה מזמנו, ובסוף דבריו שם כתב בסוגריים 'אלא יפדנו בלא סעודה של משתה', הרי נקט דמכל מקום הפדיון יעשה.

וראה שם במראה מקומות וציונים (ה"א דף קנ"ח) שמביא שם להגיה בדברי הרב 'ולא' יפדנו בלא סעודה, ובספר תענית בכורים (עמוד קנ"ח) מביא משו"ת שארית יהודה (אוהח חיים סימן ו) שכתב על אחיו האדמו"ר הזקן רש"ץ מליאדי: שמעתי מפי קדשו פעמים רבות דכל ספק העמיד בתוך חצאי עיגול, ודעתו היה לחזור ולשנות פרק זה לראות אם צדקו דבריו.

66 כ"כ הטור (שם) דזיעת אדם אינו מחמיץ דהא שנינו בפרק כל שעה שפה אשה מורסן על בשרה יבש אף על פי שהזיעה טופחת על בשרה ע"ש, והטעם לפי שאינה באה מתולדת המים, שאף על פי ששותה מים ומזיע, אין הזיעה באה מכח המים, אלא שהמים הן גרמא לדחות את המותרות שבגוף הסמוכים לבשר, והם הם הזיעה שיוצאת לחוץ מחמת שתיית המים, כמו שכתב הגנת וורדים ז"ל.

67 וז"ל: דיש לומר שאני עופות שאין לחוש למי רגלים, שהרי אינם משתינים, דכל מי שאינו יונק אין לו מקום השתן, כמו שכתב בספר שערי שמים מאמר ד', [ויש לציין שהוא מביא את הלשון בשם המאמר מרדכי] ע"ש.

וכן כתב היבין שמועה: אמרו חכמי הטבע וכל אשר יש לו כליות יש לו מקוה, והוא כיס המתקבץ בו מי רגלים, וגם אומרים כי בע"ח שיש לו קליפות ונוצה אין לו כליות, ולפי"ד אין לעופות כליות, וא"כ כל הטרפות שיש בכליות הבהמה אינם בכליות העוף. ואבא מארי ז"ל למדני כי בין העצמות של העוף השפלים סמוך לשדרה יש בשר, ואותו הבשר הוא הכליות, אמת הוא שאין להם מקווה... ע"כ אינם מטילים מי רגלים העופות, [ויש לציין שהעופות מוציאים את הנוזלים ביחד עם צואתם ולא בנפרד כשאר בע"ח, וע"כ היא רכה וקרויה לשלשת ע"פ הערוך ערך לשלשת], ע"ש.

ויש אחרונים שהביאו ראיה לזה מגמרא מפורשת במסכת בכורות (דף ז ע"ב) דגרסינן ת"ר דג טמא משריץ דג טהור מטיל ביצים, כל המוליד מניק וכל המטיל ביצים מלקט, חוץ מעטלף, שאף על פי שמטיל ביצים מניק ע"כ. ועוף היות שלא מוליד אלא מטיל ביצים, לכן אינו משתין.

איברים הפנימיים? ’לא אאמין שיש אף עוף אחד בעולם’ וואם האט יא א שטאם, דער ב"ח זאגט איך גלייב נישט אז ס’איז דא אפילו איין עוף וואם האט יא א שטאם, ס’האט נישט קיין שטאם, און ס’האט נישט קיין מי רגלים, במילא איז דאם גארנישט, ס’איז נישט קיין שאלה אז ס’איז געלעכערט, ווייל ס’איז נישטא די גאנצע מציאות, די זאך איז נישטא.[68]

אמאל ווען איך פארהער די שוחטים האב איך ליב צו מאכן אזא וועריטל, כ’פרעג א שוחט אויב אינמיטן די שחיטה גענבט עם א שיין ארויס מי רגלים וואם טוהסטו? ווארפסט אוועק דעם עוף אדער נישט, זעה איך וואם ער ענטפערט.... אבער כ’וויל זאגן פאר’ן רבי’ן, דאם איז וואם באדערט מיך, אין שולחן ערוך הרב אין סימן תס"ו רעכענט ער אויס די משקה וואם איז יא מחמיץ און וואם נישט, רעכענט ער אויס מי רגלים של אדם בהמה ’ועוף’, שרייבט ער אונטן די מגיה ’במבואר ברמב"ם הל’ טומאת אוכלים פרק י’, האב איך עם נאכגעקוקט, אין רמב"ם שטייט אדם ובהמה, עם שטייט נישט עוף...

האב איך אהנגערופן דעם לעווין, ס’איז דא ר’ שלום דובער לעווין אין קראונהייטס (יו"ר ספרי ליבאוויטש), ער איז פון די מערכת וואם האבן איבער גיארבעט דעם שולחן ערוך הרב, ממש הערליך איבער גיארבעט, בקיצור זאגט ער מיר ס’שטייט יא, ער מישט אויף דעם רמב"ם אויפן קאמפיוטער, און ער זעהט אז ס’שטייט טאקע נישט.

אבער עכ"פ ס’איז א פלא’דיגער זאך אינעם שו"ע הרב...

אב"ד סערדאהעלי: למעשה וואם זאגט דער רבי, וואם זאל איך טוהן מיט דעם פדיון הבן? עס איז זייער שווער מוצאי תשעה באב, פראקטיש איז עס מורא’דיג שווער מוצאי תשעה באב, יעדער איינער איז אין א אנדערע עק קאנטרי. צי מ’קען זיך פארלאזן צו מאכן פרייטאג.

רבינו: היי יאר אז ס’איז דאנערשטאג תשעה באב, צי מ’זאל מאכן פרייטאג. גייט מען אריין אין די מחלוקה וואם מ’האט געשמועסט, דער מגן אברהם זאגט אז נישט, אבער למעשה אנדער קריגן אויפן מגן אברהם, און דער משנה ברורה איז אויך מקיל.

אב"ד סערדאהעלי: כ’מיין ער ברענגט דאם בשם דעם חיי אדם.

*

רבינו קיבל וישב עם הגה"צ מסערדאהעלי על מרפסת הביתן שע"י ביתו נאוה קודש, אשר שם שוהה רבינו רוב שעות היום.

אב"ד סערדאהעלי: דער רבי זיצט דא אין דעם געזיבאו ביום ובלילה?

רבינו: יא, די סוכה’לע... דאם איז מיין ניו העמפשיר..... אזוי רוה איך מיך אפ.... ס’איז מנוחה דא, מ’קען דא לערנען קיינער שטערט נישט, ברוך ה’.

וכיבדו רבינו לברך על המזונות, וצוה רבינו גם לחר"ר הערשל האדטשטיין הי"ו שנתלווה עם הגה"צ מסערדאהעלי שישב ויטעום במידי דמיזן להתחזק מטורח הדרך

רבינו: אברהם אבינו האט אויך מכבד געווען...

אב"ד סערדאהעלי: וסעדו לבכם אחר תעבורו.

דער רבי וויסט דעם וואס פונעם תפארת שלמה אין פרשת וירא, רש"י זאגט ’כד חזיוהו דהוה שרי ואסר פירשו ממנו’, זאגט דער תפארת שלמה, זיי האבן געזעהן ’דהוה שרי ואסר’, דאם וואם איז מותר האבן זיי אויך גע’אסר’ט, איז ’פירשו ממנו’, האבן זיי זיך געלערנט פרישות פון אים,[69] נישט אלעם וואם מ’טעג עסט מען... מ’האט גערעדט וועגן סושי, דער רבי זאגט נישט אז סושי איז טריפה, עס איז ’שרי’ אבער ’ואסר’.

---

68 וז"ל הב"ח: נראה מדבריך שלא חששת לדקדק היטב באיברי התרנגולת, שהרי נגלה לעין שאין לה השלפוחית שמי רגלים יהיו נקווין לתוכה, וכמדומה לי שלא נמצא כן לשום עוף בעולם...

ומסיים: ...ואם היה מעשה כזה בא לידי הייתי בודק במעיים ובריאה שלה אם נשתנו מראיהן או נתמסמסו או שום ריעותא, וכן בכל האיברים שהנקב מטריף בהם, ואם נמצא להם ריעותא הייתי מטריף זו, ואם לא נראה להם ריעותא לא הייתי מחזיק טריפות ממקום למקום, ותלינהו דהנהו מים זכין באו מחמת חולי שנפל בבשר, וכדרך הנפוחים שנשפך להם מים בין עור לבשר, ואין לנו להוסיף על הטריפות... עכ"ל.

ויש לציין שבשו"ת נודע ביהודה (תניא יו"ד סי' כה) כתב על דברי הב"ח לא ידעתי הפרש בין עוף לבהמה, והקשו עליו בפתחי תשובה (שם ס"ק ג), ובדרכי תשובה (שם ס"ק יח - כ), ובשואל ומשיב (קמא ח"ב סי' ע) הק' שהב"ח כתבו בעצמו שלעוף אין כיס השתן עי"ש.

69 וזלש"ק: ברש"י כד חזיוהו דהוה שרי ואסר פירשו ממנו. הנראה לרמז בזה עפ"י דברי ס' החקנה (ספר המצות לה"ע ס"ט) וז"ל: ועתה בני שמע והבן ענין מילה וערלה, כי כל זמן שלא ניתול א"א ע"ה לא בא אל שרה, כי לקח מוסר מאדם הראשון שמשך בערלתו והיה מביא אותו בבית ה' ויגרשהו משם, והרגיש בחטאו ושב בתשובה...

וזה הרמז בדברי רש"י ז"ל דהוי שרי ואסר, ר"ל כ"ז שנקרא שמה שר"י אסר אותה על עצמו לבלתי נגוע בה, כי אז לא היה נימול, פרשו ממנו, למדו ממנו פרישות, כי גם בעיני המלאכים היה דבר פלא איך אדם יכול להתאמץ בדבר זה, כי מקודם כתיב אצל המלאכים ויראו בני האלהים את בנות האדם וגו', עכ"ל.

כ׳האב געזעהן פונעם שפתי צדיק (הגה״צ רבי פנחם מנחם אלעזר יוסטמאן ז״ל מפילץ גיסו של השפת אמת מגור ז״ל), דער פילצער, זיי האבן ארויס געגעבן א הגדה פון אים, שטייט אין די הקדמה אז דער שפת אמת, דער שוואגער זיינער האט התונה געמאכט, זיי זענען געזעצן צוזאמען דער שפתי צדיק מיטן שפת אמת ביי די התונה, און מ׳האט אויסגערופן דארט די דרשה געשאנק, אזוי ווי ס׳איז דעמאלטם געווען דער מנהג, און איינער האט געגעבן א ׳תפארת שלמה׳, עם איז דעמאלטם ארויס געקומען תפארת שלמה, האט דער פילצער געגנומען דעם תפארת שלמה, ער האט עם געגנומען צום טיש, און גלעלערנט צוזאמען מיטן שפת אמת, עם האט זיך פונקט אויפגעמישט דעם שטיקל אין פרשת וירא, ער האט זייער געקאכט זיך דערין.

וכבדם רבינו לברך על קאווע חמה

ואמר אב״ד סערדאהעלי: פשוט א יישר כח, ס׳איז אן עכטע הכנסת אורחים... און ס׳איז באמת וסעדו לבבכם.

*

אב״ד סערדאהעלי: ביי אונז איז די התאחדות האט מען זייער הנאה פון דעם מורה הוראה ר׳ יואל יצחק שטערן (מו״ץ דקהלתינו וחט״ץ ביהמ״ד דינוב בקרית יואל), ער איז זייער א חשוב׳ער יונגערמאן א תלמיד חכם.

רבינו: יא, ער איז זייער א פארשטענדליכער יונגערמאן.

אב״ד סערדאהעלי: א פארשטענדליכער, א טויגליכער און א פליסיגער, זייער צו די זאך. מ׳זעהט אז ער האט א גוטן רבי׳ן, ער זאגט אסאך נאך פונעם רבי׳ן.

רבינו: ער איז היינט זייער טעטיג אין קרית יואל ביי די הוראה ענינים פון די חברה הצלה, די חברה מצילי אש. עס איז זייער ערליך אין קרית יואל די פייער לעשערס אום שבת. אין מאנסי איז זייער פראבלעמאטיש.

אב״ד סערדאהעלי: ער האט מיר טאקע מסביר געווען ווי אזוי ס׳גייט צו אין קרית יואל. ס׳איז געווען ביים רבי׳ן א מיטונג, מ׳האט דן געווען אלעם לגבי שבת ויו״ט, אזוי יעדע זאך.

רבינו: עם מאכט זיך אפט שבת שריפות, אוודאי מ׳לויפט אהין, א הויז וואו מ׳קען צוקומען צו סכנת נפשות איז מען מציל, ביז ווילאנג ס׳איז נוגע נפשות... אז נישט... שטייט מען אוועק.

אב״ד סערדאהעלי: אין מאנסי איז שווער.

רבינו: אין מאנסי פאלגט מען נישט.

אב״ד סערדאהעלי: זיי ווארפן זיך נישט אונטער א דעת תורה.

רבינו: ווייל ס׳איז קלים דארט.

אלעם קען זיין ווען מ׳איז ערליך, זיי ווייסן אויך אז שבת איז שבת, במילא אז מ׳ווייסט אז ס׳איז שבת קען מען ארויס גיין הלכות און מ׳פאלגט, אבער טאמער איז יענער א קל נוצט נישט די אלע זאכן.[70]

אב״ד סערדאהעלי: שוין, איך ווייל דעם רבי׳ן נישט אויפהאלטן, און כ׳דארף אהנקומען אין צייט צו די פאבריק.

רבינו: וואו איז די פאבריק?

הרר״ה: בערך א שעה אוועק פון דא.

רבינו: איז ניו העמפשיר אדער ס׳איז שוין אין קאנאדע?

הרר״ה: מ׳לייגט היינט אריין די אדרעם אין די כלי וואס ווייזט דעם וועג, און מ׳פארט וואו ער הייסט, אזוי קומט מען אהן.

אב״ד סערדאהעלי: ס׳איז אין ווערמאנט, נעבן א וואסער, די פיש קומט פון טשיינע, שוין מיטן חותם פון התאחדות, דארט איז דא משגיחים, די פיש כאפט מען אין טשיינע, דאם פיצט מען אפ דארט, און מ׳מאכט עס גרייט.

רבינו: אמאל פלעגט עס קומען פון וויניפעג, אין קאנאדע, נישט אזוי?

הרר״ה: דאם איז די ווייט פיש, די סעלמאן, עס וועגדט זיך, יעדע פיש האט זיך זיין וואסער. דא רעדט מען פון פלאנדערפיש, פון טאלאפיע וכדו׳.

אב״ד סערדאהעלי: דאם קומט אין א באקס ס׳איז פארפרוירן, דאם איז דא נעבן וואסער און מ׳האלט דאם אין פריזער, מ׳נעמט ארויס און מ׳צוזעגט עס, מ׳מאכט פון דעם קליינע חלקים. און מ׳צובלענדט אזא געמוזעכטיג, אייער מיט ברויט ברעזל...

רבינו: היינט מאכט מען אין קרית יואל אויך אזוי מיט פלייש די זעלבע זאך, דארט איז דא פערטיגע פעקלעך, ס׳איז דא א מאשין.

ביי פלייש איז אויך דאם, די פלייש וואם וועלט איבערגעציגן אזוי, וועלט אויך א שאלה צי ס׳איז מזונות אדער שהכל.

אב״ד סערדאהעלי: די פיש בלייבט רוי, מ׳באקט עס ווייניג, נאר די ברעזל וועלט אפגעבאקן, אבער די פיש בלייבט רוי, און וועגן מ׳מאכט עס ביי זיך אינדערהיים דעמאלטם קאכט זיך עס אפ. עם קען ארויס קומען א מכשול

---

70 וראוי לציין שלאור זאת אכן נתייסדה לאחרונה בעיר מאנסי יצ״ו חברה מצילי אש תחת הוראת רבנים מובהקים.

פון דעם, א גרויסע קיך וואו גוים ארבעטן, און מ׳שרייבט דאך דערויף אז דאם איז בישול ישראל, במילא קלערט מען אז ס׳קען גיין. דערווייל איז פארקערט, דער גוי אין די קאך ווען ער באקומט עם הערשט דעמאלטם קאכט ער עם...

הרר״ה: אבער דאם כשר׳ן דארט איז א גאנצער געשעפט...

ונפרד מרבינו בברכה: א גרויסן יישר כח פאר׳ן אויפנעמען און פאר די צייט

ובירכו רבינו: דער אויבערשטער זאל העלפן מ׳זאל זיך זעהן מתוך שמחה.

בדרך צאתו אמר אב״ד סערדאהעלי: איך דארף מיך מזכיר זיין, איך גיי זייער שווער, די פום טוט מיר וויי.

רבינו: אזוי, מיר טוט אויך וויי די פום.

אב״ד סערדאהעלי: דער רבי דארף זיין געזונט און שטארק, דער רבי זאל נישט מאכן קיין חכמות.

רבינו: דא האבן מיר געהאט אן אינטערסאנטע שאלה, ביי די מזוזה, צי ס׳איז מחויב מיט א ברכה, דאם (ביתו נאוה קודש) איז דאך א הויז וואו מ׳שלאפט, און דאם (מרפסת ביתן הסמוכה שנועדו שם) איז עקסטער, מ׳האט עם שפעטער צוגעבויעט, פאריאר האט מען עם געמאכט, אבער ס׳איז דאך דא נעבן הויז, ס׳איז צוגעשטעלט צום הויז. איז די שאלה אזוי, איז עם א חלק פונעם הויז דעמאלטם איז מען מחויב מיט א ברכה, טאמער איז עם פאר זיך אליינם, אליינם איז עם נישט קיין בית דירה..

אב״ד סערדאהעלי: אז מ׳זיצט און מ׳האלט דא אזוי יומם ולילה, איז עם שוין איינמאל א בית דירה.

וביקש מרבינו שלא יטריח עצמו ללוותו

ואמר רבינו: מ׳לערנט ארוים הכנסת אורחים פון אברהם אבינו, ביי אברהם אבינו זעהט מען (בראשית יח, טז) ׳ואברהם הולך עמהם לשלחם׳, זעהט מען מצות לויה.[71]

דער רבינו בחיי אין פ׳ וירא זאגט ואברהם הולך עמם לשלחם, שטייט נאכדעם וה׳ אמר המכסה אני מאברהם, אין זכות פון באגלייטן די אורחים בא אליו הדבור.[72]

אב״ד סערדאהעלי: דער רמב״ם זאגט דאך לויה דאם איז די גאנצע זאך... דאם באגלייטן.

רבינו: דער רבינו בחיי זאגט דאם דארט.[73]

אב״ד סערדאהעלי: דער רבי וויסט אז דער טאטע דער ברך משה ז״ל, זיין דירה איז פלאריד האט ער אוועק געבארגט פארן טאטן ז״ל,[74] דאם איז געווען איינמאל אויף יו״ט פסח, עם איז געקומען די צייט ווען דער טאטע האט שוין געדארפט אוועק גיין פון דארט, און דער טאטע האט דעמאלטם באקומען א שטיקל סטראוק, האט דער ברך משה געזאגט פארן טאטן זאל בליבן דא, און ער איז געגאנגן דעמאלטם אין א קליינע דירה.

רבינו: דא האב איך א כשר״ע קאך, אן אייגענע קאך, מ׳דארף נישט כשר׳ן ווען מ׳קומט אויף די מקומות.

אב״ד סערדאהעלי: ס׳איז א פיין פלאץ דא. מיין שווער איז געווען דא עטליכע יאר,[75] דער רבי געדענקט אים פון דא, ער איז געווען מיט׳ן רבין צוזאמען.

רבינו: אוודאי, אונז זעמיר צוזאמען געווען דא יארן לאנג.

אב״ד סערדאהעלי: ער איז שוין נישטא זייט תשמ״ג, שוין מער ווי צוואנציג יאר.

רבינו: כ׳געדענק אין די דריי וואכן און תשעה באב פלעגט ער זייער וויינען ער האט זייער מקונן געווען.

הרר״ה: דער רבי האט עם דערמאנט ביים הספד לפני מטתו.

אב״ד סערדאהעלי: דער רבי האט אים מספיד געווען אין נייטרא אין ביהמ״ד.

רבינו: יא, איך געדענק די לוי׳.[76]

אב״ד סערדאהעלי: ער האט אזוי געווייגט. ער האט געהאט דעם כח, ער האט עם געי׳רש׳נט.

רבינו: יא, כ׳האב געהערט אז דער פאטער זיינע איז געווען א גרויסער מקונן.[77]

---

71 ועי׳ בספר חסידים (סי׳ נ״ו) שמזה נלמד מצות לויה.

72 וז״ל שם: כתוב (בראשית יח) ואברהם הולך עמם לשלחם ומתרגמינן לאלואיהון, וסמך לו מיד וה׳ אמר, לבאר כי בזכות הלויה בא אליו הדבור לגלות לו ענין סדום.

73 עי׳ לשו״ק (שם) ודע כי מצות לויה היא גמר המצוה באכסניא ותכלית השכר

74 הגה״צ ר׳ יחיאל וויינבערגער זצ״ל מילא את מקום אביו הגה״צ הלל וויינבערגער הי״ד ששימש כאב״ד ק״ק דונא סערדאהעלי, משנת תרפ״ה עד שנת תש״ד לפ״ק, ואחר המלחמה בארה״ב רב דקהל בית הלל דסערדאהעלי בברוקלין, נלב״ע בחודש כסלו שנת תשנ״ו לפ״ק ומנו״כ בביה״ח בקרית יואל יצ״ו.

75 ה״ה הגה״צ רבי שלום משה הלוי אונגאר זצ״ל אבד״ק נייטרא ומח״ס משאת משה נלב״ע בחודש ניסן שנת תשס״ג ומנו״כ בקרית נייטרא במאונט קיסקא.

76 כ״ק מרן שליט״א הספדיהו לפני מטתו בביהמ״ד תורת חמ״ד דנייטרא בשליחות הקודש של מר אביו כ״ק רבינו הברך משה ז״ל.

77 ה״ה הגה״צ המפו׳ רבי שמואל דוד הלוי אונגאר זצ״ל רב וראש ישיבת נייטרא לפני המלחמה נלב״ע בחודש אדר שנת תש״ה לפ״ק.

ס׳איז הינט די יארצייט פונעם ישמח משה (כ״ח תמוז), ער האט זייער מקונן געווען אויפן חורבן בית המקדש.

אב״ד סערדאהעלי: כ׳האב געזעהן פונעם קאשויער רב רבי שאול בראך, ער איז געווען א תלמיד פונעם חתן סופר, ער האט געלערנט פיר יאר אין מאטערסדארף, האט ער געזאגט אז זיין רבי׳נס ביהמ״ד איז געווען א מיעוט המחזיק את המרובה ס׳איז געווען א קליינער ביהמ״ד און אפאר הונדערט תלמידים זענען דארט אריין ביים לערנען.

ער איז יארן שפעטער, אפשר פופציג יאר שפעטער, אריבערגעפארן מאטערסדארף, דער חתן סופר האט שוין נישט געלעבט, און ער איז געווען אין דעם ביהמ״ד אויפן זעלבן פלאץ ווי ער איז געשטאנען פופציג יאר פריער, האט ער אזוי צוריק געקוקט ווי איז מעגליך אז אין דעם מקום זאל קענען אריינגיין אפאר הונדערט תלמידים, ער האט געפרעגט צו מ׳האט אפשר איבער געבויעט אדער פארקלענערט דעם ביהמ״ד. האט ער געזאגט דאס איז נאר אז ס׳איז געווען א מיעוט המחזיק את המרובה. ער זאגט אז ס׳קען זיין אז דער זיידע דער חתם סופר האט איבערגעלאזט דעם כח אין דעם מקום.[78]

רבינו: דער חתם סופר שרייבט אזוי אין א תשובה (יו״ד סי רל״ד) אז ער האט אליינס געזהן אין חו״ל דעם נם פון עומדים צפופים, ער וויל נישט ארוים שרייבן וואו ער האט געזהן.[79] מ׳זאגט אז ער האט געמיינט אויף זיין ביהמ״ד פון זיין ישיבה.

---

78 ויש להעתיק לשונו של חתנו הגאון רבי מיכאל בער ווייסמאנדל זצ״ל בספרו מן המיצר (דף מ״א): ...ותיקון חצות של רבינו זי״ע בבית מדרשו מי ששמע פעם אחד בחייו, הישכחהו.

ובשנת תרצ״ד בין המצרים בין י״ז בתמוז וט׳ באב נזדמנו שני גדולי ארץ יחד לנייטרא, הרב הגאון החריף העצום מוה״ר אשר לעמל שפיטצער מקירכדארף הי״ד שבא לבקר את בנו המנוח הרבני המפורסם מו״ה חיים יושע הי״ד, והרב הגאון הצדיק מוה״ר אברהם דירנפעלד הי״ד שבא לבקר את אביו המנוח הרבני הישיש מו״ה ישראל ז״ל, ועמדו סמוך לחלון בית המדרש בשעה שאמר רבנו זי״ע תקון חצות עם התלמידים, כדרכו בקדש באבל כבד ובבכי׳ משברת הלב.

ואמר הגאון מקירכדארף ז״ל לחברו הרב הגאון ר׳ אברהם ז״ל, מה אומר מר על תקון חצות זה, אלמלא הי׳ מגיע כעת טעלעגראם מירושלים, שעתה ברגע זו נחרב בית המקדש, לא הי׳ כח לאדם להתאבל ולבכות יותר... עכ״ל.

כן יש להעתיק את הלשון שכתב עליו בנו הגה״צ מנייטרא זצ״ל בהקדמה לספרו נאות דשא: ...ומי מאתנו לא יזכור את האנחה והצער שהי׳ מוטל על פניו הקדושים כשהגיעו ימי המצרים, ובתיקון חצות בכל יום מאלו השבועות בבית מדרשו הוריד כנחל דמעה, וגם לב השומעים נמס כמים בשמעם איך רבינו זי״ע בכח קונן וספד על חורבן בית אלקינו ועל הריגת הצדיקים ועל חילול שמו הגדול, וכשהגיע יום המר תשעה באב לא פסקו דמעותיו מעיניו הטהורים בכה וקנן מאין הפוגות, ואחר קריאת מגילת איכה והקינות ישבו תלמידיו סביב לו על הארץ, ורבינו זי״ע למד פתיחתא דאיכה, כמעט שלא שמענו רק בכיות ואנחות, ואח״כ אמירת תיקון חצות עד ב׳ שעות אחר חצות הלילה, אז לימד רבינו אותנו איך להתאבל ולקונן על חרבן בית ה׳.

78 הסיפור הנ״ל מובא באריכות בס׳ גדולת שאול (ח״א עמ׳ נ״ג) וז״ל שם: בישיבת החתן סופר למדו כאמור יותר מד׳ מאות בחורים, הרבה מאוני עולם יצאו מבית מדרשו וכיהנו כרבנים ותופסי ישיבות בקהלות גדולות, ובעלי בתים נכבדים שעמדו בראש קהלות גדולות שומרי משמרת הקודש הארטהאדאקסי׳ בכל המדינה. רבנו אמר פעם, שבית מדרשו של רבו החתן סופר הי׳ בבחינת מיעוט מחזיק את המרובה כעין שהי׳ בבית המקדש.

בשנת תרצ״ב הי׳ רבנו במקום הבראה באיטליא, בחזרתו נסע דרך מאטערסדארף והגיע שמה בר״ח מ׳ אב יומא דהילולא של רבו, והשתטח על ציונו. - במאטערסדארף הי׳ אז האב״ד וראש הישיבה, בן בנו הגאון הגדול מו״ה שמואל עהרנפעלד, שכיהן על מקום זקינו הקדוש החתן סופר. רבנו ביקרו בביתו וגם התפלל בבית מדרשו עם ישיבתו. ״עמדתי והתפללתי במקום שהתפללתי לפני כחמישים שנה כשלמדתי שם -סיפר רבנו- אל תחשבו שהמקום לא הי׳ מהחשובים, כי כבר אז בצעירותי עמדתי כל ארבעת השנים מאחורי רבי, כן נהגתי תמיד בהמצאי במחיצות רבותי הצדיקים, כי כל חפצי הי׳ לראות הכל, כל תנועה, ולשמוע כל דיבור של רבותי״.

אחרי התפלה שאל רבנו את הראש ישיבה הרב ממאטערסדארף, כמה בחורים לומדים כעת בישיבתו, הוא ענה ארבעים וחמש, בית המדרש הי׳ אז מלא ממספר בחורים זה כולל את רבנו והאנשים שהיינו שם. שאלו רבנו האם בית המדרש זה נבנה מחדש, או אולי הוקטן מכמות שהי׳ בזמן שהוא למד שם. הרב השיב שבית המדרש לא נשתנה מאומה, והיא בגודלו ובמתכונתו כפי שהי׳ בזמן שזקנו הק׳ למד והתפלל בו. רבנו לא הי׳ יכול להאמין ולהבין, איך במקום הצר הזה, שארבעים וחמש עד חמישים אנשים ממלאים אותו, עד שאם היו מכניסים בו כעת מאה אנשים היו נמצאים בו בדחקות גדול, האיך במקום הזה למדו והתפללו בפעם אחת יותר מארבע מאות בחורים, ואף פעם לא הי׳ המקום צר בשבילם, ולא ידעו בו אף פעם מה זו דוחק, אין זה כי אם שבמקום הקדוש הזה היתה השראת השכינה והיו בו מעין הסגולות שהיו בבית המקדש שמיעוט מחזיק את המרובה.

79 וז״ל החת״ס שם בתשו׳ להגאון רבי אפרים זלמן מרגליות זצ״ל: ״ובמ״ש לעיל דעומדים צפופים הי׳ בנס, ליתן שכר להבאים בחצרות בית ה׳ יובן, דלפמ״ש בתשבץ (ח״ג סס״י ר״א) דגם בזמנו נראה נס בזה בביה״כ שבירושלים בבואם שם בחג השבועות כל סביבותיהם ולא צר להם, וה׳ יודע כי עיני ראו בחו״ל דבר זה, ולא אוכל לפרש מפני פריצי עמנו, וא״כ מאי רבותא דעשרה נסים נעשו בביהמ״ק, אבל הנס היה עומדים צפופים וכנ״ל״... עכ״ל.

אנדערע זאגן דאס האט געמיינט זיין שיעור שטוב.

דער טאטע ז"ל איז אמאל געווען אין פרעשבורג, איז ער געגאנגן זעהן דעם שטוב ווי דער חתם סופר האט פארגעלערנט.[80]

די רישומא קדושה פונעם הייליגן חתם סופר איז דארט געבליבן אין דעם מקום אויף שפעטער אויך.

אב"ד מערדאהעלי: דער ייטב פנים זאגט אויף א פלאץ, שמעתי ממוזלה"ה, דער ישמח משה, אז ער האט געדאוועט אין שינאווא אויף א מקום ווי דער רבי ר' שמעלקא האבן געדאוועט און ער האט געפילט א געוואלדיגער הארה.

רבינו: דאס איז ליל ג' דסוכות ביי די אושפיזין פון יעקב, דארט זאגט ער עם.[81]

דער ישמח משה איז געווען אויף א פלאץ, ווען ער איז געווען רב אין שינאווא, ס'איז נישט ווייט פון ליזענסק, איז ער געווען דארט אין געגנט ביי א איד, און ער האט געדארפט דאווענען מנחה, און ער האט נישט געהאט קיין פלאץ וואו צו דאווענען, האט ער געהאט א גורן איז ער געגאנגען דאווענען דארט און ער האט געשפירט א גרויסע התעוררות, נאכדעם האט ער געפרעגט ווער האט דא געדאוונט?, האט מען אים געזאגט אז דארט האט אמאל געדאוונט דער רבי ר' אלימלך...

אב"ד מערדאהעלי: ער טייטשט, רבי שאול בראך אין זיין הגדה (הגש"פ טוב יבורך אות ק"ן), מ'זאגט ביי ברכת המזון הרחמן הוא יברך וכו' אותם ואת ביתם ואת זרעם, 'אותם' איז בחיים חייותם, 'ואת ביתם' איז אפילו ווען זיי זענען שוין בעולם העליון.[82]

זעהט אויס אז דער עומדין צפופים איז פארבליבן לאחר פטירתו אויך, ביים אייניקל דער חתן סופר אויך.

רבינו: אין תורת משה זאגט דער חתם סופר אין פ' בחוקותי, אויף די משנה (אבות פ"ה מ"ח) עומדין צפופים ומשתחוים רוחים, זאגט ער אז דער נם איז געווען עומדים צפופים, ווייל משתחוים רוחים איז א דבר פשוט אז א מקום קדוש איז מיעוט מחזיק את המרובה.[83]

וליווהו רבינו החוצה תפרדו לשלום ברב ברכות

ובדרשות חת"ס (לשבת הגדול דף קל"ח: ד"ה ויעש) רמז גם כן ענין זה עה"פ (ויקרא ה, ג) ואת כל העדה הקהל אל פתח אהל מועד, וכ' רש"י זה אחד מן המקומות שהחזיק המועט את המרובה, וכתב החת"ס שם בזה"ל: והנה נס הזה איננו רחוק בעינינו כלל כי בכל מקום שעסק התורה ברבים מצויה אזי הרחיב ה' לנו, כי הקליפות והטומאה מסתלקים והרחבה מצויה ככל דבר רוחני המסולק ומובדל מכל גשמי הרי הוא חוץ לגדר הזמן והמקום, ומשו"ה מקום ארון אינו מן המדה כי אינו צריך לתפיסת מקום כלל, עיי"ש.

ועל אף שמרן החת"ס סתם ולא פירש דבריו, ידוע מתלמידיו הקדושים שאמרו שכוונתו היתה על ישיבתו בפרעשבורג שהיה קטן מהכיל ולמדו שם הרבה תלמידים והחזיק מועט את המרובה.

ועי' בהקדמה לשו"ת לחם שלמה לחלק יו"ד, ובס' זכרון למשה במכתבו של הגה"ק משימלוי זצ"ל, ובקו' אוהל לאה בריש ס' כתב סופר, ועי' בסידור חת"ס (בסוף ההקדמה) דהכוונה על ה"שיעור שטוב", עיי"ש.

80 עי' בס' ומשה הי' רועה (ח"ג עמ' קצ"ב) מה שסיפר רבינו בעל ברך משה ז"ל שבהיותו בפרעשבורג אחרי המלחמה הלך לראות את בית מדרשו של מרן החתם סופר, וה"שיעור שטוב" אשר שם למד את שיעוריו לפני התלמידים, וישבו שם מדי יום ביומו מאות בחורים לשמוע את שיעורו.

וסיפר הרה"ג נפתלי הירצקא צויבל שליט"א ראה"כ תו"י שרבינו ז"ל הוסיף ואמר לו שכידוע כשמרן החתם סופר היה רגיל ללמוד ה'סוגיא' היה יו"ט בפרעשבורג מגודל אהבת התורה אשר בער בקרבם עד כדי כך שאפילו הבעלי בתים שבעיר היו רגילים לבוא בבגדי שבת לשיעוריו של החת"ס, וכשנתבונן בדבר שבחדר קטן זה עוד נכנס גם ציבור של בעלי בתים מלבד מאות הבחורים שבאו לשמוע את השיעורים, ולא אמר אדם צר לי המקום בוודאי שהי' הדבר בגדר נס ממש.

ועי' בקונטרס מהר"ם ט"ב (לילי שב"ק נצבים תשמ"א לפ"ק) שכתב בזה"ל: "וידוע שמה שכתב מרן החתם סופר 'עיני ראו בחוץ לארץ דבר זה', היה כוונתו על השיעור שטוב שבבית המדרש שלו בפרעשבורג שהחזיק כמה מאות תלמידים, אף שהי' מקום קטן כידוע, וכן זכיתי גם אני לראות את המקום בהיותי שם".

81 וזל"ק שם במאמר קדישין (אות לד) כעין ששמעתי מפי מוזלה"ה סיפר לי מאז היותו אבד"ק שינאווי והיה מתפלל בחדר שהתפלל בו מהר"ש שמעלקי זללה"ה שהיה שם טרם נתקבל לק"ק ניקלשפורג, ופתאום בליל שבת קודש זכה מוזלה"ה לבחינת יראה ופחד עד מלוא שבוע זו, ואחר זה בליל שבת קודש זכה לבחינת אהבה רשפיה רשפי אש, גם כן עד מלוא שבוע, וידעתי כי אין זה מכחי רק מציאה מצאתי דאתי לידי מאת האון הק' מהר"ש זללה"ה שהשאיר שם ברכה, עד כאן דברי מוזלה"ה (וע"ע באבני זכרון אות ע"ב ועי' מ"ש בזה בדברי יואל' במחזור לחג הסוכות עמ' תר"ע, ובברך משה פרשת עקב עמ' פ"ג).

82 עיי"ש שמפרש מה שאומרים בברכת המזון, הוא יברך וגו' אותם ואת ביתם. ויל"ד יתור "את ביתם". וי"ל שגם לאחר שלא יהי' עוד בביתם, מ"מ נשאר במקום הזה בביתם ברכה. ובאמת שבעודם שם בחיים יש ברכה, כמו שאחז"ל (פסחים קי"ב) הנוטל פרוטה מאיוב מתברך. וזהו "אותם" היינו כשהם בחיים מתברכים ממנו, "ואת ביתם" היינו לאחר שכבר אינם בעוה"ז מכל מקום נשאר הברכה עוד בביתם כמו שנראה מהמעשה שהובא בייטב פנים הנ"ל.

83 וזל"ק שם: "נראה דהנס הי' עומדים צפופים, כי ההשתחוי' רוחים אין חידוש, דמיעוט מחזיק מרובה במקום קדוש, אך הי' הנס שיעמדו צפופים ויקבלו שכר אגרא דבי כלה דוחקא". עי"ש.

קחו עמכם דברים ושובו אל ה'

דברים חוצבים להבות אש

מכ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

שבת תשובה (האזינו) שנת תשפ"ד לפ"ק - לפני קריאת התורה בביהמ"ד הגדול בקרית יואל יצ"ו

מיר שטייען יעצט אין די עשרת ימי תשובה, ס'איז שבת שובה, מ'זאגט די הפטרה וואס דער נביא זאגט, **שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעוניך קחו עמכם דברים ושובו אל ה' וגו' ונשלמה פרים שפתינו.**

שבת שובה איז דער מנהג צו זאגן א דרשה, אבער לא לדרשה קאתינא, אוודאי מנהג ישראל איז קודש, מ'וועט עס אי"ה אפצאלן חוה"מ סוכות, אבער איך קען זיך נישט איינהאלטן פון מעורר זיין, מען מוז רעדן א פאר ווערטער.

כ'וועל אנהייבן מיט א מעשה פון שינאווער רב ז"ל, דער שינאווער רב איז אמאל געווען אין לעמבערג, און ער איז געגאנגען באזוכן דעם רב, כנהוג צו באזוכן דעם מרא דאתרא - אין יענע צייט איז געווען רב אין לעמבערג דער בית יצחק ז"ל - און אז דער שינאווער רב איז געגאנגען, איז מיטגעגאנגען א ציבור, און דער שינאווער רב איז אזוי געזיצן און ס'איז געווען א צימער פיל מיט אידן, און אינמיטן רעדן הייבט דער שינאווער רב אן צו זאגן, 'כ'הער אז אייער טאכטער צו אן אייניקל גייט מיט א שייטל' - און ער הייבט אים אן אריינצוזאגן וועגן די פירצה אזוי מיטן גאנצן שינאווער שארפקייט - דער לעמבערגער רב האט זיך געשפירט אזוי אומבאקוועם, ס'איז געווען א שטוב פיל מיט מענטשן, זאגט ער פארן שינאווער רב, 'שינאווער רב, אנטשולדיגט מיר, אז איר האט מיר עפעס צו זאגן, רופט מיר אריין אין א שטוב, צווישן פיר אויגן, און זאגט מיר, פארוואס מוז עס זיין ברבים'. האט דער שינאווער רב געזאגט, 'ווען זי וואלט געגאנגען מיט א שייטל נאר אין שטוב וואו קיינער זעהט נישט, וואלט איך אייך געזאגט אין שטוב, אבער זי גייט דאך מיט א שייטל ברבים, בשווקים וברחובות ווי יעדער איינער זעהט, מוז איך עס זאגן ווען יעדער איינער זעהט. דאס איז א הייליגע מעשה פון הייליגן שינאווער רב ז"ל זי"ע.

דער פעטער ז"ל האט געבויט קרית יואל, **דער הייליגער רבי האט געמאכט א הייליג שטעטל,** און ער האט עס געבויט אז ס'זאל זיין מיוסד אויף תורה עבודה גמילות חסדים, און אויף אדני הצניעות והקדושה, מ'זאל גיין בצניעות פון קאפ ביז פוס, מיט די ערשטע דריי קען מען זאגן אז קרית יואל איז אויסגעצייכנט, געלויבט השי"ת אז מיט תורה עבודה און גמילות חסדים שטייט מען זייער שיין, אוודאי אלעמאל איז דא פלאץ וואו מ'קען מאכן תיקונים, אבער מ'קען זאגן אז אנטקעגן אנדערע מקומות, **רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה, קרית יואל איז כלילת יופי, יפה נוף משוש כל הארץ, און ס'איז א זיכער א כבוד פאר'ן פעטער ז"ל, און א כבוד פארן טאטן ז"ל, און ס'איז זיכער א נחת רוח פאר זיי בעולם העליון.**

אבער דער ענין פון צניעות דארף א גרויסער תיקון, ב"ה ביי א גרויס חלק פונעם ציבור גייט מען ביי זיי אין שטוב בכלל נישט מיט קיין שייטל, און זיי גייען בכיסוי הראש אזויווי ס'דארף צו זיין, אשרי להם ואשרי חלקם!, אבער לדאבון לבינו - ס'זענען דאך דא וואס זענען מיקל און גייען יא מיט א שייטל, אזוי איז געווען אויך פאר דרייסיג יאר און אויך פאר פופציג יאר - **אבער ווי אזוי די שייטל קוקט היינט אויס, דאס האט געהאט א מורא'דיגע ירידה, און ס'ווערט נאר ארגער און ארגער.**

אמאל ווער ס'איז געגאנגען מיט א שייטל, איז געגאנגען מיט א באשיידן שייטל, און ווער ס'איז געגאנגען צוגעדעקט איז געווען צוגעדעקט געהעריג כאטש רוב קאפ, און די צודעק איז געווען נראה וניכר, אבער היינט צוטאגס איז די שייטל געווארן לענגער און לענגער, עס קומט אראפ פון פארנט ביז צו די אויגן, און פון די זייטן קומען ארויס אזוי ווי פיאות, און פון אונטן איז עס געווארן א לאנג שייטל. און אז מ'גייט מיט א צודעק, וויאזוי זעהט דאס אויס, די צודעק איז געווארן אזא קאפעלע וואס העגט פון אונטן, קוים וואס מען זעט דאס. און דאס איז א ירידה נישט פון 50 יאר צוריק, און נישט פון 20 יאר, נאר א ירידה אפילו פון 5 יאר צוריק.

ס'איז א בושה צו זאגן, אבער אביסל איז עס א שטאלץ צו זאגן, די מיידלעך זענען שענער צניעות'דיגער ווי די פארהייראטע ווייבלעך, פון איין זייט איז עס טאקע א שטאלץ, אז די צניעות ביי די מיידלעך איז אויף א שיינעם פארנעם, אבער די בושה איז וויאזוי די פארהייראטע ווייבלעך גייען אנגעטון, אלץ מיידל גייט מען בעסער און מער צניעות'דיג. נאך די חתונה ווארפט מען ליידער אראפ פון זיך דעם עול הצניעות.

איך וויל אויסשרייען א זעקה גדולה ומרה, דער מצב איז איום ונורא!, די גאסן זענען פול מיט פריצות, מיט די פירצה! מ'דארף וויסן ס'איז אן איסור גמור פאר א אשה נשואה, א פארהייראטע פרוי, אז זי זאל אויסקוקן ווי א מיידל.

כ'האב אזוי געקלערט, **ונשלמה פרים שפתינו,** מ'שטייט יעצט פאר יום הקדוש, דער כהן גדול ווען ער האט געטון די עבודה, די ערשטע זאך ווען ער האט זיך מתוודה געווען האט ער געזאגט 'חטאתי עויתי ופשעתי אני וביתי', ווען דער כהן גדול האט געוואלט טוהן די עבודה אין בית המקדש צו מכפר זיין די עבירות פון אידישע קינדער, האט ער די ערשטע זאך געדארפט תשובה טוהן אויף 'אני וביתי', די גמרא זאגט 'ביתו זו אשתו', די ערשטע זאך האט מען געדארפט מתקן זיין וואס טוט זיך אין שטוב, און נאכדעם האט ער געקענט גיין טוהן די עבודה לפני ולפנים.

מנהג ישראל איז צו זאגן א שבת שובה דרשה, איך וויל בעטן יעדן ראש בית אב יעדער טאטע און יעדע זיידע זאל זאגן א שבת שובה דרשה ביי זיך אין שטוב, רעדן צו די ווייב, צו די זון און צו די טעכטער, און צו די אייניקלעך, און זיי מסביר זיין דעם חומר הדבר, און אוודאי אז מ'טאר נישט גיין מיט א לאנג שייטל, דאס איז א פירצה נוראה וחמורה. און אויב ס'קומט אן נאנט צו די אקסל הייסט דאס שוין לאנג.

דאס זאגט דער נביא, שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעוניך, קחו עמכם דברים ושובו אל ה', מען זאל פאררעכטן דעם מכשול, ונשלמה פרים שפתינו, מ'דארף קודם פאררעכטן דעם אני וביתי, ביתו זו אשתו, אזוי ווי מ'זעהט ביי די פר פון כהן גדול, און דעמאלטס קען מען זוכה זיין צו תשובה. און אז מ'וועט דאס פאררעכטן, וועט דער אייבערשטער העלפן מען וועט זוכה זיין צו א גמר חתימה טובה, שנה טובה ומבורכת, וכל מילי דמיטב תמיד.

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בימי יו"ט וחוה"מ סוכות שנת תשפ"ג לפ"ק

ס"ג פרשת האזינו

ויאמר אליהם שימו לבבכם לכל הדברים האלה וגו' כי לא דבר ריק הוא מכם כי היא חייכם ובדבר הזה תאריכו ימים על האדמה. וא"ז זללה"ה בעצי חיים בפרשתן מפרשו לענין כוונת המצוה, ובדרכו נלך.

ונראה בהקדם דברי הגמרא במס' ברכות (דף ח.) אמרו ליה לרבי יוחנן איכא סבי בבבל, תמה ואמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב (דברים יא כא) אבל בחוצה לארץ לא, כיון דאמרי ליה מקדמי ומחשכי לבי כנישתא, אמר היינו דאהני להו. והקשו המפרשים מה נתיישבה לו לרבי יוחנן בהא דמקדמי ומחשכי לבי כנישתא, והלא סוף סוף על האדמה כתיב.

וביאר בספר אש דת להגר"ח אלפאנדרי זללה"ה (פ' ואתחנן) על פי מה שאמרו במס' בבא מציעא (דף פג.) שהמוסיף על שכרו של הפועל, אדעתא דהכי מוסיף, או שישכים ויעריב, או שיעשה עבידתא שפירתא. והנה איתא במסכת עירובין (דף סה.) כי אנן פועלי דיממא להשי"ת, וימי שנותינו בהם שבעים שנה, וברכת למען ירבו ימיכם הוי העדפת שכר, ולזה אמר הכתוב למען ירבו ימיכם על האדמה דוקא, כי בחוצה לארץ אין באפשרותינו לעשות עבידתא שפירתא, וכאמרינו בנוסח התפילה השב שכינתך לציון עירך וסדר העבודה לירושלים ושם נעבדך ביראה, וזאת היתה תמיהת רבי יוחנן כיון דליכא עבידתא שפירתא בבבל, היאך זכו להעדפת שכר בברכת למען ירבו ימיכם, אבל כיון שאמרו לו דמקדמי ומחשכי לבי כנישתא, אמר היינו דאהני להו, שהרי הא דמקדמי ומחשכי היא גם כן סיבה להעדפת שכר, ושפיר זכו לברכת למען ירבו ימיכם, עכ"ד. [והובא בשער בת רבים פ' עקב בשם האלגאזי].

ואמרינן בגמרא (שבת קלג:) זה אלי ואנוהו (שמות טו ב), התנאה לפניו במצות, עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה ושופר נאה ציצית נאה ספר תורה נאה. ויתכן כי חיוב זה של הידור מצוה להתנאות לפניו במצות, מלבד פירושו כמשמעו ביופי הכמות, צריך גם להדר ביופי האיכות, ולקיים המצוה במחשבה זכה בכוונה נאה, וכפי מה שיהדר לקיים המצוה בדחילו ורחימו ובחיות דקדושה, יתוסף עבידתא שפירתא. וזה שאמרו עשה לפניו סוכה נאה, היינו שיברך ברכת לישב בסוכה בדחילו ורחימו וישב בסוכה בכוונה עליונה לקיים מצות סוכה בהתרוממות הנפש, וכן לולב נאה לברך ברכת על נטילת לולב בדחילו ורחימו.

ולזה אמר שימו לבבכם לכל הדברים האלה, היינו לשום לב בקיום המצות, שיהיה מצוה נאה בכוונה זכה, ולעבוד את השי"ת באמת ובחיות דקדושה בלב ובנפש חפיצה, ואז כאשר תזכו לעבוד את ה' עבידתא שפירתא, ובדבר הזה תאריכו ימים, שיזכו לברכת למען ירבו ימיכם, לאריכות ימים ושנים.

ואדברן עובדא נאה ששמעתי מכ"ק מרן אאמו"ר זללה"ה מה דהוה אצל א"ז הרה"ק רבי מרדכי דוב מהורנסטייפל זללה"ה, שפעם אחת בפרוס חג הסוכות לא היה לו לולב, ושלח שליח לדודו הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זללה"ה שהיה לו הרבה לולבים שחילק לבניו ונכדיו שהיו סביב לשלחנו, וביקש ממנו לולב, אסף הרה"ק רבי אהרן כל הלולבים ובחר הלולב היותר נאה ושלחו לנכד אחיו הרה"ק רבי מרדכי דוב מהורנסטייפל, והנה אחד מבניו של הרה"ק רבי

אהרן כבר שם עיניו על אותו לולב שהיה נאה ומהודר ביותר, והיה מצטער שלא הגיעו לידו, שאל את אביו מדוע הוצרך לשלוח לו הלולב הנאה ביותר, הלא די לו גם בלולב אחר, והשיב לו, אם תברך ברכה נאה על נטילת לולב כמותו, אז היה ראוי לך לולב נאה כזה.

ויש לפרש מאמר המשנה (סוכה כט:) לולב הגזול והיבש פסול, ופירש"י דבעינן מצוה מהודרת, דכתיב זה אלי ואנוהו. [ובתוס' (ד"ה לולב) חולקים עליו, דדוקא בלולב פסול דכתיב ביה הדר]. ולפי האמור יתפרש על דרך העבודה, לולב היבש פסול, והיינו קיום מצות נטילת לולב ביבשות בלי חיות דקדושה, פסולה, משום דבעינן מצוה מהודרת, ולולב נאה לא יחשב רק אם מקיים המצוה בדחילו ורחימו ומברך עליה ברכה נאה מתוך אהבה ויראה. וא"ז זללה"ה בייטב לב בפרשתן (עמוד קצב) כתב רמז ולקחתם ל'כם ב'יום ה'ראשון ראשי תיבות הל"ב. ולדרכינו י"ל שזה בא להורות על אופן קיום מצות ארבעה מינים, שצריך להיות בלב ובנפש חפיצה ובחיות דקדושה, וסגולת הלולב הוא לטהר הלב, וכמו שאמרו דורשי רשומות (רב טוב פ' מסעי) לול"ב ראשי תיבות ו'טהר ל'בינו ל'עבדך ב'אמת.

וכמו כן הוא במצות סוכה, שצריך להיות סוכה נאה, ואנו אומרים בתפלה כשנכנסים לסוכה, ותזכנו לישב ימים רבים על האדמה אדמת קדש בעבודתך וביראתך. המכוון בזה, על פי המבואר בספרים (קדושת יו"ט לחג הסוכות אות ח) שהסוכה יש לו קדושת ארץ ישראל, וכיון שבארץ ישראל זוכים לעשות עבידתא שפירתא, הרי זוכים לקיים מצות החג בשלימות, סוכה נאה ולולב נאה, ועל ידי זה זוכים לאריכות ימים. וזה בקשתינו ותזכינו לישב ימים רבים על אדמתך, דכיון שזוכים לבחינת ארץ ישראל בסוכה, יזכו על ידי זה לאריכות ימים ושנים.

והנה כתב בזרע קודש (רמזי חג הסוכות) בפסוק (ויקרא כג מב) כל האזרח בישראל ישבו בסוכות, שסגולת מצות סוכה הוא לזכות לזקנה ואריכות ימים ושנים, עי"ש. ולדרכינו י"ל כי היות שמקיימים הידור מצוה בסוכה נאה ובלולב נאה, הוי עבידתא שפירתא, ועל כן זוכים לזקנה.

והשי"ת יהא בעזרינו בפרוס עלינו החג הקדוש הזה, ומתכוננים לקיים מצות עשה דאורייתא של בסוכת תשבו שבעת ימים, וכן מצות ולקחתם לכם ביום הראשון, שהוא מדאורייתא ביום ראשון, שנזכה לקיים המצות בלב ובנפש חפיצה, שיהיה סוכה נאה ולולב נאה, להתנאות לפני הקב"ה במצות ולעבוד עבידתא שפירתא.

וסעד לדברינו אלה בפירוש נאה דהיינו יופי באיכות, ממה ששמעתי עוד עובדא על א"ז הרה"ק רבי מרדכי דוב מהורנסטייפל זללה"ה, כי בהיותו חתן ביום חופתו הלך לטבול במקוה, ונתלווה עמו ק"ז הדברי חיים זללה"ה [שהיה חותנו] לבית הטבילה, באומרו שברצונו לראות טבילת החתן, ואמר אחר כך הוא טובל עצמו נאה [ובלש"ק ער טובל'ט זיך זייער שיין], לאחר כמה שנים סיפרו לפני הרה"ק מהורנסטייפל ז"ל מה שהעיד עליו חותנו, ענה ואמר בקורת רוח, וכי כך אמר מורי חמי, אין הכי נמי שזה היה טבילה נאה [ובלש"ק אזוי האט דער שווער געזאגט, עס איז טאקע געווען א שיינע טבילה]. הרי כי נאותו ויופיו של המצוה נחשב לפי האיכות.

וממנו נקח גם אל מאמרם ז"ל (ראש השנה טז:) חייב אדם לטהר את עצמו ברגל, שצריך לקיים מצוה זו בהידור, שתהא טבילה נאה, בבחינה גבוה ובכוונה עליונה.

והשי"ת יעזרנו שנזכה לקיים מאמרם ז"ל חייב אדם לטהר עצמו ברגל, ולקבל היו"ט בשמחה ובאנפין נהירין ולקיים מצות החג כראוי וכיאות, ומצות אלו ישפיעו על בני ישראל כל השפעות טובות ברוחניות ובגשמיות, ונזכה לראות בהתרוממות קרן התורה וישראל ובהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

ליל א' דחג הסוכות אושפיזא דאברהם

איתא במדרש פליאה (פ' במדבר) איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל (במדבר ב ב), אל תקרי באותות אלא באותיות, לפיכך אמר בלעם (במדבר כג ח) מה אקוב לא קבה אל. והוא פלאי.

ונקדים מה שכתב בילקוט ראובני (פ' במדבר בשם ספר הפליאה) שעל הדגלים היו כתובין אותיות האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, דהיינו בדגל הראשון היה כתוב א' מאברהם י' מיצחק י' מיעקב, ועל דגל השני היה כתוב ב' מאברהם צ' מיצחק ע' מיעקב, ועל דגל השלישי היה כתוב ר' מאברהם ח' מיצחק ק' מיעקב, ועל דגל הרביעי מ' מאברהם ק' מיצחק ב' מיעקב, נשאר אות ה' מאברהם שהיתה פורחת באויר ומחופפת על ישראל שלא ישלוט עליהם שום רע, עכ"ד.

ועל פי זה כתב באוהב ישראל (בליקוטים בסוף הספר) לפרש מדרש זה, דלכאורה למה לא נכתב על הדגל אות ה' של אברהם והמ"ם סתומה תהא מרחפת באויר, והתירוץ שהשי"ת לא רצה להזכיר על בניו הנעימים שום שם של קללה ח"ו, ואילו היה כתוב על דגל הרביעי ה' מאברהם ק' מיצחק ב' מיעקב, הרי הוא צירוף אותיות קב"ה, שהוא לשון קללה ח"ו, על כן היה מההכרח שאות ה' תפרח באויר והמ' תכתב על הדגל. וזהו ביאור המדרש איש על דגלו באותות לבית אבותם, אל תקרי באותות אלא באותיות, דהיינו שיכתוב על הדגלים אותיות האבות הקדושים, לפיכך אמר בלעם מה אקוב לא קב"ה אל, היינו שלא רצה הקב"ה שיהיה עליהם אותיות קב"ה, כדי שלא ישלוט עליהם שום קללה, ולכן היתה דייקא אות ה' חופפת באויר, עכ"ד. ולדרכו נלך.

ויש לתת טעם לשבח מדוע היתה דייקא אות ה' חופפת באויר, על פי מה שכתב במגלה עמוקות (אופן רלב) ובזרע קודש (ליל א' דסוכות) דפנות הסוכה שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח (סוכה ו:), דוגמת אות ה', שב' דפנות שלה שלימים והשלישית היא רגל השמאלית אינו שלם רק קצת מהדופן, עכ"ד. והנה מבואר בספה"ק (פרע"ח שער חג הסוכות פ"א) מצות סוכה הוא בבחינת אור מקיף, וסוד אור המקיף הוא להגן מן החיצונים ולהבריחם מחמת גודל הבהירות אור הגדול (עץ חיים שער מ"ב פי"ג), ולכך היתה אות ה' חופפת באויר על בני ישראל, להורות שזכות מצות סוכה הרמוז באות ה', היא מגן ומחסה על בני ישראל שלא ישלוט בהם שום הקללה.

ועל פי זה יש ליישב קושית הרה"ק מקאזניץ זללה"ה [שאתמול חל יומא דהילולה] בעבודת ישראל (פ' לך) בפסוק (בראשית יז ה) ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך, ופירש"י אברהם לשון נוטריקון של שמו, ורי"ש שהיתה בו בתחלה שלא היה אב אלא לארם שהוא מקומו, ועכשיו אב לכל העולם, ואפילו רי"ש שהיתה בו מתחלה לא זזה ממקומה, שאף יו"ד של שרה נתרעמה עד שניתוספה ליהושע על שמו, ע"כ. ולכאורה קשה מאיזה טעם רי"ש של אברהם לא זזה ממקומה, יגרע גם כן הרי"ש ויוסיפוה אחר כך בשם צדיק אחר.

ולפי האמור יתיישב, כי אלמלי היה נעקר אות רי"ש מאברהם, אז היה נמצא שעל דגל השלישי היה כתוב ה' מאברהם ח' מיצחק ק' מיעקב, ועל דגל הרביעי מ' מאברהם ק' מיצחק ב' מיעקב, ולא היה אות ה' חופפת על בני ישראל שהוא רומז על מצות סוכה בחינת אור המקיף, והקב"ה ברוב רחמיו רצה שיהיה גלוי לכל שחופף עליהם אור המקיף המסככם ומגינם ומצילם מכל מרעין בישין, לכן סיבב כך שיהא אות ר' נשאר באברהם, וממילא על דגל השלישי היה כתוב ר' מאברהם ח' מיצחק ק' מיעקב, ועל דגל הרביעי מ' מאברהם ק' מיצחק ב' מיעקב, ונשאר אות ה' מאברהם שהיתה פורחת באויר וחופפת על ישראל.

ובזה יש לפרש הכתוב (ר"פ לך) ויאמר ה' אל אברם וגו' ואגדלה שמך והיה ברכה, ופירש"י ואגדלה שמך, הריני מוסיף אות על שמך, שעד עכשיו שמך אברם מכאן ואילך אברהם. כלומר שיתגדל שמו בתוספת אות ה' והרי"ש שהיתה בו מתחלה לא תזוז ממקומה, והסיבה לזה והיה ברכה, שעל ידי שתשאר אות ר' בשם אברהם, תהיה אות ה' מרחפת על בני ישראל, הרומז על מצות סוכה, ולהורות שבני ישראל מסוככים באור המקיף המגין עליהם לבל ישלוט בהם שום כוחות החיצונים ועינא בישא, ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה.

וזהו ביאור מאמר המדרש, איש על דגלו באותות לבית אבותם, אל תקרי באותות אלא באותיות, היינו שהאותיות של האבות הקדושים חקוקים בדגלים, ואות ה' חופפת באויר על בני ישראל, והטעם מפני שאות ה' רומזת על מצות סוכה, שהוא בבחינת אור

המקיף המגן ומחסה על בני ישראל לבל ישלוט בהם שום רע, ועל זה מסיים המדרש לפיכך אמר בלעם מה אקוב לא קבה אל ומה אזעום לא זעם ה', דמטעם זה לא זעם ה' בכל אותם הימים, כי אור המקיף היוצא ממצות סוכה הגין עליהם.

ובדרך זה יתבאר גם מה שזכינו למצות סוכה בזכות אברהם, כדאיתא במדרש (ב"ר פמ"ח ס"י) אמר הקב"ה לאברהם אתה אמרת והשענו תחת העץ (בראשית יח ד), חייך שאני פורע לבניך בסוכות תשבו שבעת ימים (ויקרא כג מב). הכוונה, שאברהם אבינו שתל עץ לטובת האורחים, שיהיה מאכלם ומשקאם בנייחא תחת צל העץ אשר יגן עליהם מפני החום והשרב, מדה כנגד מדה זכינו למצות סוכה, אשר יש בה מעין דלעתיד שנאמר בו (ישעיה ד ו) וסוכה תהיה לצל יומם מחרב ולמחסה ולמסתור מזרם וממטר, וקדושת אור המקיף של מצות סוכה חופפת על בני ישראל מכל הצדדים להיות למגן ולמחסה על בני ישראל מפני החיצונים ומכל מרעין בישין, ומהאי טעמא נשאר בשמו של אברהם אבינו אות ה' הרומז על מצות סוכה, שבזכותו אנו זוכים לחסות בצלא קדישא ולהיות מוגנים מפני החיצונים. ויהא רעוא שמצות סוכה תגן עלינו לינצל מכל מרעין בישין, ואך טוב וחסד ירדפונו כל ימי חיינו.

ליל ב' דחג הסוכות אושפיזא דיצחק

בפרשת תולדות (בראשית כז כז) וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', איתא במדרש רבה (פס"ה סכ"ג) מלמד שהראה לו הקב"ה ליצחק בית המקדש בנוי וחרב ובנוי, ראה ריח בני הרי בנוי, כריח שדה הרי חרב, אשר ברכו ה', בנוי ומשוכלל לעתיד לבא. וצריך ביאור מהו הדמיון שיצחק אבינו השוה את בנו יעקב אבינו לבית המקדש בבנינו ובחורבנו ובבנינו לעתיד לבוא.

ב) במס' סוכה (דף נג.) חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין בפניהם, תנו רבנן, יש מהן אומרים אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו, אלו חסידים ואנשי מעשה, ויש מהן אומרים אשרי זקנותנו שכפרה את ילדותנו, אלו בעלי תשובה, אלו ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא ומי שחטא ישוב וימחול לו, תניא אמרו עליו על הלל הזקן כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן, אם אני כאן הכל כאן, ואם איני כאן מי כאן. ויש להבין הלא הלל הזקן דרכו בקודש תמיד לאחוז במדת הענוה, ואיך עתה התפאר בנפשו בדברי שבח וגדולה אשר בו תלוי הכל.

וי"ל על פי מה שכתב החתם סופר (תורת משה פ' ויחי עמוד ריא) בפסוק שכל את ידיו כי מנשה הבכור, דודאי בענין עולם הזה הבכור חשוב יותר מן הפשוט, אבל לענין קדושה מצינו איפכא, דיעקב מובחר שבאבות (ב"ר פע"ו ס"א), מחמת שהיה השלישי, כי מעלין בקודש ולא מורידין (שבת כא:), ולכן אף כאן אפרים היה האחרון, לכן היה חשוב יותר ממנשה, ולכן בירכו בימין, ופירוש הפסוק כך הוא, דלכן שיכל את ידיו כי מנשה הבכור, כלומר כיון דמנשה הבכור לכן היה אפרים חשוב ממנו, וזה אשר בירכם, ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק, כלומר כעין מעלת האבות, עכ"ד.

ושנינו במס' שבת (דף כא:) תנו רבנן, מצות חנוכה נר איש וביתו כו', והמהדרין מן המהדרין, בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך, ובית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך, ומפרש בגמרא, טעמא דבית שמאי נגד פרי החג וטעמא דבית הלל דמעלין בקדש ואין מורידין, עי"ש. נמצא דבית שמאי ס"ל דלית לן למיחש להא דמעלין בקודש, וכבר הארכנו בדברים נעימים בזה במקום אחר (ונדפס בלב אהרן דרושים פ' ואתחנן עמוד קמג ועמוד קמה).

ונקדים עוד דברי כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (פ' ויחי עמוד תקעט:) במה שיסד הפייטן בקינות לתשעה באב, אש תוקד בקרבי בהעלותי על לבי בצאתי ממצרים, קינים אעירה וכו' בצאתי מירושלים. ולכאורה מה דהוה הוה, ומה ענין לספר גדולת תפארתינו בצאתי ממצרים בעת הזכרת החורבן. אמנם זאת נחמתינו בעוני הגלות, בהעלותינו על לבינו גודל תפארתינו בצאתי ממצרים, וכל זה ראוי שיחזור אלינו, דדינא הכי הוא דמעלין בקודש ולא מורידין, עכ"ד. (וע"ע בדברי יואל פ' מקץ עמוד שצד).

ובזה יתפרש אומרו, ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', זה בית המקדש בנוי וחרב ובנוי, היינו כמו הבית המקדש כשהוא בנוי תחילה היה ברום המעלה, ומזה אנו מתנחמין כשהוא חרוב בימי הגלות, כי ודאי כאשר יחזור ויהיה בנוי ומשוכלל לעתיד לבא, גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון (חגי ב ט), דדינא הכי הוא דמעלין בקודש ולא מורידין, כך הוא ריח בני זה יעקב אבינו שהוא מובחר שבאבות, מחמת שהוא השלישי שבאבות, ועל כן יש בו קדושה משולשת, דמעלין בקודש.

ועל פי זה יש לפרש הרמז שכתב בבני יששכר (תמוז אב מאמר ה אות א) **נחמו נחמו** (ישעיה מ א) בגימטריא **יצחק**, להורות שאנו מתנחמין עם דברי יצחק אבינו דמעלין בקודש, ובודאי עתידין אנו לחזור לירושלים כימי קדם וירום קרנינו למעלה, ולא יוגרע כלום ממה שהיה מלפנים בהיות בית המקדש על מכונו ותפארתו, אלא אדרבה יהיה ביתר שאת ויתר עוז, גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון, משום דמעלין בקודש ולא מורידין.

והנה איתא בזוה"ק (בראשית דף כג.) דקודם בריאת האדם אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה זמין הוא למחטי קמך, והשיב להם עד לא בראתי עלמא אתקינת תשובה לאהדורא למאריה לאתקנא במה דחב, עי"ש. וי"ל שמזה יש ראיה שבעלי תשובה גדולים מצדיקים גמורים, וכהא דאמרינן (ברכות לד:) במקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד, ולכן יש תקנה לאדם שחטא, כי על ידי התשובה יתעלה לבחינה גבוה יותר, דהלא מעלין בקודש ולא מורידין, כי אלמלי בעל תשובה הוא גרוע מהצדיק גמור, חוזר וניעור טענת המלאכים זמין הוא למחטי קמך, דהא אף אם ישוב בתשובה, ישאר לעולם פחות מצדיק גמור שלא חטא מעולם, ועל כרחך דבעל תשובה גדול מצדיק גמור, כי צדיק גמור נשאר בבחינתו הראשונה כמו בתחילה, אבל בעל תשובה בעת שהוא שב בתשובה עולה למדריגה גבוה ממה שהיה תחלה, דמעלין בקודש ולא מורידין.

ולכן בשמחת בית השואבה כאשר בעלי תשובה אמרו אשרי זקנותנו שכפרה את ילדותנו, וחזרו כולם ואומרים מי שחטא ישוב וימחול לו, לעומתם פתח הלל הזקן ואמר, אם אני כאן הכל כאן, דהתינח רק לפי שיטתו דמעלין בקודש ולא מורידין, שאז נמצא שבח לבעלי תשובה, כי הם מגיעים על ידי התשובה למדריגה גבוה יותר ממה שהיו מקדם, משום דמעלין בקודש ולא מורידין.

ועכ"פ בזמן שבית המקדש היה קיים על מכונו, היה שמחה גדולה בשמחת בית השואבה, ועכשיו שאנו מתאספים לשמוח בשמחת בית השואבה אין זה רק זכר למקדש, ואנו מעלין על לבבינו גודל השמחה שהיתה בזמן שבית המקדש היה קיים, הומה לבינו בזכרינו וכו', אמנם עם כל זה נתחזק באמונה ובטחון, כי אנו יודעין שבעז"ה עתידה שתחזור אלינו השמחה, כי מעלין בקודש ולא מורידין, ובוודאי ישוב ויחזור השמחה כאשר היה בימי קדם, ואדרבה תהיה ביתר שאת וביתר עז, יה"ר שנזכה לזה בחיים, בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

ליל ג' דחג הסוכות אושפיזא דיעקב

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה וגו', ויחלום והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה, כתב בקרן ישועה (תשרי מאמר אושפיזין עילאין אות יז) **ראשו מגיע השמימה** בגימטריא **לולב אתרוג הדס וערבה**. וצריך ביאור.

ונ"ל בהקדם מה שכתב באור לשמים (סו"פ בא) הנה בדורות הראשונים היה תיקון נפש שלהם על ידי סיגופים כדי לשבר את הקליפות ולהבדיל המסכים המבדילים מהנשמה, אבל עתה הדור הקרוב למשיח צדקינו תיקונם קל ואינם צריכים לסיגופים, ותיקונם הוא על ידי אמונה שמאמינים באלהי עולם ובאמונתם יחיו, עכ"ד.

ובזה אמרתי לפרש מה שאנו מתפללים, אבינו מלכינו חטאנו לפניך, אבינו מלכינו אין לנו מלך אלא אתה. דהנה אנו מודים ומתוודים שחטאנו לפניו יתברך ואנו מתחרטים על זה בתשובה שלימה, אך הלא נצרך כמה תעניתים וסיגופים לתקן כתמי הנפש ולהסיר מסך המבדיל, ומה יעשו בדור האחרון שאין לנו כח לעשות תיקונים וסיגופים כמו בדורות הקודמים, לזה אומרים אבינו מלכינו אין לנו מלך אלא אתה,

ותיקון הנפש הוא בכח האמונה.

ויש לפרש בזה אומרם ז"ל (מכות כד.) בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר (חבקוק ב ד) וצדיק באמונתו יחיה. דהנה תיבת יחיה ירמוז על תשובה, כמו שדרשו חז"ל (יומא פו:) על הכתוב (יחזקאל לג יט) עליהם הוא יחיה, דקאי על תשובה. וזהו וצדיק באמונתו, פי' על ידי האמונה בה' אחד, יחיה, יועיל לו התשובה שלא יצטרך לשום תעניתים וסיגופים, כי באמונה בלבד סגי.

ועל פי זה יש לתת טעם לשבח על מה שכתב המגן אברהם (או"ח סימן תרנ"א סקי"ז) בשם השל"ה בשם האריז"ל (פרע"ח שער הלולב פ"ג) לקיים מצות נטילת לולב בתוך הסוכה. ולכאורה אינו מובן מה שייכות שני מצות אלו. אך הענין כי כתב הבית יוסף (סי' תרנ"א) בשם הריקנטי (פ' אמור) שארבעה מינים מכוונים נגד ד' אותיות שם הוי"ה. ולכן עושים הנענועים לשש קצוות, מוליך ומביא למי שהארבע רוחות שלו, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו (סוכה לז.). להורות שאנו מאמינים ביחוד השם, אחד הוא אלהינו בשמים ובארץ, וכל הארץ מלא כבודו יתברך, ולית אתר פנוי מיניה. והנה הסוכה רומז על הגלות (ילקוט אמור רמז תרנד), ולכן מכניסין הארבעה מינים לתוך הסוכה, להורות שבזמן הגלות בדור האחרון די לנו לתיקון הנפש מה שיש לנו אמונה בה' אחד, ואין צריכים יותר.

ואיתא במדרש (ב"ר פס"ח ס"ג) ויצא יעקב מבאר שבע, רבי יהושע בן לוי פתר קרייה בגלות, ויצא יעקב מבאר שבע, כמה דאת אמר (ירמיה טו א) שלח מעל פני ויצאו, וילך חרנה, כמה דאת אמר (איכה א יב) אשר הוגה ה' ביום חרון אפו וכו', ויקח מאבני המקום, (שם ד א) תשתפכנה אבני קודש בראש כל חוצות, עי"ש. ולפי זה יש לומר כי יעקב אבינו ראה אז ברוח קדשו אריכות הגלות החל הזה עד דורינו אלה שהוא קרוב לביאת המשיח, ואמרינן (סנהדרין צז:) אין ישראל נגאלין אלא בתשובה, אמנם לפי המבואר בדברי הקדמונים סדר התשובה, מן ההכרח לעשות כמה תעניתים וסיגופים כדי שהתשובה תהיה בשלימות ולתקן פגמי החטא, ובכן כאשר התפלל יעקב אבינו באותה שעה ויפגע במקום, התפלל על דורינו אלה שנזכה לתיקון נפשינו בניקל גם בלא תעניתים וסיגופים.

ולכן הראו לו מן השמים במראה החלום שהיתה נבואה, סלם מצב ארצה וראש"ו מגי"ע השמימ"ה, בגימטריא לול"ב אתרו"ג הד"ס וערב"ה, הרומז על האמונה בה', ועושים נענועים על שש קצוות, כי אנו יודעים ומאמינים דלית אתר פנוי מיניה, ובכח האמונה בשלימות לא יצטרכו לא לתעניתים ולא לסיגופים, די בתשובה לחוד, וצדיק באמונתו יחיה.

ובעמדינו בחודש תשרי שהן זמני תשובה, ומתבוננים בספרי הראשונים והקדמונים ורואים כמה וכמה תיקוני תשובה, חלילה לנו ליפול בספק היאוש, רק נקח חיזוק לנפשינו מדברים האמורים, כי באם האור לשמים אומר כך, בוודאי ראה כן בשמי מעל שבזמנינו אלה די לנו בתשובה מועטת דהיינו חרטה אמיתית על העבר וקבלה טובה על העתיד ואמונה שלימה בה' אחד, ומן השמים אינם תובעים יותר מזה, וצריכים להתחזק באמונה שלימה ובידיעה ברורה ביחוד השם, ובכח האמונה יפלו כל העבירות, כמוץ אשר תדפנו הרוח, מה דהוה הוה מכאן ואילך חושבנא. והשי"ת יעזור שיהיה לנו הזכיה להאמין באמת באמונה שלימה בה' אחד, ויבא עלינו שנה טובה ומבורכה מתוך בריאות השלימות, ומצות סוכה ישפיע על כל בני ישראל לטב ולחיין ולשלם, ונזכה כולנו לביאת הגואל בב"א.

יום ג' דחג הסוכות אושפיזא דיעקב

ע"י הוק-אפ לאנ"ש בבני ברק

אפרוס בשלום אנ"ש בבני ברק, אצלינו עדיין יום והוא אושפיזא דיעקב אבינו, ואצליכם הוא לילה והוא אושפיזא דמשה רבינו, אך יעקב ומשה כחדא אזלי (זוה"ק בראשית דף כא:), ומישך שייכי אהדדי.

בפרשת ויצא (בראשית כח טו) והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך וגו', וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי. והקשה באור החיים הקדוש מהו התמיהה, וכי היה צריך לדעת כל נסתר.

וי"ל על פי מה דאיתא במדרש (ב"ר פס"ח ס"ט) ויפגע במקום, רב הונא בשם רבי אמי אמר, מפני מה

מכנין שמו של הקב"ה וקוראין אותו מקום, שהוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו. אמנם איתא בתיקוני זוהר (דף פב.) בטעם שהקב"ה נקרא מקום, שהוא עולה שם הוי"ה בחשבון הכאה כזה, י' פעמים י' עולה ק', ה' פעמים ה' עולה כ"ה, ו' פעמים ו' עולה ל"ו, ה' פעמים ה' עולה כ"ה, סליק כולא קפ"ו כחושבן מקום.

והנה איתא בזוה"ק (וירא דף קכ.) וירא את המקום מרחוק, דא הוא יעקב, דכתיב (בראשית כח יא) ויקח מאבני המקום, ופירש החיד"א בניצוצי אורות שם כי יעק"ב עם ד' אותיות עולה מקו"ם.

ומעתה י"ל שדבר זה גילה לו הקב"ה ליעקב אבינו בעת ההוא, והנה אנכי עמך, ששם ה' נרמז בשם יעקב, ששניהם עולה בגימטריא מקו"ם, שם הוי"ה בהכאה גימטריא מקו"ם וכן יעק"ב עם ד' אותיות גימטריא מקו"ם, חושבנא דדין כחושבנא דדין, וזה בא להורות ושמרתיך בכל אשר תלך, כי בכל מקום שידרוך כף רגלו של יעקב יהיה ה' עמו לשומרו מכל פגע ומכל מכשול.

וזהו וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש הוי"ה במקו"ם הזה, היינו דבר זה שהקב"ה נקרא מקום ידעתי מכבר, כי מלא כל הארץ כבודו ית"ש, אבל ואנכ"י לא ידעתי, שלא ידעתי שיש בו רמז גם על שמי, ששם הוי"ה ב"ה בהכאה גימטריא יעק"ב עם האותיות, להורות על דבר זה שהקב"ה נמצא עמי בכל מקום.

ובעמדינו באושפיזא דיעקב אבינו שנקרא מקום, ונתברך בברכת ושמרתיך בכל אשר תלך, השי"ת ישמור כל בני ישראל בכל מקומות מושבותיהם, וירא את המקו"ם מרחוק, אפילו מרחוק שנסתלק מאתנו עדיין יש כח השפעתו של יעקב אבינו המלוה אותנו תמיד, וחג הסוכות מכוון נגד יעקב אבינו (טור סימן תי"ז), ועל כן נקרא הסוכה מקו"ם קדוש.

ומידי דברי לאנ"ש באה"ק, וירא את המקום מרחוק, מריחוק מקום ומקירוב הלב, תלי"ת ששמענו שמועות טובות מקהלתינו בבני ברק, הן מתלמידי ישיבה גדולה שנבחנו במסכת בבא קמא, והן מתלמידי ישיבה קטנה שנבחנו במסכת נדרים, והיה לי שמחת יו"ט לשמוע מאת הרבנים החשובים שבחנו את התלמידים, וכן שמעתי שמועות טובות מאנ"ש שביקרו בתלמוד תורה ובבית חינוך לבנות, מהקבלות טובות שקבלו בעניני צניעות ועוד ענינים. וכן הביהמ"ד שמו הטוב הולך למרחוק במשך השנה ובפרט בימים הקדושים, ונמסר לי פריסת שלום מאנ"ש שביקרו שם פון א וואריעג חסיד'ישע ביהמ"ד במלא מובן המילה. והשי"ת יעזור שיוכלו להמשיך כן בבחינת עשה טוב, באהבה ואחוה ושלום וריעות בלי עגמת נפש, בהרחבת הדעת ושמחת הנפש תמיד. וברכתי תעלה לכל אחד בכלליות ובפרטיות, ברכת שמחת יו"ט, והשי"ת יעזור שיזכו לפתקא טבא וגמר חתימה טובה שנה טובה ומבורכת, וישמחו בשמחת התורה בשמחה אמיתית ובשמחה עילאה, בקבלות טובות בכל הענינים, עדי נזכה לביאת הגואל במהרה בימינו אמן.

ליל ד' דחג הסוכות אושפיזא דמשה

וידבר משה באזני כל קהל עדת ישראל וגו', האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי, יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי, כתב בחמרא טבא (פ' האזינו) **כמטר לקחי** בגימטריא **יום הכפורים** [תי"ז], **תזל כטל** בגימטריא **חג הסכת** [תצ"ו]. ויש לפרש מה ענין רמז שני ימים טובים אלו לכאן.

ואפ"ל בהקדם מה ששנינו במס' יומא (דף פו.) רבי ישמעאל היה דורש ארבעה חלוקי כפרה, והחמור מכולן הוא עון חילול השם, תשובה ויום הכפורים ויסורין תולין, ומיתה ממרקת, ואמרינן שם בגמרא (דף פו:) היכי דמי חילול השם וכו', אמר אביי לא שנו אלא באתרא דלא תבעי, אבל באתרא דתבעי לית לן בה.

ומתאמרא משמיה דהרה"ק מהר"י מבעלזא זללה"ה, כי מה שאינו מועיל התשובה בלבד, זה דוקא אם עושה תשובה על ידי תעניות וכדומה בלא תפלה, אבל בתפלה ותחנונים לפני השי"ת ודאי שהוא נענה, וכמו שאר צרכי העולם שמתפללים לפני השי"ת והוא עונה, ואין לך דבר שעומד בפני התפלה, וזהו לא שנו אלא באתרא דלא תבעי, שאינם מתפללים, על דרך הכתוב (ישעיה כא יב) אם תבעיון

בעיו, אבל באתרא דתבעי, שמתפללים עם התשובה, ליית לן בה, שאין לך דבר העומד בפני התפלה, עד כאן דבריו.

והנה כתבו המקובלים (הובא בקול בוכים להגאלאנטי איכה א ה בשם שימושא זוטרא) שיש שתי קליפות, הא׳ נקראת מחלת בת ישמעאל ועמה תע״ח כתות של מלאכי חבלה כמנין מחל״ת, והב׳ נקראת לילי״ת ועמה ת״פ כיתות של מלאכי חבלה כמנין לילי״ת, והן מעכבות תפלות ישראל שלא יעלו לשמי מרום, אבל בעת שמתגרות מלחמה ביניהם, בין כך ובין כך תפלות ישראל עולות למעלה, עכ״ד. ובזה פירש במטה משה (סי׳ נג) [**הובא באליה רבה** (או״ח סימן נד סק״ב)] אומרם ז״ל (סוטה מד:) השח בין תפלה לתפלה עבירה היא בידו וחוזר עליה ממערכי המלחמה, דקאי על השח באמצע התפלה (כמבואר בטור או״ח סי׳ נ״ד), ועל ידי עבירה זו חוזר ממערכי המלחמה, שנפסק המלחמה בין הקליפות הטמאות, והן מעכבין את התפלות רח״ל, עכ״ד. ולכאורה כיון שהקליפות מעכבות את התפלות, שוב אין תקנה לעבירות החמורות על ידי התשובה בצירוף התפלות, שהרי התפלות לא יוכלו לעלות השמימה.

אך כתב החיד״א בפתח עינים (מס׳ תרומות פ״י) שיעור המקוה תתק״ס לוגין, כי לילי״ת מחל״ת עם ב׳ כוללים גימטריא תתק״ס, ועל ידי הטבילה במקוה מתבטל כוחן, עכ״ד. ובכן על ידי הטבילה במקוה מתבטל כח קליפות הטמאות ותפלות ישראל עולות לרצון, וממילא מועיל התשובה בצירוף עם התפלה לכפר על כל העבירות.

ובזה יש לתת טעם לשבח על מה שהחסידים הולכים למקוה בכל יום לפני התפלה, כדי לבטל כחות הקליפות הטמאות, ולא יעכבו העלאת תפלות ישראל.

ונקדים עוד דברי הרה״ק בעל אור למאיר מביקאווסק זללה״ה (הובא בצמח דוד בסופו) במעלת מצות סוכה, כי הסוכה דומה למקוה, שכל גופו של אדם מסובב עם הסוכה כמו המקוה, ולכן נאמר בה (ויקרא כג מג) למען ידעו דורותיכם, לשון דעת, כי דעת הוא טהרות (שבת לא.), ורמז לזה, ששלש תיבות אלו **למען ידעו דורתיכם** [פי׳ אם נכתב מלא עם ו׳ אחת] בגימטריא **תתק״ס**, כשיעור מקוה שהוא תתק״ס לוגין, עכ״ד.

ולי נראה להוסיף, דהנה בקרא כתיב בסכת תשבו שבעת ימים, וכתיב **סכת** חסר, בגימטריא **ת״פ**, ומצות סוכה לאכול בה כזית פת בלילה הראשון הוא חובה (סוכה כז.), **פת** עם **סכת** בגימטריא **תתק״ס**, ובכן על ידי קיום מצות סוכה נכנעין שתי קליפות הטמאות לילי״ת מחל״ת שעם ב׳ כוללים גימטריא תתק״ס, ותפלות ישראל עולין לשמי מעל לנחת רוח לפני הבורא כל עולמים.

וזה שאמר האזינו השמים ואדברה, היינו שיקבלו תפלות ישראל לרצון בשמי מעל, ולא יעכבו החיצונים את התפלות, אלא יערף כמטר לקחי ביום הכפורים, שהתשובה יתקבל לרצון ביחד עם התפלה, ויועיל לכפר על ארבעה חילוקי כפרה, אך הלא יש כתות של מלאכי חבלה המבקשים לעכב את התפלות, לזה אמר תזל כטל אמרתי זה חג הסכת, היינו בזכות קיום מצות אכילת כזית פת בלילה הראשונה בתוך הסוכה, תתעורר תתק״ס דקדושה, ותתבטל כוחן של כתות הקליפות, ותפלות ישראל יעלו לרצון לשמי מעל.

ובזה יש לפרש מה שכתב באגרא דכלה (רמז בראשית אות עח) **בראשית** ראשי תיבות **רצה אלקים בסכות תשבו שבעת ימים**. דהנה מבואר בזוה״ק (אחרי דף סט:) דקודם בריאת האדם אמרו מלאכי השרת זמין הוא למחטי קמך, והשיב להם השי״ת עד לא בראתי עלמא אתקינת תשובה לאהדורא למאריה לאתקנא במה דחב, עי״ש. אמנם יש מהני ארבעה חילוקי כפרה דלא מועיל להו תשובה רק בצירוף התפלה, והרי יש יכולת ביד הקליפות לעכב התפלות, לזה אמר בהתחלת התורה בראשי״ת ראשי תיבות ר׳צה א׳להים ב׳סוכות ת׳שבו ש׳בעת י׳מים, וסגולת מצות סוכה להכרית הקליפות, וממילא תפלות ישראל עולין לרצון, ומתכפרים הכל על ידי התשובה בצירוף עם התפלה. ובזכות זה ישמעו בשמים תפלות של בני ישראל, ויתקבלו תפלותינו לרצון ולנחת רוח לפני בורא כל עולמים, צרכי עמך ישראל מרובים, ימלא ה׳ כל משאלות לבבם לטובה, ונזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

סעודת ברית מילה יום ד' דחג הסוכות אושפיזא דמשה

לבן הנולד אצל נכדו הרה"ג ר' חיים צבי בר"ב טייטלבוים שליט"א

בפרשת שמות בלידת משה רבינו (שמות ב ב) ותלד בן ותרא אותו כי טוב הוא, איתא במס' סוטה (דף יב.) תניא, רבי מאיר אומר טוב שמו, רבי יהודה אומר טוביה שמו כו', אחרים אומרים נולד כשהוא מהול, עי"ש. והקשו בתוס' (ד"ה אחרים) מדקאמר רבי מאיר טוב שמו, מכלל דאחרים לאו היינו רבי מאיר, ובשלהי הוריות (דף יג:) אמר דאסקוה לרבי מאיר, עי"ש בתוס'.

ויש לתרץ בדרך אגדה, על פי מה שכתב בזרע קודש (פ' בהר) הנה בקידוש של ליל שבת בויכולו, יש ה' פעמים אותיות ו"י, ו"יכלו ו"יכל ו"ישבות ו"יברך ו"יקדש, וצריך להפוך הה' פעמים ו"י, ולעשות מהם ה' פעמים טו"ב, עכ"ד. ויתכן שהמתקה זו נעשה בכח מצות מילה הנקרא אות, ובזה ניתוסף אות א' על מספר ו"י ונעשה טו"ב.

והנה כתב בבעל הטורים כאן בפסוק כי טו"ב הוא, ה' תגין, ב' בטי"ת וא' בוא"ו וב' בבי"ת, לומר שעתיד לקבל חמשה חומשי תורה, עכ"ד. ולפי האמור יש לומר המכוון בה' תגין, על שם שמהפך הה' פעמים ו"י ונעשה ה' פעמים טו"ב.

ומעתה יש לומר דשיטת רבי מאיר ואחרים כחדא אזלי, טוב שמו, וזה על שם שהיה מהפך הה' פעמים ו"י להיות טו"ב, ולכן נולד כשהוא מהול, כי בכח מצות מילה נתהפך הו"י להיות טו"ב.

והנה כתב השל"ה (מאמר תולדות אדם) ובזרע קודש (ליל א' דסוכות) דפנות הסוכה שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח (סוכה ו:), דוגמת אות ה', שב' דפנות שלה שלימים והשלישית היא רגל השמאלית אינו שלם רק קצת מהדופן, עכ"ד. ובכן יש לומר שגם זכות מצות סוכה מגין על כלל ישראל, ועל דרך הכתוב (ישעיה ד ו) וסוכה תהיה לצל יומם, והרי הסוכה הוא בתורת אות ה', ובזכות זה ניתוסף ה' אלפין על ה' פעמים ו"י, ונעשה ה' פעמים טוב. ואתרמי מילתא לערוך סעודת ברית מילה בחג הסוכות, סימנא מילתא הוא, טבא הוא וטבא להוי.

ויעזור השי"ת שיזכה הבעל ברית לגדל את בנו לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת ושמחה ברכה והצלחה וסייעתא דשמיא וכל טוב, וכל המחותנים ירוו תענוג ונחת דקדושה דורות ישרים ומבורכים, עדי יעזרינו השי"ת ויתהפך וי לטוב האמיתי, בביאת גואל צדק בב"א.

ליל ה' דחג הסוכות אושפיזא דאהרן

בסוכות תשבו שבעת ימים (ויקרא כג מב), כתב באגרא דכלה (רמזי בראשית אות עח) **בראשית** ראשי תיבות **ר**צה **א**להים **ב**סכות **ת**שבו **ש**בעת **י**מים. וצריך ביאור למה נרמז כן בהתחלת התורה.

ב) במס' אבות (פ"א מ"ב) הלל אומר, הוי מתלמידיו של אהרן אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. והנה בפשטות משמעות אומרו ומקרבן לתורה קאי על הבריות בימיו של אהרן, והוא סיפור דברים ממה שהיה מלפנים, אך י"ל דקאי על כל הדורות.

ג) במס' סוכה (דף נג.) חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין בשמחת בית השואבה, יש מהן אומרים אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו, אלו חסידים ואנשי מעשה, ויש מהן אומרים אשרי זקנותנו שכפרה את ילדותנו, אלו בעלי תשובה, אלו ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא ומי שחטא ישוב וימחול לו, תניא אמרו עליו על הלל הזקן כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן, אם אני כאן הכל כאן, ואם איני כאן מי כאן. ויש להבין הלא הלל הזקן היה ענוותן גדול, ולמה התפאר בנפשו בדברי שבח וגדולה כאילו בו תלוי הכל.

ויל"פ בהקדם מה ששנינו במשנה במס' אבות (פ"ו מ"ב) בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, ובזוה"ק (נשא דף קכו.) איתא, שהכרוז יוצא ואומר (ירמיה ג כ) שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם. ונודע מאמר מרן הבעש"ט הק' זללה"ה (הובא בתולדות יעקב יוסף פ' ויקרא) כי מה שמגיע לאדם הרהורי תשובה בכל

יום הוא מן הכרוז ההוא, עכ"ד. אמנם כתב בזרע קודש (פ' וארא) שיש כמה מדריגות בשמיעת בת קול זו, הצדיקים הקרובים אל ה' מרגישים יותר בשמיעה ממש, ששומעים את הקול, ויש עוד מדריגה שבאמת אינם שומעין רק שמרגישין בלבם איזה הארה מזה הקול, ומזה מרגישין הקול, וכל מה שמתרחק מהקדושה, מתרחק אצלו כח ההרגשה והשמיעה, עכ"ד.

ואיתא בזוה"ק (בראשית דף כג.) בשעת בריאת העולם קטרגו המלאכים לפני הקב"ה, את בעי למברי אדם, עתיד למחטי קמך, והשיב להם הקב"ה, אם אדם חב, הא אקדים ליה תשובה לאהדרא למאריה לאתקנא במה דחב, עי"ש. אך י"ל דבשלמא מי שזוכה לשמוע בת קול זוכה לשוב בתשובה, אבל הרחוקים מהקדושה שאינם שומעים הבת קול, איך יזכו לתשובה, והדרא טענת מלאכי השרת לדוכתיה.

אכן יש לומר כי רק בכל ימות השנה שיש מסך המבדיל, לאו כל אדם זוכה לשמוע הבת קול, אבל בחג הסוכות שיושבין בסוכה הנקרא (זוה"ק אמור דף קג.) צלא דמהימנותא, אנו קרובים אל ה' בלי מסך המבדיל, וע"ד שכתב הגרש"ק בקהלת יעקב (לסוכות עמוד רפו) כשאנו יושבים בסוכה אנו קרובים אל הקב"ה יותר ממלאכי השרת, עי"ש. ולכן כל אחד ואחד כשהוא בתוך הסוכה זוכה לשמוע בת קול זו ולהתעורר בתשובה, ובפרט שמצות ישיבת סוכה מקדשת כל רמ"ח אברי האדם בקדושת המצוה, ונחלש כח החומרי שבו, וממילא זוכה לשמוע הבת קול.

וזהו ביאור הרמז בהתחלת התורה בראשי"ת ראשי תיבות ר'צה א'להים ב'סוכות ת'שבו ש'בעת י'מים, שבזה נסתר טענת המלאכים על בריאת האדם הלא עתיד הוא למחטי קמך, ואם שיש לו תקנה בתשובה, מהיכי תיתי שיתעורר לתשובה, אמנם על ידי קיום מצות סוכה בכל רמ"ח איבריו יתעלה במדריגה להיות קרוב אל ה' ויזכה לשמוע דבר ה', ועל ידי זה זוכה לתשובה שלימה לפניו יתברך, ונסתר טענת המלאכים.

ובזה יש לפרש תפלת דוד המלך ע"ה (תהלים קל) קויתי ה' קותה נפשי ולדברו הוחלתי, כי **סוכה** בגימטריא **צ"א** מספר **הוי"ה אדנ"י** (זוהר פינחס דף רנה:), שם הקדוש ככתיבתו וכקריאתו. וזהו קויתי הוי"ה קותה נפשי, רמז למצות סוכה, כי ולדברו הוחלתי, שאז אזכה לשמוע הבת קול ולהתעורר לתשובה.

ולזה אמר הוי מתלמידיו של אהרן אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, דהנה מצות סוכה הוא זכר לענני הכבוד (סוכה יא:), וענני הכבוד היו בזכותו של אהרן (תענית ט.), נמצא כי מה שאנו זוכים למצות סוכה הוא בזכותו של אהרן, הוי אומר כי כח קדושתו של אהרן הכהן קאי וקיים עד היום הזה, וגם בימינו אלה אהרן כהנא קדישא אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, כי מה שכל איש ישראל זוכה בחג הסוכות להתעורר לתשובה ולחיזוק התורה, זה מכח קדושתו של אהרן המרחף על בני ישראל עד היום הזה לקרבן לתורה.

ומעתה יתבאר מאמר הלל הזקן בשמחת בית השואבה, כי יש לומר שהחסידים ואנשי מעשה דהיינו צדיקים מעיקרא, היו שומעים תמיד ומרגישים בבת קול, לכן היו אומרים אשרי ילדותינו שלא ביישה את זקנותינו, שהם החזיקו בעבודת ה' תמיד כל ימיהם, והבעלי תשובה שזכו עכ"פ עכשיו לשמוע הבת קול, הם היו אומרים אשרי זקנותינו שכפרה את ילדותינו, דעכ"פ כעת בחג הסוכות נתעוררו לתשובה וכפרה את ילדותינו. אכן הבעלי תשובה לא היו יודעים מגודל סגולת ימים אלו, ונדמה להם שהם זוכים לרוח טהרה ממרום מחמת כשרון מעשיהם, אבל הלל הזקן הוא בעל המימרא באבות הוי מתלמידיו של אהרן הכהן אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, והיינו שבחג הסוכות זוכה כל אחד להתעורר לתשובה, ולזה היה מודיעם שקדושת היום הוא הגורם לזה, וזה שאמר ברוב ענוותנותו, אם אני כאן הכל כאן, כלומר לב יודע מרת נפשו כי אני פחות שבאנשים וחדל אישים, ואם אני כאן וזכיתי לשמוע הבת קול ולהתעורר לתשובה, הוא המוכיח שהכל כאן, כי כל איש ישראל זוכה לזה, ועל כרחך שזה מכח מצות ישיבת סוכה וקדושתו של אהרן הכהן המאיר בימים אלו.

והשי"ת יתן לנו הזכיה שלא נהיה מגושם כל כך, ולא נחסיר משמיעת הבת קול עכ"פ בחג הסוכות, ונזכה בימים נשגבים אלו לשפע קודש ולהתקרב אל ה'. (ועיין בדברינו חיי תשפ"ג)

*

והנה שמעתי בשם הרה"ק מליסקא זללה"ה שאמר, מי שהוא מתנגד [על החסידים ההולכים בעקבות הבעש"ט הק'], אינו יודע ללמוד תוספות, וכאשר שאלוהו מה שייכות בין זה לזה, השיב בנועם שפתיו, ללימוד תוספות צריך שיהיה לו שכל הישר, ואם הוא מתנגד, ודאי שאין לו שכל הישר, שאלמלי היה לו שכל הישר לא היה מתנגד, ודפח"ח וש"י.

וממנו נקח להשפעת מצות סוכה, כי כתב בזרע קודש (לחג הסוכות) שעל ידי מצות סוכה נמשך לאדם דעת, כמו שאמר (ויקרא כג מג) למען ידעו דורותיכם, עכ"ד. ובכן כיון שבחג הסוכות נשפע דעת ושכל הישר, הרי נשפע בו אור התורה שיוכל ללמוד תוספות.

ובכן עכשיו בעמדינו ביום חמישי דחג, וכבר עברו ארבעה ימים שלימים, צריך כל אחד להתבונן ולחשוב בזה, הנה סוכות משפיע דעת, מה עשיתי עם דעת זו, כמה תוספות למדתי ביום טוב, כמה דפים גמרא למדתי בחג, שרק אם הרבה בלימוד גמרא תוספות, אז השתמש עם דעת זה כדבעי.

ובהגיע יום שמחת תורה יש השפעת הדעת יותר מבחג הסוכות, וכמו שתקנו הקדמונים להתחיל סדר ההקפות בפסוק אתה הראת לדע"ת, וצריכים להשתמש עם הדעת באופן הראוי, ויש לנו להתבונן ולחשוב כמה תורה לומדים במשך החג. והנה יש זמן פנוי בליל שמחת תורה עד תפלת מעריב קרוב לחצות, והוא מוכשר ללמוד גמרא תוספות, ובזה יזכו לשפע הדעת ושכל הישר. והשי"ת יעזרנו שנזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים, ולמלאות כל הזמנים בחג להרבות בלימוד התורה כפי האפשר, ולשמוח עם החג, ולשמחת תמיד.

ובעת שהוא זמן ירידת הגשמים בחג, מן הראוי לחזור על דברי החתם סופר (דרשות לסוכות דף מט:) במה שאמרו (תענית ב.) אין הגשמים אלא סימן קללה בחג, שזה ודאי רק כשהחג בזמנו וירדו גשמים בחג שלא בזמנם, אך לפעמים בית דין עיברו השנה לשם שמים שיהיה ניסן בזמן אביב, ועל ידי זה יגיעו ימי החג בזמן גשמים, ואז אין כאן אלא ברכה, שהגשמים הוא בטבע, עכ"ד. ובכן כיון שהחתם סופר אומר כך, ודאי גם בשמים נפסק כן, וגשמים אלו הם לברכה ולא לקללה, יהי רצון שיהיו גשמי ברכה, ויושפע לכל ישראל כל טוב תמיד.

ליל שב"ק אושפיזא דיוסף

ויוסף אמר מבורכת ה' ארצו וגו' וממגד ארץ ומלואה (דברים לג יג).

ואפ"ל בהקדם מה שכתב בתפארת יונתן (פ' דברים ופ' ראה) על מאמרם ז"ל (גיטין נז.) שארץ ישראל נקראת ארץ צבי (דניאל יא מא), מה צבי אין עורו מחזיק את בשרו, כך ארץ ישראל פשטא לה וגמדא לה. ביאור הדבר, כי התורה שבכתב יש לה גבול כמו שכתובה, אבל תורה שבעל פה הוא ברמזים וביאורי התורה אין להם קץ ותכלה (עירובין כא.), כמ"ש (איוב יא ט) ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, ולפי רוב ההוגים בתורת ה' נתרחב גבולה, כך ארץ ישראל נמי מתרחבת והולכת, עכ"ד. (הובא בייטב לב פ' מסעי עמוד רמא).

ועל פי זה יש להעיר בענין מתנת ארץ ישראל, דלכאורה כיון שארץ ישראל הוה דבר שאינו קצוב שהיא מתגדלת ומתרחבת לפי לימוד תורה שבעל פה, אם כן איך נקנית לנו הארץ, ואי מצד ההבטחה שהבטיח הקב"ה לאבותינו לתת אותה לנו, הלא פסק הרמב"ם (פי"א מהל' מכירה הט"ז) חייב עצמו בדבר שאינו קצוב, אע"פ שקנו מידו לא נשתעבד.

ויש ליישב על פי מה שכתב האלגאזי בשארית יעקב (פ' שלח עמוד רכט) דלכאורה לא היה דין זכיה במתנת תורה שבל פה, כי היא ארוכה מארץ מדה והוה כדבר שאינו קצוב ואינו ידוע דלדעת הרמב"ם לא חל המתנה. אך יש לומר דעד כאן לא קאמר הרמב"ם דאין קנין בדבר שאינו קצוב אלא באינש דעלמא, אבל אב לגבי בריה משתעבד, וראיה מהא דקי"ל (בבא בתרא קמב.) המזכה לעובר לא קנה, ומכל מקום בבנו קנה דדעתו של אדם קרובה אצל בנו, וכתב המבי"ט בתשובותיו (ח"ב סימן קל"ז) כשם שדעתו של אדם קרובה אצל בנו ומקנה לעובר שאינו בעולם, כך מקנה לבנו דבר שלא בא לעולם מהאי טעמא גופיה שדעתו

של אדם קרובה אצל בנו, עכ"ד. ומכל שכן דבר שאינו קצוב דעדיף מדבר שלא בא לעולם, ודאי מקנה לבנו, ולכך זכו בני ישראל בהתורה מחמת שהם בנים למקום, עכ"ד.

ומעתה בהיות שאנו נחשבים בנים למקום, לכן אנו יכולים להוסיף חידושי תורה עד אין שיעור, וגם על פי זה ניתוספו ונתרחבו גבולות ארץ ישראל, והכל נקנית לנו בצדק ובמשפט, דדעתו של הקב"ה קרובה אלינו להקנות לנו דבר שאינו קצוב.

ובזה יש לפרש המכוון בברכת יצחק אבינו ליעקב אבינו (בפ' תולדות) וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', ופירש"י זה שדה תפוחים, ומקורו במס' תענית (דף כט:) אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, כריח שדה של תפוחים. וכתבו התוס' יש מפרשים תפוחים, אתרוגים.

והכוונה בזה כי יצחק אבינו התכוון בברכותיו על מתנת הארץ, וכמו שדרשו במדרש (ב"ר פס"ו ס"ג) ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ, ויתן ויחזור ויתן, מטל השמים זו ציון שנאמר (תהלים קלג ג) כטל חרמון שיורד על הררי ציון. והיינו שיזכה יעקב אבינו למתנת הארץ כמה פעמים ויתן ויחזור ויתן, ועל זה דרש המדרש (שם) דבר אחר מטל השמים זו מקרא, ומשמני הארץ זו משנה, דגן זו תלמוד, תירוש זה אגדה. כלומר שבזכות לימוד התורה מקרא משנה תלמוד ואגדה, שיתוסף קושיות ותירוצים בתורה שבעל פה ותתרחב התורה, כך ויתן לך האלקים מטל השמים, זה ציון, ויתן ויחזור ויתן, שיתרחב ארץ ישראל ויתגדל כסדר. ואם תאמר איך חל המתנה הא הוה דבר שאינו קצוב, לזה אמר ראה ריח בני כריח שדה, זה אתרוג, וכתב בבני יששכר (תשרי מאמר י אות כו) כי מצות ארבעה מינים מוכיח שאנו בנים למקום, כי כתבו הקדמונים (סדר היום כוונת הלולב) שעל אותן הארבעה מינים אין שולט עליהם שום שר כדרך שאר המינים, אם כן הם נקראים כביכול שרביטו של מלך, וקי"ל במלך (סנהדרין כב.) אין רוכבין על סוסו ואין משתמשין בשרביטו, והיאך בני ישראל רשאין להשתמש בהם, ועל כרחך שהם נקראים בנים והשי"ת נקרא עליהם אב, עכ"ד. והרי בבנו האב מזכה אפילו דבר שאינו קצוב.

ועל פי זה יש לפרש מה שאנו מתפללין בעת כניסתינו לסוכה, ובזכות צאתי מביתי החוצה וכו' ותזכנו לישב ימים רבים על האדמה אדמת קודש בעבודתך וביראתך. כי כתב בבני יששכר (שם) בענין מצות סוכה, שהוא זכר לעניני הכבוד (סוכה יא:), והנה כתיב (שמות כ יח) ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים, וכתיב (שמות יט ט) הנה אנכי בא אליך בעב הענן, הנה הענן הוא כביכול כענין במלך בשר ודם הרוכב על סוס, וקי"ל במלך (סנהדרין כב.) אין רוכבין על סוסו, והאיך היו ישראל רשאין להשתמש בעניני הכבוד, אלא על כרחך שהם נקראים בנים והשי"ת נקרא עליהם אב, עכ"ד. וזהו בזכות צאתי מביתי החוצה, בקיום מצות סוכה שהוא זכר לעניני הכבוד, שמזה ראיה שיש לנו דין בנים למקום, ותזכנו לישב ימים רבים על האדמה אדמת קודש בעבודתך וביראתך, ועם היות ארץ ישראל דבר שאינו קצוב, עם כל זה להיותינו בנים למקום שפיר נקנה לנו.

והנה כתב א"ז זללה"ה בקדושת יו"ט (לחג הסוכות אות ח) שהסוכה יש לה קדושה יתירה כמו קדושת ארץ ישראל, עי"ש. וכן כתב בתפארת שלמה (רמזי סוכות). ובזה יש לפרש מה שכתב בזרע קודש (לחג הסוכות) בפסוק (ויקרא כג מג) למען ידעו דורותיכם, כי על ידי מצות סוכה נמשך לאדם דעת, עכ"ד. ביאור הדבר, כי אמרו חז"ל (בבא בתרא קנח:) אוירא דארץ ישראל מחכים, וכיון שהסוכה יש לו קדושת ארץ ישראל, הרי זה מחכים ומוסיף דעת.

ויתכן שקדושת ארץ ישראל הנמשך בתוך הסוכה, זה תלוי בכל אחד ואחד לפי מעשיו, היינו כפי מה שזכה לחדש חידושים להוסיף על דברי תורה, ועל ידי זה ארץ ישראל מתרחב והולך, כך הוא זוכה בחג הסוכות לישב באותו חלק ארץ ישראל שנתרחב מכח תורתו.

והנה יוסף היה בן זקונים ליעקב, ופירש"י (בפ' וישב) כל מה שקיבל משם ועבר מסר לו, אם כן היה ליוסף גם כן כח התורה לחדש חידושים בתורה הקדושה, ובכח זה נתרחב ארצו חלקו בארץ ישראל.

ובזה יתפרש וליוסף אמר מבורכת ה' ארצו, שיש ברכה בכמות בחלקו בארץ ישראל, וזהו וממגד

ארץ ומלואה, ארץ כינוי לתורה, כדכתיב (תהלים קיב ב) גבור בארץ יהיה זרעו, ותרגומו גבר באורייתא, וזהו ארץ ומלוא"ה, על ידי שמוסיף חידושי תורה.

והשי"ת יעזור שמצות סוכה ישפיע עלינו דעת להבין ולהשכיל בדברי תורה, וחננו מאתך חכמה בינה ודעת, ונזכה לקדושת ארץ ישראל ולאריכות ימים שנים מתוך הרחבת הדעת וכל טוב, עדי נזכה לביאת גואל צדק בב"א.

סעודה שלישית שבת חוה"מ אושפיזא דיוסף

ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח (בראשית לט ב). ויש לבאר במה היתה הצלחתו.

וי"ל בהקדם מאמר מרן הבעש"ט הק' זי"ע (הובא בבן פורת יוסף בסוה"ס) על דברי הגמרא (שבת עה.) שוחט משום מאי מחייב, משום צובע, וכתבו התוס' (ד"ה שוחט) אשוחט דעלמא קאי. הכוונה כי שוחט דעלמא רומז על מלאך המות שהוא היצר הרע, ואמרו חז"ל (סוכה נב.) דלעתיד לבא ישחוט אותו הש"ת, ועל זה הקשה משום מאי חייב, והלא הוא עושה רצון קונו ובשביל כך נברא להסית בני אדם לעבירה, ומשני משום צובע, היינו שהוא צובע את העבירה למצוה ומראה פנים לבני אדם כאילו עושים מצות, ועל אופן זה לא נצטוה ולכן יתחייב, עכ"ד.

ובזה ביאר כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (סוכות אות כו) מאמר המדרש (תנחומא אמור סכ"ב) ולקחתם לכם ביום הראשון, ראשון לחשבון עוונות. כי כתב בזרע קודש (לסוכות) שעל ידי מצות סוכה נמשך לאדם דעת לידע איך לעבדו ית"ש, כמ"ש (דברי הימים-א כח ט) דע את אלהי אביך, עכ"ד. והנה כדי שיהיה האדם ממארי דחושבנא ולהבחין במעשיו בין מצוה לעבירה צריך לזה דעת אמיתי, ואם אין דעת הבדלה מנין (ירושלמי ברכות פ"ה ה"ט), שיוכל לטעות ולחשוב על מצוה שהיא עבירה ועל עבירה שהוא מצוה, ובכן אם יעשה חשבון הנפש קודם חג הסוכות יוכל לטעות ולעשות חשבון מוטעה, לכן מוטב להניח חשבון זה על חג הסוכות אחר שכבר בא לכלל דעת, ולזה אמר המדרש שיום ראשון דסוכות הוא ראשון לחשבון עוונות, שאז הוא הזמן שהאדם זוכה לבחינת דעת שיוכל להבחין במעשיו ולעשות בנפשו חשבון אמיתי, עכ"ד.

ויש להוסיף נופך על דבריו בסגולת מצות סוכה, על פי מה שכתב החתם סופר (תו"מ פ' בראשית עמוד יג) בשם מורו ההפלאה זצ"ל (פתיחה לספר הפלאה אות יד) שיש ב' מיני עינים, עיני השכל ועיני גשמי, וביותר שאדם סוגר עיני הבשר הרואים רק ענייני עולם הזה, יותר מאיר עיני רוחני של אדם, וזהו כחשיכה כאורה (תהלים קלט יב), שכל מה שיש חשך בעיני הבשר של אדם, תוסיף אורה על ידי עיני רוחני שלו, וכמו שאנו רואים כאשר האדם עוצם עיניו מהביט אל ענייני עולם הזה, אז ישיג יותר החכמה עיונית, עכ"ד.

ומעתה יש לומר שמצות סוכה משפיע קדושה על האדם שיסגור עיני הגשמי, ועל כן שיעור משך הסוכה ז' טפחים (סוכה טז:), בגובה עשרה טפחים (סוכה ב.), הרי דופן אחת הוא ע' טפחים, להורות שהסוכה משפיע קדושה על העין, שיעצים האדם עיני הגשמי מלהסתכל בתאות הגשמיים והבלי עולם הזה, ומכל שכן בדברים אסורים ח"ו, וממילא יפתחו עיני השכל. ולכן מצות סוכה משפיע דעת להבחין בין מצוה לעבירה, כי בסגירת עיני בשר נפתחו עיני השכל, ובכן ניצול מיצר הרע המסמא עיני האדם ומראה לו פנים על עבירה שהוא מצוה.

והנה כתב א"ז זללה"ה בייטב פנים (לי"ג מדות אות כז) כי שורש החטא הוא על ידי מחשבה שבמוח ותאות וחמדת הלב, כמו שאמרו (הובא ברש"י במדבר טו לט) העין רואה, ומזה מהרהר במחשבה, והלב חומד וכלי המעשה גומרין. ובמחשבה הרעה פוגם בחכמה אות יו"ד, וכשחומד הלב פוגם בבינה אות ה' שבשם, כמו שאמרו בתיקוני זוהר (הקדמה דף יז.) חכמה מוחא איהו מחשבה בינה לבא כו'. וצריך לתקן זה תחלה וראשית לכל. וזה שאומרים (בסליחות י"ג מדות) ובכל זאת אנו לי"ה ועינינו לי"ה, היינו לתקן שם י"ה, עכ"ד.

ובזה יש לפרש מה שהוסיפו אות ה' על שמו של יוסף (סוטה יג:), כמו שנאמר (תהלים פא ו) עדות ביהוסף. הכוונה בזה, כי על ידי שהוסיפו לו אות ה',

נמצא שם י"ה בשמו, וזה רמז על מלחמתו בקודש תמיד, שלא בא לידי מכשול ופגם אפילו בהרהור מחשבה במוח וחמדת הלב, ותיקן שם י"ה בשלימות.

ועל פי זה יתפרש מה שמצינו רמז שם י"ה גם במצות סוכה, וכדברי הרה"ק רבי שלמה ממונקאטש זללה"ה (הובא בתפארת בנים לסוכות) רוחב הסוכה הוא ז' על ז', שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח (סוכה ו:), הרי שתי דפנות כהלכתן י"ד טפחים, ושלישית אפילו טפח, סך הכל ט"ו טפחים כמספר שם י"ה, עכ"ד. כי להיות שמצות סוכה משפיע קדושה על העינים שלא יופגמו בראיות אסורות, נמצא שבחג הסוכות זוכה האדם לקדש עצמו שיהיו מחשבתו שבמוחו וחמדת לבבו קודש לה', ולכן שיעור הכשר סוכה הוא ט"ו טפחים כמספר שם י"ה, רמז שבחג הסוכות זוכה לתקן את אשר פגם באותיות י"ה, והכל תלוי בקדושת העינים.

ובלכתינו בדרך זה יש לפרש מה שנאמר בשבחו של יוסף הצדיק (בראשית מט ב) בן פורת יוסף בן פורת עלי עין, ובמס' ברכות (דף כ.) אמר רבי אבהו, אל תקרי עלי עין אלא עולי עין. ביאור הדבר, כי כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (פ' וישב עמוד שטז) ביאר נסיונו של יוסף הצדיק, שאשת פוטיפר באת אליו בערמה והראתה לו פנים כאילו יש מצוה בדבר, כי כך ראתה באצטרולוגין שלה שעתידה להעמיד דורות ממנו (ב"ר פפ"ה ס"ב), ויכוון לשם שמים, וטעתה בזה שעתיד היה להעמיד דורות מבתה ולא ממנה, עכ"ד.

והנה מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (ליוה"כ אות כז) מפרש הכתוב (תהלים קיט קלו) פלגי מים ירדו עיני, הכוונה, כי בהעדר שמירת העינים ח"ו, אז יש ירידה אל העינים. וזהו פלגי מים, מה שאני מוזיל דמעות, לפי שירד"ו עינ"י, שהיה להם ירידה ממעמדן ומצבן, כיון שלא נזהרתי בשמירתן, עכ"ד.

וזה שאמר בן פורת יוסף, שזכה לעמוד בקדושתו במדריגה העליונה, ומפרש ואומר בן פורת עלי עין, ואמר רבי אבהו אל תיקרי עלי עין אלא עול"י עין, היינו בשביל שעיניו נשארו במעלה העליונה ובקדושתן ולא היתה להם ירידה, בכח זה עמד בנסיון, כי על ידי ששמר את עיניו מראות ברע והסגיר עיני הבשר מלהסתכל בתאוות והנאת עולם הזה, נפקחו עיני השכל שלו ולא טעה בין עבירה למצוה, והיה שמור לקדשו מבואו ועד צאתו.

ולזה אמר ויהי הוי"ה את יוסף, כלומר שזכה להשראת השכינה, והגין עליו אותיות שם הוי"ה ב"ה בשלימות, כי על ידי ששמר את עיניו בקדושה, היו אצלו אותיות י"ה בשלימות המורים על המחשבה שבמוח וחמדת הלב, וכיון שכן ויהי איש מצליח, פי' שהצליח במלחמתו עם היצר הרע, ולא עלתה בידו של השטן לצבוע לו המצוה לעבירה, שעל ידי שסגר עיני הבשר נפתחו אצלו עיני השכל, כמו שנאמר בו (בראשית מא לט) אין נבון וחכם כמוך, שהיה בדעה בהירה להכיר בתחבולות היצר הרע, ולידע מהו באמת רצון ה'.

ובכן אם מצות סוכה משפיע קדושה בכל יום ויום, על אחת כמה וכמה ביום הששי אושפיזא דיוסף צדיקא נשפע קדושה על קדושה, והזמן מסוגל לקבל על עצמו לשמור על העינים בקדושה ובטהרה, ולהתחזק במדתו של יוסף הצדיק. ובפרט כי שמירת העינים הוא תנאי לקבלת התשובה, וכמאמר הצדיקים בפסוק (צפניה ג כ) בשובי את שבותיכם לעיניכם אמר ה', היינו כאשר האדם רוצה לעשות תשובה בשובי את שבותיכם, אזי בראש וראשון צריך לשמור את עיניו, וזהו לעיניכם אמר ה', שהקב"ה אומר לו שישמור את עיניו, ועל ידי זה יוכל להגיע לדרגת התשובה. ובכן בחג הסוכות שמשפיע התעוררות דקדושה לכל אחד לשמור עצמו בקדושה, ובפרט באושפיזא של יוסף הצדיק, ערב הושענא רבה שהוא זמן של תשובה, עלינו לקבל על עצמינו להתנהג בקדושה, כי עם קדוש אתה לה' אלהיך, וכמו שלימד אותנו יוסף הצדיק, ועל ידי זה נזכה ביום הושענא רבה לעשות תשובה בשלימות.

והשי"ת יגמור בעדינו גמר חתימה לטובה לנו ולכל ישראל, ונזכה לגאולה שלימה, בהתרוממות קרן התורה וישראל בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

ליל הושענא רבה אושפיזא דדוד

דוד המלך ע"ה אומר בתהלים (מזמור קל ה) קויתי ה' קותה נפשי ולדברו הוחלתי.

נל"פ בהקדם מה שכתב בתולדות יעקב יוסף (פ' ואתחנן) בשם המפרש על הרמב"ם, בביאור מצות אהבת ה', דלכאורה הלא ענין אהבה תליא בחפץ ורצון הלב, והיאך שייך ציווי על זה. והתירוץ כי נפש אדם מישראל הוא חלק אלוה ממעל, כדכתיב (דברים יד א) בנים אתם לה' אלהיכם, וטבע הבן לאהוב את אביו, ובדין הוא שתהיה אהבת ה' חקוקה בלבינו, ומה שאינו כן, הוא משום דכתיב (ישעיה נט ב) עונותיכם מבדילים ביניכם לבין אלהיכם, ולזה נצטווינו על אהבת ה', היינו להסיר המסך המבדיל, ואז ממילא תבא אהבה בלבבינו, עכ"ד.

ולפי זה העיר א"ז הקדושת יום טוב זללה"ה (הובא בייטב פנים שוב אשיב אות טז) איך משכחת תשובה מאהבה, הלא החטאים גורמים מסך המבדיל כדכתיב (ישעיה נט ב) עונותיכם מבדילים ביניכם לבין אלהיכם וחטאתיכם הסתירו פני מכם, ואם כן מאין תבא אהבה בלבו בעוד יש מסך המבדיל, ואפילו אם עושה תחלה תשובה מיראה, אכתי נשאר שוגג המבדיל ומסתיר פניו, והיאך יבא בלבבו מדת אהבה, וכיצד יזכה לתשובה מאהבה.

ותירץ א"ז זללה"ה בעצי חיים (לראש השנה אות לז) על פי דברי הרה"ק ממעזריטש זללה"ה זי"ע (מגיד דבריו ליעקב אות קא) דכשיש לאדם יראת שמים, אז הקב"ה נותן לו מדת אהבה בנדבה ומתנה כדכתיב (הושע יד ה) אוהבם נדבה, עכ"ד. ומעתה י"ל שזהו ממדותיו ית"ש, אשר השב בכל לבו מאימת הדין כי יחיל ומיראת העונש, אז אחר כך הקב"ה עוזר לו ונותן מדת אהבה בנדבה, ונתעורר על ידי עזרתו יתברך שישוב אחר כך אל ה' בתשובה מאהבה, עכ"ד.

ובזה יתפרש אומרו, קויתי ה' קותה נפשי, והיינו לאחר שאמר בפסוק הקודם כי עמך הסליחה למען תורא, שזכה לסליחות העון על ידי שעשה תשובה מיראה ונתהפכו הזדונות לשגגות, מוסיף ואמר קויתי ה' קותה נפשי, כלומר שנפשי משתוקקת אל ה' לתת לי דרגת האהבה במתנה, כדי שאזכה להתקרב אל ה' בדביקות גמור ולהתעורר לתשובה מאהבה.

אך כל זה שייך רק באיש כזה שזכה קצת במעשיו והגיע לתשובה מיראה, רק נחסר לו מדריגת תשובה מאהבה, על כן הוא מקבל דרגת אהבה בבחינת מתנה. ולדאבוננו בעוה"ר עדיין לא עשינו כלום, "מ'האלט נאכנישט ביי די אל"ף, מ'האט נאכנישט תשובה געטוהן מיראה, איז נישט שייך אז דער אייבערשטער זאל געבן א מתנה, מאהבה גיבט ער נאר וועז ס'איז דא יראה", ובמה נזכה אנחנו להתעורר לתשובה.

אמנם כתב בשל"ה הקדוש (מסכת ראש השנה) ברמז הפסוק (עמוס ג ח) אריה שאג מי לא יירא, **אריה** ראשי תיבות **א**לול **ר**אש השנה **י**ום כפורים **ה**ושענא רבא, עכ"ד. ויש להוסיף על דבריו הקדושים, כי ידוע מאמרם ז"ל (אבות פ"ו מ"ב, זוהר נשא דף קכו.) בכל יום ויום בת קול יוצאת ומכרזת שובו בנים שובבים, וביאר מרן הבעש"ט הקדוש זי"ע (הובא בתולדות יעקב יוסף פ' ויקרא) שהן ההרהורי תשובה הבאים בפנימיות לב האדם בכל יום, עכ"ד. וכתב על זה בזרע קודש (פ' וארא) שהצדיקים הקרובים אל ה' מרגישים יותר בשמיעה ממש, ששומעים את הקול, וכל מה שמתרחק מהקדושה, מתרחק אצלו כח ההרגשה והשמיעה, עכ"ד. אך יש לומר כי מה שאין כל איש זוכה לקבל ההרהורי התשובה, זה רק בשאר ימות השנה כאשר בא התעוררות מכח הבת קול, אבל בארבע פרקים בשנה אלול ראש השנה יום הכפורים הושענא רבה, אין זה בת קול בלבד, אלא אריי"ה שאג, היינו הקב"ה בעצמו הנקרא בשם אריה (ילקוט בהעלותך רמז תשכט), שאג ישאג, וכיון שזה באופן של שאגה, וגם שהוא יוצא מהקב"ה בעצמו, לכן נשמע לכל, ולעתים אלו נאחז אימה ופחד לכל איש ישראל, שכולם זוכים לשמוע שאגת אריה זה הקב"ה.

וזה שאנו מתפללין הושענא למענך אלהינו, כי ידוע ששם הוי"ה ב"ה הוא מדת אהבה ורחמים, ושם אלהים הוא מדת הגבורה והדין. ואנו מתחננים הושענא למענך אלהינ"ו, כלומר שיתעורר בנו מדת היראה, ויתמלא לבבינו באימה ופחד מהדר גאונו יתברך ונדע כי הוא אלהינו, והגם שבשאר הימים אין אנו זוכים לשמוע ולהתעורר, עם כל זה לכה"פ ביום הזה נזכה לשמוע שאגת אריה המעורר מדת היראה בכל לב, ועל ידי זה נזכה לתשובה מיראה, ושוב אחר כך נזכה לקבל מדת אהבה במתנה.

וזהו קויתי ה׳ קותה נפשי, לבחינת אהבה, ואם שלא זכיתי עדיין לתשובה מיראה, אבל ולדבר"ו הוחלתי, כי דיבור לשון קשה (מכות יא.), כלומר מצפה אני לשמוע שאגת אריה היוצא מהקב"ה המעורר למדת היראה, ועל ידי זה קותה נפשי לבחינת אהבה.

עומדים אנו בליל הושענא רבה, שהוא זמן האחרון מארבעה פרקים הללו, ואנו מתפללים להקב"ה, ממעמקים קראתיך ה׳, אני נמצא בתוך עומק, ועם כל זה ולדברו הוחלתי, אנו מצפים שנזכה לזכות לשמוע עכ"פ בחינת אריה שאג, ונזכה ביום הזה להתעוררות תשובה, ויחם לבבינו להתקרב אל ה׳ מתוך מצב זו שאנו נמצאים, ואע"פ שממעמקים קראתיך ה׳, קויתי ה׳ קותה נפשי ולדברו הוחלתי, לשמוע שאגת אריה, ויאחז אותנו יראה ופחד שנזכה עכ"פ לתשובה מיראה באופן אמת, ואז נזכה שיתן הקב"ה אותנו מדת אהבה במתנה, ויהי רצון שנזכה לתשובה בשלימות.

וביום הדין הזה עינינו צופיות למרום, כי הוא רחום וחנון, יחל ישראל אל ה׳ כי עם ה׳ החסד, אל מלא רחמים וחסדים, וביום הזה יתגוללו רחמיו עלינו, מלך מאזין שועה לעמו מחיש ישועה, ברור הוא לנו כי הקב"ה יושיע אותנו, תקוותינו הוא רק כי לעמו יחיש ישועה, שיביא הישועה במהרה. צרכי עמך ישראל מרובים, ועינינו צופיות לישועות ורפואות, זה בכה וזה בכה, יש הרבה לבבות נשברות, ורק הקב"ה מלך יחיד ומיוחד שהוא כל יכול יעזור ויושיע לכל איש ישראל, כל אחד ואחד די מחסורו אשר יחסר לו.

והקב"ה יעזרינו, ותטיב לנו החתימה לטובה, ונזכה לשנה טובה ומבורכת בכל ענינים, לכלל ולפרט, עדי נזכה להישועה השלימה בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

דרשת הושענא רבה

ידוע שהיום הזה נקרא הושענא רבה (כמבואר בטור אורח חיים סימן תרס"ד), ובו נהגו אבותי הקדושים להשמיע דברי כבושין לעורר לבבות ישראל, והוה מרגלא בפומייהו משל ידוע, וכ"ק מרן דו"ז זללה"ה היה אומרו משמו של א"ז הקדושת יו"ט זללה"ה משמו של א"ז הייטב לב זללה"ה זכותם יגן עלינו.

משל למלך גדול אדיר וחזק שהיה מושל על מדינות רבות, ותהי דרכו אחת בשנה לבא ולבקר בכל מדינות מלכותו, לפקח על בני מלכותו אם הם סרים למשמעתו, והיה מדי שנה בשנה בהגיע תור זמן המיועד, היו שלוחי המלך יוצאים ומכריזים הנה מלכך בא ביום פלוני, ובו בזמן הרשות נתונה לכל אחד לגשת אליו ולשאול ממנו כל משאלות לבבו, כי מלך רחמן וחפץ חסד הוא לתת לכל איש ואיש שאלתו ובקשתו, וכמו כן מי שחטא או פגם בכבוד המלך, יוכל לבוא לפני המלך לרצותו ולפייסו ולבקש מלפניו סליחה ומחילה. והנה החכם עיניו בראשו והיה מבין יקרת שעה גורלית הלזו, ותיכף בשמעו את הכרוז יוצא עשה את ההכנה הראוי שיוכל לקבל פני המלך, והקדים לעמוד בשער העיר כדי לקבל פני המלך בטרם כניסתו, ויהי בהגיע המלך לשכון את פני העיר, הלך החכם לקראתו ויבקש מלפניו על נפשו, והמלך בטוב לבבו ממלא משאלות לבו, ואף הוא נתלווה עם המלך בהכנסו לעיר מתוך שמחה רבה.

ואלו שלא היו בני דעת להקדים עצמם לצאת לקראת המלך, אבל בשומעם כרוזא קרא בחיל כי המלך כבר נמצא בעיר, ועכשיו יש הזדמנות להגיע אליו, היו כולם מזדרזים ובאים לפני המלך לבקש על נפשם, והמלך כי רחום וחנון הוא, היה סולח ומוחל וממלא משאלותיהם במדה טובה, וכן היה כל זמן שהיית המלך בעיר, יום יום ידרשון אותו שאר בני העיר איש איש בבצעו, והמלך בטובו ממלא משאלותיהם.

ויהי היום והכרוז יוצא מלפני המלך כי זה היום האחרון אשר המלך נמצא בעיר, וכעת הוא הזדמנות האחרונה לבא לפני המלך, נתעוררו כל העם בחרדת הראוי, וגם אלו שנתאחרו עד כה ולא נתעוררו עד רגע האחרונה, ויבקשו לבא לפני המלך, כי אם לא עכשיו אימתי, אבל בהיות כי ארכה עליהם השעה, בושו וגם נכלמו לבא אל שער המלך, כי בודאי שאול ישאל המלך איפה היית עד כה, על כן נתנו עצה לנפשם לבוא ולהתחנן בבקשה שהוא נוגע לכבוד המלך, שאז אין קושיא על איחור השעה, וכל יומא זמניה הוא.

והנמשל, כי המלך הוא מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא היוצר ומפרנס לכל, אשר לו הכח והממשלה ושליט בעליונים ובתחתונים, וברוב

רחמיו וחסדיו קבע לנו הקב"ה ימים קדושים, הן המה ימי הרחמים והרצון, אשר בהם המלך ית"ש קרוב אלינו ונמצא בעולם השפל הזה, ואמנם כן בתחילת חודש אלול הכרוזין יוצאין כי המלך הנה זה בא, ולכן תקנו רבותינו ז"ל לתקוע בשופר בחודש אלול, ואז בעלי דעת מקדימים עצמן במשך חודש אלול לעשות ההכנה הראויה לקבל פני המלך, ועל דרך הרמז בפסוק (שיר השירים ו ג) אני לדודי ודודי לי, ראשי תיבות אלו"ל (אבודרהם תפלת ר"ה), והם עוסקים בתשובה ופשפוש המעשים ומרבים בתפילה וצדקה כדי שיוכלו לקבל פני המלך בראש השנה, ולעומתם ברוך יאמר הקב"ה מלך רחום וחנון לקבל אותם בסבר פנים יפות וממלא כל משאלותיהם לטובה.

ואשר לא שם אל לבו בחודש אלול, מכל מקום בהגיע יום ראש השנה, והמלך יושב על כסא רם ונשא, תוקעין בשופר ואומרים מלכיות זכרונות שופרות, כי הוא מלך על כל הארץ, והכרוז יוצא שהמלך כבר נמצא כאן בתוך העיר, ותוקעין בשופר כדי לעורר לתשובה, נתעורר גם הוא לשוב אל ה', וכן במשך עשרת ימי תשובה, ובפרט ביום הכפורים שהוא יום סליחה ומחילה בבחינה גבוה, ועל דרך שאמרו ז"ל (יומא פה:) ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים. ואחר כך במועד חג הסוכות הן ימים נשגבים שאנו זוכים לישב בצלא דמהימנותא דקוב"ה, ולקיים מצות ארבע מינים הרומזים על אותיות שמו המיוחד, והזמן מסוגל לפעול בו הרבה ולהתקרב אל ה', וכל בר דעת ממלא את ההזדמנות לגשת אל הקודש בתשובה מאהבה וקרבת אלהים.

אבל עכשיו בהגיע יום הושענא רבה שהוא היום האחרון מימים הנוראים, הכרוזים יוצאים הנה הגיע יום האחרון, והמלך הגדול והקדוש ית"ש כבר עומד להפרד מאתנו, הלא בושה גדולה תכסה פנינו, כי הקושיא גדולה אי מלכא אנא עד השתא אמאי לא אתית לגבאי, ומה נענה כי יפקוד אל. "עס איז היינט דער לעצטער טאג, דער מלך פארט היינט אוועק, מ'קען נאך יעצט צוקומען, אוי הייליגער באשעפער, אבער די בושה איז געוואלדיג גרויס, וואו איז מען געוועזן ביז היינט, יעדער זאל זיך מאכן א חשבון הנפש, אונז שטיי מיר אין דעם טאג פון הושענא רבה, אונז האב מיר נישט קיין ווערטער". ועל כן העצה היעוצה בעדינו שלא לבקש עתה בקשות פרטיות, אלא להפיל תחנונינו בעבור כבוד שמו, כי בזמן שמבקשים למען כבוד מלכותו ית"ש, בכל יומא זמניה הוא, ואין קושיא על איחור השעה, ולכן נקרא היום הזה הושענ"א רב"ה, ואנו פותחים ואומרים הושענא למענ"ך אלהינו הושענא, כי עיקר תפילתינו כהיום הזה הוא למענ"ו יתברך ולמען שמו הגדול הנקרא עלינו, עכ"ד.

*

אך לדידי נראה להמליץ טוב על בני ישראל, ולהצילם מן הקושיא אי מלכא אנא עד האידנא אמאי לא אתית לגבאי, על פי מה שכתב בזרע קודש (פ' וארא) שיש כמה מדריגות בשמיעת בת קול והרהורי תשובה היוצאים בכל יום, וכל מה שמתרחק מהקדושה, מתרחק אצלו כח ההרגשה והשמיעה, עכ"ד. וכן י"ל כי הצדיקים הקרובים אל ה' שומעים הכרוזים בחודש אלול ועשרת ימי תשובה, אבל מי שנתרחק מן הקדושה, רחוק הוא גם מן הרגשת קדושת ימים נוראים, והוא אינו שומע כרוזים אלו שהמלך נמצא בעיר.

ועל זה התפלל דוד המלך באומרו (תהלים קל א) [שמנהגינו לאומרו ביום הזה הושענא רבה] שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה', כלומר אני קורא אליך ממעמקים מעמקי הקליפות, ובמקום שפל הלזה אין שומעים שום בת קול או כרוז, ועל כן לא תקשה עלי על מה שלא באתי עד הנה, כי עדיין לא שמעתי הכרוז עד עתה.

ודבר זה פעל דוד המלך ע"ה בתפלתו, שגם כאשר אנו נמצאים בתוך עומק הקליפות ואינם שומעים שם כרוזי קודש, עם כל זה נוכל להתעורר שם לקרוא בשם ה' גם מתוך עומק הלזה. ובעמדינו ביום הזה הושענא רבה אושפיזא דדוד המלך, אנו באים ונשענים בזכותו ומתפללים ממעמקים קראתיך ה', ה' שמעה בקולי.

ב

ויתכן לומר ברמז מצות הנענועים עם הארבעה מינים לארבע רוחות העולם, מוליך ומביא (סוכה לז:),

שאנו מתפללים על אחינו בני ישראל אשר הלכו נדוד ונתפזרו בארבע פינות העולם, שיחזירו אלינו אל מקור מחצבתם ורשות הקדושה.

"אוי, אוי, אוי, דעם מוליך זעהט מען, אידישע קינדער זענען פארפאלן, אוי, אבער מען זעהט נישט דעם מביא, זיי קומען נישט צוריק, אוי טייערע אידישע קינדער וואו זענט עטץ?".

והזמן גרמא בהאי יומא הושענא רבה, שהוא יום ערבה (סוכה מב:), ערב"ה בגימטריא זר"ע (פרע"ח שער הלולב פ"ג), להתפלל בו על בנינו ועל דורותינו.

ג

למענך אלהינו.

ויש לדקדק למה מזכירים שם אלהים שהוא מדת הדין, דלכאורה יותר היה ראוי להזכיר שם הוי"ה ב"ה שהוא מדת הרחמים.

ויל"פ על פי דברי האלשיך הקדוש (פ' עקב) בפסוק (דברים י טו) רק באבותיך חשק ה' לאהבה אותם, פי' לגודל קדושת האבות חשק ה' לאהבה אותם מצד עצמם, אבל מה שרצה בכם לא מצד עצמיכם אתם כדאים, רק ויבחר בזרעם אחריהם בכם מכ"ל העמי"ם, כלומר מכח שהעריך אתכם נגד העמים וראה אשר בערכם אתם טובים מהם, עכ"ד.

ובזה כתב א"ז זללה"ה זי"ע בעצי חיים (פ' שמות) לפרש הכתוב ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נוגשיו, פי' ראה ראיתי את עם בני ישראל כמו שהם נגד המצרים, ובערך המצרים הם טובים מהם, ואת צעקתם שמעתי מפני נוגשיו, ר"ל על ידי נוגשיו, ועל כן שמתי לב להתבונן עליהם מי נדחה מפני מי, עכ"ד.

ועל פי זה יש לפרש הכתובים (סו"פ תבא) ויקרא משה אל כל ישראל ויאמר אליהם אתם ראיתם את כל אשר עשה ה' לעיניכם בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו וגו', אתם נצבים היום, ופירש"י (ר"פ נצבים) לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום וכו', כיום הזה שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר וכו', ואף הפרשה שלמעלה מזו פיוסין הם, אתם ראיתם את כל וגו'. ולכאורה אינו מובן מאי קאמר, וכי ח"ו בא להקל עליהם התוכחה לבל יתייראו מן העונש.

אך ביאור הדבר, כי כאשר בני ישראל זוכים לתשובה מאהבה והזדונות נעשו זכיות (יומא פו:), הרי הם כמו צדיקים גמורים שהם זוכים מצד עצמם, ואין צורך להעריך אותם נגד האומות, ורק אם אינם זוכים רק לתשובה מיראה, ועדיין נשארו שגגות, אז אין להם זכות מצד עצמם, ומן ההכרח להעריך אותם נגד אומות העולם.

ולפי זה יש לומר כי כאשר שמעו בני ישראל התוכחות שבמשנה תורה הוריקו פניהם מרוב אימה ופחד ונתעוררו לתשובה מיראה, ועל זה אמרו מי יוכל לעמוד בכל אלו, כי לא יזכו בדין מצד זכות עצמם, התחיל משה לפייסם אתם ראיתם את כל אשר עשה ה' לעיניכם בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו וגו', ואז הציל אתכם מחמת שהעריך מעשיכם נגד העמים, ולכן אם שאינכם ראויים מצד עצמיכם, בכל זאת בהעריך מעשיכם נגד אומות העולם שאינם עושים תשובה כלל, הלא בוודאי אתם טובים מהם הרבה, וראויים אתם לישועה. וזהו אתם נצבים היום, כיום הזה שהוא מאפיל ומאיר. דאיתא בזוהר הקדוש (תצוה דף קפד.) לית נהורא אלא דנפיק מגו חשוכא, והיינו בהעריך האור נגד החושך (ע' בעצי חיים לראש השנה אות ו), וזהו אתם נצבים היו"ם, שגם אם אין לכם זכות מצד עצמיכם, עם כל זה יש לכם זכות כיום הזה שיש יתרון לאור מכח החושך, וכמו כן אתם בהעריך אתכם נגד העמים, אתם טובים מהם הרבה וראויים לישועה.

ובזה יש לפרש מה שאומרים בתפלות ראש השנה ויום הכפורים זכר ליציאת מצרים, דהנה בראש השנה ויום הכפורים הוא זמן תשובה מיראה, ועל דרך הכתוב (עמוס ג ו) אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, ועל כן המשפט לאלהים הוא בהעריך מעשינו נגד אומות העולם, וכמו שכתב בבני יששכר (תשרי מאמר ב אות לג) לפרש אומרם ז"ל (ראש השנה יח.) וכולם נסקרין בסקירה אחת, שזה בכדי להעריך מעשה ישראל נגד האומות, כי בהצטרפות עם הרשעים הנה יחשבו לצדיקים, והשי"ת יצדיקם ביום הדין ומוציא לאור

משפטיהם, עכ"ד. ומהאי טעמא מהני אפילו תשובה מיראה. ולזה אומרים זכר ליציאת מצרים, שאנו זוכים לסליחה מחילה וכפרה בהעריך מעשינו נגד אומות העולם, זכר ליציאת מצרים שזכינו לישועה בהעריך מעשינו נגד המצריים, כי בהחשב אותנו לנגדם הרי אנו טובים מהם הרבה, ואף אם אין לנו זכות רק תשובה מיראה, הלא הגויים אינם עושים אפילו דבר מועט כזה.

ובלכתינו בדרך זה יש לפרש מה שאומרים בתפלת מוסף דראש השנה, וגם את נח באהבה זכרת ותפקדהו בדבר ישועה ורחמים וכו', על כן זכרונו בא לפניך ה' אלהינו להרבות זרעו כעפרות תבל וצאצאיו כחול הים וכו'. ולכאורה אינו מובן מה ענין להזכיר דבר זה בתפלת היום.

אך ביאור הדבר, כי בני ישראל פזורים ונפוצים בארבע כנפות הארץ, כי כך גזרה חכמתו יתברך בסתרי מעשה בראשית, לכן אנו מתפללים שלעומתם יתרבו זרעו של נח כעפרות תבל, ובכל מקום בעולם שיהיו שם בני ישראל, ימצאו שם גם אומות העולם בני נח, כדי להעריך איש הישראלי נגד אומות העולם, ובוודאי הוא טוב מהם הרבה, "דער שוואכסטער יוד איז נאך אלץ בעסער ווי דער בעסטער גוי, אפצושאצן א איד וויאזוי ער זאל נאר נישט אויסזעהן, סוף כל סוף, קומט ער אין ביהמ"ד און דאוועט נאך, ווי שוואך ער זאל נאר נישט זיין, איז ער נאכאלץ בעסער", ובכן יוציא לצדק דיננו.

ויותר מזה יש לומר על פי מה שכתב א"ז זללה"ה ברב טוב (ר"פ נח) שנח בעצמו ניצל רק בהעריך אותו נגד דור המבול, עי"ש. ולכן אנו מזכירים בכאן וגם את נח באהבה זכרת, שאם נח נידון נגד רשעים כאלו, ודאי ראוי לו להקב"ה לדון אותנו בניו אהוביו זרע עמוסים נגד אומות העולם, ויוציא כאור משפטינו.

והנה כתב רשיז"ל (ר"פ בראשית) שבתחלה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין. וי"ל בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, היינו לדון את כל אחד ואחד לפי כשרון מעשיו מצד עצמו, ראה הקב"ה שאין העולם מתקיים, פי' שבדורות האחרונים לא יוכלו להתקיים באופן כזה, שלא יהיו ראויים מצד עצמם, הקדים מדת הרחמים ושתפה למדת הדין, והיינו לחשוב לקולא, שאף מי שהוא ראוי רק בהעריך מעשיו נגד הפחות ממנו, גם כן יחשב לצדיק.

ובכן בעמדינו ביום הזה הושענא רבה ואנו באים ועומדים לפני הקב"ה מלך רחום וחנון לבקש מלפניו הושענא, הרי יש קושיא חזקה, כי ישוב ויאמר המלך מלכו של עולם ית"ש בטענה (גיטין נו.) אי מלכא אנא עד השתא אמאי לא אתית לגבאי. והאומנם שזה קושיא גדולה וחזקה, אבל כולו מוקשה הוא רק בהעריך אותנו מצד עצמינו, ואז יש מקום לקטרג עלינו למה נתאחרנו עד כה, מה שאין כן בהעריך אותנו נגד הפחות ממנו, הלא יש הרבה בני אדם שאינם באים כלל אפילו ברגע האחרון ביום הזה הושענא רבה, ובאופן זה אין שום קושיא בכל עת שאנו באים לפניו.

ובזה יתפרש תפלת דוד המלך (תהלים קל ה) קויתי ה' קותה נפשי, כי ברוב ענוותנותו חשב שאינו ראוי מצד עצמו, ולזה אמר קויתי הוי"ה קותה נפשי, פי' תקותי וצפייתי הוא אל מדת הרחמים, שיעריך את מעשיו נגד מי שהוא פחות ממני, ומחמת זה יהא ראוי בכל עת לבוא לפניו יתברך.

אכן כל זה הוא רק אם אנחנו באים לבקש מלפניו יתברך ביום הזה את טובת עצמינו, על חיינו ועל נשמותינו ועל דורותינו ועל מזונותינו, אז אנו צריכים שיתגוללו רחמיו יתברך עלינו לדון אותנו לפי ערך הפחותים, ואז ירחם עלינו בכל זמן שאנו באים, אבל כבר הקדמנו (למעלה אות א) כי ביום הושענא רבה בגמר החתימה אין אנו מפילים תחנונינו בעד צרכי עצמינו, אלא על ישועת השי"ת, שיושיענו ויגאלינו למענו יתברך בעבור כבוד שמו הגדול, ושפיר אנו מזכירים שם אלהים שהוא מדת הדין, כי כל זמן וכל שעה הוא מוכשר לבוא לטובת המלך, ובדין הוא לבא לבקש על זה גם בשעה מאוחר.

וזהו ביאור תפלתינו הושענא למענ"ך אלהינ"ו, ואנו מזכירים שם אלהים מדת הדין דוקא, היות כי אנו באים בשביל טובת המלכות ומבקשים הושענא למענ"ך, עשה למענך ולא למעננו, על כן אנו מזכירים שם אלהים שהוא מדת הדין, להורות כי הישועה למענו

יתברך הוא גם מצד מדת הדין, כי בכל עת ראוי לבוא לבקש בשביל טובת המלכות.

ד

למענך בוראינו.

נ"ל על פי דברי כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (פ' משפטים עמוד קכה) כי מהות תשובה על חטאים תלוי במצב הדור, ומה שהחמירו בספה"ק (זוהר ויחי ריט:) על ענינים ידועים דלא מהני תשובה, היינו לפי מצב הדורות ההם שהיו קדושים וטהורים, ולא היה קשה כל כך להתקרב אל הקדושה ולהגיע למדריגה של תשובה מאהבה, ועל כן לא היה מועיל רק תיובתא סגי, אבל לפי מצב דורינו וכובד הנסיונות דבר יום ביומו, בנקל יותר להתקרב אל הקדושה אפילו בתשובה מועטת, כי הקב"ה מביט על שפלות הדור ודן אותם לפי מצבם, ובדורות הללו י"ל שאם שמים על הלב גודל פגם החטא, איך בריה שפילה היה לו העזה למרוד נגד מלך מלכי המלכים ית"ש, ומתחרט עליו ומתקן עצמו אפילו תיקון קטן, מקובלת התשובה לפני השי"ת יותר מתשובה גדולה בדורות הראשונים וכן הוא מבואר בספר חסידים (סי' תתקמ"ה), עי"ש באריכות.

ועל פי זה יש לפרש מה שאומרים (בתפלת מוסף דראש השנה) אל רם ונשא מבין ומאזין מביט ומקשיב, ולכאורה צריך ביאור מה ענין הבטה שייך על התפלה. אך לפי האמור י"ל המכוון, שהשי"ת מבין גודל הנסיונות שיש לכל אחד ואחד בכל יום ויום, וגם הוא מביט בשפלות הדור, ולפי מצב כזה אפילו תשובה מועטת חשוב מאד, והקב"ה ברוב טובו מוחל על כל החטאים אפילו בתשובה מעט בלא תעניתים וסגופים.

ולזה אנו אומרים (תפלת מוסף לר"ה) אתה זוכר את כל המפעל, פי' מהות העולם הזה, וגם כל היצור, פי' מצב הדור ונסיונות הזמן, לא נכחד ממך, הכל גלוי וידוע לפניך צופה ומביט עד סוף כל הדורות, וגם דורותינו השפל במדינה טמאה, ולפי ערך שפלות הדור ובמקום כזה, גם תשובה קטנה נחשב בעיניו יתברך. (ועיין בדברי יואל ויקהל עמוד שפה).

ובלכתינו בדרך זה יש לפרש דברי רש"י ז"ל (ר"פ בראשית) שבתחלה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין. הכוונה, כי בתחלה עלה במחשבה לברוא העולם במדת הדין, שלא יועיל תשובה לחוד רק בצירוף תעניתים וסיגופים, וכפי המבואר בספה"ק תיקון לכל חטא וחטא, ראה שאין העולם מתקיים, כי בדור חלוש כזה קטני הדעת אי אפשר לבקש תשובה גבוה, הקדים מדת הרחמים ושתפה למדת הדין, שיועיל התשובה גם באופן מועט לפי ערך הדור.

והנה כי כן כל איש ואיש יודע בעצמו כיצד הוא נראה, איך הוא עומד בעבודת ה', "די מצב וואו מען האלט אין יראת שמים, וויאזוי מען האלט אין יראת חטא, וויאזוי עס זעהט אויס די לימוד התורה, וויאזוי עס זעהט אויס די קיום המצות", ואלמלי היינו צריכים לעשות תשובה על כל חטא וחטא, היה קשה מאוד להגיע לידי תשובה שלימה, אמנם זאת בטחונינו שבשעת בריאת העולם כבר ראה הקב"ה שאין קיום לעולם במדת הדין, ובשביל דורות החלושים האלו שיתף מדת הרחמים שיועיל לנו גם תשובה מועטת, והנה בימים נוראים לא ימלט מכל איש ישראל באיזה מצב שהוא שלא יהיה לו איזה הרהור תשובה, ובפרט בהגיע יום האחרון הושענא רבה כאשר בני ישראל מתאספים בבתי כנסיות ובתי מדרשות, כל מי שעמדו רגליו על הר סיני מתעורר ביום הזה לתשובה, ואם שאין התשובה במדריגה המעולה ובתעניתים וסיגופים, אבל מכל מקום יש כאן הרהור תשובה כל דהו.

ולזה אנו מתפללים למענך בוראינו, היינו מה ששיתף מדת הרחמים בשעת בריאת העולם כדי שיועיל התשובה לפי מצב הדור, ובכן יחשב לפניו יתברך ההרהורי תשובה שיש לבני ישראל ביום הזה כל אחד כפי ערכו ומדריגתו, והקב"ה יקבל תשובתינו וימחול לכל החטאים עוונות ופשעים, ונזכה לשנה טובה מבורכת ולגמר חתימה טובה, וזהו תפלתינו הושענא למענך בוראינו.

ה

למענך גואלינו.

יל"פ על פי מה שכתב החיד"א בפתח עינים (מס' תרומות פ"י) בענין טהרת המקוה בתתק"ס לוגין,

כי לילי"ת מחל"ת עם ב' כוללים גימטריא תתק"ס, ועל ידי הטבילה במקוה מתבטל כוחן, עכ"ד.

ובזה אמרתי לתת טעם לשבח על מה שהחסידים ואנשי מעשה הולכים למקוה בכל יום לפני התפלה, כי על ידי הטבילה במקוה זוכין לבטל כחות הקליפות הטמאות, ותפלות ישראל עולות לרצון. (ועיין בדברינו אושפיזא דמשה דהאי שתא).

והנה בגאולת מצרים כתיב (שמות ב כג) ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה, והיינו שעלו התפלות בלי עיכוב מהני קליפות, וי"ל שעל זה רימז השי"ת למשה רבינו באומרו (שמות ג יב) כי אהי"ה עמ"ך בגימטריא מקו"ה (אהל תורה פ' שמות), להורות שבזכות הטבילה במקוה שיש בו תתק"ס לוגין, נתבטלו שני קליפות הללו המעכבים תפלות ישראל לעלות לשמי שמים, וכיון שנתבטלו הקליפות, ממילא נתקיים ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה.

נמצא שגאולת ישראל במצרים היתה על ידי שבני ישראל עשו פעולות לטובה שיעלו תפלתם לשמי מרום, וזה על ידי שהלכו לטבילה במקוה ובזה נתבטלו כחות הקליפות, ותעל שועתם אל האלהים. והנה הבעש"ט הק' זכותו יגן עלינו הנהיג מנהג קודש ליזהר בטבילה במקוה, וכל איש אשר בשם חסיד יכונה והולך לאורו נזהר בטבילה במקוה, ובכן מי שמתנהג בחסידות ונזהר בטבילה במקוה, ראוי הוא שיתקבלו תפלותיו ובקשותיו, מה שהוא מתפלל על עצמו ועל בני ביתו ועל משפחתו ועל כל הנלוים אליו, וימלא ה' כל משאלות לבבו לטובה.

וזה שאנו מתפללים הושענא למענך גואלינו, שגאלתנו ממצרים בשביל ששמעת תפלותינו בכח זהירות טבילה במקוה, והלא גם אנחנו נזהרים בטבילה במקוה כאשר הנהיג הבעש"ט הק', ובעבור זה יעננו ביום קראינו, וימלא כל משאלות לבינו לטובה.

ו

למענך דורשינו.

י"ל בהקדם מה שכתב באמרי נועם (פ' ואתחנן אות טו) בפסוק (דברים ד ז) כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה' אלהינו בכל קראינו אליו, יש לרמז על דרך הכתוב (תהלים ק ג) הוא עשנו ולא אנחנו עמו וצאן מרעיתו, הכתיב הוא ולא באל"ף, והקרי הוא ולו בוא"ו. הענין הוא כמו שנאמר בהיתר החגבים (ויקרא יא כא) אשר לא כרעים ממעל לרגליו, הכתיב לא באל"ף והקרי הוא לו בוא"ו, כי באמת אינו מותר רק דוקא על ידי זה הסימן, ודרשו (חולין סה.) אף על פי שאין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן מותר, וכמו כן הוא בפסוק זה, שהכתיב ולא אנחנו באל"ף מורה מה שהוא עכשיו בגלות, הנאמר (הושע ב א) לא עמי אתם, והקרי ולו אנחנו בוא"ו הוא על שם העתיד, מה שיהיה לאחר זמן, וכיון שעתיד להיות הוי תיכף כך. וזה שאמר כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו, היינו לו בוא"ו, כי אלהים הוא קרוב לישראל גם עתה בגולה, והגם שנאמר ולא אנחנו עמו באל"ף, והטעם כה' אלהינו בכל קראינו אליו, כי הולך אחר הקריאה, וכיון שהקריאה הוא ולו בוא"ו על העתיד להיות, הוי תיכף ומעכשיו כך, עכ"ד.

והנה כתב בעמודיה שבעה (עמוד השלישי אות טו) כי מה שאנחנו בני ישראל גלינו מארצינו גולה אחר גולה, תלוי בפלוגתא בגמרא, כי ישראל הם אמה העבריה הנמכרים בגלות, כמו שדרשו (זוה"ק משפטים דף צד:) וכי ימכור איש את בתו לאמה, זה הקב"ה שמכר את בתו ישראל לאמה. ובמס' קידושין (דף יח.) פליגי אי אדם מוכר את בתו לשפחות אחר שפחות, דתניא אם רעה בעיני אדוניה אשר לא יעדה והפדה לעם נכרי לא ימשול למכרה בבגדו בה (שמות כא ח), כיון שפירש טליתו עליה שוב אין רשאי למוכרה, דברי רבי עקיבא, רבי אליעזר אומר בבגדו בה כיון שבגד בה שוב אין רשאי למוכרה, במאי קמיפלגי, רבי אליעזר סבר יש אם למסורת, ורבי עקיבא סבר יש אם למקרא. ופירש"י דרבי אליעזר דס"ל יש אם למסורת דריש בבָגדו (בקמ"ץ) שהיא לשון בגידה, ורבי עקיבא דס"ל יש אם למקרא דריש בבְגדו (בחיר"ק) לשון טלית. ומעתה אי יש אם למסורת ואין אדם מוכר שפחות אחר שפחות, אם כן אחר שעבוד מצרים אי אפשר שאר גליות, אבל אי יש אם למקרא, כל זמן שלא פירש הקב"ה טליתו עלינו בסוכת שלומו בגאולה העתידה, רשות בידו למכרינו כמה פעמים, עכ"ד.

ומעתה כיון שהקב"ה מכר אותנו בגלות אחר גלות, ולאחר גלות מצרים גלינו גולה אחר גולה, שמע מינה דס"ל להקב"ה יש אם למקרא, אם כן גם דרשינן את הקרי ול"ו אנחנו עמו, ואע"פ שאינו עכשיו אלא עתיד להטיב גם כן חשוב כאילו הוא עכשיו.

ועל זה אנו מתפללים הושענא למענך דורשינו, שאתה דורש יש אם למקרא, ועל כן ייטיב ה' עמנו על שם העתיד, ואנחנו חשובים עמו וצאן מרעיתו, וראויים אנחנו לישועה על שם העתיד בביאת הגואל שאז נהיה טובים, ולכן הושענא.

ז

למען אמיתך.

יל"פ על פי מה דאיתא במס' מכות (דף י:) בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, וכתב המהרש"א ז"ל דלא קאמר שהקב"ה מוליך אותו, אלא מוליכין אותו, כי מכל מחשבה ודיבור ומעשה בורא לו האדם מלאך לפי ענינו אם לטוב אם לרע, ועל כן אמר בדרך שאדם רוצה לילך כפי רצונו ודעתו של אדם, מוליכין אותו אותם המלאכים הנבראים מאותו רצון ומחשבה אשר בו, עכ"ל. והפרי מגדים בספרו מתן שכרן של מצות (חקירה א) מוסיף על זה, כי מאחר שעל ידי עבירה שעשה האדם ברא משחית, ועבירה גוררת עבירה כיוצא בה שעשה ומכריחו לכך, כמעט בטלה הבחירה באותו עון, כי מה יעשה האדם נגד מלאך המוליך אותו, עי"ש שהאריך.

אכן איתא במס' ברכות (דף ה.) כל העוסק בתורה מזיקין בדילין הימנו, שנאמר (איוב ה ז) ובני רשף יגביהו עוף, ואין עוף אלא תורה, ואין רשף אלא מזיקין. ולפי זה יש לומר דאף על פי שעל ידי החטא בורא לו מלאך רע המכריחו להוסיף חטא על פשעו, מכל מקום גדול כח סגולת התורה, להפריד ולהבדל הימנו המזיקין אלו המלאכים המשחיתים שנבראו מחטאיו, ושוב יש לו בחירה חפשית ואינו מוכרח עוד במעשיו.

ועל פי זה יש לפרש הכתוב (במדבר לא כג) כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר. דהנה עשיית החטא הוא על ידי התעוררות אש זרה מיצר הרע (זוהר לך דף עט:), וזהו כל דבר אשר יבא באש, היינו המלאכים המשחיתים אשר נבראו מאש החטאים, תעבירו באש, על ידי כח התורה הקדושה שנמשלה לאש, על דרך (ירמיה כג כט) הלא כה דברי כאש, שעל ידה כל מחנות הקליפות בדילין הימנו, ומעט מן האור דוחה הרבה מן החשך, היינו מעט אור התורה דוחה מחנה של הקליפות ומלאכים המשחיתים שנבראו מעבירות.

וזה שאנו מבקשים הושענא למען אמיתך, פי' הושענא לבטל מעלינו כחות הקליפות והמלאכים המשחיתים המוליכין את האדם לעבירות רח"ל, בזכות התורה שנקראת אמת כדכתיב (משלי כג כג) אמת קנה, וכל המזיקין מלאכים משחיתים יהיו בדילין ממנו, ויניחנו לעבוד את ה' כאשר עם לבבינו.

ח

למען בריתך.

ונראה בהקדם מה שהזכרנו [בליל אושפיזא דדוד] מה שהעיר א"ז הקדושת יום טוב זללה"ה (הובא בייטב פנים מאמר שוב אשיב אות טז) היאך יזכה האדם לתשובה מאהבה, הלא החטאים גורמים מסך המבדיל, כדכתיב (ישעיה נט ב) עונותיכם מבדילים ביניכם לבין אלהיכם וחטאתיכם הסתירו פני מכם, ואם כן גם לאחר שעשה תשובה מיראה ונשארו שגגות, אכתי נשאר שוגג המבדיל ומסתיר פניו, והיאך יבא בלבבו מדת אהבה, עי"ש.

אמנם יש לומר על פי מה שהביא בדרך פקודיך (מצוה ב חלק המחשבה אות ב) בשם מהר"ם חאגיז (אלה המצות פ' לך) בטעם מצות מילה, שהוא דמיון אות וכריתת ברית בין שני אוהבים לבל תשכח אהבתם ולבל יפרדו, שלרוב אהבתם עושים רושם קיים באש למזכרת ברית אהבה הנכרת ביניהם, כך להבדיל הוא ענין המילה, עי"ש.

ומעתה לא נפלאת היא מצות תשובה ולא רחוקה היא לשוב מאהבה, כי מאחר שאות ברית מילה נחקק בבשרינו, הנה זהו סגולת מצוה זו שעל ידה יזריח הקב"ה אור של אהבה בלבבינו, ומחמת אור זה ישוב איש הישראלי כמים פנים אל פנים ויתעורר לאהבה אותו יתברך, ויזכה לתשובה מאהבה.

ועל פי זה יש לפרש מה שמצינו רמז מצות מילה הן

בראש השנה והן ביום הכיפורים, דכתיב (תהלים פא ד) תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגינו כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב, וכתב א"ז זללה"ה בייטב פנים (אבני זכרון אות נ) **הוא משפט לאלהי יעקב**, ראשי תיבות אותיות **מילה**, עי"ש. וכתיב (ויקרא טז ל) כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, וכתב החתם סופר (דרשות ח"ג לראש השנה עמוד לא) מכל **חטאתיכם** לפני **הוי"ה**, סופי תיבות הן אותיות **מילה**. והוא כדי לחזק אותנו לשוב לפניו בתשובה שלימה ומאהבה, אך שמא יאמרו דאי אפשר לבוא לתשובה מאהבה בעוד שיש מסך המבדיל, ובפרט שראש השנה ויום הכפורים הוא זמן תשובה מיראה ועדיין נשארו שגגות, על כן בא הרמז על מילה, שסגולת מצות מילה הוא שהקב"ה יזריח בלבבינו אור אהבה, וממילא נזכה לבוא גם לתשובה מאהבה.

וזהו למען בריתך, פי' בכח מצות מילה, אשר בעבורה נזכה להארת אור אהבה מהקב"ה, ועל ידי זה נזכה לשוב בשלימות בתשובה מאהבה ולהפוך הזדונות לזכיות.

ט

למען גדלך ותפארתך.

נל"פ על פי מה דאיתא בגמרא (סוכה לז:) לולב בימין ואתרוג בשמאל, וכתב המגן אברהם (סי' תרנ"א סק"ו) שגם בשעת אמירת הושענות צריך להיות כן, לולב בימין ואתרוג בשמאל, ולא ליקח שניהם בימין, וכן כתב בשו"ע הרב (סי' תרנ"א סעיף י"ג), ובאלף המגן (סי' תר"ס ס"ו קו"א אות ה) הביא שיש לזה מקור בראשונים (כמ"ש בחיים וברכה אות קפ"ו ממה שהעתיקו סדר הקפת המזבח). וכן היה מנהגו בקודש של כ"ק מרן דו"ז זללה"ה, וגם ביום הושענא רבה במשך כל ז' הקפות דקדק לאחוז לולב בימין ואתרוג בשמאל.

ויש לתת טעם לדבר, בהקדם מה שכתב בערוגת הבשם (פ' כי תשא) בשם האריז"ל (זוהר הרקיע בלק דף קצה: והובא בסידור האר"י כוונת ליל שבת) בסוד ברכת הבנים, כשמשים ידו על ראש המתברך יכוין כי ראשי תיבות **גודל אצבע אמה קמיצה** זרת הן גימטריא **יב"ק**, כי המתברך מהיד על גב ראש מתברך בג' שמות **אהי"ה הוי"ה אדנ"י** גימטריא **יב"ק** (רע"מ פינחס דף ריז.), עכ"ד.

ונקדים עוד מה שכתב באוהב ישראל (פ' ראה) מספר שם הקדוש **יב"ק** הוא מנין שני שמות הקדושים **הוי"ה אלהי"ם**, שהם בסוד המתקת הדינים כנודע (שער רוה"ק תיקון טו), גם השם הקדוש **יב"ק** עולה מספר ג' שמות הקדושים **אהי"ה הוי"ה אדנ"י** (רע"מ פינחס דף ריז.), שהם שרשי מקוריים לכל הברכות והטובות, עכ"ד הרה"ק מאפטא זי"ע.

ובזה יש לפרש מה שאומרים (בעשרת ימי תשובה) אבינו מלכנו מלא ידינו מברכותיך, שאנו מתפללים על אצבעות ידינו שיהיו ראויין להיות צינור להמשיך ברכה מעילא לתתא, ולעורר שורש מקור הברכות והטובות.

ולפי זה יש לומר כי כאשר אנו לוקחין בידינו ארבעה מינים, ואוחזין הלולב ביד ימין והאתרוג ביד שמאל, מתעורר שני ידים, ובכל יד חמש אצבעות הרומזין על שם יב"ק, הרי שני פעמים שם יב"ק, שיש שני אופנים בצירוף שם זה וכנ"ל באוהב ישראל, ושניהם רמוזים בפסוק **יענך יי ביום צרה** (תהלים כ ב), ראשי תיבות בגימטריא **יב"ק**, והוא אותו שם המסוגל להמתקת הדינים, וגם נרמז בפסוק (שם י) **יעננו ביום קראנו** ראשי תיבות **יב"ק** (פרע"ח שער קריאת ספר תורה פ"ד), והוא אותו שם המסוגל להמשיך שורש ומקור לכל הברכות והטובות.

ומה מאד יומתק לפי זה מה שכתבו דורשי רשומות **ולקחתם לכם ביום הראשון** בגימטריא **לשמוע אל הרנה ואל התפלה**, היינו שעל ידי לקיחת מצות ארבעה מינים בשני ידים, יתעורר למעלה לשמוע אל הרנה, להמתיק הדינים, ואל התפלה, לפתוח לנו מקור הברכות והטובות.

והנה איתא במדרש (הובא בקדושת יו"ט לסוכות) **אתה** החילות להראות את עבדך את גדלך (דברים ג כד), אלו ארבע מינים שבלולב. הרי כי הארבעה מינים יקראו בשם גדול.

ואשר על כן בעמדינו בחג הסוכות שהן על סף ימים הנוראים, וצרכי עמך ישראל מרובים, וצריכים אנו להמתקת הדינים, כי בעוה"ר הרבה דינים שורה

בבתי ישראל רח"ל, וגם לעורר עלינו שורש כל הברכות והטובות, שבני ישראל צופיות להוושע בכל מילי דמיטב, אנו לוקחין בידינו הארבעה מינים, לולב בימין ואתרוג בשמאל, ובזה מתעורר ב' פעמים יב"ק, ואנו אומרים הושענא "הייליגער באשעפער העלף אונז", למען גדלך ותפארתך, בזכות זה שאנו לוקחין הארבעה מינים בשני ידים, הושיענו להמתיק הדינים מעלינו ועל כל ישראל, וכופלין ואומרים הושענא, כדי לזכות לכל הברכות והטובות.

ויהי רצון שבזכות מצות ארבעה מינים נזכה לגמר חתימה טובה, שנה טובה מבורכת, בני ישראל יתברכו בברכת בני חיי ומזוני רוויחי, רפואות, וישועות, ושידוכים טובים.

או יאמר למען גדלך ותפארתך, על פי מה שכתב באמרי נועם (הושענא רבה אות יח) **קול מבשר** עולה בגימטריא **לולב אתרוג**. וזהו הושענא למען גדלך ותפארתך, שבזכות מצות ארבעה מינים נזכה לשמוע קול מבשר, בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

ליל שמיני עצרת

ביום השמיני עצרת תהיה לכם (במדבר כט לה), ובתרגום אונקלוס כנישין תהי לכון, איתא בזוה"ק (אמור קד:) כתיב עצרת תרגומו כנישו, האי יומא יעקב הוא רישא לחדוותא, וכל אינון אושפיזי חדאן עמיה. והחיד"א בנצוצי אורות (אות ד) נתן בו רמז, שכן **יעקוב** במילואו **יוד עין קוף וו בית** גימטריא **עצרת**. ויש לתת טעם לזה שיעקב אבינו הוא רישא לחדוותא ביום זה.

ויבואר על פי מה שכתב א"ז זללה"ה בייטב פנים (שמחת הרגל אות ב) בענין שמיני עצרת החג הזה, כי כל הימים טובים הם על העבר, בפסח על יציאת מצרים שבועות על מתן תורה ובסוכות על כי בסוכות הושבתי, אבל חג הזה שמיני עצרת הוא על שם העתיד, שאז יהיו כל הימים בחינת יום טוב, שיהיו אסורין במלאכת עבודה כמבואר בישמח משה (פ' ויקהל) על פי הירושלמי (פסחים פ"ד ה"א) דערב פסח אסור במלאכה שהוא יום טוב משום קרבן פסח, ואף יחיד בשאר ימות השנה ביום שמביא קרבן אסור במלאכה, ופריך אם כן כל יומא ליתסר שמקריבין תמידין לכל ישראל, ומשני אם יהיו כל ישראל יושבין ובטלין מי אוסף להם את הדגן. ולפי זה לעתיד שיהיה מלאכתינו נעשית על ידי אחרים כדכתיב (ישעיה סא ה) ועמדו זרים ורעו צאנכם, ויהיה אפשר בלא מלאכת עצמינו, יהיה כולו יום טוב ויהא אסור במלאכת עבודה מכח הקרבת תמידין, עכ"ד. וזה שאמר הכתוב (במדבר כט לה) ביום השמיני עצרת, על שם תהי"ה לכם יום טוב לעתיד, והטעם כל מלאכת עבודה לא תעשו, שיהיו אסורים בעשיית מלאכה, עכ"ד.

והנה כתב א"ז זללה"ה בייטב לב (פ' ויחי עמוד תז) כי מה שהקב"ה דן על שם העתיד לטוב, זה נובע מיעקב אבינו, שבשעה שביקש לברך אפרים ומנשה כתיב וישת יד ימינו על ראש אפרים ואת שמאלו על ראש מנשה, ואמר ידעתי בני ידעתי וגו' וגם הוא יגדל, ופירש"י לפי שעתיד גדעון לצאת ממנו, אולם אחיו הקטן יגדל ממנו וגו', לפי שעתיד יהושע לצאת ממנו, על כן השים את אפרים לפני מנשה. הרי שהיה מסתכל בטוב העתיד, עכ"ד.

ובזה יתפרש מה שיעקב אבינו הוא רישא לחדוותא ביום שמיני עצרת, כי ביום הזה השמחה הוא על העתיד להיות יום טוב, ושורש דבר זה לדון על שם העתיד הוא מיעקב אבינו שהסתכל בטוב העתיד, ולכן יעקב אבינו הוא רישא לחדוותא. והשי"ת יעזרנו שנזכה לשנת שמח ולביאת גואל צדק בב"א.

קידושא רבה ביום שמיני עצרת

מזכירין גבורות גשמים ביום טוב האחרון של חג (תענית ב.), ובפשטות גשמים היינו פרנסה, וכתב א"ז זללה"ה בייטב פנים (שמחת הרגל אות א) ברמז מאמרם ז"ל (סוכה מח:) שמיני עצרת רגל בפני עצמו, כי בראש השנה ויום הכיפורים מתפללים רק על צורך גבוה וחיים נצחים, אבל בזה היום מתפללים על גשמי ברכה, והיינו צרכי עצמו, וזהו רגל בפני עצמ"ו, היינו לצורך עצמו, עכ"ד. ויש לבאר מה נשתנה היום הזה שיכולין להתפלל על צרכי עצמו.

וי"ל בהקדם מה שכתב א"ז זללה"ה בייטב לב (פ' בשלח עמוד קיח) אהא דאמרינן (פסחים קיח.) קשה מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף, שזה מחמת שאמרו ז"ל (קידושין פב:) הרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי, ואמנם כשמקבל עליו ברצון לשמור חקיו יתברך מהיום והלאה, שוב הקב"ה נוהג בחסדו לצרפו למעשה לזונו ולפרנסו, וכדכתיב (שמות קמה טז) פותח את ידך ומשביע לכל חי, על ידי רצון, היינו הרצון שמקבל עליו עול מלכות שמים מעתה לעתיד, והיינו דכתיב (שמות טז ד) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים וגו' למען אנסנו הילך בתורתי אם לא, הכוונה, שלא אשגיח על העבר אם כבר הלך בתורתי, כי אם אנסנו היל"ך בתורתי, אם בדעתו לילך מהיום והלאה בתורתי, אז אפרנסנו, עכ"ד.

והנה כתב א"ז זללה"ה בייטב פנים (שמחת הרגל אות ב) כי כל הימים טובים הם על העבר, להודות על הישועה שהיה לנו בזמן העבר בפסח יציאת מצרים, ובשבועות מתן תורה, ובסכות על כי בסוכות הושבתי, וחג הזה ניתן לנו על שם העתיד שיהיה נקרא יום טוב, מפני שיהיו אסורין במלאכת עבודה (כמ"ש בישמח משה פ' ויקהל). ומפרש בזה בייטב פנים (אות ג) הכתוב (דברים טז טו) והיית אך שמח, ודרשינן (פסחים עא.) לרבות לילי יום טוב האחרון של חג לשמחה, ולכאורה יפלא הלא כל אכין ורקין מיעוט הוא ואיך בא זה לרבות, וביאר על פי מה שאמר מוזללה"ה (ישמח משה פ' תבא) לפרש מאמרם ז"ל (מגילה י:) כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא צער, כלומר מה שהיה לשעבר אינו אלא צער, כל מקום שנאמר והיה לשון עתיד אינו אלא שמחה, כי ישמח ויגל במה שעתיד להשכיל להטיב דרכו ומעלליו, עכ"ד. וזה פירוש הכתוב והיית אך שמח, כלומר הגם מה שהיית לשעבר אינו אלא אך לשון מיעוט, כי מעט ורעים היו, עם כל זה והיית שמח על שם העתיד, וזהו לרבות ליל יום טוב האחרון לשמחה, והיינו על שם העתיד להטיב, עכ"ד. (ועמ"ש בעצי חיים שמח"ת אות יט).

ומעתה כיון שיום שמיני עצרת הוקבע על שם העתיד, וכל אחד מקבל על עצמו במחשבתו שיהיה לו טוב העתיד, הזמן גרמא להתפלל על פרנסה וצרכי עצמו ומברכין על הגשם, כי בעבור זה שיש לו מחשבה טובה על העתיד, מדה כנגד מדה הקב"ה נוהג בחסדו לתת לנו פרנסה על שם טוב העתיד, ולכן מתפללים בשמיני עצרת על גשמים.

ויה"ר שיושפע לכל בני ישראל שפע רב בגשמיות וברוחניות, ובפרט שגם צרכי הגשמיים הם לתועלת צרכי הרוחניים, כי לתועלת קיום המצות נצרך ממון הרבה, או לשכר לימוד או כדי לקיים מצות אכילת מצה כהלכתו או לקנות אתרוג נאה, או בשביל מאכלות כשרות ולקנות מלבושי יראים, וכמאמר הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זי"ע בפסוק (תהלים קיט קמ) צרופה אמרתך מאד ועבדך אהבה, פי' צרופה אמרתך, שאמרות ה' מצותיו יתברך הנם מצורפים ומקושרים, מא"ד זה ממון, שצריך ממון הרבה כדי לקיים מצות ה' בהידור, ועבדך אהבה, ולכן מאיר"ל הוא אוהב ממון, עכד"ק. ובוודאי יעזרנו ה' שיהיה לכל ישראל פרנסה בהרחבה גדולה ושפע רב וכל מילי דמיטב.

סעודת היום שמיני עצרת

ביום השמיני עצרת תהיה לכם (במדבר כט לה), ובתרגום אונקלס כנישין תהי לכון, איתא בזוה"ק (אמור קד:) כתיב עצרת תרגומו כנישו, האי יומא יעקב הוא רישא לחדותא, וכל אינון אושפיזי חדאן עמיה. והחיד"א בנצוצי אורות (אות ד) נתן בו רמז, שכן **יעקוב** במילואו **יוד עין קוף וו בית** גימטריא **עצרת**. ויש לתת טעם לזה שיעקב אבינו הוא רישא לחדוותא ביום זה.

ונ"ל על פי דברי האריז"ל (פרע"ח שער הקדישים פ"ג) בכוונת יהא שמיה רבא, שהשם י"ה יש לו שלשה מילואים באל"ף ביו"ד ובה"ה, כזה **יו"ד ה"י, יו"ד ה"א, יו"ד ה"ה**, וגימטריא שלהם **צ"א**, וזהו סוד אמן יהא שמיה רבא, **אמן** מספרו **צ"א**, והאיך יוצא מספר הלזה, יהא פי' בשלש אותיות **יהא**, שמיה רבא, קרי ביה **שם י"ה** רבא, פי' כשנגדיל שם י"ה ונמלאנו באותיות יה"א, אז יעלה למספר אמ"ן, עכדה"ק.

וידועים דברי האריז"ל (ליקוטי תורה זכריה) בפסוק (זכריה יד ט) ביום ההוא יהיה ה' אחד, שלעתיד לבא יתעלה הו' שבשם הוי"ה לבחינת י', ויהא השם הקדוש נקרא יהי"ה, עכ"ד. ובכן כיון ששם י"ה

במילואיו עולה למספר צ"א, הרי לעתיד יהיה ב' פעמים צ"א.

ולכן ביום הזה יעקב אבינו איהו רישא לחדוותא, כי מבואר בייטב פנים (מאמר שמחת הרגל אות ב) שהחג הזה של יום שמיני עצרת, ניתן לנו על שם העתיד שיהיה נקרא יום טוב, מפני שיהיו אסורין במלאכת עבודה (כמ"ש בישמח משה פ' ויקהל), עכ"ד. ולכן יעקב רישא לחדוותא, כי כן יעק"ב עולה קפ"ב, דהיינו ב' פעמים צ"א, ולהורות שאנו שמחים ביום הזה על שם העתיד, ביום ההוא יהי"ה ה' אחד, ב' פעמים י"ה, ובמילואיו ב' פעמים צ"א כמספר יעק"ב.

אחר פרידה מן הסוכה ביום שמיני עצרת

הגלה נא ופרוס חביבי עלי את סכת שלומך, תאיר ארץ מכבודך.

ויל"פ על פי מה שכתב א"ז זללה"ה בייטב פנים (מאמר אבני זכרון אות י) אהא דאיתא בגמרא (ביצה ד:) והשתא דידעינן בקביעותא דירחא, מאי טעמא עבדינן תרי יומא, ומשני שלחו מתמן הזהרו במנהג אבותיכם בידכם, זימנין דגזרו מלכא גזירה ואתיא לקלקולי, עי"ש. הכוונה, כי על ידי שאנו אוחזין מעשה אבותינו בידינו והולכים בדרכי אבות, בזכות זה הקב"ה מתקומם עלינו בזכות אבות (ב"ר פע"ו ס"ד), וכמו שהיה נהוג עם אבותינו שהיה בידם לבטל רוע גזירה שלמעלה, כמ"ש (מועד קטן טז:) הקב"ה גוזר וצדיק מבטל, וזה שאמר זימנין דגזרו מלכא של מעלה גזירה, ובזה שאנו אוחזים במנהג אבותינו בידינו אתיא לקלקולי, היינו שיוכלו לבטל הגזירה, עכ"ד. (וע"ע בייטב לב פ' נשא עמוד יט).

והנה מבואר בגמרא (סוכה מז.) שמצות סוכה נוהגת בחוץ לארץ גם ביום השמיני, מיתב יתבינן ברוכי לא מברכינן. וכך מנהגן של ישראל בכל התפוצות, שביום שמיני עצרת עושין קידוש וטועמין מידי בתוך הסוכה. ויש לומר שגם זה נכלל בכלל שלימות של מצות סוכה, מה שיושבין קצת בסוכה בשמיני עצרת בחוץ לארץ, שזה בכלל ימי הסוכות בארצות הגולה, ואז נפרדין מן הסוכה לתוך הבית. וכן עשינו גם בשנה זו שלאחר התפלה טעמנו מידי בתוך הסוכה, והאומנם עכשיו בשעה זו לא הלכנו אל הסוכה מחמת ירידת הגשם, דמעיקר הדין פטורים ממצות סוכה גם בחג הסוכות עצמו ומכל שכן ביום השמיני, ועם כל זה היה לנו קצת שייכות עם הסוכה במה שהלכנו מן הסוכה אל הביהמ"ד פנימה כמדי שנה, ועכ"פ ביום שמיני עצרת נגמר קיום מצות סוכה בשלימות.

וזהו הגלה נא ופרוס חביבי עלי את סכת שלומ"ך, היינו מה שמקיימים מצות סוכה שמונה ימים בגליות, ואע"ג דאנן ידעינן בקביעא דירחא, עם כל זה אנו נוהגים במצות סוכה גם ביום השמיני, וזה מכח מנהג אבותינו בידינו לקיים מצות יום טוב שני של גליות, ובזכות זה תאיר ארץ מכבודך, שיהיה אור בבתי ישראל, שכל הגזירות רעות יתבטלו מעלינו ומעל כל ישראל. ויה"ר שיבא עלינו שנת אורה, שנה טובה ומבורכת, ויושפעו רפואות וישועות וברכת הבנים ושידוכי לכל מאן דצריך ורב נחת מבנים ובני בנים, עד ביאת הגואל במהרה בימינו אמן.

ליל שמחת תורה בעת ההקפות

ידיד נפש אב הרחמן, משוך עבדך אל רצונך, ירוץ עבדך כמו איל, ישתחוה אל מול הדרך.

יתבאר בהקדם מה שכתב בספר החינוך (מצוה טז) דע כי האדם נפעל כפי פעולותיו, ולבו וכל מחשבותיו נמשכים תמיד אחר מעשיו שהוא עוסק בהם, אם טוב ואם רע, ואפילו רשע גמור בלבבו וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, אם יערה רוחו וישים השתדלותו ועסקו בתורה ובמצות ואפילו שלא לשם שמים, מיד ינטה אל הטוב ובכח מעשיו ימית היצר הרע, כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות, ועל כן אמרו חז"ל (מכות כג:) רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות, כדי להתפיס בהן כל מחשבותינו ולהיות בהן כל עסקינו, ומתוך הפעולות הטובות אנחנו נפעלים להיות טובים, וזוכים לחיי עד, עכ"ד.

ועל פי זה ביארנו דברי רש"י ז"ל ריש מסכת פסחים (דף ב. ד"ה בודקין) בודקין את החמץ, שלא יעבור

עליו בבל יראה ובבל ימצא, והקשו התוס' (ד"ה אור) הלא מדאורייתא בביטול בעלמא סגי, ואמאי הצריכו בדיקה. והר"ן ביאר בטעם שהצריכו חכמים לבדיקה, מחשש שמא לא יבטלו לגמרי במחשבתן, משום הכי הצריכו בדיקה והשבתה בפועל, עי"ש. ולפי האמור יש לומר ששני הטעמים של רש"י ור"ן כחדא אזלי, דאין הכי נמי מדאורייתא בביטול בעלמא סגי, עם כל זה חששו חכמים שמא לא יבטלו לגמרי במחשבתו ואז יבא לעבור עליו בבל יראה ובבל ימצא, לכן תקנו חכמים מצות בדיקת חמץ, ועל ידי שיהא האדם עוסק בבדיקה זו ויהיה טורח בגופו לחזור עליו בביתו למצוא את החמץ, אחרי פעולותיו יומשכו נטיות לבבו, וממילא יבא לבטל בלבב שלם, ויקיים מצות השבתת חמץ מדאורייתא כתיקונו. (ועיין בייטב פנים לפ' החודש אות י' שכ"כ בקיצור).

והנה כתב ק"ז בעל התניא ז"ל בסידורו (שער החנוכה) במה שאנו אומרים בתפלת מוסף דיו"ט, ואין אנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחוות לפניך, והדבר פלא דבשלמא לעלות ולראות אין אנו יכולים, אבל להשתחוות מדוע לא נוכל גם עכשיו והלא מלא כל הארץ כבודו, אך יש השתחוואה חיצונית, ויש השתחוואה פנימית דהיינו ביטול והכנעת הנפש לגמרי, וזה אי אפשר רק בבית המקדש על ידי גילוי שכינתו אשר שם, וזהו הכוונה ואין אנו יכולים להשתחוות לפניך דייקא החוקר כליות ולב, דהיינו השתחוואה פנימית, עכ"ד.

ולכן כאשר אנו שמחים עם התורה אנו מתפללים ואומרים, ידיד נפש אב הרחמן משוך עבדך אל רצונך, כי אנו משתוקקים להמשך אליו ולהיות דבוקים בו יתברך, אך הלא אנו נמצאים בגלות וקשה מאוד להתעורר לדביקות אמיתי מפנימית הלב, לזה אומרים ירוץ עבדך כמו איל, היינו בזה שאני רץ ורוקד כמו איל בריקודין של מצוה, ואני עושה פעולות עם רמ"ח איברי הגוף לשמוח בשמחה של מצוה, על כן יומשך לבבי אחרי פעולותי, ישתחו"ה אל מול הדרך כלומר בהשתחואה פנימית, ולהתעורר לעבודת ה' מפנימית הלב.

*

הגלה נא ופרוס חביבי עלי את סכת שלומך, תאיר ארץ מכבודך, נגילה ונשמחה בך.

ב) מרגלא בפומייהו דאבותינו הקדושים זי"ע להזכיר בעידן חדוותא בעת ההקפות בשמחת תורה מאמר הזוה"ק בפ' פנחס (דף ריט:) כתיב (תהלים קמט ב) ישמח ישראל בעושיו, בעושו מבעי ליה, אלא אלין קודשא בריך הוא ושכינתיה ואביו ואמו, דאף על גב דמיתו, קוב"ה אעקר לון מגן עדן, ואייתי לון עמיה להההוא חדוה, לנטלא חולקא דחדוה עם קוב"ה ושכינתיה, עכל"ק. ובספה"ק כתבו הרבה טעמים לזה, ומה הן ההשפעות הקדושות בגשמיות ורוחניות הנמשכים מזה ברכות וישועות לכל העם הנאספים ונמצאים במחיצתן של צדיקי קדושי עליון. אך נתקשה לי בזה, הלא צדיקים אלו יושבים בגן עדן העליון שהוא מקום רוחני מלא קדושה, וכמ"ש (ברכות יז.) צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה, ואיך הם יורדים לכאן וסובלים רוח הארץ המגושם בעולם השפל הזה.

ונ"ל דהנה מודעת זאת סגולת מצות סוכה לקדש איש הישראלי המקיים מצוה זו, כי היא נקראת (זוה"ק אמור דף קג.) צלא דמהימנותא, ובהיות כן כאשר האדם מקיים מצות סוכה ונתעסק בה שעות ארוכות ועושה שם כל צרכיו, כדאיתא בשו"ע (או"ח סימן תרל"ט ס"א) שיהיה אוכל ושותה וישן ומטייל ודר בסוכה, הרי הוא חוסה תחת כנפי השכינה בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, ונמשך קדושה וטהרה על כל אבריו. גם המצוה הקדושה של ארבעה מינים משפיע קדושה על אברי האדם המכוונים כנגדם, כדאיתא במדרש (ויק"ר פ"ל ס"ד) שדרה של לולב דומה לשדרה של אדם, הדס דומה לעין, ערבה דומה לפה, ואתרוג דומה ללב.

ולפי זה יש לומר כי אחרי שזכינו לקיים מצות החג, נזדכך ונתקדש הגוף מקדושת מצות סוכה ומקדושת ארבעה מינים, ואיננו עוד מגושם כל כך. ולכן נעשה אויר המקום הזה שאנו שמחים בשמחת התורה זך ומצוחצח, ואין בו רוח המזוהם של עולם הזה, ועל ידי כן יכולים הצדיקים קדושי עליונים לירד לכאן ולמצוא בתוכינו.

ולכן התקינו לעשות שמחת תורה דוקא תיכף אחר ימי חג הסוכות, כי מן הראוי הוא לשמוח עם

התורה בחדוותא שלימתא, אך התינח הנשמה שש ושמח בשמחת התורה, שיש בה שכל ודעת להבין מעלת וסגולת וקדושת התורה, אבל גוף העכור מה לו ולשמחה הלזו. אמנם מכח קדושת הסוכה ומצות ארבעה מינים נזדכך הגוף המגושם ובא לכלל השגה ודעת, ולכן מתחילים סדר ההקפות (בשמחת תורה) בפסוק (דברים ד לה) אתה הראת לדע"ת, ועל כן גם הגוף משמח עצמו בשמחת התורה.

וזהו הגלה נא ופרוס חביבי עלי את סכ"ת שלומ"ך, זו מצות סוכה המזכך את הגוף, ועל ידי כן יקרא שלם, על דרך שדרשו (שבת לג:) ויבא יעקב שלם (בראשית לג יח), שלם בגופו. ואנו מתפללים שקדושת מצות סוכה תגן עלינו, תאיר אר"ץ, זה הגוף המכונה ארץ (סנהדרין צא:), מכבודך, שתזדכך הגוף המגושם מכבוד ה', ומחמת זה תאיר ארץ כפשוטו זה עולם הזה, מכבודך, שיופיעו הצדיקים מגן עדן עם קוב"ה לנטלה חולקא בשמחה של מצוה בשעת ההקפות, וגם נגיל"ה ונשמח"ה בך, וקאמר בלשון כפל, שיש בו שמחה כפולה, שמחת הגוף ושמחת הנשמה, כיון שגם הגוף יש בו שכל ודעת לשמוח בך, בשמחת התורה ובשמחתו של הבורא ית"ש נותן התורה שהוא בא יחד עם הצדיקים מעולם העליון ונוטל חלק בשמחתינו.

והנה ק"ז הייטב לב זללה"ה אמר פעם אחת בשעת ההקפות, "פריידטס ענק אידעלעך, דער זיידע [הישמח משה] איז דא", כי ק"ז ראה אותו בחוש הראות, וכן יש מימרות גם מצדיקים אחרים שראו צדיקים הקודמים בשעת ההקפות. וכ"ק מרן דו"ז זללה"ה אמר ברוב ענוותנותו (דברי יואל לשמח"ת אות לה) אין אנו רואים הצדיקים, אבל מאמינים אנו בזה. האמנם כי האמונה הוא גדול יותר מן הראיה, ומבואר בספה"ק (אוהב ישראל פ' נח) שעל ידי האמונה זוכים להמשיך כן, כי אמונה הוא מלשון המשכה, ובכח האמונה אנו ממשיכים כח קדושתם והשפעתם.

ובכן אנו מאמינים בני מאמינים בדברי הזוה"ק שהאבות הקדושים יורדים ובאים לכאן, ואין זה ביאה ריקנית, כי הם מביאים עמהם ברכה מרובה מכל הברכות האמורות בתורה, ובודאי שכ"ק מרן אאמו"ר זללה"ה נמצא בכאן, וזאת הברכה אשר ברך משה, ואתו עמו כ"ק מרן דו"ז זללה"ה שהוא ערך עבודת הקודש של ההקפות כאן בביהמ"ד, ואל מקומו שואף זורח (קהלת א ה, פרע"ח שער ר"ח פ"ג), והוא חוזר למקום הזה, ומברך את כל העם, ויה"ר שיחולו ברכתם על ראשם על העם הנאספים, את אשר ישנו פה, ויאירו לבבות ישראל, צרכי עמך ישראל מרובים, יש כמה נדכאי לב המצפים להוושע ברפואות וישועות, בני ישראל יוושעו בפרנסה בהרחבה גדולה, וכל הזקוקים יוושעו בברכת הבנים, ושידוכים טובים, וירוו נחת מבנים ובני בנים שילכו בדרך התורה והמצות, "די קינדער זאלן זיך פירן ערליך און הייליג", ונזכה לגאולה שלימה בב"א.

*

בראשית תורתך הקדומה רשומה חכמתך הסתומה.

יתפרש בהקדם דברי הרה"ק הרבי ר' אלימלך זיעועכ"י בנועם אלימלך (פ' ויחי) על הפסוק ויקרא לבנו ליוסף, לכאורה היה לו לומר לבנו יוסף. אך הענין הוא, כי מה שהאדם מקיים התורה שאינו עובר על מצותיו, איננו רק במדריגת עבד, שאינו עובר על מצות אדוניו, אבל כדי שיהיה נקרא בן למקום, צריך לעשות לעצמו גדרים וסייגים ולהוסיף בעבודה לפי שכלו הזך ממדרגה למדרגה, וזהו ויקרא לבנו, פי' מי הוא בנו, ליוסף שמוסיף תמיד, עכ"ד. ובכן דוקא על ידי שאנו מוסיפים על דברי תורה יש לנו דין בנים למקום, ומועיל לנו התשובה.

ועל פי זה יש לבאר מה שמצינו במתן תורה (שבת פז.) שהוסיף משה יום אחד מדעתו. והתמוה מפורסמת הלא כל מעשי בראשית היה מצפה ועומד משעת הבריאה על שעה זו שיקבלו ישראל את התורה, ולמה דחה משה רבינו אותה עד יום המחרת.

אמנם כתב השל"ה הקדוש (מסכת שבועות פרק תורה אור) אהא דאיתא בגמרא (שבת פח:) שקטרגו מלאכי השרת בשעת מתן תורה מה לילוד אשה בינינו, היינו כיון שהאדם מוכשר לקבל טומאה ולחטוא איך תנתן לו התורה, ועל זה אמר לו הקב"ה למשה אחוז בכס"א כבוד"י והחזר להם תשוב"ה, כלומר תחזור ותאמר להמלאכים שאף אם יחטא האדם יש לו תקנה בתשובה, וגדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד (יומא פו.), עכ"ד.

אך חקרו הקדמונים על קבלת התשובה, דלכאורה כל חוטא הוא מורד במלכות שמים, ואם כן איך תועיל התשובה, הלא ק"ל (קידושין לב.) מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. ותירץ החיד"א (ראש דוד פ' אמור) שבני ישראל נקראים בנים למקום, כדכתיב (דברים יד א) בנים אתם לה' אלהיכם, והקב"ה למו אב, ואמרינן (קידושין לב.) אב שמחל על כבודו כבודו מחול. ושפיר מועיל התשובה לישראל שהם בנים, עכ"ד.

ומעתה יש לומר שעדיין היה מקום להמלאכים לקטרג על קבלת התשובה שהוא שלא כדין, דהא מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, על כן נתחכם משה רעיא מהימנא והוסיף יום אחד מדעתו, ובזה נסתרה טענת המלאכים, דכיון שקיימו מצות פרישה עוד יום אחד נוסף על המצווה עליהם מפי הקב"ה, נתעלו כולם במעלת בנים למקום ותשובתם מתקבלת לרצון.

ובדרך זה יש לפרש מה דאיתא במס' ראש השנה (דף טז.) אמר רבי יצחק, למה תוקעין בראש השנה, שתוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לערבב השטן, וכתבו התוס' (ד"ה כדי) בשם הירושלמי, כד שמע קל שיפורא זימנא חדא, בהיל ולא בהיל, וכד שמע תניין, מתערבב וליית ליה פנאי למעבד קטגוריא. וצריך ביאור למה מתערבב דוקא בתקיעות השניות. ולפי האמור יובן, דהנה תכלית השופר הוא כדי להתעורר לתשובה כמבואר ברמב"ם (פ"ג מהל' תשובה ה"ג), ולכן כאשר השטן שומע קול שופר בתקיעות הראשונות בהיל ולא בהיל, כי מצד שבני ישראל מתעוררים בו בהרהורי תשובה הוא בהיל, אמנם לאידך גיסא לא בהיל לגמרי דמאן יימר שמועיל התשובה, הלא מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, וכל זה בתקיעות הראשונות שהן באין בשביל חובת היום מדאורייתא, אבל כאשר השטן שומע התקיעות השניות שהן מדרבנן שתקנו לתקוע על סדר הברכות, הרי אנו מוסיפין יותר על החיוב מדאורייתא, אם כן יש לנו דין בנים למקום, ושפיר מועיל לנו התשובה, ולכן הוא בהיל לגמרי ומתערבב.

ובזה יש לפרש מה שכתב רב סעדיה גאון זללה"ה בטעם מצות תקיעת שופר בראש השנה (ענין השלישי) להזכירנו מעמד הר סיני שנאמר בו (שמות יט טז) וקול שופר חזק מאד. ויש להבין מה ענין זכירה זו בשעת תקיעת שופר שבא להתעורר לתשובה. ולפי האמור תרווייהו שייכי אהדדי, שאנו תוקעין בשופר כדי להתעורר לתשובה, ושמא תאמר שאין ראוי לקבל התשובה דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, לכן בא השופר להזכיר מעמד הנבחר במתן תורה, מה שנתעלינו אז במעלת בנים למקום, בשביל שקיימנו מצות פרישה יום נוסף על דברי תורה, והכא נמי במה שתוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין ומוסיפין על חובת היום מן התורה, יש לנו דין בנים למקום, ושפיר מועיל לנו התשובה, דאב שמחל על כבודו כבודו מחול.

ורעיוני עלי סליקו כי מה שאנו חוגגים יום זה בשמחת התורה הוא הוספה על דברי תורה, חדא עצם קביעות יום זה ליום טוב הוא הוספה על דברי תורה, וכדאמרינן (ביצה ד:) השתא דידעינן בקביעותא דירחא, מדאורייתא לא בעינן למיעבד תרי יומא, ומה שחוגגין יום טוב שני הוא רק מדרבנן, ועוד, הא גופא השמחה רבתי שאנו שמחים ביום זה בשמחת תורה ועושין ההקפות, אין לו רמז במקרא במשנה ובגמרא, ואין זה מעיקרא דדינא, רק מנהגן של ישראל מקדמת דנא [וכנזכר בזוה"ק (פ' פינחס דף רנו:) ונוהגין למעבד ישראל עמה חדוה ואתקריאת שמחת תורה, וכן כתב הרמ"א בשו"ע (או"ח סי' תרס"ט ס"א) נהגו במדינות אלו להוציא כו' כל ספרי תורה שבהיכל כו' וכל מקום לפי מנהגו], כך הנהיגו הצדיקים הקודמים, כל צדיק וצדיק לפי שכלו ודעתו, ודורות האחרונים הולכים בעקבות הקדמונים. ובכן בשעת ההקפות ביום הזה נתעלינו למדריגת בנים למקום.

ולכן עושין ההקפות לעת כזאת, אחרי שעברו ימים הנוראים שהן ימי התשובה, כי שמא יאמר המקטרג מאן יימר שמועיל התשובה, נימא מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, על כן אנו מוסיפין על דברי תורה ועושין ההקפות ביום זה, ועל ידי זה יש לנו דין בנים למקום, והתשובה מתקבלת לרצון.

ועל פי זה יש לפרש מה שנאמר בהתחלת התורה, בראשית, וכתב באגרא דכלה (רמזי בראשית אות מא) **בראשית** ראשי תיבות **ר**צה **א**להים **י**שמחו **ב**יום **ש**מחת **ת**ורה. דאיתא בזוה"ק (בראשית דף כג.) בשעת

בריאת העולם קטרגו המלאכים לפני הקב"ה, את בעי למברי אדם, עתיד למחטי קמך, והשיב להם הקב"ה, אם אדם חב, הא אקדים ליה תשובה לאהדרא למאריה לאתקנא במה דחב, עי"ש. אמנם לכאורה הלא קבלת התשובה הוא שלא כדין, דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, על כן בא הרמז בראשי"ת ראשי תיבות ר'צה א'להים י'שמחו ב'יום ש'מחת ת'ורה, כי מכח זה יש לנו דין בנים למקום ומועיל לנו התשובה, ונסתרה טענת מלאכי השרת.

ובכן הני תלת מילי כחדא אזלי, במתן תורה מה שהוסיף משה יום אחד מדעתו, בראש השנה מה שתוקעין וחוזרין ותוקעין, בשמחת תורה מה שאנו חוגגין ועושין ההקפות ביום זה, כל אלו הם הוספה על דברי תורה, ומחמת זה יש לנו דין בנים למקום, ועל ידי כן אנו זוכים לקבלת התשובה.

וזה שאומרים בעת ההקפות, בראשית, פי' ענין ההקפות הנרמז בתיבת בראשית, תורתך הקדומה, התורה ניתנה ביום שביעי בסיון שהוסיף משה יום אחד מדעתו, רשומה חכמת"ך הסתומה, מצות תקיעת שופר הנקרא (ראש השנה כט:) חכמה ואינה מלאכה, ואנו תוקעין וחוזרין ותוקעין, וכל אלו פונים אל ענין אחת, שבשביל שאנו מוסיפין על דברי תורה יש לנו דין בנים למקום, וממילא מועיל לנו התשובה, ונסתר טענת המלאכים בשעת בריאת האדם ובשעת מתן תורה.

וזהו הברכה זו הכהנים מברכים את ישראל, דאיתא במדרש (במ"ר פי"א ס"ה) יברכך ה' בבנים. פי' שידון אותם בשמי מעל בדין בנים למקום, וירחם הקב"ה עלינו כרחם אב על בנים.

ומחמת זה גדול סגולת היום לפעול בה כל משאלות לבבו, וכדאיתא בזוה"ק (צו דף לב.) על יום הזה, מאן דיתיב עם מלכא ונטל ליה בלחודיה, כל מה דבעי שאיל ויהיב ליה, עי"ש בדבה"ק. כי היות ביום הזה שמחת תורה ובפרט בעת ההקפות נקבע לנו דין בנים למקום, לכן ישפיע עלינו ברכה מרובה כמו אב בעל יכולת הנותן לבנו די מחסורו כפי יכולתו, ונזכה לברכות האמורות בברכת כהנים, וכדרשת המדרש (שם) יברכך ה' בעושר יברכך ה' בגופך, יאר ה' פניו אליך, זה מאור תורה (במ"ר פי"א ס"ו), והוא כולל כל הברכות בגשמיות וברוחניות, כפי יכולת אבינו אב הרחמן שהוא בלי גבול וסוף, ליתן לכל אחד ואחד די מחסורו אשר לו.

והנה ק"ז הייטב לב זללה"ה העיד על עצמו שהעמיד תלמידים הגונים, ופעם אחת אמר לתלמיד אחד שהוא זוכר אותו בתפלתו בימים הנוראים, ומכוון עליו באומרו וחסידים ברנה יגילו (עיין סיפור המעשה באורך להלן בדברינו בנעילת החג), והנה סדר ונוסח ההקפות שאנו עושין, תיקן וחיקר ק"ז הייטב לב זללה"ה זה יותר מק"נ שנה, ואנחנו כל הנאספים בכאן שמחזיקים במנהגיו, הנם בכלל תלמידי תלמידיו, ובכן הייטב לב מתפלל גם על כל הציבור הזה שיתקיים בנו וחסידים ברנה יגילו, שנגיל ונשיש בכל ימות השנה, וכאשר הייטב לב יורד מגן עדן ובא לשמוח אתנו, הוא משפיע לנו שמחה, שנהיה אנחנו שמחים, וישרה שמחה בבתי בני ישראל. והשי"ת יעזרנו שיהיה לנו שנת שמח מתוך בריאות השלימות, ויתרבו שמחות בבתי ישראל, וחסידים ברנה יגילו כאשר נזכה לשמחה האמיתית בביאת הגואל בב"א.

*

האל הגדול עיני כל נגדך, רב חסד גדול על השמים חסדך, אלהי אברהם זכור לעבדך, חסדי ה' אזכיר תהלות ה'.

נ"ל בהקדם מה שנאמר בפרשת לך, ואת הנפש אשר עשו בחרן, ופירש"י שהכניסן תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים ושרה מגירת הנשים ומעלה עליהם הכתוב כאלו עשאום. ויש להבין למה אמר ואת הנפ"ש אשר עשו בחרן בלשון יחיד, הלא כתב רשיז"ל (בראשית מו כה) ביעקב הכתוב קורא אותן נפש, לפי שהיו עובדים לאל אחד, ובעשיו הכתוב קורא אותן נפשות לשון רבים. ומעתה בגרים אלו של אברהם ושרה, כיון שלא נשארו שום זכר מהם בקרב ישראל, וכפי פשטות דברי חז"ל (פרקי דרבי אליעזר פכ"ט), היה לו לומר ואת הנפשות בלשון רבים, כיון שנתפזרו ולא נשארו עובדים לאל אחד. ובכלל צריך ביאור, וכי עבודתו הקודש של אברהם אבינו היה פועל ריק, שלא נתקיים מזה כלום, חלילה לומר כן.

אמנם יש לומר כי באמת היה מאותן הגרים תועלת נצחי בשביל טובת ישראל עד סוף כל הדורות, כי בני ישראל במשך אורך הגלות פזורים ונפוצים בארבע קצוי תבל, וטומאת ארץ העמים מזוהם היא למאד, וכמעט שלא היה ביכולת לאיש הישראלי לעמוד איתן באמונת אומן בארצות הגולה, אך על ידי שאברהם אבינו היה מגייר את האנשים ושרה מגיירת הנשים, והמה לא נשארו אצלו במקומו, רק הלכו ונתיישבו בארבע כנפות הארץ, נתפשט אמונת ה׳ בכל העולם כולו. והקב"ה קורא הדורות מראש סיבב ככה, שבכל מקום אשר תדרוך איש מישראל מזרעו של אברהם אבינו בכל פינות העולם, כבר קדמו אחד מתלמידיו של אברהם אבינו בשעתו שנתיישב במקום ההוא ועבד עבודתו בינו לבין קונו, והניח באותו מקום רשימו דקדושה מעבודתו בקודש כפי שראו עיניו אצל אברהם אבינו, ורושם דקדושה הלזו שהוא בא מכחו של אברהם אבינו הנמצא במקום ההוא, חוזר וניעור בעבודתו של כל איש מזרע אברהם, ומחמת זה יכול להתקיים ולהתחזק באמונה ובעבודת השי"ת בלב ונפש חפיצה.

ובזה יתפרש אומרו ואת הנפ"ש אשר עשו בחרן, דקאמר בלשון יחיד דייקא, כי אלו הגיירים היו לתועלת כלל ישראל הנקרא נפש בלשון יחיד, ואע"ג שלא נתקיימו גרים אלו בעצמם ולא זרעם בקרב ישראל, עם כל זה נשאר רשימו דקדושה מעבודתם, שהוא תועלת מרובה לצורך כלל ישראל עד סוף כל הדורות.

וזהו האל הגדול עיני כל נגדך, פי׳ שכל העולם הם נגד השי"ת, כענין שדרשו חז"ל (יבמות סג.) כנגדו, לחלוק עליו ולהלחם עמו, עי"ש. רב חסד גדול על השמים חסדך, פי׳ רק בשמים ממעל הוא מלא תהלות ה׳, שהמלאכים ושרפים מהללים שמו על רוב חסדיו, ולכאורה איך אנו יכולים להחזיק מעמד בגלות החל הזה, לזה אמר אלהי אברהם זכור לעבדך, את אשר עשה הקב"ה אלהי אברהם, שנתן לו כח לגייר אנשים ולפרסם שמו יתברך בקרב העמים, וסיבב הקב"ה ככה שישאר מזה רושם דקדושה בכל מקום בעולם, חסדי ה׳ אזכיר תהלות ה׳, שהפליא לעשות עמנו זה כמה אלפים שנה, ומאז פעל ועשה לטובתינו למען נוכל להתקיים בארץ העמים בארצות הגולה, ולעמוד איתן כצור החלמיש באמונת אומן בה׳ ולהתחזק בעבודת ה׳ תמיד כל הימים.

והשי"ת יעזרנו בעת שמחתינו עם התוה"ק לכבוד הקב"ה נותן התורה ולכבוד התוה"ק הנתונה לנו מסיני, שנוכל תמיד לשמוח עם התורה. יש רשעים המבקשים למנוע ילדי ישראל מלימוד התוה"ק, והם רוצים ח"ו להפריע סדרי הלימודים שלנו וחינוך בנינו בדרך המסורה, הם קמים עלינו מבית ומבחוץ לנגוע בנו, אבל בעז"ה נעמוד איתן ולא נשנה כלום, השי"ת יעזרנו שנוכל להמשיך בחינוך הבנים והבנות בלי שינוי כמדור דור כנתינתן מסיני, עדי נזכה לביאת גואל צדק בב"א.

יום שמחת תורה בעת ההקפות

ידיד נפש אב הרחמן, משוך עבדך אל רצונך, ירוץ עבדך כמו איל, ישתחוה אל מול הדרך.

יל"פ בהקדם מה שכתב א"ז זללה"ה בייטב לב (פ׳ נשא עמוד יט) על אומרם ז"ל (ב"ר פע"ו ס"ד) ההולך בדרכי אבות הקב"ה מתקומם עליו בזכות אבות. ויש להבין אם כן למה לו זכות אבות, הלא יש לו זכות עצמו. אבל הענין על פי מה שכתבו (חוה"ל שער עבוה"א פ"ג) שיש עבודה הבא מכח השכל, ועבודה הבא מפאת הקבלה מאבותינו. והנה מבואר בכלי יקר (בהעלותך י כט) שענין הליכה נופל על תנועות הרגלים ודעתו עודנו קשורה במקומו הראשון. ולזה אמרו ההולך בדרכי אבות, ר"ל שעבודתו אינה מכח דעתו ושכלו, והליכתו הוא בלא כוונה רק מכח שכן דרכי אבותיו, הקב"ה מתקומם עליו בזכות אבות, אשר עבודתם היה מכח שכלם והכרתם את תפארת יקר גדולת עבודת המלך מלכי המלכים ב"ה. וזה שאמר הכתוב (דברים ז יב) והיה עק"ב תשמעון וגו׳, ר"ל אפילו אם תשמעו רק בבחינת עקב, הרומז לתנועת הרגלים בלא הראש, היינו בלא כוונה, אך בחינת ההולך בדרכי אבות, עם כל זה ושמר ה׳ אלהיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך, עכ"ד.

וכדבר הזה אען ואומר כהיום הזה שנתאספנו לעשות ההקפות וריקודין לשמוח בשמחתו

של הקב"ה נותן התורה, ואם כי אין אתנו יודע עד מה לכוין ולהשיג הסודות ותיקונים הנשגבים התלויים בעבודה קדושה זו, בבחינת גבוה מעל גבוה, אך מכח זה שאנו הולכי"ם בדרכי אבות בבחינת הליכה, על כן אנו מצפים שהקב"ה יתקומם עלינו בזכות אבות, ויקבל עבודתינו לרצון.

ועל פי זה יש לפרש הכתוב בפרשת המועדים (ויקרא כג מד) וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל, ובליקוטי תורה להאריז"ל (פ' אמור) נתן בו רמז, **את** **מ**ועדי **י**"י ראשי תיבות **אמי**, **א**ל **ב**ני **י**שראל ראשי תיבות **אבי**. הכוונה, כי משה רבינו לימד את ישראל לערוך את מועדי ה' בדרכי אבות, וגם בדור האחרון כאשר לא ידעו ולא יבינו כלום, עם כל זה יעשו הכל בדרכי אבות על דעתם ועל כוונתם, ובעבור זה הקב"ה יתקומם עליהם בזכות אבות.

ולזה מתחנן איש הישראלי בעת ההקפות, ידיד נפש אב הרחמן משוך עבדך אל רצונך, שיתגוללו רחמי ה' עלינו לקרבינו אליו יתברך, כי ירוץ עבדך כמו איל שהוא רץ בתנועת רגלים בלבד בלא מחשבה בראשו, כן ירוץ עבדך בריקודין בלא כוונה רק הליכה בעלמא בדרכי אבות, ובעבור זה ישתחוה אל מול הדרך, שהקב"ה יתקומם עליו בזכות אבות ויקרבהו אצלו לעבודתו יתברך.

ובעמדינו ביום שמחת תורה ואנו שמחים ורוקדים לכבוד התורה ולכבוד הקב"ה נותן התורה, אנו נותנים שבח והודאה לפני הקב"ה אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון וקדשנו במצותיו ונתן לנו את התורה, מילין אין בפינו להודות ולשבח לשמו הגדול כי חבלים נפלו לנו בנעימים, שנתן לנו את התורה הקדושה, ואף גם זאת שאנו יכולים לשמוח עם התורה, אשרינו מה טוב חלקינו ומה נעים גורלינו.

*

ידיד נפש אב הרחמן, משוך עבדך אל רצונך, ירוץ עבדך כמו איל, ישתחוה אל מול הדרך.

נ"ל בהקדם מה דאיתא במדרש פרשת אחרי (ויק"ר פכ"א ס"ה) בזאת יבא אהרן אל הקודש, זה שאמר הכתוב (משלי כד ו) כי בתחבולות תעשה לך מלחמה, אם עשית חבילות של עבירות עשה כנגדן חבילות של מצות, (משלי ו יז) עינים רמות, והיו לטוטפות בין עיניך (דברים ו ח) כו', לב חורש מחשבות און, והיו הדברים האלה על לבבך, רגלים ממהרות לרוץ לרעה, הוי רץ אחר מילה שהיא בין ברכים, עד כאן דברי המדרש.

והנה ביום הכפורים אנו מתוודים על חטא שחטאנו לפניך בריצת רגלים להרע, ומזה נראה כי מלבד מעשה העבירה עצמה ח"ו, יש עוד חסרון בריצת הרגלים להרע, דהיינו הרדיפה לדבר עבירה, ובכדי לתקן זה אמרו חכמים (אבות פ"ד מ"ב) הוי רץ למצוה, כי צדיקים בדבר שחוטאים בו מתרצים (ע"י תנחומא בשלח סכ"ד), ובריצה לדבר מצוה זוכים לתקן את אשר חטאו בריצת רגלים לעבירה.

ובכן יש לומר שזה ענין ההקפות בשמחת תורה, כי בעשרת ימי תשובה עוסקים בעיקר התשובה, דהיינו עזיבת החטא חרטה וידוי על העבר וקבלת הטוב על העתיד, אבל עכשיו אנו מבקשים גם לתקן ולרפאות איברי הגוף מה שנפגמו על ידי העבירות, כי אי אפשר לאדם שיש בו איזה מתום ופגם החטא להתקרב אל הקדושה ולדבקה בו יתברך, על כן עושין הקפות וריקודין של מצוה בשמחת תורה, וזהו תשובת המשקל לתקן ולכפר ריצת רגלים להרע, ובפרט שעבודת הריקודין הוא עם כל רמ"ח אברים, ועל ידי זה נתקן הפגמים של כל האברים, וזוכים לחזור ולהתקרב אל הקב"ה.

ובזה יש לפרש הרמז שכתב באגרא דכלה (רמזי בראשית אות מא) **בראשית** ראשי תיבות **ר**צה **א**להים **י**שמחו **ב**יום **ש**מחת **ת**ורה. ולדרכו יש לומר הראשי תיבות **ר**צה **א**להים **י**רקדו **ב**יום **ש**מחת **ת**ורה, והיינו מצות הריקודין דוקא. וביאור הרמז בזה, דאיתא בזוה"ק (בראשית דף כג.) בשעת בריאת העולם קטרגו המלאכים לפני הקב"ה, את בעי למברי אדם, עתיד למחטי קמך, והשיב להם הקב"ה, אם אדם חב, הא אקדים ליה תשובה לאהדרא למאריה לאתקנא במה דחב, עי"ש. והתינח מעשה העבירה יתכפר בתשובה, אבל מה שחטא בריצת רגלים להרע לא יתוקן בזה, לזה רמז בראשי"ת ראשי תיבות ר'צה א'להים י'רקדו ב'יום ש'מחת ת'ורה, כי על ידי הריקודין יתוקן גם מה שפגם בריצת רגלים להרע, ויוכל לחזור ולהתקרב אל ה' כמקדם.

ובזה יתפרש דברי החרוז, ידיד נפש אב הרחמן משוך עבדך אל רצונך, ואם תאמר הלא אנו יודעים איך אנו נראים ובמה בלינו ימינו ושנותינו עלי חלד ומה שפגמנו באברינו, ובמצב כזה אי אפשר למשוך ולהתקרב אליו יתברך, לזה אמר ירוץ עבדך כמו איל, בריקודין של מצוה שהוא עם כל הגוף וכל האברים, ובזה יתוקנו כל רמ"ח אברינו בקדושת הריקודין וההקפות, וממילא ישתחוה אל מול הדרך, לחזות פני השכינה הקדושה ולהתקרב אל הקדושה.

*

הגלה נא ופרוס חביבי עלי את סכת שלומך, תאיר ארץ מכבודך נגילה ונשמחה בך, מהר אהוב כי בא מועד וחננו כימי עולם.

אפ"ל בהקדם מה שכתב א"ז זללה"ה בייטב לב (סו"פ תצא) על המשנה (סנהדרין צ.) כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, ומפרש מוזלה"ה בספר ישמח משה (פ' בשלח) שהשכר לעולם הבא נקנה תיכף בעולם הזה להעושי מצוה, עי"ש. אך אכתי איכא לעיוני בהא מלתא, לפי מה שכתב הרמב"ם (פיה"מ סנהדרין פ"י) דכמו שלא ישיג הסומא עין הצבע, והחרש לא יבין שמע הקולות, כן לא ישיגו הגופות תענוגי הנפשיות של עולם הבא. אם כן הוה ליה שכר עולם הבא אין מינו ידוע כלל בעולם הזה, ותו אינו נקנה, דקי"ל (חו"מ סימן ר"ט ס"ב) דדבר שאין מינו ידוע לא נקנה, דלא סמכא דעתיה מפני שאינו יודע מה שיש בו.

אך ביאור הענין כמ"ש בייטב לב (שם) כי אותם העובדים מאהבה, ששים ושמחים בעבודתם ומתענגים בנועם זיו כבודו יתברך וגדולתו גם בעולם הזה, וזהו מעין עולם הבא שנהנין מזיו השכינה, ואם כן הוו להו תענוג עולם הבא מינו ידוע, ושפיר נקנה להם בעודם בעולם הזה, עכ"ד.

והנה כתב א"ז זללה"ה בייטב פנים (מאמר שמחת הרגל אות ז) בראש השנה ויום הכיפורים מתעוררין לשוב תשובה מיראה ומפחד עונש, אבל בהגיע יום השמיני צריך שלא תהיה העבודה בבחינת עבד על מנת לקבל פרס, כי אם בבחינת בן העובד מאהבה, וזה שאמר (במדבר כט לה) ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל מלאכת עבוד"ה, כלומר כל דהו ממלאכת עבודת עבד, לא תעשו, והקרבתם עולה אשה ריח ניחוח לה' דייקא, כלומר ולא לכם כלל, עכ"ד. ובכן בשמיני עצרת ושמחת תורה שזוכין לעבודת ה' מאהבה, הרי אנו זוכין לטעום טעם גן עדן בהיותינו בעולם הזה, ונקנה לנו השכר לעולם הבא.

ואמינא בה מילתא בטעם ירידת הצדיקים מגן עדן בשעת ההקפות, כי בהיותם יושבים במתיבתא דרקיע המה מרגישים טעם גן עדן כפי הנרגש שם בעולם העליון, אך בשעת ההקפות יכולים להרגיש טעם זה גם בעולם השפל הזה, ומסתמא יש יתרון לאור הנמצא בתוך החשך, לכן הם יורדים מגן עדן לעולם הזה, כדי להרגיש אותו טעם כפי אשר נרגש בכאן בעולם הזה.

ולמדריגה זו זכה יעקב אבינו, שנקרא יעקב שלימא (זוה"ק ח"ב קעה:), על שם הכתוב (בראשית לג יח) ויבא יעקב שלם. ובא להורות שהיתה עבודתו בשלימות, בכוונה זכה לשם שמים עבודת ה' מאהבה, ולכן נאמר בו (בראשית כז כז) ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', ופירש"י מלמד שנכנסה עמו ריח גן עדן, כי בעודו בעולם הזה זכה לטעום טעם גן עדן מעין עולם הבא.

ובזה יתפרש מה שאמרו במדרש (תנדב"א זוטא פי"ט) שיעקב ועשו חלקו בשני עולמות, יעקב לקח לחלקו עולם הבא, ועשו בחר לו עולם הזה. ולכאורה כיון שעולם הבא אין מינו ידוע, כיצד חל החלוקה ואיך נקנה ליעקב. אמנם כיון שיעקב אבינו עבד מאהבה, הוי חיי עולם הבא אצלו מינו ידוע, ושפיר קנה אותה לחלקו.

ועל פי זה יש לפרש מה דאיתא בזוה"ק (פ' אמור דף קד:) על שמיני עצרת, האי יומא יעקב הוא רישא לחדוותא. להורות שזכותו חופפת עלינו ביום הזה, ומכחו אנו זוכים היום ובפרט בשעת ההקפות לעבודת ה' מאהבה, ולהרגיש בעודינו בעולם הזה טעם גן עדן מעין עולם הבא, ולכן בהאי יומא יעקב הוא רישא לחדוותא.

וזהו ביאור החרוז, הגלה נא ופרוס חביבי עלי את סכ"ת שלומ"ך, רמז על יעקב אבינו, שחג הסוכות מכוון נגדו כמבואר בטור (או"ח סימן תי"ז)

ובזוה"ק (רע"מ פינחס רנז:), וזהו סכת שלומ"ך, בבחינת יעקב שלימ"א, ואנו מתפללים שיגן עלינו זכותיה דיעקב שלימא דאיהו רישא לחדוותא בהאי יומא, ונזכה בשעה זו לעבודת ה' מאהבה, וזה תפעול תאיר ארץ מכבודך, לזכך ולהאיר אויר עולם השפל הזה, שיורגש בכאן טעם גן עדן העליון, ומכח זה נגיל"ה ונשמח"ה בשמחה כפולה, כי יגילו וישמחו אתנו גם הצדיקים מגן עדן, בך, בשמחתו של הקב"ה נותן התורה, ועל זה מסיים ואומר מהר אהוב כי בא מועד וחננו כימי עולם, שאז נזכה להרגיש בתמידית טעם גן עדן ועונג הרוחני של חיי עולם הבא. ויה"ר שנזכה לעבודת ה' מאהבה ולהתחזק בתורה ומצות בכל עת ובכל שעה תמיד כל היום.

*

בראשית תורתך הקדומ רשומה חכמתך הסתומה.

י"ל בהקדם מה שכתב באור לשמים (סו"פ בא) הנה בדורות הראשונים היה תיקון נפש שלהם על ידי סיגופים, כדי לשבר את הקליפות ולהבדיל המסכים המבדילים מהנשמה, אבל עתה הדור הקרוב למשיח צדקינו, תיקונם קל ואינם צריכים לסיגופים, ותיקונם הוא על ידי אמונה שמאמינים באלהי עולם ובאמונתם יחיו, עכ"ד. (ועיין בדברינו לעיל אושפיזא דיעקב באורך).

ובזה יש לפרש מה שנאמר בהתחלת התורה בראשית ברא, וכתב החיד"א (פני דוד פ' בראשית) **בראשית ברא** עם ב' כוללים (עולה תתשי"ח) גימטריא **שמע ישראל הוי"ה אלהינו הוי"ה אחד**. דהנה איתא בזוה"ק (בראשית דף כג.) בשעת בריאת העולם קטרגו המלאכים לפני הקב"ה את בעי למברי אדם, עתיד למחטי קמך, והשיב להם הקב"ה, אם אדם חב, הא אקדים ליה תשובה לאהדרא למאריה לאתקנא במה דחב, עי"ש. אך בתשובה בלבד לא יתוקנו כתמי הנפש, ועדיין נצרכו לתעניתים וסיגופים, ומה יעשו דור האחרון שאין להם כח לזה, על כן הקב"ה קורא הדורות מראש אשר ראה גם את דור האחרון הלזה, כתב בהתחלת התורה בראשי"ת בר"א, ששני תיבות אלו עם ב' כוללים גימטריא שמ"ע ישרא"ל הוי"ה אלהינ"ו הוי"ה אח"ד, ולהורות שבדור האחרון יהיה די באמונה בלבד.

ועל פי זה יש לנעוץ סוף התורה לתחילתה, ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, בראשית ברא. הכוונה, כי משה רבינו היה מלמד לבני ישראל תורה ומצות, וגם הזהירם על הפגמים מה שהעבירות מחסרים בנפש האדם, וסידר להם תיקוני התשובה סיגופים ותעניתים לכל חטא ועון, וזהו ולכל היד החזקה היינו מה שהיה מלמדם תורה ומצות, ולכל המורא הגדול, היינו המורא ופחד מפגמי העבירות, אשר עשה משה לעיני כל ישראל, ובכן מה יעשו בדור האחרון שאין להם כח לכל תיקוני תשובה של תעניתים וסיגופים הנמצאים בספרי הקדמונים, יכלה הזמן והם לא יוכלו, ובמה יזכו גם הם לתקן פגמי נפשם, לכן אמר בהתחלת התורה בראשי"ת בר"א ושני תיבות אלו עם ב' כוללים גימ' שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, להורות שבדור האחרון סגי באמונה בלבד.

ובדרך זה יש לפרש מה שכתב בבני יששכר (תשרי מאמר ג אות ב) ברמז הפסוק (ישעיה יח ג) וכתקוע שופר תשמעו, כי כתב בספר ברית כהונת עולם (מאמר אילו של יצחק פ"ח) **שופר** במילואו **שי"ן ואו"ו פ"א רי"ש** בגימטריא **תתקס"ד**, כמו יחודא עלאה **שמע ישראל אחד**, עי"ש. וזה שאמר כתקוע שופר תשמע"ו, תכוונו יחוד שמע, עכ"ד. ולדרכינו יש לומר בביאור הרמז, דהנה תכלית תקיעת שופר הוא כדי להתעורר לתשובה כמו שכתבו הרמב"ם (פ"ג מהל' תשובה ה"ד) ורב סעדיה גאון (ענין השני), אך עדיין נצרך סיגופים לתקן כתמי העוונות, וזה אי אפשר בדור החלש הזה, על זה אמר כתקוע שופר תשמע"ו, שיהיו מאמינים בה' אחד, ובזכות האמונה יקובל התשובה לרחמים אפילו בלא תעניתים וסיגופים.

וזהו בראשית תורתך הקדומה, פי' בתיבות בראשית ברא שנרמז בו האמונה בה' אחד, רשומה חכמת"ך הסתומה, מצות תקיעת שופר הנקרא (ראש השנה כט:) חכמה ואינה מלאכה, כי מכח האמונה ביחוד השם יועיל ההתעוררות תשובה של תקיעת שופר, ולא יצטרכו יותר.

*

לפני הקפה הרביעית

כתיב (דברים כו יא) ושמחת בכל הטוב, ואיתא

במדרש (תנחומא ראה סי"א) אין טוב אלא תורה. והנה לשון הכתוב ושמחת הוא לשון ציווי, ומזה מוכח שאינו מספיק אם עוסק בתורה והשמחה בא מאליו, ועל דרך הכתוב (תהלים יט ט) פקודי ה' ישרים משמחי לב, רק יש ציווי על זה.

ובכן עכשיו בעת הריקודין עם הספר תורה, יש לנו להתבונן בזה, האם באמת אני שמח עם התורה, איפוא הוא השמחה שלי בכל ימות השנה בשעת לימוד התורה, האם אני שש ושמח עם התורה בשעת הלימוד במשך השנה, כי להראות שמחתינו עם התורה לא סגי בריקודין לבד, כי אם צריכים גם לשמוח מפנימית הלב, ולהרגיש שמחה בעת הלימוד, וכבר כתב האור החיים הקודש (פ' תבא) שאם היו בני אדם מרגישין במתיקות ועריבות טוב התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם, עכלה"ק.

והסיבה שאין מרגישים עריבות התורה, כתב בתולדות יעקב יוסף (פ' יתרו) לפרש הכתוב (שמות טו כג) ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם על כן קרא שמה מרה, כי כשלא למד כמה ימים, חיך הלומד יטעם מתוק למר אחר כך, וזה שאמר ולא יכלו לשתות מים, מימי התורה, ובאמת החסרון היה מצדם, כי מרים ה"ם, כי אצלם הם מרים, ולא כן דעתם, שתלו החסרון במימי התורה שהיא מרה, על כן קרא שמ"ה מרה דייקא, עכ"ד.

והעצה שיזכה לבוא לכלל זה לשמוח עם הלימוד, הוא על ידי עצם הלימוד, דאיתא בגמרא במס' פסחים (דף פז.) אני חומה (שה"ש ח י), אמר רבי יוחנן, אני חומה זו תורה. כי התורה הקדושה מסבב את האדם כמו חומה ומגין בעדו שלא יוכל היצר הרע לשלוט בו, והיא חומה בצורה מול הנסיונות ומרעין בישין. ובכן כיון שהתורה הקדושה מגינא ומצלא מיצר הרע (סוטה כא.), הרי ניצול מעבירות, וממילא יזכה להרגיש עריבות ומתיקות התורה.

ולכן נאמר בהתחלת התורה בראשית, ופירש"י בשביל התורה שנקרא ראשית. דאיתא בזוה"ק (בראשית דף כג.) בשעת בריאת העולם קטרגו המלאכים לפני הקב"ה, את בעי למברי אדם, עתיד למחטי קמך, עי"ש. לזה אמר בראשית בשביל התורה שנקרא ראשית, שהיא מגין על האדם שלא יוכל היצר הרע לשלוט בו, ובכן ינצל מן העבירות, וראוי לו להבראות.

והנה כתב רשיז"ל בפרשת מתן תורה (שמות יט ה) ועתה אם שמוע תשמעו, אם עתה תקבלו עליכם, יערב לכם מכאן ואילך. הרי מפורש, כי על ידי הקבלה בלבד, יזכה להרגיש עריבות התורה, וממילא יוכל לשמוח בשמחת התורה מפנימית הלב.

ואשר על כן לעת כזאת צריך כל אחד לקבל על עצמו קבלה גמורה לחדש עליו עול התורה, ללמוד תורה, ולהיות דבוק בה ולשמוח עם התורה בכל ימות השנה, לקיים הציווי של ושמחת בכל הטוב, אין טוב אלא תורה. בעלי בתים ואברכים שעוסקים על המחיה ועל הכלכלה צריכים לקבל על עצמם ללמוד בקביעות גמור בכל יום חק ולא יעבור, וגם יושבי אוהל אברכי הכולל בחורי חמד וילדי תשב"ר יקבלו על עצמם ללמוד בהתמדה ולמלאות את הזמן בתורה. ואם יקבלו על עצמם, אז יזכו להרגיש עריבות ומתיקות התורה הק' ויוכלו לשמוח עם התורה בכל ימות השנה, ותהיה התורה חומה נגד כל הצרות ומרעין בישין. והשי"ת יעזרנו שנוכל להוציא מכח אל הפועל כל הקבלות טובות, עדי נזכה לביאת הגואל אמן.

*

לפני הקפה הששית

וליוסף אמר מבורכת ה' ארצו (דברים לג יג).

יתבאר על פי דברי החתם סופר (דרשות לז' אב דף שלב.) בשם רבו הקדוש ההפלאה זצ"ל לפרש הכתוב (תהלים קכו ה) הזורעים בדמעה ברנה יקצורו, כי ב' תיקונים יש על חטא פגם הברית ח"ו, א' לבכות במר נפשו, ודמעות עיניו מכפרין טיפין נגד טיפין, ב' לעבוד ה' בשמחה ושירים, וזמירות מלשון (ישעיה כה ה) זמיר עריצים, שקוצר הקליפות כזומר כרם על ידי זמירות, וממונים על זה נשמות ב' צדיקים, יוסף הצדיק וכנגדו הוא השמחה והשיר, מלך ביפיו תחזינה (ישעיה לג יז), והשני פלטי בן ליש דכתיב גביה (שמואל-ב ג טז) הלוך

ובכה, והיינו דרמז קרא הזורעי"ם, הנכשלים בחטא זרע לבטלה ח"ו, אותם יתוקנו בשני אלו, בדמעה, ברנה, יקצורו ויזמרו כל החוחים על ידי ב' אלו דמעה ורנה, עכ"ד.

ובעמדינו אצל הריקודין של הקפה הששית המכוון נגד מדה הששית מדת היסוד של יוסף הצדיק, כל אחד משים אל לבו את מצבו בעניני קדושה, ומה שצריך לתקן בדיבור או במעשה או במחשבה, והנה כאשר הוא מתבונן, יחלש לבבו בקרבו, במה יזכה לתקן את נפשו "וויאזוי ווערט מען פטור פון דעם שוועדן פעקל", אבל עכשיו הזמן גרמא לתקן הכל על ידי עבודת ה' בשמחה ושירים לכבוד הקב"ה ולכבוד תורתו הקדושה, ובפרט שהקפה זו מכוון נגד יוסף הצדיק, ובכן מתעורר זכותו שתתקבל התשובה ויזכו לתיקון הנפש על ידי עבודת ה' בשמחה ושירים.

ובזה יש לפרש הרמז שכתב באגרא דכלה (רמזי בראשית אות מא) **בראשית** ראשי תיבות **רצה** **א**להים **י**שמחו **ב**יום **ש**מחת **ת**ורה. דאיתא בזוה"ק (בראשית דף כג.) בשעת בריאת העולם קטרגו המלאכים לפני הקב"ה, את בעי למברי אדם, עתיד למחטי קמך, והשיב להם הקב"ה, אם אדם חב, הא אקדים ליה תשובה לאהדרא למאריה לאתקנא במה דחב, עי"ש. אמנם עדיין הספק נופל כלפי חטא הנורא הלז ה"י, איזה תיקון עדיף וחביב יותר לפני הקב"ה, אם העבודה של שמחה ושירים או העבודה של בכיה ודמעות, ועל זה בא הרמז בראשי"ת ראשי תיבות ר'צה א'להים י'שמחו ב'יום ש'מחת ת'ורה, הוי אומר כי חפץ הקב"ה יותר בעבודת ה' מתוך שמחה ושירים.

וזהו וליוסף אמר מבורכת ה' ארצו, כי היות שיוסף הצדיק הוא ממונה על תיקון החטאים בעבודת ה' בשמחה ושירים, על כן ארצו מלאה ברכת ה' בשפע רב, ולא נמצא בו דקדוקי עניות ח"ו, כדי להתענג על ה' ולעובדו יתברך בשמחה ושירים.

*

ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל (דברים לד יב).

יש לפרש על פי דברי הרה"ק השר שלום מבעלזא זללה"ה לפרש הכתוב (פ' שמות) ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בוכה ותחמול עליו ותאמר מילדי העברים זה. וקשה להבין, הלא פרעה אביה היה רוצח אלפי אלפים מבני ישראל, ואיך יתכן שבתו תהיה רחמנית. אך הענין, כי כשמסתכלים בפני צדיק מתעוררים המדות טובות שבאדם, ולכן כשפתחה את התיבה וראתה את משה רבינו, הושפעה לטובה על ידי ההסתכלות בו, ועלתה בלבה מדת הרחמנות. וזהו ותפתח ותראהו, שעל ידי שהסתכלה בפני הצדיק, מיד ותחמול עליו, ותאמר, אמירה היא לשון רכה, מילדי העברים זה, ודין גרמא שמיד נתמלאה רחמים עליו, עכ"ד.

נמצינו למידים כמה גדול כחה של ראיית דבר שבקדושה והסתכלות בפניו של צדיק, כי ראיה אחת הפכה אשה זו בת מרשעת להיות אשה רחמנית, ומזה יש ליקח מוסר השכל גם ההיפוך, כמה חומר הפגם של ראיה אסורה, ואפילו הבטה אחת בלבד, ולא ידמה לאדם לומר הלא זה רק ראייה אחת ומה תפעול בי, אבל לפי האמור יש בה חומר גדול ותפעול הרבה בנפש האדם.

וזה שאמר ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, הכוונה כי משה רבינו אמר לבני ישראל שאו עיניכם עלי והביטו בי, ומזה תבינו כמה גדול כח הראיה, הלא הסתכלות אפילו לרגע אחת עלי תפעול בכם רושם גדול, ודבר זה הביא בלבבם מורא גדול, כאשר הבינו מזה כמה גדול כח של ראייה אחת.

ועכשיו בעמדינו אצל ההקפה של יוסף הצדיק, צריך כל אחד לקבל על עצמו לתקן מדת יוסף, להיות נשמר מן החטא ומכל הרהור עבירה, חיים אנחנו במדינה מגושמת, וצריכים לשמור על העינים ועל המחשבות שהיו טהורות בכל פסיעה ופסיעה, לעמוד על המשמר בדיבור במעשה ובמחשבה. והשי"ת יעזרנו שנזכה להיות זהירים ביראת ה' ושמורים בקדושה ובטהרה, הן בעצמינו שנהיה יראים ושלימים, והן שנזכה לדורות יראים ושלימים, ויהיה לנו שנה טובה ומבורכת עם כל השפעות טובות, ונזכה לביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

נעילת החג

ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו. (במדבר כט לה)

וי"ל על פי מה שכתב בבני יששכר (כסלו מאמר ב אות כט) לפרש אמרינו בתפלה עזרת אבותינו אתה הוא מעולם מגן ומושיע להם ולבניהם אחריהם בכל דור ודור. דהנה החילוק שבין עזרה לישועה הוא, שלשון עזר יצדק על העזרה מבלי בקשה מקודם מהנעזר, ותשועה היא כשמושיע המושיע אחר בקשת הנושע, ככתוב (דברים כב כז) צעקה הנערה המאורשה ואין מושיע לה. והנה אבותינו שהיו צדיקים גדולים היית עזרתם גם טרם התפללו אליך, אבל בניהם אחריהם על כל פנים אחר התפילה יש להם ישועה, וזהו עזר"ת אבותינו אתה הוא מעולם, בבחינת עזרה טרם יקראו, מגן ומושי"ע להם ולבניהם, שלבניהם היית בבחינת מושיע לאחר שיתפללו, עכ"ד.

אכן א"ז זללה"ה בקדושת יו"ט (פ' נשא) כתב על זה, כי אנן יתמי דיתמי תש כוחינו וחלש שכלינו בעבודת הש"י, עד שאין בנו התגברות אפילו כדי להתפלל ולהתחנן לבקש ממנו הישועה, ואם כן מה יעשו אזובי קיר, ובאיזה אופן נוכל להוושע, אך באמת לא כלו רחמיו וחסדיו המרובים גם עלינו, ומאחר שאנו במדריגה התחתונה כל כך, עד שאין אנו יכולים אפילו להתפלל ולשפוך שיח, מן ההכרח שהשי"ת ברחמיו יפן אלינו ויושיענו בבחינת עזר כמו אבותינו הקדושים, טרם שנקרא יעננו אף בלא בקשה. וזהו כוונת הכתוב (תהלים מד כו) כי שחה לעפר נפשינו, ואין בנו יכולת להתפלל כראוי, כי דבקה לארץ בטנינו, היינו לארציות וגשמיות, ומאחר שאנו נשפלים כל כך, על כן מההכרח קומה עזרת"ה לנו, להושיענו בבחינת עזר אף בלא בקשות ותחנונים, עכ"ד.

והנה כתב החיד"א בראש דוד (פ' אמור) בטעם שצונו ה' לעשות זכר לעניני הכבוד, ולא זכר למן ובאר, להיות המן ובאר ניתן להם על ידי תלונותם ותרעומתם אשר בקשו אוכל למו ומים לצמאם, מה שאין כן עניני כבוד ניתן להם מבלי שאלה מאתם רק בטובו הגדול ית"ש, על כן לא ניתן להם זכר למן ובאר רק זכר לעניני כבוד, עכ"ד.

ויש להוסיף נופך על זה, דאיתא במדרש (ילקוט אמור רמז תרנד) שהסוכה רומז על הגלות, ולכן הסוכה הוא בדירת ארעי, כי אין אנו קבועים במקומינו, רק פזורים ונדודים בארצות העמים ויתהלכו מגוי אל גוי. והנה במצב שפל ונמוך כזה קשה מאד להתפלל, וכמבואר בספה"ק (תפארת שלמה פ' בשלח) כי מחמת כובד הגלות נמשך גם גלות הדיבור ואי אפשר כמעט להתפלל, והדברים עתיקין. ועל כן הסוכה הוא זכר לעניני הכבוד שניתנו לישראל מבלי שאלה, להורות שכאשר אנו נמצאים במצב כזה שאין יכולים להתפלל, אז הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו משפיע לנו ישועה בכל המצטרך גם בלא תפלה בבחינת עזר בלא בקשה.

והנה איתא במס' תענית (דף ח:) ביומי רבי שמואל בר נחמני הוה כפנא ומותנא, אמרי היכי נעביד, נבעי רחמי אתרתי, אתרתי לא אפשר, עי"ש. אך כל זה אם אנו זוכים לישועה הבא על ידי תפלה, אז שייך לומר נבעי רחמי אתרתי אי אפשר, אבל אם הישועה בא בבחינת עזר בלי בקשה, הרי אין מחסור לה', ולו הכח והגבורה לעשות הכל כרצונו וליתן כל מה שצריכים בלי גבול וקצבה, וכמו שאומרים (בהקפה הששית) בשבחיו של הקב"ה, עוז"ר דלים, והיינו שנותן ישועה גם בבחינת עזרה, ובכן תהיה עזרה למלאות לכל אחד די מחסורו אשר יחסר לו.

ובזה יש לפרש החרוז, הגלה נא ופרוס חביבי עלי את סוכ"ת שלומך, היינו שנזכה בזכות מצות סוכה שהוא זכר לעניני הכבוד לישועה בלי שאלה, תאיר ארץ, שיאירו כל עניני ארציות ויתמלא משאלות לבינו, מכבוד"ך, בזכות העניני הכבוד שהיה בלי שאלה, כמו כן נזכה לעזר וישועה ממעל בלי שאלה, וימלא ה' כל משאלות לבינו לטובה.

וזה שאמר ביום השמיני עצרת תהיה לכ"ם, היינו שיושפע כל השפעות טובות בגשמיות וברוחניות, ועל דרך אומרם ז"ל (ביצה כא.) יעשה לכ"ם (שמות יב טז) לכל צרכיכם, עכ"ד. כי ביום זה הקב"ה משגיח עלינו בעינא פקיחא ונותן לנו כל משאלותינו גם בלי שאלה ובקשה מקודם, ועל זה אמר כל מלאכת עבודה"ה, היינו תפלה שנקרא עבודה (תענית ב.), לא תעשו, שלא תצטרכו לעבודה שבלב זו תפלה, כי תזכו לבחינת עזר בלא תפלה.

*

וועז מען געזעגנט זיך פון אזעלכע ימים טובים, איז דא בקשות וואס אידישע קינדער דארפן האבן, זה בכה וזה בכה, און עס איז דא וואס דארפן בכה ובכה ובכה, ס׳איז דא מענטשן וואס דארפן דאס, און דארפן דאס, און דארפן דאס, זיי דארפן פארשידענע בקשות, מ׳דארף צוקומען צו מערערע זאכן, ווי אזוי זאל ער בעטן? דער זיידע ז״ל דער קדושת יו״ט האט אונז אראפ געלייגט א געוואלדיגן יסוד, ׳כי שחה לעפר נפשינו׳, אז ס׳איז דא א געוואלדיגן שפלות, איז ׳קומה עזרת״ה לנו׳, דעמאלטס איז דער אייבערשטער בבחינת עז״ר, אומגעבעטן, און אז ס׳איז אומגעבעטן איז עס אומגעצוימט, איז דא צו האפן אויף ישועות פונעם אייבערשטן אז דער אייבערשטער וועט העלפן, און אז עס איז בעז״ר שמו יתברך, איז עס אומגעצוימט, וויפיל געברויכן א מענטש דארף, אלעס וועט מען מיטן אייבערשטן׳ס הילף באקומען, מ׳וועט נישט דארפן בעטן, דער אייבערשטער וועט געבן אומגעבעטן, דער אייבערשטער וויסט יעדער איינער וואס מ׳דארף, און וויפיל זאכן מ׳דארף צו האבן, אלע געברויכן וואס א איד דארף האבן וועט דער אייבערשטער העלפן און משפיע זיין פאר יעדע אידישע משפחה, פאר יעדן אידישן נפש, וועט ער געבן די מחסורו אשר יחסר לו, והריקותי לכם ברכה עד בלי די, דער אייבערשטער וועט געבן פאר אלע אידישע קינדער וואס מ׳דארף צו האבן.

מען גייט ארויס פון דעם יו״ט, ס׳וועט זיין קומה עזרת״ה לנו, דער אייבערשטער וועט זיין א עז״ר פאר יעדן איינציגן אידישן שטוב, פאר יעדע אידישע משפחה, פאר יעדן אידיש נפש, דער אייבערשטער וועט העלפן, עס קומט מיטן אייבערשטן׳ס הילף, בעז״ר שמו יתברך, א גוט געבענטשט געזונט יאר אין אלע ענינים, עס וועט זיין א פרייליך יאר, א לוסטיג יאר, א געבענטשט יאר, מיט אלע ענינים וואס מ׳דארף צו האבן.

*

נאר כ׳וויל אביסל רעדן פון די הקפות, כ׳האב דערמאנט ביי די הקפות, דער זיידע ז״ל דער עצי חיים האט אמאל געזאגט ״דער זיידע [וועז ער האט געזאגט ׳דער זיידע׳, האט ער געמיינט דעם ייטב לב] האט אונז איבערגעלאזט א שיינע ירושה, די צווייטע טעג סוכות״. - דער זיידע ז״ל דער ייטב לב האט צוזאמגעשטעלט די הקפות, דאס הייסט אז ער האט דאס מלקט געווען, עס זענען דא נאך צדיקים וואס האבן מסדר געווען הקפות, יעדער האט דאס מלקט געווען לויט זיין תכונת הנפש, ס׳איז דא פון צאנז, פון דינוב, קאזניץ, אלע רבי׳ס האבן געהאט א סדר פאר די הקפות. דער ייטב לב האט אראפגעלייגט כוחות און ער האט מסדר געווען די הקפות, וואס מען זאל זאגן ביי די הקפות, א לאנגע הקדמה, דער ייטב לב האט אזוי מסדר געווען אז עס זאל זיין א גרויסע הקדמה, און נאכדעם זאל קומען די הקפות.

אבער ער האט מסדר געווען אויך זמנים פאר די הקפות, אין ייטב פנים שרייבט ער דאס (מאמר שמחת הרגל אות ז), ער זאגט, שמחת תורה אויפדערנאכט הייבט מען אן די הקפות כחצות הלילה, און דאס ווערט געפירט ממש ביז פארטאגס, אז וועז מ׳דארף גיין עסן די סעודה, דארף מען אריינכאפן צו עסן די סעודה שנעל, ממילא דאוונט מען שפעט, און מען מאכט די הקפות בייטאג שפעט, און אויך שפעטער פארנאכטס דארף מען שנעל אריינכאפן די סעודה. מ׳הייבט אן צו זאגן אזוי, ס׳איז דאך יום טוב, עס דארף דאך זיין לכם, נו וואספארא לכם איז דאס? זאגט ער ״עצרת תהיה לכם״, מען דארף אינהאלטן דעם לכם.

דער זיידע ז״ל האט אראפגעלייגט די הקפות, יום טוב שמיני עצרת און שמחת תורה דארף זיין לכם, וואס מיינט דער לכם? צו מיינט דער לכם, מעדני מלכים, משקאות עריבות, אזוי אז עס זאל גלאנצן די אויגן, דאס הייסט לכם? צו הייסט לכם, שטיין אין ביהמ״ד שעות ארוכות און טאנצן מיט די תורה? אוועק געבן די כוחות, דאס קאסט דאך כוחות עצומות.

האט דער ייטב לב געזאגט אזוי, א גרויסער יסוד צום סדר ההקפות האט ער געזומען פונעם זיידן דער ישמח משה. דער ישמח משה האט געטאנצן די הקפות שעות ארוכות. דער ישמח משה האט דאס געזומען פונעם מהרש״א. דער ישמח משה איז געווען אן אייניקל פונעם מהרש״א, האט ער געזאגט אז דער מהרש״א האט געטאנצט די הקפות עד כלות הנפש! און דער ישמח משה זיין אייניקל האט דאס געזומען פון אים, און דער

ייטב לב זיין אייניקל האט דאס געגומען פון אים, ער האט מסדר געווען און צוזאמגעשטעלט א סדר ההקפות, מען האט דאס געדרוקט נאך אינדערהיים - ר' משה נאנאשער [מבאי ביתו של העצי חיים ז"ל] האט דאס געדרוקט - און אזוי האבן זיך אידן געפירט.

ס'איז היינט שוין תשפ"ג, דער ייטב לב איז נסתלק געווארן תרמ"ג, היי יאר איז הונדערט און פערציג יאר פונעם הסתלקות פונעם ייטב לב. אז ס'קען נאך זיין היינט תשפ"ג הונדערט און פערציג יאר נאכ'ן הסתלקות פונעם ייטב לב, אז עס זאלן זיך צוזאמגעקומען אזא ציבור גדול לאלפים, און טאנצן דעם סדר ההקפות אזוי ווי דער זיידע ז"ל דער ייטב לב האט געוואלט אז מען זאל טאנצן, און טאקע אזוי האט ער געוואלט אז מען זאל טאנצן די הקפות.

איך האב געהערט, דער דברי חיים, דער הייליגער זיידע, מ'האט אים פון ערגעץ אנגעפרעגט, וויאזוי מען זאל פירן די צווייטע טעג, מ'האט געהאט א שאלה, האט ער געענטפערט אויפ'ן צאנזער נוסח אזוי, "דריי נעכט נישט שלאפן און דריי טעג נישט עסן", דאס הייסט, א גאנצן טאג זאל מען זיין אין ביהמ"ד, און פארנאכטס זאל מען עפעס אריינכאפן עסן.

איך האב נאך מיין התרגשות פון הושענא רבה אויפדערנאכט. מ'האט זיך געשטעלט זאגן תהלים דא אין ביהמ"ד, ס'איז געווען ארום האלב צוויי אויפדערנאכט, ס'האט געדויערט צוויי שעה, ביז האלב פיר. ס'איז געווען א פולע ביהמ"ד, געפאקט פון האלב צוויי ביז האלב פיר, אסאך הונדערטער אידן האבן געזאגט תהלים.

מ'האט געליינט משנה תורה אויף אסאך פלעצער, און איך שטעל מיך פאר אז אידן האבן אויך אויף אנדערע פלעצער געזאגט תהלים, עס איז דאך אזוי פון אריה"ק מסודר. אבער אז אזויפיל אידן זאלן זאגן תהלים פון האלב צוויי ביז האלב פיר אום הושענא רבה. דאס איז דער שבח פונעם ציבור, און איך טוה עס שטארק באוואונדערן.

און דאס זעלבע מיט די הקפות. די הקפה'לעך איז געדרוקט, דאס פארקויפט מען אין אלע ספרים געשעפטן און אין אלע מקוואות, אסאך אידן קויפן דאס, און עס ווערט געזאגט. אבער אויף וואס פאר אן אופן ווערן אפגעראכטן די הקפות? צו ווערט דאס אזוי אפגעראכטן אזוי ווי דער ייטב לב האט געוואלט אז מען זאל פירן די הקפות?

וויל איך אויך ארויס ברענגען לשבח פונעם ציבור, אום תשפ"ג, אין אמעריקע איינעם מגושם'דיגן לאנד, זאל זיין אזא ציבור אידן, א גאנצע נאכט איז מען אויף, און א גאנצן טאג איז מען געווען אין בית המדרש ביז צום זמן ממש, ווען מען האט געענדיגט די הקפות איז געווען שוין נאך די שקיעה.

איך וועל זאגן, ס'איז שוין אויסגעקומען ארויס צו ברענגען דעם פראבלעם, און מען הערט דאס שוין פון אנדערע קהלות, וויל יעדער טוט אנערקענען אז דער מציאות איז אזוי, ס'איז צוטיילט אין יעדע קהלה, ס'איז דא דער מחנה אלקים און דער מחנה מגושמים, די מחנה מגושמים האבן אויך געפראווט שמחת תורה, אבער ס'איז אן אנדערע שמחת תורה, ס'מיינט עפעס אנדערש ווי דער שמחת תורה וואס מען האט געזען דא אין ביהמ"ד, אמעריקע שטעלט צו ס'זאל זיין מאכלים ערבות מיט משקאות מיט אלע תענוגים, און מענטשן רעדן זיך אין אז דאס איז שמחת תורה.

ניין, נישט דאס איז שמחת תורה, שמחת תורה איז, אידן זיצן אין ביהמ"ד שעות ארוכות, פארשוויצט, דורכגעווייקט, און מען טאנצט שעות ארוכות מיט אן התלהבות אש, דאס האט דער ייטב לב געוואלט.

דער ייטב לב האט געזאגט, ער האט געהייסן אויפשרייבן אויף זיין מצבה "העמיד תלמידים הגונים וישרים", תלמידים איז נישט נאר לדורו, נאר די אלע וואס גייען אזוי, און פירן הקפות אויפ'ן סדר ההקפות וואס דער ייטב לב האט מסדר געווען, דאס זענען די תלמידים פונעם ייטב לב, דאס זענען חסידים פונעם ייטב לב.

כ'האב דערציילט דעם יום טוב - איך האב געהערט נישט לאנג צוריק די מעשה - דער ייטב לב האט געפרעגט איינעם פון די תלמידים [וואס איז געווען א כלי קודש, און האט געדאווענט פאר'ן עמוד אין די ימים נוראים], דו וועסט מיך אינזינען האבן ביים דאווענען? האט ער געזאגט אז יא, ער וועט אינזינען האבן

דעם רבי'ן. האט דער ייטב לב אים געפרעגט וואו וועסטו מיך אינזינען האבן? האט ער געענטפערט ביי "ובכן צדיקים", און דער תלמיד האט זיך ערלויבט און צוריקגעפרעגט, און וואו וועט דער רבי מיך אינזינען האבן? האט ער געענטפערט ביי "וחסידים ברנה יגילו", אזוי האט דער ייטב לב געזאגט.

האב איך געזאגט, וחסידים ברנה יגילו מיינט מען דעם ציבור דא, דער ציבור חסידים וואס האבן געטאנצן די הקפות פונעם ייטב לב, מיטן סדר פונעם ייטב לב, דאס איז וחסידים ברנה יגילו, זיי האט דער ייטב לב אינזינען, אז עס זאל זיין וחסידים ברנה יגילו, עס זאל טאקע זיין שטענדיג ברנה יגילו, מיט פרייד זאל מען זיך פרייען, עס זאל זיין שמחה אין אידישע הייזער, ערליכע אידישע דורות.

דער אייבערשטער זאל העלפן מ'זאל זיך פרייען איינער מיטן צווייטן, אין איד מיטן צווייטן, קינדער מיט די עלטערן, און די עלטערן מיט די קינדער, זאלן זיך פרייען מיט שמחת בניהם ובני בניהם, ויהיו זרעי וזרע זרעי תלמידי חכמים וחסידים אהובים למעלה ונחמדים למטה.

דער אייבערשטער זאל העלפן ערליכע לעכטיגע געבענטשטע אידישע דורות דא אין אמעריקע, אין די טריפה'נע אמעריקע. דער אייבערשטער וועט העלפן מ'וועט אויפשטעלן ערליכע געבענטשטע אידישע דורות, וואס ביז ביאת הגואל וועט מען זיך קלאמערן און טאנצן די הקפות וואס דער זיידע ז"ל דער ייטב לב האט מסדר געווען. און מיר אלע וועלן זיך טיילן מיט די ירושה פונעם ייטב לב, דער זיידע האט געזאגט אז ער האט געלאזט א ירושה, דאס איז א ירושה פאר'ן גאנצן ציבור.

דער אייבערשטער זאל העלפן מ'זאל אויס'פועל'ן כל מילי דמיטב, והריקותי לכם ברכה עד בלי די, דער אייבערשטער זאל העלפן א גוט געבענטשט געזונט יאר, מ'זאל זוכה זיין צו די גאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

לימוד מסכת ברכות

רבי אלעזר בתר דמסיים צלותיה אמר הכי וכו' ותרבה גבולינו בתלמידים ותצליח סופנו אחרית ותקוה ותשים חלקינו בגן עדן.

יש לומר דהנה ידוע שק"ז הייטב לב זללה"ה ניהל ישיבה ולמד תורה עם תלמידים, פעם אחת בעת הלימוד אמר להבחורים בגודל ענוותנותו, הרי לאחר פטירתי מן העולם מסתמא ישליכו אותי לגיהנם, על כן אבקש מכם מאד, שתעשו לי טובה להוציא את נשמתי מגיהנם.

וכדברים האלו יתפרש בדברי רבי אלעזר, שהתפלל ברוב ענוותנותו ותרבה גבולינו בתלמידים, והתועלת מזה תהיה לי, אשר על ידם תצליח סופינו אחרית ותקוה, שהם ישתדלו בעדי ותשים חלקינו בגן עדן.

כ'האב אמאל געהערט פונעם טאטן ז"ל, דער ייטב לב האט אמאל געזאגט אויך ווען ער האט פארגעלערנט, ער האט געלערנט פאר די בחורים, האט ער אנגעהויבן צו רעדן מיט אן התמרמרות פון זיך אליינס, ער האט געלערנט אזוי צובראכן פון זיך, ער האט נישט קיין תורה, ער האט נישט קיין יראת שמים, ער האט זיך זייער אזוי מתמרמר געווען, ווען ער האט געענדיגט האט ער געזאגט, אבער אין זאך וויל איך אייך בעטן בחורים, דאס וואס כ'האב אייך דא פארציילט, זאגטט דאס נישט אויס פאר די בעלי בתים פון קהל, ווייל ווען די בעלי בתים וועלן דאס הערן די אלע זאכן, וועלן זיי מיר אויפהערן צו צאלן געהאלט... דער ייטב לב האט געקענט זאגן א ווערטל, ער האט געזאגט ווערטלעך, האט ער געזאגט מ'זאל עס נישט אויסזאגן פאר די בעלי בתים ווייל זיי וועלן הערן אזעלכע שרעקליכע זאכן וועלן זיי נישט וועלן צאלן קיין געהאלט.

ברכת הקודש מוצאי יום טוב

א גוטע וואך און א גוט יאר, א גוט געבענטשט יאר אין אלע ענינים וואס א איד דארף צו האבן, רוחניות'דיגע ענינים און גשמיות'דיגע ענינים.

דער אייבערשטער זאל העלפן, אידן האבן מתפלל געווען אין די הייליגע טעג צום הייליגן באשעפער און מ'האט אויסגע'פועל'ט אלעס גוט'ס, מיטן

אייבערשטענס הילף קומט א גוט געבענטשט יאר פאר אלע אידישע קינדער בכל מקומות מושבותיהם.

היינט איז געווען שמחת תורה, אונז האב מיר געהאט די זכיה זיך צו פריען מיט די הייליגע תורה, אשרינו מה טוב חלקינו ומה נעים גורלינו, פון אלע באשעפענישן אויף די גאנצע וועלט, פון די גאנצע בריאה, עס איז דא אזויפיל מיליאנען מענטשליכע באשעפענישן אויף די גאנצע וועלט, און פון די אלע זאגן מיר 'אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון', מיר דאנקן דעם הייליגן באשעפער, דער אייבערשטער האט 'אונז' אויסגעוועלט פון אלע אומות, פון אלע פעלקער, 'וקדשנו במצותיו' דער אייבערשטער האט אונז געהייליגט מיט די מצות.

מען זאגט אין די תפלה 'ותתן לנו ה' אלקינו באהבה את יום שמיני עצרת החג הזה', דער אייבערשטער האט אונז געגעבן דעם הייליגן יום טוב שמחת תורה, אונז האב מיר געהאט די זכיה מקבל צו זיין די תורה, מיר האבן די זכיה צו לערנען די הייליגע תורה, מיר האבן די זכיה מקיים צו זיין מצות ה', צו טון דעם רצון ה', אשרינו מה טוב חלקינו ומה נעים גורלנו, ווער פון די אומות העולם קען זיך צו אונז צוגלייכן.

ווער פון די אומות העולם האט געהאט אזא הייליגן טאג ווי דער היינטיגער טאג שמחת תורה? נאר כלל ישראל האט געהאט אזא הייליגן פרייליכן טאג! מען האט זיך געפריידט מיט די תורה הק', מ'האט זיך געפריידט לכבוד דעם נותן התורה, דער הייליגער באשעפער וואס האט אונז געגעבן די תורה, מיר האבן זיך אלע געפריידט מיט די תורה הק', די תורה הק' פארבינדט אונז צום הייליגן באשעפער, קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא (זוהר אחרי עג.), די תורה הק' דאס איז דער פארבינדונג צווישן אידישע קינדער און דעם הייליגן באשעפער.

אונז האב מיר געהאט די זכיה היינט ארויסברענגען די רגשי לבבות פון טיפעניש פון הארץ פון יעדן איד, מיט א דאנק צום הייליגן באשעפער אז מיר האבן באקומען די תורה, מיר זענען דער עם הנבחר, און מיר האבן די זכיה צו טון דעם רצון ה', און דאס איז ארויסגעברענגט געווארן די טיפע געפילן פון אלע אידישע קינדער מיט א גרויסע שמחה מיט ריקודין של מצוה, מ'האט אזוי געטאנצט און זיך געפריידט לכבוד דעם הייליגן באשעפער.

אשרינו! וואויל איז אונז!, וואויל איז פאר אידישע קינדער בזה, און וואויל איז פאר אידישע קינדער בבא, קיינער פון די גאנצע וועלט קען זיך נישט צו אונז צוגלייכן, מי ידמה לנו ומי ישוה לנו, צו אונזער געהויבענקייט, צו אונזער הייליגקייט וואס מיר זענען מקושר צום הייליגן באשעפער און צו די הייליגע תורה. און דאס איז ארויסגעברענגט געווארן דער היינטיגער טאג, די גרויסע שמחה פון כלל ישראל, מ'האט זיך געפריידט, שעות ארוכות האט מען געטאנצן מיט ריקודין עילאין צום הייליגן באשעפער.

אבער מיר דארפן צו וויסן, יעדער איינער געדענקט דעם היינטיגן טאג וואס מ'האט זיך אזוי געפריידט מיט די תורה, און יעדער איד האט געהאט ערליכע מחשבות און גוטע קבלות, יעדער האט געטאנצט מיט די תורה, מ'האט זיך משמח געווען מיט די תורה, און מען האט געזוכט אנצובינדן א שטארקן קשר מיט די תורה, און אונז גיי מיר אי"ה אנהאלטן דעם קשר מיט די תורה, אבער איין זאך דארף מען וויסן, די אלע קבלות טובות וואס מען האט זיך מקבל געווען, הן אין לימוד התורה, הן אין שמירת המצות, און הן אין אנדערע זאכן וואס מ'האט זיך מקבל געווען, דאס דארף מען זען אויסצופירן אויף למעשה און נישט נאכצולאזן.

עס איז דא א מורא'דיג וואורט אין קרן לדוד אויף שמיני עצרת (אות ד), ער ברענגט אראפ א גמרא, עס איז געווען א קעניג כורש, וואס ביים צווייטן ביהמ"ק האט ער געהאלפן אויפבויען דעם ביהמ"ק. זאגט די גמרא (ראש השנה ד.), אז כורש איז געווען א רשע. פארוואס איז ער געווען א רשע? וויל קודם וועז מען האט גערעדט פון אויפבויען דעם צווייטן ביהמ"ק האט ער געזאגט אז ער געט אלעס וואס מען ברויך צו קענען בויען דעם ביהמ"ק, ממש אומגעצוימט, ער געט אלעס וואס מען דארף, אלעס שטעלט ער אהער – ער איז דאך געווען א גרויסער רייכער קעניג.

למעשה שפעטער האט ער געזאגט אז ער גיבט נאר א געוויסע סכום, עס איז אויך געווען א גרויסן סכום וואס ער האט געגעבן, וואס פון דעם האט מען באצאלט די ארבעטער און מען האט געבויט דעם ביהמ"ק, אבער זיין נתינה איז שוין נישט געווען אומגעצוימט. זאגן חז"ל אז ער איז א רשע. פארוואס איז ער א רשע? ער האט דאך למעשה געגעבן אזויפיל געלט פארן ביהמ"ק?. ווייל ער איז צוריקגעגאנגען. קודם האט ער געזאגט אז ער גיבט געלט אומגעצוימט, ווי מען רופט דאס 'אנלימיטעד', אן א גבול, אבער נאכדעם האט ער באשטימט אז ער גיבט נאר מיט א גבול, מיט א מאס.

מ'טאר נישט צוריקגיין!, צוריקגיין איז א גרויסער פראבלעם, מעלין בקודש ולא מורידין, און אזוי ווי ער איז אראפגעגאנגען, האט ער שוין נישט געטוויגט.

אונז דארף מיר וויסן, ווען אונז האב מיר היינט געטאנצן מיט די תורה, און אונז האב מיר זיך מקבל געווען קבלות טובות, דארף מען זען אויסצופירן די קבלות טובות אינגאנצן!, און נישט צוריקגיין, נישט רעדוצירן, נישט נאכלאזן, נישט צו מאכן קיין פשרות. מיטן אייבערשטנ'ס הילף גיי מיר אויספירן אלעס וואס מען האט זיך מקבל געווען, יעדער איינער לפי ערכו ומדרגתו.

עס האבן זיך מקבל געווען די בחורים צום נייעם זמן, אז מען וועט זיצן און עוסק זיין בתורה בהתמדה.

די תלמוד תורה קינדער האבן זיך מקבל געווען זיי וועלן גיין אין חדר און לערנען, זיך אויפפירן ווי ערליכע חשוב'ע קינדער דארפן זיך אויפירן.

אינגעלייט יושבי אהל האבן זיך מקבל געווען צו לערנען בהתמדה במשך פונעם יאר און דורכצולערנען פארשידענע ענינים, זאל דער אייבערשטער העלפן אז זיי זאלן דאס קענען אויספירן אינגאנצן.

און דאס זעלבע די בעלי בתים האבן זיך מקבל געווען ערליך צו האנדלן, זיך צו פירן על פי תורה, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך, צו געבן צדקה, קובע עתים זיין לתורה, זאל דער אייבערשטער העלפן, מען גייט דאס אי"ה אויספירן אינגאנצן. מ'גייט אי"ה זיצן אין די בתי מדרשים בקביעות, יעדער וועט האבן א שיעור בקביעות יעדן טאג, טאג-טעגליך, נישט נאכלאזן.

דאס זעלבע אין עזרת נשים, נאך אזא געהויבענעם חודש, אנגעהויבן פון חודש אלול, ראש השנה, עשרת ימי תשובה, יום כיפור, סוכות, שמחת תורה, אלע האבן געהאט ערליכע מחשבות, גוטע הרהורים, ערליכע קבלות. וואס מ'האט זיך מקבל געווען פארשידענע ענינים וואס א בת ישראל דארף זיך צו פירן.

דער אייבערשטער זאל העלפן, מ'וועט דאס אויספירן בשלימות אלעס וואס מען האט זיך מקבל געווען, מ'גייט נישט רעדוצירן!, מ'גייט נישט צוריק!, מ'גייט נאר פאראויס!.

דער אייבערשטער זאל העלפן, מיר זאלן אלע האבן א גוט געבענטשט יאר, א הצלחה'דיג יאר אין אלע ענינים. דער אייבערשטער זאל העלפן, די וואס דארפן געהאלפן ווערן מיט קינדער, די וואס דארפן געהאלפן ווערן מיט פרנסה ברהחבה, דער אייבערשטער זאל העלפן די וואס דארפן ישועות און רפואות און פרנסה בהרחבה גדולה, און טוהן גוטע שידוכים מיט קינדער, און אלע אנדערע ענינים וואס אידישע קינדער דארפן האבן, ס'איז דא אסאך פראבלעמען וואס מען האט, דער אייבערשטער זאל העלפן יעדער איינעם, עס זאל נישט זיין קיין שום פארווייטאגט הארץ. דער אייבערשטער זאל העלפן, עס זאל זיין פריילעכע הערצער אין אלע אידישע הייזער, ביז דער אייבערשטער וועט העלפן מ'וועט זוכה זיין מקבל צו זיין פני משיח צדקינו במהרה בימינו אמן.

נו"נ ע"י ועד להוצאת ספרי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
ותשוח"ח להם שמסרו לנו החידו"ת לזכות את הרבים

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' אברהם אבא הירש ז"ל

ב"ר מנחם זאב ז"ל

נלב"ע כ"ב תשרי - שמיני עצרת

הונצח ע"י בנו ידידנו הרבני הנגיד הנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר מאיר הירש הי"ו

מראה"ק ומנהל מוסדותינו הק' בקרית יואל יע"א

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' בנימין יוסף שוואַרטץ ז"ל

ב"ר יקותיאל יהודה ז"ל

נלב"ע ט"ז תשרי - ב' דסוכות - שנת תשס"ד לפ"ק

הונצח ע"י נכדו ידידנו הרבני הנגיד הנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר פנחס משה לאנדא הי"ו

אב"י בבארא פארק יע"א

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' ישראל פריינד ז"ל

ב"ר יעקב שלום ז"ל

נלב"ע כ"א תשרי

הונצח ע"י בנו הרבני הנגיד הנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר חיים צבי פריינד הי"ו

אב"י בבארא פארק יע"א

לעילוי נשמת

האה"ח מרת בלומא מלכה לעווי ע"ה

ב"ר יצחק דוב ז"ל

נלב"ע כ"ב תשרי

הונצח ע"י בניה ידידינו החשובים

מוה"ר אפרים משה הי"ו מוה"ר יעקב חיים הי"ו

מוה"ר יואל צבי הי"ו ומוה"ר יוסף לעווי הי"ו

וְלֹא אָמַר אָדָם צַר לִי הַמָּקוֹם שֶׁאָלִין בִּירוּשָׁלָיִם׃

יעדער

קרית יואל'ע משפחה

נעמט אריין געסט

אויף יו"ט שמחת תורה!

קרית יואל האָט זיך געבויעט מיט געסט, יעדער תושב קרית יואל בימי רביה"ק זי"ע האָט געהאַט יעדע יו"ט אַקופירט די גאַנצע הויז מיט געסט, שפירנדיג די גרעסטע זכי' צו זיין די מכניסי אורחים פונעם רבי'נס געסט אויף יו"ט,

קרית יואל

איז ממשיך די הייליגע

הכנסת אורחים

ווארט נישט אז מ'זאל אייך קאלן פרעגן

זי"ט מקדם בברכה
די חשובע אורחים

לאַזט שוין יעצט אייערע קרחבים וידידים

אזן ברענגט אריין אַ
ברכה אין שטוב פאר
די גאַנצע יאָר

- מיר האָבן די זכי'
- מיטצוהאַלטן די
- גאַנצע יאָר בצל הקודש
- יעצט לאָמיר זיי
- אויך געבן די זכי'

NUAH 845.513.0001

גדולה הכנסת אורחים (ג)

השי"ת מחזור ומשפיע עליו את ברכתו הטוב

כיצד יתנהג האדם עם האורחים הבאים לביתו זהו יש ללמוד מאברהם אבינו האחד שיהא שמח לקראתם ולא יצער עצמו על הוצאותיו עמהם רק יחזיק להם טובה על שבאו לביתו כאלו הוא מקבל הנאה ממנו כדרך שעשה אברהם שהיה רץ לקראתם והשתחווה להם שימלאו את בקשתו מהם שיאכלו עמו ואפי' הוא חלש כדרך שהיה אברהם בשלישי למולתו וייאמר מעט ויעשה הרבה ויעשה כן אף לאיש נכרי כי בלב שלם הוא עושה להם אחר שהוסיף לעשות כן אף לאיש נכרי שאינו ידוע לו כדרך שעשה אברהם אע"ג שהיה סבור שהם ערביים.

ורז"ל למדו מכאן שגדול הכנסת אורחים כקבלת פני השכינה שהרי בזכות הכנסת אורחים נגלה השכינה על אברהם והטעם לפי שע"כ יתן האדם אל לבו וייאמר אם אני עושה כן בשביל חבירי שאני שמח לקראתו ק"ו בנו של ק"ו שראוי לי להיות רץ כצבי כדי לעשו' רצון אבי שבשמים ושלא אתהדר במקום עשיית המצוה ולא יעכבני שום חולשת הגוף וכל מה שאוציא לצורך המצוה יהי' מעט בעיני וכאשר יתן האדם אל לבו את כל הדברים האלו **אין ספק שהשכינה עומדת כנגדו ואומרת אם אדם זה שהוא חסר בהוצאת נדיבתו אעפ"כ הוא שמח על נדיבתו אני שאיני חסר כלום בנדיבתי עאכ"ו שראוי לי לחזור ולהשפיע עליו את ברכתי הטובה**

(ספר החיים לאחי המהר"ל מפראג זצוק"ל, ספר פרנסה וכלכלה ח"ג)

אין אחיזה לסטרא אחרא במקום הנהוג להכנים אורחים

ויאמרו לא כי ברחוב נלין. אפשר לומר מה שמיאנו ליכנס לביתו, משום שחששו שבביתו נאחז כח הסט"א מעבירות אשר עוברים שם, שהמקום אשר עושים שם עבירה הוא מקבל כוח הטומאה, וכמו שפירשו ובמושב ליצים לא ישב, במקום שיישבו הליצים, כי שורה שם כוח הסט"א רח"ל ע"כ, וכאשר ראו שהפצירו בם מאוד, **וראו גודל התאמצות שלו במצות הכנסת אורחים, ראו שהוא בעל גמילת חסדים, ואם כן אין עוד חשש ליכנס לביתו, כי אין אחיזה לסטרא אחרא במקום הנהוג להכנים אורחים ולגמול חסדים.**

(בית אשר וירא)

ניצל מסכנת מות בזכות עצם המצוה

שמעתי מחסיד אחד מחסידי הרה"ק רבי פנחם מקאריץ ז"ל אשר תמיד בנסיעתו היה דרכו לעבור אצל מוכסן אחד, והמוכסן היתה נוהג לערוך עבורו סעודה, כי היה מהמפורסמים, פעם אחת נסע החסיד הנ"ל סמוך לכפר ההוא ולא היה בדעתו להכנס לכפר, אבל פתאום הרגיש חולשה בליבו וצוה לעגלונו להכנס לכפר, בהגיעו לבית המוכסן מצא כי בת המוכסן מקשה ללדת והיא בסכנה גדולה, כמעט תצא נפשה, החסיד הנ"ל שהיה רעב מאד, ביקש לתת לו דבר מה להחיות את נפשו ולקח מעט יי"ש, ואמר החסיד למוכסן אתה מקיים עכשיו מצות הכנסת אורחים, ואני האורח "עצם המצוה" **יען תעשה המצוה על ידי ועצם המצוה עולה לנחת, נמצא אנכי עומד כעת לפניו ית"ש ובכן אני מבקש מהשי"ת שישלח לבתך ישועה במהרה, ותיכף בא המבשר כי ילדה למזל טוב**, כשבא החסיד לפני הרה"ק רבי פנחם ז"ל אמר לו אני רואה שהיה על ידך תחיית המתים, וסיפר לו החסיד את כל המעשה, אמר רבי פנחם עצה כזו, עדיין לא עלתה בלב שום צדיק.

(ליקוטי אמרי פנחס)

לפי האורח כך הוא ענין התורה שנתגלה לבעל הבית

קבלתי מאדוני אבי זקיני נ"ע זללה"ה על הענין פתח באכסניא של תורה, **שהאורח הבא הוא המביא תורה לבעל הבית**, ולפי האורח כך הוא ענין התורה שנתגלה לבעל הבית.

(דגל מחנה אפרים פ' וירא)

אורח מקור כל ההארות והשפעות

בשם מרן הבעל שם טוב זצוקללה"ה זי"ע, אורח אותיות אור ח' וזהו בינה, שהוא מדה השמינית מתתא לעילא, **שמשם מקור כל ההארות, מקור כל ההשפעות וישועות, מקור כל הברכות**, וזהו (ברכות דמ"ו ע"א) אורח מברך, ולכן אמרו ז"ל (סוטה דל"ח ע"ב) כל המברך מתברך.

(תולדות יצחק בליקוטי הש"ס)

אאע"ה זכה לכל התורה ע"י הכנסת אור"ח

שמעתי כי אורח הוא אור ח' ודפח"ה, לכן היה אברהם מכנים אורח, כי ח' הוא עולם הבא, כמו אורח הבא, והוא עולם הבינה, לכן היה אברהם מדת החסד יומא דכולא יומין, כי אור החסד הולך בכל הספירות עיין בכתבי האר"י זלה"ה בהלכות סוכה, **לכן היה אברהם מכנים אור ח' הבינה בכל הספירות, לכן זכה אברהם לכל התורה על ידי תוספות ה' בשמו, כי הוא עולם הבינה שמשם יוצא התורה וכו'.**

(דגל מחנה אפרים)

אורח מביא רפואה

אמר הרה"ק ה"ר פינחס מקאריץ זללה"ה אשר אורח מביא רפואה, ולאות אמת אשר אותיות אורח הוא אור –ח מחמת שנותן אור לברכה ח' שבשמ"ע וברכה השמינית משמ"ע היא ברכת רפאינו, וכן השבח ח' מן לקל ברוך נעימות היא בורא רפואות לכן כאשר יש לאדם חו"ש חולה בתוך ביתו **והשי"ת מזכה אותו עם אורח יהי' לבו בטוח שיהי' רפואה להחולה** ואמרו הדיבורים הקדושים הללו לפני הרב הקדוש ר' שמואל קאמינקער זצ"ל ואמר אשר מרומז זה בהתורה הקדושה כי כתיב וברך את לחמך ואת מימיך והסרותי מחלה מקרבך (שמות כ"ג) דהנה הדין אשר אורח מברך (ברכות ד' מ"ו.) **וזהו וברך את לחמך היינו כשיהי' מי שיברך את לחמך זהו האורח אז והסירותי מחלה מקרבך** השי"ת ישלח רפואה לכל חולי ישראל ונזכה ליל"ך באור החיים.

(צרור החיים)

בשם הרב ז"ל, אורח הוא המתקת הדינים, ואמר הוא בשם אדם חשוב ושמו ר' נחמיה ז"ל שפעם א' בא הבעש"ט אל עיר א' ונתקבצו העולם ואח"כ בא ר' יחזקאל זצ"ל מפראג שהיה אז אב"ד דיאמפלי והניחו כל העולם את הבעש"ט והלכו אצל ר' נחמיה הנ"ל ולא נשאר אצל הבעש"ט אלא ר' נחמיה הנ"ל, ואמר הבעש"ט אליו כמו שיש כאן רעש גדול 'בערידערייא' כשבא אורח, כן בשעה זו יש רעש למעלה גם כן.

(אמרי פינחס)

ע"י חסד לחבירו זוכים שהשי"ת יעשה עמנו חסד

ויהי כאשר התעו אותי אלוקים ואומר לה זה חסדך וגו'. כתב בספר דברי בינה דמעשה אבות סימן לבנים שכאשר התעו אותנו אלוקים גולה אחר גולה "ואומר לה" היינו לה', **שאנו מבקשים מהשי"ת "זה חסדך" שיעשה עמנו חסד, ואיך זוכים לזה הוא ע"י "אמרי לי אחי הוא"** שיתנהגו אחד עם השני באהוה ויחשבו אחד את השני כאחים.

ע"י הכנסת אורחים זוכים לקבלת התורה

ואף יזכה ל'תורה' כדברי הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (פ' וירא) באותה שעה ביקשו מלאכי השרת לפגוע במשה, עשה הקב"ה קלסטיריו של פניו של משה דומה לאברהם ואמר להם הקב"ה א"א מתביישים הימנו, לא זהו שירדת אצלו ואכלתם בתוך ביתו וגו'. וביאורו שהקב"ה הטיף מוסר למלאכי השרת, וכי כך מקבלים את האורחים ששואלים אותם "מה מעשיכם כאן" וכל שכן שאין פוגעים בהם, והרי ברדתכם לתוך ביתו ראיתם הכנסת אורחים כיצד, וכיון שאינכם יודעים להתנהג כן על כן ראויים הם יותר לקבל את התורה עכדה"ק.

והרי שמלאכים שאינם יודעים להכנים אורחים אינם זכאי לקבל את התורה **ואילו בני ישראל זכו בה על ידי אברהם אבינו שעסק בהכנסת אורחים**, והוראה היא לדורות שיפתח ביתו תמיד לכל מאן דבעי ויקבל בשמחה ובסבר פני יפות ועי"ז יזכה לקבלת התורה.

מצוות הכנסת אורחים הוא תיקון לנשמתו

פעם הגיעו שני יהודי לעיר קאזמיר באישון ליל חיפשו מקום ללון אך כל בני העיר כבר נמו את שנתם מבית הרה"ק רק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע בקע האור שבאותה שעה ישב על בבית זה דר הרבי דפקו התורה והעבודה. הללו שלא ידעו כי על פתח הבית, ואכן הרבי הכניסם לביתם, וטרח סביבם

צרכיהם במאכל ומשתה ואח"כ בטירחה יתירה, וסיפק להם כל הציע להם כרים וכסתות למען ינוחו מעמל דרכם. באותה שהיה ישן בחדר הסמוך מקול שעה התעורר המשמש האורחים, ומכיון שידע כי בשעה מאוחרת כזו אין השיירות עיר הבין בנפשו כי בוודאי קול ההמולה מצויות ברחובה של בא מ'נשמות נידחות' שבאו אל הרבי לקבל טובת נשמה ותיקו ומרוב פחד לא העיז לזוז ממקומו. השלם

ויהי בבוקר כשבאו החסידים לתפילת שחרית סיפר להם והרבי עסק עמהם המשמש על הנשמות שהיו בחדרו של הרבי שעות ארוכות, הרבי ששמע מתוך חדרו את דברי המשמש קרא לו ואמר, **אכן היו כאן נשמות קדושות, אך לא לקבל מעמי תיקון וטבה באו, כי אם לתקן את נשמתי,** כלומר, שעל ידי מצוות הכנסת אורחים הי' לו בעצמו תיקון והארה גדולה לנשמתו.

(תורת יחזקאל עמו' קע"א)

כשיהודי מקיים מצוות הכנסת אורחים מגיע לשם אברהם אבינו ומשתתף עם מצוותו

ביומי ילדותו של הגאון הנודע רבי חיים הלוי סאלאוויטשיק זצ"ל מבריסק חלה מאוד, וכבר נואשו כל הרופאים משלומו, באותו זמן הגיע הרה"ק מקאברין זי"ע לבריסק, ונכנם לבקר בבית זקינו של הילד, החסיד רבי איטשע עפרון ז"ל (הוותנו של ה'בית הלוי'), מיד פתח בזעקה, צרה גדולה יש לי בתוך ביתי, נכדי היקר חיימ'קה חולה אנוש, נענה הרה"ק ואמר, נלך לבקר את החולה. כאשר נכנסו אל החדר, פתח הרה"ק מקאברין זי"ע ואמר, שהנה נאמר (בפרשת יה ה) 'והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו', ולכאורה היה צריך לנקוט בלשו עבר – והא עמד עליהם, ומדוע כתיב בלשון הוה, אלא ללמדנו, **כי בכל פעם שיהודי מקיים מצוות הכנסת אורחים מגיע לשם אברהם אבינו ר'עמוד החסד', ולכן נאמר 'עומד', כי הוא עומד תמיד להשתתף בהכנסת אורחים...** והנה אמרו חז"ל (ב"ב טז:) 'אבן טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא', **ומאחר שאתה מקיים בי הכנסת אורחים, אף אברהם אבינו נמצא כאן בבית, ממילא ודאי תבוא הרפואה לילד החולה, ואכן כך הוי.** (הובא בספר מחשבת נחום מהגה"צ רבי מנחם נחום מקאנטיקוזיבא–חיפה זצ"ל עמ' רלט, בהוספה, שהמחבר הנ"ל חזר על עובדא זו בפני הגר"ח מבריסק ונענה לו שאכן הוא יודע ממעשה זה כפי שקבלו מאביו).

מעין זה מסופר עוד, שהרה"ק מקאברין זי"ע נקלע לביתו של הרה"ק ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע בעת שבתו היתה חולנית, והזכירה אביה לטובה אצל הרה"ק מקאברין, ואמר לחולנית, **הרי אבי מקיים עתה מצות הכנסת אורחים, ואותה ה'אבן טובה' תלויה על צווארו, הסתכלי על אבי ותתרפאי.**

(מזקנים אתבונן עמו' יג).

כפי שמכנים אורחים כך מקבלין נשמתו בעוה"ב

שמעתי מאאמו"ר זללה"ה, כשהיה אצל הצדיק הקדוש רבי מאיר מפרמישלאן זצ"ל אמר לו: שמעתי מאבי רבי אהרן אריה מפרמישלאן, כמו שמקבל בעל הבית את האורח בעולם הזה בסבר פנים יפות, כן לעתיד לבוא מקבלים את הנשמה שלו בסבר פני יפות.

[והביא שם בזה"ל: מצאתי סמך לדבריו הקדושים, כדאיתא בתקוני זהר תיקון ו' ד כג: בגין דא דמקבלין אושפיזין באנפין צהובין בחדוה בעננגא בהאי עלמא, כד נשמתא ורוחא ונפשא נפיק מגו גופיה מהאי עלמא, הכי מקבלין ליה בעלמא דאתי, זכאה איהו מאן דמקבל אורחין ברעוא שלים כאלו מקבל אפי שכינתא, דבמדה דמדד בר נש בה מודדין ליה].

(ספר זקן ביתו)

כאילו כיון כוונות האריז"ל

אמר הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק, הזהיר להיות על שולחנו אורח בכל סעודתו, אז אפילו אוכל כל שבעו וכו' **מ"מ נחשב כאילו כיוון כל כוונות האריז"ל**, ובתנאי שלא יאכל עם אשתו ובנותיו על שלחנו.

(אמרי קדוש השלם)

כשמציע את מטות האורחים, מציע לעצמו..

מפורם היה הרה"ק רבי ליבער מבארדיטשוב זי"ע באהבת ישראל שלו במיוחד בהכנסת אורחים שלו, תלמידו רבי ישעי' אמר על עצמו שאהבת ישראל שלו אחד מני אלף מאהבת ישראל של רבו רבי ליבער, רבינו התבטא פעם על עצמו: שאין לו להתבייש עם הכנסת אורחים שלו אפילו מאברהם אבינו, היה לו חדר מיוחד עם שתי עשרה מטות מיוחד עבור אורחים, מדי שבוע היה נותן לבן אחותו רבי גרשון שענקער ח"י זהובים שיכין בשר ודגים וכל מטעמים שמא יזדמנו לו עוד אורחים בערב שבת לעת ערב, לאלו שהגיעו עד אז הוא הכין בעצמו, בכבודו ובעצמו הציע את המטות. וכשטען פעם אורח אחד כי אין זה לפי כבודו הרם, **ענה לו ר' ליבער "חנך טועה, חנך חושב שאני מציע לך, אבל באמת אני מציע לעצמי"...**

ע"י שביתו פתוח לעניים יצל מעניות

הוי זהיר בדלתי ביתך שלא יהיו נעולות בשעה שאתה מסיב באכילה ובשתיה מפני שדלתי ביתך מביאין אותך לידי עניות.

(דרך ארץ זוטא פ"ט)

ונחשב כקרבן על המזבח

ודע עוד, דמצות הכנסת אורחים נוהג אף בעשירים, כמו שכתב בספר "יש נוחלין" בשם המהרי"ל, ואף שאין צריכין לטובתו, אפילו הכי, הקבלה שמקבל אותם בפנים יפות, ומשתדל לשמשם ולכבדם לפי כבודם היא מצווה, וכש"כ אם האורחים הם עניים, הוא מצווה כפולה שמקיים בזה גם מצוות צדקה, וכו'.

[ובעונותינו הרבים, נהפוך הוא, דכשבא רעהו עשיר אצלו יכבדנו בכל הכבודים ובשמחה ולב טוב, וכשבא אצלו איש עלוב ונכה רוח, וכו'.. אין שמח בו כל כך, ולפעמים גם בלב עצב] ואיתא בש"ך בשם המרדכי, דכופים בני העיר זה את זה להכנים אורחים ולחלק להם צדקה, ומה שמאכיל אדם לעני על שלחמו, **נחשב כקרבן במזבח**, כדאיתא בחגיגה כ"ז.

(אהבת חסד ח"ג פ"א)

בפרט אם מארח ת"ח בביתו - כאילו מקריב תמידין

ובפרט אם הוא מארח תלמיד חכם בתוך ביתו – שכרו הרבה מאוד יותר על זה, כדאיתא בברכות (י:): אמר ר' יוסי בר' הנינא משום ר' אליעזר בן יעקב: **כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו, ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו – מעלה עליו הכתיב כאילו מקריב תמידין**, כתיב הכא: "תמיד", וכתיב התם בשונמית, שהיא היתה מהנית לאלישע] (מלכים ב' ד, ט – הפטרת פר' וירא "עובר עלינו תמיד".

(שם)

הכנסת אורחים מביא לשמחה המסוגל לפרנסה

הרב הצדיק רבי פנחס מקאריץ ז"ל אמר, כי "והיית אך שמח" עולה בגימטריא שמונה מאות, וכמו כן "הכנסת אורחים" בגימטריא שמונה מאות, **כי הכנסת אורחים תביא את האדם לידי שמחה ושמחה מביאה פרנסה** (כי "והיית אך שמח" סופי תיבות "חת"ך", שם המסוגל לפרנסה).

(שמועות טובות, דף ו, א)

פעם בחג הסוכות באמצע שלחנו הטהור קם רבינו [הרה"ק ר' אליעזר מדזיקוב זי"ע] ממקומו והי' מסתובב בין המסובין וחילק להם קערות עם מרק, ושאל לכל אחד ואחד אם כבר הגיע לו חלקו, ובראותו תמהונם הרב על התנהגותו, סיפר להם רבינו 'אמש בלילה ראיתי את אברהם אבינו בחלום הלילה ואמר לי כך היא דרכה של מצוות הכנסת אורחים, אתה יושב בראש כמלך, ואחרים משמשים ומגישים לאכול לפני האורחים, ואינך שם לבם לדעת מי כבר קיבל חלקו ומי לא? הלא אני לא עשיתי כך, אלא אני טרחתי בעצמי לשרת את האורחים שבאו בצל קורתי, כמ"ש והוא עומד עליהם תחת העץ וגו', וסיים רבינו 'על כן הננו מקיים היום רצון צדיק אברהם אבינו, להתנהג כמנהגו, להיות עומד ומשמש את האורחים

(דמשק אליעזר דזיקוב דף קכ"ב)

אירע פעם בחג הסוכות שמשב"ק ר' פייבוש ע"ה שאל את מרן רביה"ק זי"ע האם מותר להכנים קדירה אל הסוכה כדאי שיוכל לחלק את המנות לכל האורחים, כי הי' מרחק רב מבית התבשיל עד הסוכה, וקשה מאוד לילך עם כל מנה ומנה מרחק כזה, התיר לו רבינו ואמר 'כי הלא דין הוא בשו"ע (או"ח סי' תרל"ט) שאסור להכנים קדירה שהרי זה מאוס, **אמנם אם לא ייתנו לאכול להאורחים הרי זה יותר מאוס, על כן תוכל להכנים את הקדרה שיהי' להאורחים מה לאכול.** הוסיף רבינו בדרך צחות ששמע פעם שהי' אחד שאמר פירוש בפסוק 'צוהר תעשה לתיבה, א קויליטש זאלסטו מאכן פארן טיש' שאלו אותו מאין לו פירוש של צוהר קויליטש? השיב להם הלה, שבאמת פירוש תיבת צוהר הוא אורה, ואני כשיש לי קויליטש אז יש לי אורה, כמו"כ סיים רבינו '**אצלינו מאוס זה נקרא אם אין מקיימים מצוות הכנסת אורחים**'

(מושיען של ישראל ח"ו)

קהל
יצב לב
ד'מאטמאר
עיה"ק
ירושלים
תובב"א

משיאות
כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק
שליט"א

כְּהַיּוֹם הַזֶּה תְּכוֹנֵנוּ
שְׁשִׂים וּשְׂמָחִים בְּבִנְיָן שָׁלֵם

לְאוֹרָה הַשְׁרִיפָה אֲשֶׁר שָׂרַף ה' הַחַ"ל נִצָּא אֲחֵינוּ בְּשׁוּרֵינוּ וְרָאוּ בְּכִבְלוֹת אַהֲבָה
מֵאַהֲ"ק חֵן כִּי טֹעֲמֵי כְּבוֹד מְבִית חוֹרִים וְקָרָן ה' בְּתוֹךְ חוֹדְשָׁהּ, חֵן עֵדָה אֶחָד
עֵדָה נֶאֱדָרָה תְּעֻדַּת הַקְּדוּשׁוֹת וְלֹא נַעֲנָה חוּנ"ה עֲנוּה לְכָךְ דְּגֻלָּה, וְשִׂרְעִים נְדוֹלוֹת
עָשׂוּ עֲנוּ וְהַחֲתֵל לְחַמֵּל לְבָבוֹת אֶת בֵּית ה' בְּיוֹם שֶׁבְּלֹא חֻרְבָּה הַדְּרָה, וְשִׁנְעַת
לְדוֹר קוֹרֵנ גַּן עֵד שִׁלְשׁוֹ חֵ הַבְּנִין בְּמִלֹּא מָאֹד וְחֵדֶר וְגַם זֹאת בְּהַחֲבָרָה
וְהַחֲוָרָה גְּדוֹלָה, תִּלְשׁוֹד הַחֵדֶר, בֵּית נוֹחֵשׁ, מִקְוֶה טָהֳרָה, מִזְרַח אַבְרָכָם, וְלֹא
תַּמְנוּ דְּשָׁם וְתֵדִי נִשְׁמַע לְשָׁנָה וְבָא הַבֵּל עַל מְשָׁמְנוֹ בְּשָׁלוֹם.

שְׁבַח יְקַר וּגְדוּלָה, נִשְׁגַּר מִדְּבָא לְהַתָּם בְּתְהִלָּה, מִירוּשָׁלַיִם עִיד הַקּוֹדֶשׁ
גְּהִלֵּל וְנִדְרֵךְ, בְּשֵׁם כָּל הָעֵדָה, הַקְּטַנִּים עִם הַגְּדוֹלִים בְּגִיל וְדִנְגִ
הֲדָרִים וְהִגְבְּעוֹת יִפְצְחוּ רִנָּה, בְּבִרְכַת הַשָּׁנָה, תְּחִל שָׁנָה וּבִרְכוֹתֶיהָ
טְפְּסָרִים גְּדוֹלִים בְּנֵי עוֹלְמוֹת שֶׁל תְּוֹדָה, וּמִבְּצְרֵי הַקּוֹדֶשׁ בְּטַהֲדָה, לְכָלֵל וְלִפְרֵשׁ
וְכוּ לְקַיֵּם רְצוֹן קָדְשׁוֹ, שֶׁל רַבֵּינוּ הַגָּה"ק שליט"א לְקַיֵּם אוֹתוֹ נַפְשׁוֹ, בְּמִלֹּא הַדְּדִהוֹ
בְּבִנְיַן בֵּית ה' לְהַחֲזִיק וּלְקַיֵּם, כָּל הַכָּתוּב לְחַיִּים בִּירוּשָׁלַיִם, אֲשֶׁה ה' לְהַלְּהִבְ
הֲלֹא הֵמָּה קְרוֹאֵי מוֹעֵד אַנְשֵׁי הַשֵּׁם, פְּעוּלוֹתֵיהֶם עֲשֵׂה רוֹשֵׁם, בְּמַעֲלוֹת הַקְּדוֹשׁהֵ

אֵלּוּ אֲשֶׁר הִתְיַצְּבוּ בְּגָאוֹן וּבְעֹז לִימִין קָדְשׁוֹ – יְמִין ה' רוֹמֵמָה – שֶׁל רוֹעֵינוּ הַנֶּאֱמָן כ"ק מָרָן רַבֵּינוּ הַגָּה"ק שליט"א לְהַחֲזִיר עֲטָרָה לִישׁוּנָה וְלִבְנוֹת חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם מֵחָדָשׁ הַנָּהָר הַיּוֹצֵא מֵעֵדֶן וְיִפָּרֵדוּ
וְהָיוּ לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים – רָאשֵׁי וְעֹד קֶרֶן הַבִּנְיָן נְגִידִים וְשׁוֹעֲיִם בּוֹנִים וּמְקִימִים עֶלְמוֹת שֶׁל תּוֹרָה, פַּרְנָסִים הַמְּמוּנִים עַל הַצִּיבּוּר, נוֹשְׂאִים בְּעֹל קְהִלָּתֵינוּ הַקְּ' בְּכָל אֹתָר וְאֹתָר בְּאֵרְה"ק וּבְחו"ל הֵם הֵמָּה
הַיְדוּעִים בְּשֵׁמוֹתֵיהֶם לְשֵׁם וּלְתִפְאֶרֶת וּלְתְהִלָּה

כאשר רואים עין בעין בחסד ה' עליו את עבודת הבנין במלוא עוזה לבנין החדש והמפואר כלילת יופי משוש כל הארץ אשר ממנה תצא תורה והודאה לישראל,
ומאידך לא עזבונו ודאגו לנו למשכן להשראת השכינה על כל פרטיה ודקדוקיה בממון רב בלי שיעור להמשיך את דרך אבותינו ורבותינו הק' עד כי נזכה לראות את בית ה' בתפארתו על מכונו

וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה
אִישׁ הָאֱלֹקִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

שיזכו להמשיך בעבוה"ק להדרים קרן התורה והדאה עטה"ק בדרך ישראל סבא להגה"ל תורה ולהאדידה, ויזכו לגמר חתימה טובה בספשצ"נ
לאלתר לחיים, אחד ימים ושנות חיים בימינה, בשמאלה עושר וכבוד, ויזכו הם וכל הנלוים אליהם לברכה והצלחה וס"ד, נחת דקדושה מכל יוצ"ח
עדי נזכה בקרוב לבנין בית המקדש בתפארתו וכהנים בעבודתם ולווים לשירם ולזמרם ומלכינו בראשינו אמן

המברכים בברכת ציון וירושלים
הנהלת הקהילה
פעיה"ק ירושלים תובב"א

תְּכִלָּה שָׁנָה וְקִלְלוֹתֶיהָ

בעת ידה איתני, עם סיום השנה
הזאת ביגוני, עת לקינו בכפלים
עם המוני, קהל הקודש
שבירושלים אש כלתה אדמוני,
ארון ברית והיכל עליה קוננו
מקונני, שפך חמתו על עצי ואבני,
ומגולה אל גולה הלכו אוי להם
לבני, ובית אלוקינו היה לשריפת
אש בעווני, תכלה שנה וקללותיה

תְּחֵל שָׁנָה וּבִרְכוֹתֶיהָ

מתוך אפר השריפה גבורתך
קוממה, ראשי העדה התמימה,
דבקו במידותיו של הקב"ה
בחכמה, בונה ירושלים ה'
בתרומה, עדת ה' להקימה,
להביא להם נחמה, לבנות בית
מקדש מעט ולרוממה, ובית
תלמוד לתשב"ר לתפארת על זו
האדמה, ואף לראוג למקום זמני
ביפיה והדרה בעיר ה' שמה

בעזהשי"ת

NJAH 845.513001

אסונות אשר נאספו ברכות נאספו

שמחת תורה

בצילא דמהימנותא קדישא
אינעם עיר המלוכה ק"ק קרית יואל
שם משמואל

אמוּנִים אֲשֶׁר נֶאֶסְפוּ בְּרָכוֹת נֶאֱסָפוּ

נֶאֱסַף גִּלְיוֹתֵינוּ לַחֲצֵרוֹת קָדְשֶׁךָ!

רבות חסידים לעכען צו ווילן

שמחת תורה בים רבי"ן

תושבי קרית מלך רב קרית יואל יצ"ו:

מאכט שוין יעצט אייערע
צוגרייטונגען צו

**קענען אקאמאדירן
מערערע געסט
אוף יו"ט הבעל"ט**

**בצילא דמהימנותא קדישא
אינעם עיר המלוכה ק"ק קרית יואל**

תחת קורת גג אחד יחד רבבות אנשי שלומינו מכל רחבי תבל

אנשי שלומינו די בכל
אתר ואתר:

**ערוואַרט די
מאסיווע אש"ל
אפאראט,
לטובת האורחים
החשובים בכבוד
הראוי ביותר**

**דער באשעפער וועט געבן געזונט און לעבן
וועלן מיר פארן צום רבי'ן...**